KRAL VE HORTLAK

Ruhun Kötülüğü Yenmesine Dair Hikâyeler

Heinrich Zimmer



KABALCI

HEINRICH ZIMMER

KRAL VE HORTLAK

RUHUN KÖTÜLÜĞÜ MAĞLUP ETMESİNE DAİR HİKÂYELER



KABALCI YAYINEVİ: 219

Antropoloji, Arkeoloji, Mitoloji Dizisi: 24

HEINRICH ZIMMER 1890'da Greifwald'da doğdu, 1943'te New York yakasındaki New Rochelle'de öldü. 1939'da Oxford'da ders vermek için Heidelberg'deki profesörlüğünden istifa etti. Sonunda New York'daki Columbia Üniversitesi'nde dersler verdi. Ani ölümü üzerine ders notları ve çalışmaları Joseph Campbell'in editörlüğünde *Hint Sanatı ve Uygarlığında Mitler ve Simgeler* (Kabalcı Yayınevi, 2004) ve *Hint Felsefeleri* (Kabalcı Yayınevi, 2005) başlıklarıyla kitaplaştırıldı.

JOSEPH CAMPBELL mitler üzerine çalışmalarıyla tanınır. 1904'te New York'ta doğdu, Columbia Üniversitesi'nde eğitim gördü. Ortaçağ yazını üzerine uzmanlaştı ve master derecesini aldıktan sonra çalışmalarına Paris ve Münih üniversitelerinde devam etti. 1929'da New York'a döndü ve 1934'ten 1972'ye kadar Karşılaştırmalı Edebiyat dersi vereceği Sarah Lawrence Koleji'nde göreve başladı. İlk özgün çalışması *The Hero With a Thousand Faces* (*Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, Kabalcı Yayınevi, 2001) klasikleşti. Joseph Campbell 1987'de yaşama veda etti.

Heinrich Zimmer
The King and the Corpse
Tales of the Soul's Conquest of Evil
© Princeton University Press, 1975

Kral ve Hortlak
Ruhun Kötülüğü Mağlup Etmesine Dair Hikâyeler

© Kabalcı Yayınevi, 2001 (Akçalı Ajans aracılığıyla)

Birinci Basım: Temmuz 2004

Teknik Hazırlık: Zeliha Güler

Kapak Düzeni: Gökmen Ekincioğlu

Yayıma Hazırlayan: Seçkin Erdi

KABALCI YAYINEVİ
Himaye-i Etfal Sok. 8-B Cağaloğlu 34110 İSTANBUL
Tel: (0212) 526 85 86 Faks: (0212) 513 63 05
www. kabalci.com.tr yayinevi@kabalci.com.tr

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Zimmer, Heinrich
Kral ve Hortlak
Ruhun Kötülüğü Mağlup Etmesine Dair Hikâyeler
1. Mitler 2. Destanlar 3. Analitik Psikoloji 4. Hinduizm
ISBN 975-8240-78-1

Baskı: Yaylacık Matbaacılık San. Ltd. Şti. (0212) 567 80 03
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197 203 Topkapı-İSTANBUL

HEINRICH ZIMMER

KRAL VE HORTLAK

Ruhun Kötülüğü Mağlup Etmesine Dair Hikâyeler

EDİTÖR: JOSEPH CAMPBELL

Çeviren: İlker M. İyidoğan


KABALCI YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRÜN ÖNSÖZÜ, 7

SİMGELERLE BOĞUŞAN DİLATENTE, 9

BİRİNCİ BÖLÜM, 17

EBU KÂSIM'IN ÇARIKLARI 19

PAGAN KAHRAMAN İLE HIRİSTİYAN AZİZ 37

KRAL ARTHUR DÖNEMİNDEN DÖRT ROMANS 83

I. Sir Gawain ile Yeşil Şövalye 83

II. Aslanlı Şövalye 115

III. Lancelot 151

IV. Merlin 203

KRAL VE HORTLAK 227

İKİNCİ BÖLÜM, 263

TANRIÇANIN ROMANSINDAN DÖRT BÖLÜM 265

I. İstemdışı Yaratma 265

II. İstemdışı Evlilik 290

III. İstemli Ölüm 311

IV. Deliren Şiva 321

SİPRĀ'NIN KIYISINDA 333

DİZİN, 345

RESİMLER, 357

Editörün Önsözü

1943 baharında ansızın öldüğünde Dr. Zimmer bu kitapta kullanılan malzeme üzerinde çalışmaktaydı. Bütün hikâyeler, kimisi İngilizce kimisi Almanca olmak üzere, değişik versiyonlarıyla anlatılıyordu. Elyazmalarının kenarları notlarla doluydu; üç bölüm daha önce Avrupa'da ve Hindistan'da basılmıştı; ayrıca tasarlanan genişletmelere ilişkin kısa açıklamalar da vardı. Bölümlerin hiçbiri son aşamaya gelmemişti. Ama editörün bunları ele almasıyla –dağınık notların düzene sokulması, hikâyelerin özgün kaynaklar yardımıyla geliştirilmesi ve ölümünden hemen önceki aylarda Dr. Zimmer'le yapılan sayısız söyleşi bağlamında gözden geçirilmesi– birlikte kitap canlandı, toparlandı ve serpilerek şimdiki durumuna ulaştı.

Bu görevdeki önerileri ve yardımları için, Mrs. Peter Geiger ve Mrs. Margaret Wing'e teşekkür ederim. Müteveffa Dr. Ananda K. Coomaraswamy cömertlik göstererek taslakları okudu, değerli önerilerde bulundu ve göndermeleri tamamlayan birkaç ek not gönderdi. Bu notlar, adının başharfleriyle birlikte, köşeli parantez içindeki dipnotlarda yer almaktadır.

Daha eski versiyonlar için, okuyucu aşağıdaki yayınlara başvurabilir: *Die kulturelle Bedeutung der komplexen Psychologie* [Psychological Club of Zurich baskısı, Verlag Julius Springer, Berlin, 1935, "Die Geschichte vom indischen König mit dem Leichnam"]; Heinrich Zimmer, *Weisheit Indiens*, L. C. Wittich Verlag, Darmstadt, 1938, "Abu Kasems Pantoffeln," "Die Geschichte vom indischen König mit dem Leichnam;" *Prabuddha Bharata*, Mayavati, Almora, Himalayas, Eylül-

Aralık 1938, "The Story of the Indian King and the Corpse;" *Corona*, Zweimonatsschrift, ed. Martin H. Bodmer, Verlag der Corona, Zurich, 1936, "Abu Kasems Pantoffeln," 1939, "Merlin."

New York City, 9 Eylül 1947 *Joseph Campbell*

Simgelerle Boğuşan Dilatente[Φ]

Hikâye anlatma, çağlar boyunca hem ciddi bir uğraş hem de keyifli bir eğlence olmuştur. Her zaman yeni masallar kurgulanır, bunlar yazıya dökülür, istekle okunur ve unutulur. Sonunda bu masallara ne olur? Bazıları kurtulmayı başarır ve bunlar, dağılan tohumlar gibi, kuşaklar boyunca yayılır, yeni masalları besler ve birçok insana ruhsal besin kaynağı olur. Edebi mirasımızın çoğu bize eski çağlardan, dünyanın uzak, yabancı köşelerinden bu yolla gelmiştir. Her yeni şair, kendi hayal gücünün özünden bir şeyler katar ve tohumlar yeniden hayat bulur. Bu tohumlar sonsuz bir filizlenme kudretine sahiptir, yapılması gereken tek şey bunlara dokunmaktır. Ve aynı şekilde, zaman zaman farklı cinslerin nesli tükenmiş gibi gözükse de, bir gün yeniden ortaya çıkar ve her zamanki kadar taze ve yeşil olan tipik yapraklarıyla çiçek açarlar.

Geleneksel masallar ve bu masallarla ilişkili olan konular antropologun, tarihçinin, edebiyat bilimcisinin ve şairin bakış açılarından enine boyuna tartışılmıştır; ancak psikologun bu konuda çok az şey söylemiş olması şaşırtıcıdır – oysa böylesi bir sempozyumda psiko-

---

Φ Siz bu sözcüğü "amatör" olarak da okuyabilirsiniz. Ancak buradaki amatörlük bilgisizlik, bilinçsizlik, gelip geçici bir hevesle güdülenmeyle tanımlanan bir durumu değil, profesyonelliğin sınırlayıcı, ketleyici itki ve yönelimlerin den azade cesur ve kayıtsız bir tutumu vurgular. Zaten yazarımız ilerleyen sayfaları bu konuya hasretmiştir yn.

logun da söz almaya hakkı vardır. Psikoloji, halk geleneğinin simgesel imgelerinin röntgenini çekerek, geçmişte karanlıkta kalmış çok önemli yapısal öğeleri açığa çıkarır. Tek sorun, açığa çıkarılan biçimlere ilişkin yorumun güvenilir bir sisteme indirgenememesidir. Çünkü hakiki simgelerin çevresine bir sınır çizilemez. Bunlar bitmez tükenmez bir çağrıştırıcı ve öğretici güce sahiptirler. Bu nedenle bilim adamı, bilimin yolundan giden psikolog, folklorun yorum alanına girdiğinde kendini çok tehlikeli, çok belirsiz ve kaygan bir zeminde bulur. Geniş bir alana dağılmış imgelerin keşfedilebilen içerikleri, durmak bilmeyen permütasyonlarla insanın gözü önünde sürekli bir değişim halindedir, çünkü kültürel ortamlar dünyanın her yanında ve tarihsel süreç içinde değişikliğe uğramaktadır. Anlamlar sürekli olarak yeniden okunmalı, sil baştan yorumlanmalıdır. Ve bu uğraşta – her zaman önceden kestirilemez olan ve insanı şaşırtan bir biçimde gerçekleşen başkalaşımları yorumlama işinde – bir düzen aramak boşunadır. Güvenilirliğine büyük değer veren hiçbir sistematikçi böyle bir serüvenin tehlikelerine isteye isteye sürüklenmez. Dolayısıyla bu iş pervasız bir 'diletante'ye bırakılmalıdır. İşte bu kitap bu yaklaşımın bir ürünüdür.

'Diletante' –İtalyanca *dilettante* ("bir şeyden zevk almak" anlamındaki *dilettare* sözcüğünün şimdiki zaman ortacı)– bir şeyden zevk (*diletto*) alan kişi demektir. Bu kitapta sunulan denemeler simgelerden zevk alan, onlarla konuşmaktan hoşlanan ve zihninde sürekli onlarla birlikte yaşamaktan mutluluk duyan kişiler içindir.

Folklorun ve mitin imgelerine karşı takındığımız bu 'diletante' tutumunu terk ettiğimiz ve (şaşmaz bir yöntemi araç olarak kullanan profesyonel kavrayıcılar gibi) bunların kesin yorumlarına ulaştığımızdan emin olmaya başladığımız anda, bu mitlerin özgül erdeminin

etkisi olan canlandırıcı temastan, şeytani ve esinleyici saldırıdan kendimizi yoksun bırakmış oluruz. Bilinmeyen karşısındaki uygun alçakgönüllülüğümüzü ve açıkfikirliliğimizi yitirir ve öğrenmeyi –bize veya başkasına daha önce hiç söylenmemiş bir şeyin bize gösterilmesini– reddederiz. Bunun yerine, örtülü mesajın içeriğini herkesin bildiği başlıklar ve kategoriler altında sınıflandırmaya kalkışırız. Bu yeni bir anlamın ya da değişik bir kavrayışın ortaya çıkmasını önler. Peri masalının, çocuksu efsanenin (yani mesajın taşıyıcısının), saygımızı hak etmeyecek kadar bayağı olduğu düzenli olarak bize gösterilir; hem masalın kendisi hem de doğamızın masala tepki veren yanları bir yetişkinin olgunluk düzeyinden görece uzaktır. Ama simgenin yaratıcı kudreti yalnızca o dıştaki ve bu içteki masumiyetin etkileşimiyle harekete geçirilebilir ve gizli içerik ancak böyle açığa çıkarılabilir.

Yabancı olanı iyi bilinen şeye indirgeme yöntemi –daha doğrusu, alışkanlığı– entelektüel yıkıma yol açan oldukça eski bir yoldur. Sonuçta ortaya çıkan şey zihinsel bir kendini beğenmişlikle, sarsılmaz bir üstünlük inancıyla sımsıkı sarmalanmış kısırlaştırıcı dogmatizmdir. Çağlar öncesine ait bir simgenin etkisiyle hayal gücümüzün derinliklerinden fırlayan yepyeni bir kavrayışla ayağımızın (ya şiddetli ya da nazik bir şekilde) yerden kesilmesini her reddedişimizde, binyılların bilgeliğiyle yüzleşmenin meyvesini elimizin tersiyle geri çeviriyoruz. Kabule yanaşmadığımız için elimiz boş kalıyor; tanrılarla konuşma lütfu bizden esirgeniyor. Mısır topraklarını sulayan Nil'in ilahi ve bereketli sularından kana kana içemiyoruz.

Canlı oldukları, kendilerini yeniden yaratabildikleri ve insan yazgısının sınırları içinde önceden kestirilemeyen, ama yine de kendi içinde tutarlı bir etkinlikle her zaman yenilenebildikleri için, folklor ve mitin imgeleri bizim bütün sistematikleştirme girişimimizi boşa

çıkarırlar. Cansız bir beden değil, hareketlidirler. Birden bir kahkaha koyverip hızla yer değiştirerek, onları panosuna raptiyelediğini sanan uzmanla dalga geçerler. Bizden talep ettikleri şey, bir adli doktorun otopsi raporu gibi bir monolog değil, yaşayan bir iletişimin yarattığı diyalogdur. Tıpkı bu kitabın anahtar hikâyesindeki kahramanın (kendini, ağaca asılı ölü bir bedenden ibaret olduğunu sandığı şeyin içindeki afacan hortlakla konuşurken bulan soylu ve cesur bir kral) yaptığı küçük düşürücü bir konuşmanın sonunda kendisi hakkında daha yüksek bir bilinç düzeyine ulaştırılması ve utanç verici, bütünüyle iğrenç bir ölümden kurtarılması gibi, eğer biz de geçmişin muazzam ağacında bir yığın halinde sallanan, can çekişen tanrısal varlıklar ve folklor figürleriyle eşit şartlarda konuşmaya tenezzül edersek, belki bir şeyler öğrenir, belki kurtarılır, hatta ruhsal bir dönüşüm geçiririz.

Simgenin gizemine yöneltilen psikolojik yaklaşım, simgenin derinliğinin sırrını bulup çıkarma tasarısı, araştırıcı zekâ ele aldığı nesnenin yaşayan yönünden bir şeyler öğrenme fırsatının var olduğunu yadsırsa, boşuna bir çaba olacaktır. Elbette yapılaştırma, sistemleştirme ve sınıflandırma da gerekli şeylerdir, ama incelenen numunenin bizimle konuşmasını sağlamazlar. Psikolojik araştırmacı yöntemi bir yana bırakmalı ve uzun bir sohbet için koltuğuna yerleşmelidir. Belki de o zaman yönteminin tatsız veya yararsız olduğunun farkına varabilir. 'Diletante'nin, bilimsel terbiyenin daha ağırbaşlı beyefendisinin tekniğinden farklı olan üslubu işte budur.

'Diletante'nin ayırt edici özelliği, asla doruğa ulaşmayacak bilgisinin hep bir başlangıç noktasında olmasından aldığı zevktir. İster Homeros'un ve Vyâsa'nın anıtsal destanları, ister halk geleneğinin etkileyici mucizevi hikâyeleri biçiminde olsun, uzak geçmişten çıkıp gelen

figürler önünde takınacağımız en uygun tutum eninde sonunda budur. Onlar yaşamın ölümsüz kâhinleridir. Her çağda onlara yeniden sorular sormak ve danışmak gerekir. Her çağ onlara kendi bilgisizlik ve anlama düzeyiyle, kendi sorunları ve kaçınılmaz sorularıyla yaklaşmalıdır. Çünkü bugünün insanları olan bizlerin dokumak zorunda olduğumuz yaşam desenleri, başka bir çağınkiyle aynı değildir; bugün bir araya getirilecek iplikler ve çözülecek düğümler geçmiştekilerden çok farklıdır. Bu nedenle geçmişte verilmiş yanıtların bize bir yararı olamaz. Bir kez daha, doğrudan bu güçlere danışmak gerekir – ve bir kez daha, bir kez daha, bir kez daha. Başlıca görevimiz öğrenmektir, ama bu öğrenme onların söyledikleri rivayet edilen şeylerden çok, onlara nasıl yaklaşacağımızı, onlardan nasıl yepyeni sözler derleyeceğimizi ve bu sözleri nasıl anlayacağımızı içermelidir.

Bu görevi yerine getirirken hepimiz, hoşumuza gitsin veya gitmesin, 'diletante' olarak kalmak zorundayız. Bazılarımız –akademik uzmanlar– bir takım çok kesin, net ve sonuçta sınırlandırılmış yorum yöntemlerinden yana olma, otoriter nüfuzumuzun etki alanı içersinde yalnızca bunları benimseme eğilimindeyiz. Diğer bazı yorumcularsa bu veya şu batıni gelenek çizgisinin öncülüğüne soyunup, bu çizgiyi tek doğru ipucu ve bu geleneğin kendine özgü simgeler kümesini de varoluşun biricik, her şeyi kuşatan ve kendine yeterli kâhini olarak görüyorlar. Ama bu tür katılıklar bizi zaten bildiğimiz ve olduğumuz şeye bağlamaktan, bizi simgelerin tek bir yönüne hapsetmekten başka bir işe yaramaz. Böylesi sert ve sabit inançlar bizi simgesel biçimlerin özünde canlılığını koruyan sonsuz esin kaynaklarından koparır. Ve bu nedenle yöntemci yorumcular bile sonunda bir amatörden başka bir şey değildirler. İster bilim adamları gibi kesin filolojik, tarihsel ve karşılaştırmalı yöntemlere yaslansınlar, ister erginlenmiş kişi-

ler gibi kendine özgü bir üslubu olan batıni bir geleneğin sırlarının, gelecekten haber veren öğretilerinin dindarca takipçisi olsunlar, anlamının karanlık denizinde kulaç atmayı gerektiren, bu sonu gelmez görevde başlangıç çizgisini bir karış bile geçemeyen acemi çaylaklar olarak kalmaya yazgılıdırlar.

Öte yandan zevk almak içimizdeki yaratıcı sezgiyi özgür bırakır, eski zamanlara ait simgesel hikâyelerin ve figürlerin büyüleyici metinlerinin dokunuşuyla onun silkinerek uyanmasına imkân verir. O zaman bizler (yergileri büyük ölçüde kronik bir agorafobiden, uzmanlıkları gereği ele almak zorunda oldukları anlamlı görsel edebiyatın gizli nitelikleriyle sürekli ortaya çıkan sanal sonsuzluk karşısındaki hastalıklı bir korkudan kaynaklanan) yöntemcilerin eleştirileri karşısında yılmaksızın, özgün kavrayışımızda uyanan her türlü yaratıcı tepkinin zincirlerinden boşanmasına izin verebiliriz. Derinlikleri asla bütün yönleriyle ele alamayız – bundan emin olabilirsiniz; ama aynı zamanda bunu yapabilecek başka hiç kimse de yoktur. Ve yaşam pınarından alınan bir avuç taze su, dogmanın taşınmış ve koruma altına alınmış depolanmış suyunun tamamından daha tatlıdır.

"Bolluktan kepçeyle bolluk alsan da, yine de bu bolluk tükenmez" der Hindistan'ın Upanişad metinlerindeki eski, güzel bir deyiş. Bu, evrenin –sayısız canlı varlıkla dolu, dönen, parıldayan sonsuz sayıdaki yaşam alanıyla uzayın enginliğinin– tamlığının, aşkın töz ve potansiyel enerjinin bolluk-ötesi kaynağından doğduğu düşüncesine bir gönderme yapmaktadır: bu dünyanın bolluğu, ezeli ve ebedi varlığın bolluğundan alınmış bir kepçe bolluktur ve doğaüstü gizilgüç asla eksilmeyeceğinden, kendisinden ne kadar bahşederse bahşetsin, yine de bu bolluk tükenmez. Bütün hakiki simgeler, bütün mitolojik imgeler, şu ya da bu yolla, bu düşünceye gönderme yapar ve bu mucizevi tü-

kenmezlik özelliği onlara da bahşedilmiştir. Özgün kavrayışımız aracılığıyla bunlardan çıkardığımız her taslakla birlikte zihnimizde bir anlam evreni açılır ve bu gerçekten bir tamlıktır, yine de daha önceki tamlıklar varlığını korur. Şu anki görümüze hangi okumanın ışığı düşmüş olursa olsun, bu nihai bir okuma olamaz. Olsa olsa bir ilk bakış olabilir. Ve bunu sonraki içgörülerin ve ayırt edici yaklaşımların önünü kesen nihai bir tanım değil, bir esin ve uyarı kaynağı olarak görmemiz gerekir.

Bu nedenle bu kitaptaki denemeler folklorun ve mitin büyüleyici figürleriyle nasıl iletişim kurulacağının örneklerinden öte bir şey olma iddiasında değildir. Bu kitap iletişim kurmaya yönelik bir başlangıç kitabı, yeni başlayanlar için bir rehber, gizli ama eğlenceli bir görsel edebiyatın dilbilgisine bir giriş kitabıdır. Simgelerin yorumlanması bilimine gelince, deneyimli okuyucular bile hâlâ işin başında olduklarını defalarca kaçınılmaz olarak fark edeceklerinden, buradaki denemeler onlar için de yazılmıştır. Okuyucunun hayatın iyi bilinen simgelerini yeniden okurken alabileceği *diletto*, yani zevk (alınan zevkin, okuyucunun huysuz "ben bilirimciliğine" olan oranı), yaşamı boyunca onlarla haşır neşir olması sonucunda onlardaki doğa ve ruh unsurunun bolluğunun ne kadarını özümsemiş olduğunun bir ölçüsü olacaktır. Gerçek *dilettante* işe en başından başlamaya her zaman hazır olacaktır. Ve geçmişin harikulade tohumları onda kök salacak ve ihtişamla gelişecektir.

Birinci Bölüm



Ebu Kasım'ın Çarıkları

Ebu Kasım'ın ve çarıklarının hikâyesini bilen var mı? Bu çarıklar, o zamanın Bağdat'ında cimriliği ve tamahkârlığıyla nam salmış Ebu Kasım kadar ünlüymüş, atasözlerine bile geçmiş. Herkes bu çarıkları Ebu Kasım'ın iğrenç açgözlülüğünün gözle görülür işareti sayarmış. Ebu Kasım zenginmiş ve bunu saklamaya çalışıyormuş; giydiği çarıklar öylesine paçavraya dönmüş ki, şehrin en gariban dilencisi bile ayağında bu çarıklarla ölüme yakalanmak istemezmiş. Gerçek bir baş belası ve Bağdat'taki her kundura tamircisinin ağzından düşürmediği eski bir hikâye olan bu çarıklar sonunda halkın dilinde bir atasözüne dönüşmüş. Bir durumun saçmalığını anlatmak isteyen biri, söze bu çarıklarla başlarmış.

Meşhur tüccarımız ayaklarına –halk içindeki kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olan– bu paçavraları takar, pazar yerinden ayaklarını sürüye sürüye geçermiş. Bir gün en talihli alışverişini yapmış: yok pahasına almayı başardığı küçük kristal şişelerden oluşan koca bir sevkıyat. Birkaç gün sonra, iflas eden bir parfüm tüccarından büyük bir miktar gül esansı satın alarak alışverişi tamamlamış. Bu iki malın bir araya getirilmesi gerçekten başarılı bir iş olmuş ve pazar yerinde çok konuşulup tartışılmış. Başka biri olsa bu başarıyı pazar çevresinden birkaç tanıdığa küçük bir yemek ziyafeti çekerek olağan bir şekilde kutlarmış. Ama Ebu Kasım kendisi için bir şey yapmayı düşünmüş. Epeydir uğramadığı hamamı ziyaret etmeye karar vermiş.

Giysilerin ve ayakkabıların bırakıldığı soğuklukta bir tanıdığa rastlamış. Adam Ebu Kasım'ı bir kenara çekip, çarıklarının durumu hakkında vaaza başlamış. Ebu Kasım çarıklarını az önce yere koyduğu için herkes çarıkların ne kadar akıl almaz bir halde olduğunu görebiliyormuş. Arkadaşı, Ebu Kasım'ın

kendisini şehrin maskarası durumuna düşürmesinden büyük bir endişeyle söz ediyormuş; bu kadar akıllı bir tüccar pekâlâ kendisine yakışan bir çift çarık edinebilirmiş. Ebu Kasım o çok sevdiği ucubelere şöyle bir bakmış ve "Bunu ben de yıllardır düşünmekteyim, ama giyilemeyecek kadar eskimediler daha" demiş. Bunun üzerine ikisi, soyunmuş olarak, hamama girmişler.

Cimri, ender sefalarından birinin keyfini sürerken, Bağdat Kadısı da yıkanmak için gelmiş. Hazretten önce işini bitiren Ebu Kasım giyinmek için soğukluğa dönmüş. Ama çarıkları orada değilmiş? Çarıklarının yerinde, ya da neredeyse yerinde, güzel, pırıl pırıl, yepyeni görünen başka bir çift çarık varmış. Acaba bunlar, varlıklı dostunun eskimiş paçavralarla dolaştığını görmeye artık dayanamayan ve incelikli bir nezaketle kendisine yaranmak isteyen o arkadaşından sürpriz bir armağan mıydı? Durumun izahı ne olursa olsun Ebu Kasım bunları ayağına geçirmiş. Böylece yeni bir çift çarık için dükkân dükkân dolaşıp pazarlık yapma derdinden kurtulmuş. Ebu Kasım böyle düşünerek, temiz bir vicdanla hamamdan ayrılmış

Kadı geri geldiğinde kıyamet kopmuş. Köleleri bir aşağı bir yukarı dört dönmüşler, ama kadının çarıklarını bulamamışlar. Yerlerinde Ebu Kasım'ın meşhur ayak levazımatı olarak herkesin hemen tanıdığı bir çift eski püskü çaput varmış. Ağzından cehennem alevleri saçan kadı, bu işi yapanın bulunarak deliğe tıkılması için adamlar göndermiş. Kadının adamları kayıp çarıkları gerçekten de cimrinin ayaklarında bulmuşlar. Ve adamcağızın kendini kanunun pençesinden kurtarması epey pahalıya mal olmuş; çünkü mahkeme, diğer herkes gibi, onun ne kadar zengin olduğunu çok iyi biliyormuş. Ama hiç değilse sevgili eski çarıklarını geri almış.

Ebu Kasım, üzgün ve kederli bir şekilde evine dönmüş ve bir anlık bir öfkeyle kıymetli hazinelerini camdan dışarı fırlatmış. Bir şapırtıyla Dicle'nin sularına düşen çarıklar, bir çamur akıntısıyla birlikte evinin önünden sürüklenip gitmiş. Birkaç gün sonra, birkaç nehir balıkçısı alışılmadık ağırlıkta bir balık

yakaladıklarını sanmışlar, ama ağı çekince bir de ne görsünler, cimrinin meşhur çarıkları! Ökçe çivileri –Ebu Kasım'ın tasarruf amaçlı fikirlerinden biri– ağda birkaç gedik açmış; adamlar elbette küplere binmişler. Bu çamurlu, sırılsıklam şeyleri açık bir pencereden içeri fırlatmışlar. Rastlantı bu ya, pencere Ebu Kasım'ın penceresiymiş. Havada süzülerek geri gelen çarıklar, Ebu Kasım'ın ucuza kapattığı o değerli –içine doldurduğu kıymetli gül esanslarıyla şimdi daha da değerli olan, satılmaya hazır– kristal şişeleri dizdiği masanın üstüne bir şangırtıyla düşmüş. Işıl ışıl, parfümlü harikalar masadan yere saçılmış ve çamurla karışık, ıslak bir cam parçası yığını halinde yerde serili kalmış. ...

Hikâyeyi bize aktaran anlatıcının, cimrinin üzüntüsünün ne boyutlara ulaştığını anlatmaya dili varmamış herhalde. Çünkü Ebu Kasım yalnızca "Lanet olası çarıklar" diye haykırmış, "artık bana zarar veremeyecekler" (bize anlatılan tek şey bu).

... Ve böyle diyerek, bir kürek alıp çabucak ve sessizce bahçesine giderek çarıkları gömmek için bir çukur kazmış. Ama rastlantı bu ya, Ebu Kasım'ın komşusu olanları izlemekteymiş, çünkü zengin komşusunun evinde olan bitene derin bir ilgi duyuyormuş ve komşularda sıklıkla görüldüğü üzere, onun hayrını dilemek için özel bir nedeni de yokmuş. "İhtiyar cimrinin yeterince hizmetçisi var," demiş kendi kendine, "yine de çukuru kendisi kazıyor. Oraya bir define gömüyor olmalıdır. Tabi ya, neden olmasın! Apaçık belli bu!" diyerek hemen valinin sarayına koşmuş ve Ebu Kasım'ı ihbar etmiş; çünkü bir define arayıcısının bulduğu her şey kanunen Halifeye aitmiş, yeryüzü ve onda saklı bütün her şey, iman sahiplerinin yöneticisinin mülküymüş. Böylece Ebu Kasım valinin huzuruna çağrılmış; Ebu Kasım çukuru yalnızca eski bir çift çarığı gömmek için kazdığını söyleyince herkes gülmekten yerlere yatmış. Suçlu biri suçlu olduğunu hiç bu kadar belli eder mi? Adı çıkmış cimri üsteledikçe, hikâyesi daha bir inanılmaz, kendisi de daha bir suçlu hale geliyormuş. Vali, suçluya ve-

rilecek cezanın belirlenmesinde gömülen defineyi dikkate almış; Ebu Kasım cezanın miktarını duyunca yıldırım çarpmışa dönmüş.

Hali perişanmış. Bir aşağı bir yukarı gide gele sefil çarıklarına lanet okuyormuş. Peki ama onlardan nasıl kurtulacaktı? Bunun tek yolunun onları bir şekilde şehirden dışarı çıkarmak olduğunu düşünmüş. Böylece kırlara doğru yola çıkmış ve çarıkları uzak bir yerde bir gölün içine bırakmış. Çarıklar gölün dibine doğru batarken derin bir soluk almış. Sonunda onlardan kurtulmuş işte. Ama kuşkusuz şeytanın bu işte bir parmağı olmalıymış; çünkü bu göl, şehre su sağlayan bir kaynakmış; çarıklar döne döne su borusunun ağzına gelip boruyu tıkamışlar. Muhafızlar hasarı gidermek için geldiklerinde çarıkları bulmuşlar ve sahibini hemen tanımışlar – gerçekten de kim tanımazdı ki? Ve şehrin su kaynağını kirlettiği için Ebu Kasım'ı valiye ihbar etmişler; Ebu Kasım bir kez daha hapse düşmüş. Öncekinden çok daha yüksek bir para cezasına çarptırılmış. O da ne yapsın, cezayı ödemiş. Ve sevgili eski çarıklarını geri almış; çünkü vergi tahsildarı değerli olmayan hiçbir şeyi istemez.

Çarıklar ona yeterince zarar vermiş. Bu kez onlardan tamamen kurtulacakmış, ki bir daha ona kötü bir oyun oynamasınlar. Onları yakmayı düşünmüş. Ama hâlâ ıslaklarmış; o da kurumaları için balkona bırakmış. Yan evin balkonundaki bir köpek gülünç görünüşlü şeyleri görmüş, ilgilenmeden edememiş ve bir sıçrayışta gelip çarıklardan birini kapmış. Ama oynarken sokağa düşürmüş. Sefil çarık epey yüksekten havada döne döne gelip oradan geçmekte olan bir kadının başına düşmüş. Rastlantı bu ya, kadın hamileymiş. Ani şok ve çarpmanın şiddetiyle kadın bebeğini düşürmüş. Kadının kocası kadıya koşup zengin yaşlı cimriye tazminat ödettirilmesini talep etmiş. Ebu Kasım neredeyse aklını yitiriyormuş, ama ödemek zorunda kalmış.

Tükenmiş adam yalpalaya yalpalaya mahkemeden evine dönmeden önce uğursuz çarıkları ağırbaşlılıkla yukarı kaldırıp, kadıyı çileden çıkarmaktan başka bir işe yaramayan içten bir yalvarışla haykırmış: "Efendimiz, bu çarıklar

çektiğim bütün acıların kaderimi tayin eden sebebidir. Bu lanetli şeyler beni dilenecek noktaya getirdi. Sizden acizane dileğim, çarıkların hiç şüphesiz başıma açmaya devam edecekleri dertlerden bundan böyle sorumlu tutulmayacağım fetvasını vermenizdir." ... Ve Doğulu anlatıcı hikâyesini şu kıssadan hisseyle bitirir: **Kadı bu dileği geri çevirememiş ve Ebu Kasım, insanın çarıklarını yeterli sıklıkta değiştirmemesinin sebep olabileceği kötülüğü muazzam bir bedel ödeyerek öğrenmiş.**[1]

Peki ama bu ünlü masaldan çıkarılacağı düşünülen tek ders gerçekten bu mudur? Kesinlikle sıradan bir öğüt – tamahkârlığın esiri olma. Çarıkları gerçek sahibine sürekli geri getiren bahtın gizemli cilveleri hakkında bir şeyler söylenmesi gerekmez miydi? Aynı olayın uğursuz tekerrüründe ve zalim çarıkların büyülenmiş sahibin doğasını tümden etkilediği doruk noktası anında başka anlamlar saklı olmalıdır. Ayrıca bu olayda rastlantıların gerçekleşmesinde rol oynayan ve yazgının düğümünü daha da sıkılaştıran tüm insanların ve şeylerin –komşular, köpek, Kadı'nın adamları ve yasaları, hamam, su şebekesi– birbirleriyle dikkat çekici bir şekilde bağıntılandırılmış olmasının altında da bir şeyler yok mu? Kıssadan alınacak hisseyi sunan kişi yalnızca layığını bulan cimriyi ve ifa edenin yazgısını dene-

1 İbni el-Hamavi'nin *Tamarat ül-Evrak*'ından (Yaprakların Meyveleri). Bir diğer İngilizce çevirisi, "The Shoes of Abu Kasim" adıyla H. I. Katibah'ın *Other Arabian Nights* (Charles Scribner's Sons, New York, 1928) içinde yer almaktadır. Richard F. Burton hikâyenin oldukça kısaltılmış ve çok farklı bir versiyonunu "How Drummer Abu Kasim Became a Kadi" ve "The Story of the Kadi and his Slipper" adıyla *Supplemental Nights to the Book of the Thousand Nights and a Night* (cilt IV, Benares, 1887, s. 209-217) içinde nakletmektedir. Bu hikâyede, çarıklarından kurtulmayı başaran Ebu Kasım'ın yabancı diyarlara göç ettiğini ve daha sonra Kadı olduğunu görüyoruz.

tim altına alan kötülüğü dikkate almış. Hikâyeyi, insanın kendi kendisini en gözde yatkınlığıyla cezalandırma biçimine bir örnek olarak değerlendirmiş. Ama salt bu noktayı ortaya koymak için hikâyenin bu derece zekice, bu derece derin kurgulanması gerekmezdi; ne de olsa verilen ahlaksal mesajın gizemli bir yanı yok. Ancak Ebu Kasım'ın çarıklarıyla ilişkisi ve onlarla olan deneyimi gerçekte çok gizemlidir – Polikrates'in yüzüğü kadar karanlık, kaderi etkileyici ve anlam yüklüdür.[1]

Burada bir dizi uğursuz kazayla karşı karşıyayız, ama bunlar öyküleme tekniğine uygun olarak bir araya getirildiklerinde tuhaf bir düzenleme oluşturuyorlar ve sonuçta ortaya kolay kolay unutulmayacak bir hikâye çıkıyor. Sahiplerine değerlerinden kat kat pahalıya mal olan, kendileri beş para etmedikleri halde onun servetini kurutan yok edilemez çarıkların yol açtığı dertleri işleyen bu izlek, değişik versiyonlarıyla, çok sayıda çeşitli yoruma açık büyük bir hiyeroglif ya da simge düzeyine ulaşıyor.

Kader ağlarını bir dizi rastlantıyla örüyor. Kurbanın yaşadığı sıkıntıya son vermek için sarf ettiği her çaba, onu ağırlığıyla ezecek bir çığ meydana getirinceye kadar kartopunu büyütüyor. Bir şakacı, belki de sırf cimrinin şaşkınlığıyla eğlenmek için çarıkların yerlerini değiştiriyor. Talih onları atıldıkları nehir yoluyla evin önüne geri getiriyor. Talih onları değerli şişelerin ortasına fırlatıyor. Talih bir

1 Samos hükümdarı Kral Polikrates Mısır Kralı'nı ağırlarken, kralın olağanüstü varsıllığının belirtileri bir bir ortaya çıkıyormuş. Mısır Kralı tedirgin olmuş ve Polikrat'tan tanrıların hasetinden sakınmak için değerli bir eşyasını kendi rızasıyla kurban etmesini istemiş. Polikrat yüzüğünü denize atmış. Ertesi gün yüzük şölen yemeği hazırlanırken aşçı tarafından bir balığın karnında bulunmuş. Korkuya kapılan Mısır Kralı hemen ülkesine dönmüş.

komşunun dikkatini cimrinin bahçesindeki işine yöneltiyor. Talih çarıkları su borusunun ağzına tıkıyor. Talih köpeği yandaki evin balkonuna atlatıyor ve çarıklardan birini evin önünden geçmekte olan hamile kadının başına düşürüyor. Ama bu kazaları böylesi bir bahtsızlığa dönüştüren ne? Hamile kadınlar her zaman sokakta yürürler, başkalarının köpekleri her zaman başkalarının eşyalarını kapmayı severler, su devamlı borulardan akar ve borular ara sıra tıkanır. Yanlış yere konmuş lastik pabuçlar, karışan şemsiyeler: bu tür şeyler, zararsız olaylardan anlamlı bir hikâyeye dönüşmeksizin her gün olur. Hava, bahtın bu anlık toz zerrecikleriyle yüklüdür; bunlar yaşamın ve tüm olayların atmosferini oluştururlar. Ebu Kasım'a felaket getirenler, binlerce zerreden yalnızca birkaç tanesiydi.

Ebu Kasım'ın çarıklarını giyerek, insan yaşamıyla ve kaderiyle ilgili bütün soruların en kapsamlı olanlarından birinin tam ortasına yürüyoruz; bu, Hindistan'ın "Karma" ve "Māyā" anlayışlarını ortaya atarken dosdoğru gözlerinin içine baktığı soruydu. İnsanın, hızla dönen olasılık atomları yığını arasından kendisiyle doğrudan temasa geçirdiği her şey, bir örüntüye uygun olarak onun kendi varlığıyla bütünleşir. İnsan bir şeyin kendisini ilgilendirdiğini kabul ettiği sürece, o şey onu ilgilendirir ve o şeyi en derin amaçlarıyla ve arzularıyla, korkularıyla ve düşüncelerinin bulutsu dokusuyla ilişkilendirdiğinde, o şey kaderinin önemli bir parçası haline gelebilir. Ve son olarak, o şeyi yaşamına kök salan bir şey olarak algılarsa, kırılganlığı tam da bu noktada başlar. Ama öte yandan, ve aynı sebeple, insan tutkularından ve düşüncelerinden kendini koparabildiği ve bu yolla kendinden özgürleştiği sürece, kaza eseri gibi görünen her şeye karşı kendiliğinden bağışıklık kazanır. Kazalar bazen çok anlamlıdır, bazen de o çok kullanılan "yalnızca bir kaza" ifadesini hak etmeyecek kadar, işini

bilen bir aklın izlerini taşırlar. Bunlar kaderin iç malzemesidir. Ve aralarından seçim yapmaya –salt olasılığın hızla dönen atomları arasından, olası bir kader olarak kişiyle bağlantılı olması ve hatta kişinin varlığında belki de kök salması gereken bir şeyi seçmeye– yönelik doğal mecburiyetten kurtulmak yüce, asude bir özgürlüğü ortaya çıkaracaktır. İki ayna dünya vardır ve insan bunların arasındadır: dıştaki dünya ve içteki dünya. Bunlar, aralarındaki hava boşaltılan ve kenarları, oluşan vakum nedeniyle, kralın bütün atlarının ayıramayacağı şekilde birbirine kenetlenen Magdeburg yarımküreleri gibidir. İkisini dıştan birbirine bağlayan şey –eğilim, hoşlanmama, entelektüel ilgi– benliğimizin istesek de istemesek de benliğimiz içinde olması nedeniyle kolayca farkına varamadığımız bir iç gerilimin yansımasıdır.

Ebu Kasım çarıklarına, işine ve servetine karşı beslediği aynı azim ve inatçılıkla sarılmıştı. Zenginliğine olduğu kadar, onların sefilliğine de bağlıydı. Çarıkları, varsıllığını bütünüyle örten maskesi, öteki yüzüydü. En önemlisi, onlardan kurtulmak için bizzat kendisinin gerekli her yola başvurması olgusudur; hiçbir şeyi hizmetkârlarına bırakamaz. Yani çarıklarından ayrılamaz; onlar, Ebu Kasım'ın şeytani mülkiyetine bulanmış bir fetiştir. Yaşamının bütün tutkusunu kendilerinde toplamışlardır ve bu tutku Ebu Kasım'ın yakasını kurtaramadığı sırdır. Onları yok etmeyi düşündüğü anlarda bile, onlara tutkuyla bağlıdır. Çarıkları ölüme gönderirken onlarla başbaşa olmaktan aldığı öfkeli zevkte bir tür *crime passionnel* [tutku nedeniyle işlenen suç] hissedilir.

Ve bu tutku karşılıklıdır; hikâyenin can alıcı noktası da budur. Bu arsız çarıklar, sahipleriyle ömür boyu süren bir birliktelikten sonra salıverilen, ama tekrar tekrar sahiplerine geri dönen köpekler gibidir.

Sahipleri onları kendinden uzaklaştırır, ama onlar yalnızca sahiplerine dönen yolu bulmak için serbest kalmışlardır. Ve sadakatleri bir tür masum kötülüğe dönüşür. Reddedilen bağlılıkları, Ebu Kasım'ın onlardan, egemen tutkusunun sadık koruyucularından kurtulmaya kalkışarak gerçekleştirdiği ihanetin intikamını alır. Ne yandan bakılırsa bakılsın, bu tür cansız nesneler bir canlının rolünü oynamaktadır. Yavaş yavaş ve biz farkına varmadan, sonunda bizi kendine çeken ve bırakmayan manyetik etki alanları oluşturana kadar bizim kendi gerilimlerimizle yüklenirler.

Bir insanın yaşamdaki başarısı, toplumsal kişiliği, iç karakterini örten dış maskesi: bunlar Ebu Kasım'ın pabuçlarıdır. Sahiplerinin bilinçli kişiliğinin dokusunu oluştururlar. Dahası sahiplerinin bilinçdışının somut itkileridir: onun kendisinin ve dünyanın önünde gövde gösterisi yaptığı ve onlar aracılığıyla kendine toplumsal bir kişilik edindiği arzularının ve başarılarının toplamıdırlar. Elde etmek için mücadele ettiği yaşam kazancıdırlar. Eğer bunların gizli bir anlamı yoksa, neden böylesine göze batan bir çokrenkliliğe, benzersiz bir ayırt edilebilirliğe sahiptirler; neden atasözü haline gelirler ve böylesine eski ve güvenilir dostlar olurlar? Tıpkı dünya için Ebu Kasım'ın tüm kişiliğini ve cimriliğini temsil etmeleri gibi, Ebu Kasım için bunlar, bilinçdışı olarak, en büyük, en bilinçli şekilde geliştirilmiş erdemi olan tüccarlık hırsı anlamına gelirler. Ve bu hırs Ebu Kasım'a epey yol aldırmıştır, ama onun üzerinde, onun sandığından daha fazla bir güce sahiptir. Ebu Kasım'ın erdeme (veya kötülüğe) sahip olmasından çok kötülük (veya erdem) ona sahiptir. Varlığının egemen bir güdüsü haline gelmiş, onu büyüsüyle zaptetmiştir. Birden pabuçları ona –onun düşüncesine göre kötü– oyunlar oynamaya başlar. Ama bu oyunları kendi üzerinde oynayan Ebu Kasım'ın kendisi değil midir?

Ebu Kasım'ın maruz kaldığı aşağılanma, bırakılması gereken, ama onun doğru zamanda bırakmayı reddettiği bir şeyi, bir maskeyi, kendisi hakkındaki bir düşünceyi beraberinde sürüklemeye zorlanmasının doğal bir sonucudur. O, ilerleyen zamanla birlikte ilerlemesini bilmeyen, aksine kendi içlerine tutunan ve kendi kendilerine yarattıkları benliği istifleyenlerden biridir. Onlar, yaşamın odalarından geçerken bir eşikten diğerine açılan ve yaşamın sırrı olan ardışık, dönemsel ölümlerin düşüncesiyle ürperirler. Şu an –ve geçmişte– oldukları şeye hırsla tutunurlar. Ve sonra, en sonunda, bir kuşun her yıl tüylerini dökmesi gibi kurtulunması gereken eskimiş kişilik üzerlerine öyle bir yapışır ki, ondan nefret etseler bile sıyrılıp atamazlar. Kulakları çalan saati duymaz olur ve saat çalalı çok olmuştur.

Bazı kültürlerde, ıslah olmaz insan doğasının ötesine geçmek için ayinsel öğeler –içine gireni büyüleyen ve bağlayan mevcut kalıbın tamamen çıkarılmasını isteyen ve bunu sağlayan erginlenmeler– vardır. İnsan, onu yeni bir büyünün etkisi altına sokan ve önünde yeni yollar açan yeni bir kılığa bürünür. Örneğin Hindistan'da, en azından ideal bir düşünce olarak, yaşamın dört kutsal çağı veya evresi olduğuna inanılır: öğrencilik veya müritlik evresi, ev sahipliği evresi, inziva evresi ve evsiz dilencilik evresi – bu evrelerin her biri, kendine özgü bir kılığa, geçim yollarına ve bir haklar ve vazifeler sistemine sahiptir. Çocuk ve genç yaştaki erkek mürit iffetli bir yaşam sürerek hocasının yol gösterici öğütlerine itaat eder ve ekmeğini dilenerek temin eder. Sonra kendisi ev sahipliği mertebesine ulaşır, bir kadınla hayatını birleştirir ve kendini dünyaya oğullar getirme vazifesine adar; çalışır, para kazanır, evini yönetir ve bakmakla yükümlü olduklarına yiyecek ve barınak sağlar. Bir sonraki evrede ormana çekilir, vahşi doğanın yabani yiyecekleriyle karnını doyurur, artık çalışmaz, evsel

bağları veya vazifeleri yoktur ve tüm dikkatini kendi iç dünyasına yöneltir – oysa bir önceki evrede vazifesi, kendisini ailenin, köyün ve loncanın iyiliğine adamaktı. Son evre olan evsiz dilencilik evresinde, ormandaki münzeviliğini bırakır ve hiçbir mekâna bağlı olmaksızın, gençlik günlerinde olduğu gibi ekmeğini dilenerek sağlar –ama bu kez ekmek karşılığında edindiği bilgeliği başkalarıyla paylaşır. O güne kadar kazandığı insansal yakınlıklardan veya dünyasal mülklerden geriye hiçbir şey kalmamıştır. Bir süreliğine bir borç olarak verilmişler gibi her şey elinden çıkmıştır.

Büyü esası üzerine inşa edilmiş Hindistan gibi uygarlıklar, kendi çocuklarına insanların kendi içlerinde başarmakta çok zorlandıkları bu gerekli dönüşümleri başarmalarında yardımcı olurlar. Bunu, sorgulanmadan kabul edilen kutsal ayinler yoluyla yaparlar. Özel tören giysilerinin, aletlerin, mühürlü yüzüklerin ve taçların bahşedilmesi bireyi gerçekten de yeniden yaratır. Yemek düzeni değişimleri ve yaşamın dışsal töreninin yeniden örgütlenmesi bazı yeni şeyleri, belirli eylemleri ve duyguları mümkün kılar ve diğerlerini yasaklar. Bunlar tıpkı hipnozun etkisi altındaki birine iletilen komutlar gibidir. Bilinçdışı, o güne kadar tepki verdiği şeyi dış dünyada artık bulamaz, ama onun yerinde başka bir şey vardır ve bu kendi içinde yeni tepkiler uyandırır, böylece geçmişinin katılaşmış örüntülerinden kopar.

Yaşamın büyülü alanlarının ruhun rehberliği için büyük değeri tam da burada yatar. Kişi, resmi tören yöntemleri yoluyla tanrılar ve iblisler ya da heykeller ve kutsal yerler olarak simgelenen ruhani güçlerle ilişkiye geçirilir ve sonra yeni ritüel görenekleriyle onlara bağlanır. Bu türden bir kusursuzlaştırılmış, pürüzsüzleştirilmiş kutsal ritüeller sistemi, bilinçdışının derinliklerinden gönderilen bütün ışınları yakalayan ve onları kolayca yönetilebilir bir dış gerçeklik

olarak sunan bir ayna dünyadır. Bu durumda, iç ve dış, iki yarımküre birbirine mükemmel uyar. Ve somut ayinsel ayna küresindeki görüntüyü değiştirme düşüncesi beraberinde bir şekilde iç alanda ve bakış açısında buna tekabül eden, neredeyse kendiliğinden, bir değişikliğe yol açar.

Bu büyülü koşullandırmayı reddetmenin –bütün iblisleri ve tanrıları dünyadan kovmanın ve böylece yeryüzünün maddi güçleri üzerindeki usla yönlendirilen kudretimizi artırmanın– modern insana getirdiği kazancın bedeli, ruhun kuvvetleri üzerindeki bu ayna denetiminin yitirilmesiyle ödenir. Günümüz insanı, kendi gözle görülmez psişesinin büyüsü karşısında çaresizdir. Bu büyü insanı nereye isterse oraya sürükler. Ve birçok olay olasılığı arasından, insanı herhangi bir karşı-büyüyle ya da onu aldatan büyüye ilişkin gerçek bir kavrayışla donatmadan, insan adına acımasız bir dış gerçekliğin serabını onun gözlerinin önüne getirir. Yaşamın büyük sorularının yetersiz yanıtları her yandan elimizi kolumuzu bağlar. Sonuç, birçok biçimde karşımıza çıkan yanıtsızlıkların sebep olduğu ve çıkış yolu olmadığı için bir işkenceye dönüşen, fiziksel ve ruhani ıstırapların insandan arındırılmış diyarıdır. Bu, aynı hisleri paylaşmayan birisi için eğlenceli olabilir ve sanat alanında komediyi –Ebu Kasım'ın yukarıdaki komedisi türünden eserleri– üretir.

Peri masalları ve mitler genelde mutlu sonla biter: kahraman ejderhayı katleder, tutsak bakireyi özgürlüğüne kavuşturur, kanatlı atı evcilleştirir ve büyülü silahı kazanır. Ama gerçek yaşamda böylesi kahramanlara ender rastlanır. Çarşıdaki gündelik sohbetler, pazar yerindeki dedikodular ve mahkemeler bize farklı bir masal anlatır: başarının ender mucizesine karşı, başarısızlığın yaygın komedisi vardır; Medusa'yı yenen ve Andromeda'yı deniz canavarından kurtaran

Perseus yerine, pejmürde çarıklarıyla çıkagelen Ebu Kasım'larımız vardır. Çünkü Ebu Kasım kesinlikle gündelik yaşamda daha sık karşılaştığımız tiplerden biridir. Burada mitolojik bir operadan çok, trajikomik bir oyun oynanmaktadır. Ve Ebu Kasım'ın yaşamı boyunca yakasını bırakmayan ve onu komik bir figür olarak ölümsüzleştiren dedikodular gündelik hayatın mitolojisidir. Dedikodunun son ürünü olan anekdot, mite tekabül eder, ama asla onun yüce doruklarına ulaşamaz. Anekdot, yalnızca mitsel kahramanın sihirli kılıcının keserek çözebileceği Gordias düğümünün komedisini anlatır.

Öyleyse gelin pabuçlarımızı değiştirelim. Keşke bu kadar basit olsaydı! Ne yazık ki bir ömür boyunca üzerine titrenen ve sevgiyle yamanan eski pabuçlar –hikâyenin bize öğrettiği gibi– onları atma konusunda kesin kararımızı verdikten sonra bile ısrarla ve inatla geri dönerler. Ve sabahın kanatlarını takıp denizin en ucundaki noktaya uçsak bile bizimle beraberdirler. Temel elementler onları kabul etmez; deniz geri kusar, toprak reddeder ve ateşle yok edilmeden önce havadan düşerek felaketimizi tamamlarlar. Vergi tahsildarı bile onları istemez. Dünyadaki herhangi bir şey egomuzun semirmiş iblislerini neden sırtında taşır, sırf biz sonunda onlardan rahatsız olmaya başladık diye mi?

Ebu Kasım'ı kendisinden kim kurtaracak? Kurtulmak için seçtiği yol belli ki çıkmaz sokak: insan, başına dertler açmaya başlayan sevgili egosundan pencereden fırlatıp atmak kadar basit bir yolla kurtulamaz. Hikâyenin sonunda Ebu Kasım, Kadı'yı, hiç değilse çarıklarının ileride oynayabilecekleri şeytanca oyunlardan kendisinin sorumlu tutulmaması konusunda ikna etmeye çalıştı. Ama Kadı'nın tek yaptığı ona gülmek oldu. Bizim yargıcımız da bize gülmez miydi? Bir ömür boyu masum bir şekilde egomuzu inşa etmekten yalnızca biz sorum-

luyuz. Bizi hayatın yollarında taşıyan pabuçlarımızı farkında olmadan ve sevgiyle yamayan yine biziz. Ve bizler sonunda onların denetlenemez zorlanımının etkisi altında olacağız.

Başkalarında iş başında olan denetlenemez zorlanımı gözlemleyerek –örneğin istemdışı jestlerini okuyarak– bunu az çok öğrendik. Bu bizi kuşatan her şeyde, kendiliğinden ifadelerin her türünde –insanların el yazısında, başarısızlıklarında, düşlerinde ve bilinçdışı imgelerinde tezahür eden bir güçtür. Ve bir insanın üzerinde, onun fark ettiğinden veya inanabileceğinden daha çok –onun bilinçli istencinden muazzam bir biçimde fazla– denetim sahibidir. Bu gücün gemlenemez dürtüleri, yaşamımızın arabasına koşulmuş şeytani atlar, bilinçli egomuz ise yalnızca sürücüsüdür. Dolayısıyla bu konuda yapılabileceğimiz tek şey kendimizi ona teslim etmek, Goethe'nin Egmont'u gibi davranmaktır, "... sıkıca yapışmak dizginlere ve kırmak tekerlekleri bir sağa bir sola, kurtarmak için onları şuradaki taştan, buradaki çukurdan. ..."

Bahtımız önce gündelik hayatımızdaki sayısız küçük devinimimiz, pek bilinçli olmayan gündelik eylemlerimiz ve ihmallerimiz yoluyla yaşamlarımızda birikir; sonra seçtiklerimiz ve geri çevirdiklerimiz yoluyla yavaş yavaş koyulaşır, ta ki bu çözelti bir doyma noktasına ulaşıp billurlaşacak olgunluğa erişinceye kadar. En sonunda hafif bir çalkantı yeterli hale gelir; bir süredir belirsiz bulutsu bir sıvı olarak oluşmakta olan, harekete geçmek için hazırda bekleyen şey, billur berraklığında katı bir kader olarak dibe çöker. Ebu Kasım'ın durumunda bu şey, başarılı bir alışverişi izleyen mutlu bir ruh durumu, küçük kristal şişeleri ve gül esanslarını elde ettiği muhteşem bir çifte zaferin getirdiği bir baş dönmesidir, bu zaferler kendisi hakkındaki düşüncesini yüceltmiş ve bahtının çarklarını harekete geçirmiştir. Tu-

tumlu ve çalışkan yaşamı sayesinde hak ettiği gibi, talihinin ona getireceği küçük armağanlar, ufak tefek hoş karşılıklarla işlerin böyle gideceğine inanıyordu. "Bak sen, bunlar değişmiş! Yahu Ebu Kasım, ne şanslı adamsın sen be, eskileri gitmiş, yerlerine bu yepyeni fiyakalı çarıklar gelmiş. Belki de bunlar, eski paçavralarınla ortalıkta dolaşmana artık dayanamayan o yergici arkadaşından gelmiştir."

Ebu Kasım bir anlık iyi talihiyle kabaran tamahkârlığında ipin ucunu biraz kaçırmıştır. Kendine yeni bir çift pabuç satın almak için elini gerçekten cebine atmak zorunda olduğu düşüncesi zafer duygusunu zedeleyebilir ve yücelmiş ruh halini dağıtabilirdi. Birinin onunla dalga geçiyor olabileceğine ilişkin soğukkanlı ama can sıkıcı bir kuşkuyla etrafı biraz aramaya zahmet etmiş olsaydı, eski çarıklarını soyunma mekânında bulabilirdi, tıpkı Kadı'nın kölelerinin onları kısa zamanda bulmaları gibi. Bunun yerine, yeni çarıkları güzelliklerinden biraz başı dönmüş ve körleşmiş bir halde alarak kendi kendine övünür; çünkü bunlar hiç sorgulamadığı bilinçdışı itkilerini gerçekten tatmin etmektedir. Bu davranışı, insanı mutlu eden özunutuşun çocukça bir eylemi, anlık bir özdenetim yokluğuydu; ama bu davranışıyla, uzun bir zamandır göz ardı edilen bir şey ifade buluyordu. Sessizce yıkıcı bir güce ulaşan şey sonunda sahneye çıkıyor, bir çığa dönüşecek kartopu harekete geçiyordu.

Ebu Kasım'ın şimdi farkında olmadan kendi etrafına doladığı, kendi tamahkârlığının ipleriyle örülmüş ağ, onun pazar yerinde şüpheli kazançlarını bir balık gibi kolayca elde etmekte kullandığıyla aynı ağdır. Ve böylece kendisini büyük bir açmazın içinde bulur, kendisinin ördüğü ağa yakalanmıştır. Uzun zamandır içeride oluşmakta olan, yavaş yavaş büyüyerek gerilmekte olan şey kendisini beklenmedik bir anda dış dünyaya fırlatarak Ebu Kasım'ı yasanın pençeleri ara-

sına itmiştir; Ebu Kasım şimdi halkın aşağılaması, komşunun şantajı ve nüfuzlu kişilerin verdiği cezalarla şekillenen karmaşanın içinde boşu boşuna debelenmektedir. Ebu Kasım'ın kendi davranışı, açgözlü varsıllığı ve kendi benliğini istifleme arzusu, bu makinenin dişlilerini uzun zamandır bilemekte ve yerlerine yerleştirmekteydi.

Hindistan düşüncesine göre insan kendi tohumunu eker, ama gelişmesine aldırmaz. Tohum serpilir ve olgunlaşır; sonra herkes kendi tarlasının mahsulünü yemelidir. Yalnızca eylenılerimiz değil, aynı zamanda ihmallerimiz de kaderimiz olur. İstenç gücümüzü kullanmakta başarısız olduğumuz şeyler bile niyetlerimiz ve amellerimiz arasında sayılır ve sonuçları üzücü olaylara dönüşebilir. Bu Karma'nın yasasıdır. Herkes kendisinin celladı, kendisinin kurbanı ve tam da Ebu Kasım'ın durumunda olduğu gibi kendisinin soytarısı olur. Kadı'nın kahkahası, cehennem zebanilerinin, kendileri hakkındaki hükmü kendileri veren ve kendi alevlerinde yanan lanetlilere attığı kahkahadır.

Ebu Kasım'ın hikâyesi, Karma'nın ağının nasıl incelikle örüldüğünü ve zarif ipliklerinin ne kadar sağlam olduğunu gösterir. İblisler aracılığıyla şimdi onu pençeleri arasına alan egosu onu serbest bırakabilir mi, ya da bu ego kendi kendini ölüme mahkûm edebilir mi? Umutsuzluk anlarında Ebu Kasım, hiç kimsenin onu çarıklarından kurtaramayacağını, yeryüzündeki hiçbir kudretin onları yok edemeyeceğini, ama yine de bir şekilde onlardan kurtulması gerektiğini idrak etmenin eşiğine gelmemiş midir? Keşke çarıklar her onarımla birlikte onun için daha değerli olmak yerine, her parçalanışta onun gözünde vazgeçilemezliklerini yitirselerdi! Keşke kendisini çarıkların göze batan çokrenkliliğinden, her yamayla birlikte, en sonunda onun

için bir çift vasat paçavradan ibaret olana kadar kurtarabilseydi![1]

Hikâyede söylendiği gibi Kadı, Ebu Kasım'ın dileğini geri çeviremez; bu, Ebu Kasım'ın bundan böyle korkunç çarıklarının azizliğine uğramayacağı anlamına gelir. Başka bir deyişle, yeni bir günün ilk ışığı Ebu Kasım için doğmaktadır. Ama nihayetinde bu ışık Ebu Kasım'ın görüşünü şimdiye kadar bulutsu bir sıvıyla örten kendi içinin derin krateri dışında başka bir yerde yükselmez. *Nemo contra diabolum nisi deus ipse* [Bizzat Tanrı dışında hiç kimse şeytana karşı değil]. Ebu Kasım'ın kendi çevresine, kendi dünyası –Kadı, komşular, balık-

---

1 Strindberg bu süreci *inferno* evresinde [kendisi 1894-1895 yıllarında Paris'te kaldığı sırada içine girdiği krizi bu şekilde adlandırır. Kriz aynı adı taşıyan Fransızca bir kitapta anlatılmıştır yn] geriye doğru tasarlamıştır. Swedenborg'da, bir insanın kendi bilinçdışında ürettiği ilmeği kendi boynuna geçirerek kendi kendini cezalandırması anlayışını keşfetti; cansız nesnelerin tuhaf eşyalar, duygusuz evler ve caddeler, kurumlar ve gündelik yaşamın bütün ıvır zıvırları esrarengiz bir şekilde nasıl ölümcül oyunlar oynayabileceklerini deneyimleriyle biliyordu.

Strindberg, çok yorgun olduğu yaşlılık günlerinde, Ebu Kasım'ın çarıkları masalına dayanan bir öykü yazdı ("Abu Casems Toffler," *Samlade Skrifter*, Del. 51, Stockholm, 1919). Ama onun versiyonu, masalın başlığının yarattığı beklentileri karşılamaz. Başlıca noktaların birçoğu değiştirilmiş ve temel olmayan birçok nokta dahil edilmiştir. Paçavraya dönmüş çarıklar Ebu Kasım'ın kendi yaşamının bir eseri değildir, yalnızca onun tamahkârlığını kanıtlamak için Halife tarafından ona verilmiştir. Öte yandan Strindberg daha önceki yazılarının bazılarında, insanın kaderini kendi eliyle tehlikeye atması sorununu daha başarılı bir şekilde işlemiştir. Yaşamın kendi kendini inşa eden tiyatrosu bir süre sonra canlanır ve bizimle birlikte oynamaya başlar, çünkü onun kanatları ve payandaları bizim kendi iç varlığımızın ifadeleridir. Strindberg bu olguyu *To Damascus*'ta [Şam'a Doğru] (1898) adlı eserinde, cehenneme yaptığı yolculuğunun bir evresi olarak sunmuştur. Bu eserinde, maddi dünyamızın bizim kendi istemdışı zorlanımlarımız hem şeytani hem de suskun yardımsever zorlanımlar yoluyla nasıl üretildiğini göstermiştir.

çılar, temel elementler (bunlar bile onun gizli sevgili egosunda rol oynamışlardır), iğrenç çarıklar ve zenginliği– olarak binbir zahmetle ördüğü gizemli egosu onu bir işaretten diğerine götürüyordu. Dış ayna küresinden başka ne isteyebilirdi? Ayna onunla kendine özgü diliyle konuşmuş, darbe üstüne darbe indirmişti. En sonunda gelen azat edilme, kendisinden, kendi içinden gelmek zorundaydı. Ama nasıl?

Bu öyle bir andır ki, bir düşün işareti ya da ölümsüz bir masalın kehanetine verilen tepki olarak bir içgörü belirtisi yeterli olabilir. Çünkü hem egoyu hem de onun aynasını tasarlayan gizli büyücü, gündüz örülen ağı gece çözme işinde, herhangi bir dış güçten daha başarılıdır. Büyücü şöyle fısıldayabilir: “Pabuçlarını değiştir.” Ve bundan sonra yapmamız gereken tek şey bakmak ve çarıklarımızın neden yapıldığını görmektir.

PAGAN KAHRAMAN
İLE
HIRİSTİYAN AZİZ

1

Bir zamanlar efsanevi bir kral ve onun eşi kraliçe yaşarmış ... – İrlanda Kralı Conn ve Britanya Kraliçesi Eda; evlilikleri o kadar kusursuz bir birliktelikmiş ki, bütün evliliklerin makrokozmik arketipi olan Gökyüzü ve Yeryüzü'nün birlikteliğine denkmiş. Tarihçiler, onların kişilikleri ve davranışlarının kusursuzluğunun, ülkeyi yönettikleri sırada yaşanan bolluk ve bereketlere yansıdığını ileri sürerler: "Toprak bol mahsul ve ağaçlar dokuz kat meyve vermiştir; nehirler, göller ve deniz çeşit çeşit balıkla dolmuştur; hayvan sürüleri olağanüstü çoğalmıştır."

Doğanın getirdiği bolluğun bu türden anlatımlarına lütufkâr hükümranlıklara ilişkin efsanelerde rastlamak hiç de şaşırtıcı değildir; çünkü iki kusursuz hükümdar evrenin ilahi yasasına uyduklarında ve tebaalarına kendi örnek davranışlarıyla yol gösterdiklerinde, kusursuzluğun diriltici kudretini harekete geçirirler. Her bakımdan mükemmel olan kral ve kraliçe birlikte, Çinlilerin *Tao* dedikleri şeyin, yani evrensel düzenin erdeminin tezahürüdürler. *Tao*'nun, kendi kusursuz doğalarının erdemi anlamına gelen *Teh* şeklinde tezahür etmesini sağlarlar. Ve bu erdem kendi ışığını saçar. Etkisi, etraflarındaki her şeyin yaşamsal merkezlerine bir sihir gibi nüfuz eder, nitekim toprağın tini bile bundan etkilenmiş olmalıdır. Uyum ve uhrevi

saadet ondan dışarı fışkırır çıkar. Tıptı bir Altın Çağ'daymış gibi tarlalar ürün verir, sürüler çoğalır, kentler gelişir.

... Bu Kral Conn ve Kraliçe Eda'nın bir erkek çocukları varmış; druidler doğumu sırasında çocuğun hem annesinin hem de babasının iyi niteliklerini alacağını kehanet ettikleri için çocuğa ikisinin adı da verilmiş ve Conn-eda olarak çağrılır olmuş. Ve bu Conn-eda gerçekten de olağanüstü bir çocukmuş. Kral ve kraliçe onu taparcasına seviyor, tebaası onunla gurur duyuyormuş. Ziyadesiyle onurlandırılmış ve yüceltilmiş.

Mamafih.gençlik yıllarında Conn-eda'nın büyük şeyler vaat eden geleceği ansızın kararmış; annesi ölmüş ve babası, druidlerin öğüdüne uyarak başka bir kadınla evlenmiş. Bu kadın, kralın baş-druidinin kızıymış, kendi çocukları varmış, Conn-eda'nın tahta geçeceğini bilmiş ve kıskançlık ve öfkeyle onun mahvolmasını istemeye başlamış. Onun ölmesini ya da hiç değilse ülkeden sürgün edilmesini arzuluyormuş ve kötü amacını gerçekleştirmek için onun hakkında iftiralarla dolu dedikodular yaymaya başlamış. Ama genç adam tüm şüphelerden azadeymiş. Ve bu nedenle kadın doğaüstü araçlara başvurmaya karar vermiş ve iyi bilinen bir cadının yolunu tutmuş.

Kötü kraliçenin birtakım tuhaf ve oldukça zahmetli şartı yerine getirmesi gerekiyormuş, ama sonunda mucizevi bir satranç tahtasına kavuşmuş; bu satranç tahtasının sihri, sahibinin ilk oyunu her zaman için kazanmasıymış. Kraliçe hiçbir şeyden kuşkulanmayan prense satranç oynamayı ve oyunun galibine istediği bir *geis*'in –"şartın"– yerine getirilmesini kaybedenden talep etme hakkı verilmesini teklif edecek ve oyunu kazandığında da, bir tür sürgün cezası olarak, prensten bir yıl içinde bazı efsanevi ganimetleri –periler diyarından üç altın elmayı, yine periler diyarından, periler kralına ait olan doğaüstü güçlere sahip siyah at ve tazıyı– getirmesini isteyecekmiş. Bu ganimetler o kadar değerliymiş ve o kadar iyi korunuyormuş ki, prens bunları almaya kalkıştığı anda hiç şüphesiz ölümü tadacakmış.

Satranç oynanmış. Prens, kraliçenin kötü niyetinden hiç şüphelenmemiş ve oyunu kraliçe kazanmış. Ama kraliçe, prensi tamamen kendi kudretiyle ezmeye o kadar hevesliymiş ki, prense ikinci bir deneme önermiş ve bu kez kaybetmiş. Kraliçe şaşkınmış ve kendini aşağılanmış hissetmiş. Tekrar oynamak istememiş. *Geis*'ini dile getirmiş, bu isteği öğrenen Conn-eda aldatıldığını anlamış. Ancak ikinci *geis*'i o belirleyecekmiş. Kendisi ayrıldığında kraliçeyi hareketsiz bırakmaya karar vermiş. Böylece o dönene ya da şart olarak ileri sürülen bir yıl ve bir günlük süre dolana kadar kraliçenin şatonun kulesinin en tepesinde oturması, güneş ve fırtına altında, en az yiyecekle yetinerek, orada kalması şartını ileri sürmüş.

Conn-eda'nın şimdi bir öğüde şiddetle ihtiyacı varmış. Kudretli bir druide başvurmuş; ancak bilge, ibadet ettiği ilahi varlığa danıştığında, ne onun ne de tanrısının yardım edebilecek kudrete sahip olmadığı ifşa edilmiş. Bununla beraber –druidin söylediğine göre– tehlikelerle dolu bir yabanıllıkta saklanmış olarak yaşayan ve bulunduğu zaman bile güzel sözlerle ikna etmenin zor olduğu bir İnsan Başlı Kuş varmış; bu kuşun geçmişi, şimdiyi ve geleceği bildiği rivayet olunurmuş. Druidin inancına göre, eğer konuşmaya ikna edilirse, bu kuşun büyük yardımı dokunabilirmiş. "Şu ilerideki uzun tüylü küçük atı al," demiş druid, "ve ona hemen bin; çünkü üç gün içinde kuş ortaya çıkacak ve uzun tüylü küçük at seni onun bulunduğu yere götürecek. Ama kuş sorularına cevap vermeyi reddederse, bu kıymetli taşı al ve ona sun; yine de küçük bir tehlike ve kuşku kalacak, ama kuş sana hemen cevap verecek."

Conn-eda gösterişsiz ata binmiş ve hayvan istediği yolu kendi seçebilsin diye koşumları boynunun üstüne gevşek bir şekilde bırakmış. Bu, sihirli bir atmış, konuşma yetisiyle lütuflandırılmışmış ve binicisini bir dizi serüven arasından güvenli bir şekilde taşımış. Çok geçmeden prens, tuhaf kuşun saklandığı yere ulaşmış, taşı sunmuş ve macerasının sebebi olan sorusunu sormuş. Bunun üzerine yaratık, yanıt olarak, biraz ötedeki ulaşılmaz bir kayaya uçmuş

ve tünediği yerden yüksek, çatlak bir insan sesiyle emretmiş: "Cruachan Kralının oğlu Conn-eda, sağ ayağının hemen altındaki taşı kaldır ve onun altında bulacağın demir bilyeyi ve kâseyi al; sonra atına bin ve bilyeyi önüne doğru fırlat; bunu yaptığında atın sana bilmen gereken diğer şeyleri söyleyecektir."

Conn-eda taşı kaldırarak demir bilyeyi ve kâseyi almış, atına binmiş ve bilyeyi önüne doğru fırlatmış. Bilye sabit bir hızla ileri doğru yuvarlanmış ve uzun tüylü at bilyeyi izlemeye başlamış. Böylece Loch Erne'nin kıyısına varmışlar. Ama bilye durmamış; suyun içine yuvarlanmış ve gözden kaybolmuş.

Tam bu sırada at ilk öğüdünü vermiş. "Şimdi in" demiş, "ve elini kulağıma sok; küçük 'Her-derde-deva' şişesini ve orada bulacağın uygun sepeti al ve çabucak geri bin; çünkü karşılaşacağın büyük tehlikeler ve güçlükler henüz yeni başladı."

Demir bilyenin gittiği yolu izleyerek suyun içine girmişler; göl, başlarının üzerinde uzanan bir gökyüzü gibiymiş. Bilyeyi sessizce ilerler halde bulmuşlar. Bilye, üzerinde karşı tarafa ulaşan bir sığ geçidin bulunduğu, ama esneyen, ürkütücü bir biçimde tıslayan ağızları ve kocaman dişleri olan üç korkunç yılan tarafından korunan geniş bir nehre ulaşmış.

"Şimdi" demiş uzun tüylü at, "sepeti aç ve her bir yılanın ağzına bir parça et at; bunu yaptığında, eğerine sıkıca tutun ki, nehri geçmek için gerekeni yapalım. Et parçalarını her bir yılanın ağzına ıskalamadan atmayı başarırsan, burayı güven içinde geçeriz, aksi takdirde yok oluruz."

Conn-eda et parçalarını tam bir isabetle atmış. "Uhrevi saadet ve zafer seninle" demiş küçük at, "çünkü sen kazanacak ve muvaffak olacak bir gençsin." Sonra at sıçramış ve tek, muazzam bir atlayışla nehri ve sığlığı aşmış. "Hâlâ üstümde misin Prens Conn-eda?"

"Üstünde kalmak için gücümün yalnızca yarısını harcadım," diye cevap vermiş Conn-eda.

Bilyeyi izleyerek yollarına devam etmişler, ta ki karşılarına alevler içinde ya-

nan büyük bir dağ çıkıncaya dek. "Kendini hazırla" diye uyarmış at, "çünkü yine tehlikeli bir sıçrayış yapacağız." Ve yayından boşanmış gibi havaya fırlamış ve yanan dağın üzerinden bir ok gibi uçmuş. "Hâlâ hayatta mısın kralın oğlu Conn-eda?"

"Kıl payı kurtuldum bu son olsun, çünkü her yanım kavruldu," diye yanıtlamış prens.

"Eğer hayattaysan" demiş küçük at, "senin doğaüstü başarı ve uhrevi saadetleri elde etmeye yazgılı bir genç olduğundan artık emin gibiyim. En büyük tehlikeleri geride bıraktık ve önümüzdeki son tehlikeyi de atlatma umudumuz var."

Conn-eda, druidvari atın öğüdü üzerine "Her-derde-deva" iksirini yanıklarına sürmüş ve yanıklar tamamen iyileşmiş. Sonra bir kez daha demir bilyenin izini takip etmeye koyulmuşlar ve sonunda perilerin kalesine varmışlar – bu yüksek duvarlarla çevrili, silahlı askerler tarafından değil de, iki alev kulesi tarafından korunan büyük bir kentmiş.

"Bu düzlükte in" demiş at, "ve diğer kulağımdaki küçük bıçağı al; bu bıçakla beni öldürecek ve derimi yüzeceksin. Daha sonra postuma sarın, böylece kapıdan kazasız belasız geçebilirsin. İçeri girdikten sonra, istediğin gibi dışarı çıkabilirsin, çünkü bir kez içeri girdiğinde, artık tehlike geçmiştir ve istediğin zaman girip çıkabilirsin; karşılık olarak senden yalnızca tek bir şey isteyeceğim; kapıdan içeri girdiğinde hemen gerisin geri dışarı çıkacaksın ve leşimle karnını doyurmak için tepemde kanat çırpan yırtıcı kuşları kovalayacaksın –ve dahası "Her-derde-deva" iksirinden bir damlayı, eğer şişede arta kalan varsa, çürümemesi için etimin üstüne dökeceksin."

Prens derin bir şaşkınlık içindeymiş. "İyi ama soylu atım" demiş, "sen ki şu ana kadar bana böylesine sadık kaldın ve sen ki hâlâ bana hizmet edebilirsin, böyle bir teklifi bir erkek olarak duygularıma karşı bir hakaret ve minnettarlığın değerini anlayabilen ruhuma tamamen aykırı bir şey olarak kabul ede-

rim; bir prens olarak hissettiklerimden bahsetmiyorum bile. Lakin bir prens olarak şunu söyleyebilirim: başıma ne gelirse gelsin –isterse en iğrenç biçimlerle yaşanan ve dehşetle hissedilen ölümün kendisiyle yüzleşeyim– dostluğumu asla kişisel çıkarıma kurban etmem. Bu nedenle namusum ve şerefim üzerine yemin ederim ki, insanlık, onur ve dostluk ilkelerini çiğnemektense, olabileceklerin en kötüsüyle –ölümün kendisiyle bile– karşılaşmaya hazırım!"

Hayvan isteğinde diretmiş. "Asla, asla!" diye yinelemiş nazik prens.

"Öyle olsun, büyük batı kralının oğlu" demiş at üzgün bir sesle, "bu durumla ilgili öğüdüme uymayı reddedersen şunu bil ki, hem sen hem de ben yok olacağız ve bir daha asla karşılaşmayacağız; ama sana söylediğimi yaparsan, işler senin hayal edebileceğinden daha mutlu ve daha güzel bir sona ulaşacaktır. Seni bundan önce hiç yanıltmadım, öyleyse öğüdümün en önemli kısmından niye şüphe ediyorsun? Sana ne söylediysem onu yap, yoksa ölümden daha kötü bir akıbet bekliyor beni. Ve dahası kararında ısrar edersen, şunu bil ki, seni sonsuza kadar terk ederim."

Prens sonunda bıçağı isteksizce atın kulağından almış ve titreyen eliyle bir deneme yapmak için bıçağın ucunu atın boğazına dokundurmuş. O anda sanki sihirli bir güç bastırmış gibi bıçak aniden atın boynuna saplanıvermiş ve öldürme işi gerçekleşmiş. Aklı başından giden genç kendini yerdeki leşin yanına atmış ve bilincini yitirene kadar hıçkıra hıçkıra ağlamış.

Kendine geldiğinde, küçük atın öldüğüne emin olduktan sonra endişeleri ve gözlerinden boşanmaya devam eden gözyaşları eşliğinde deriyi soyma işine girişmiş. Daha sonra posta sarınmış ve yarı delirmiş bir halde kalenin kapısından içeri girmiş. Önüne çıkan veya yolunu kesen hiç kimse olmamış. Ancak peri kentinin ihtişamı onda hiçbir ilgi uyandırmamış; içinde büyük bir kederle, dalgın dalgın ilerliyormuş.

Atın son isteği birden aklına gelince leşin başına dönmüş, yırtıcı kuşları kovalamış ve değerli iksiri leşten arta kalanlara sürmüş. Cansız etin birtakım

tuhaf değişikliklere uğramaya başladığını şaşkınlıkla görmüş ve birkaç dakika içinde onun, hayal edilebilecek en yakışıklı ve en soylu genç adamın biçimini aldığına ve canlandığına dile getiremediği bir sevinçle tanık olmuş. İkisi taşkın bir sevinçle kucaklaşmışlar.

"En soylu ve güçlü prens" demiş genç adam, "sen şimdiye dek gözlerimle gördüğüm en güzel görüntüsün ve ben sana rastladığım için bütün varlıkların en şanslısıyım! Bak işte senin uzun tüylü küçük atın, benim kişiliğimde doğal şekline büründü. Ben peri kentinin kralının kardeşiyim ve o iğrenç druid beni uzun süredir tutsak etmekteydi; ama ona danışmak için çıkageldiğinde, beni bırakmak zorunda kaldı, çünkü tutsaklığımın şartı, yani *geis*'i ortadan kalkmıştı. Ancak incelik göstererek yaptığın şeyleri yapmasaydın, eski halime ve görüntüme kavuşmam mümkün değildi. Kraliçeyi, yani üvey anneni seni elmaları, atı ve şimdi erkek kardeşimin himayesinde olan güçlü tazıyı bulmak için göndermeye yönelten kişi benim kız kardeşimdir. Kız kardeşim, huzur içinde yatsın, sana en küçük bir zarar gelmesini değil, tam tersine senin iyiliğini isterdi – ki bundan böyle bu iyiliği bulacaksın; çünkü eğer sana karşı kötü niyetler beslemiş olsaydı, amacını hiç sorun yaşamadan gerçekleştirirdi. Kısacası tek istediği şey seni gelecekteki tüm tehlike ve felaketlerden korumak ve beni senin yardımınla acımasız düşmanlarımdan kurtarmaktı. Benimle gel dostum ve kurtarıcım; at, olağanüstü güçlü tazı ve altın elmalar senin olacak ve kardeşimin ikametgâhında candan bir hoş geldinle karşılanacaksın."

Mutlu son çabuk anlatılır. Conn-eda üç ganimeti elde etmiş ve zorlu sınama süresinin geri kalan kısmını kralın konuğu olarak periler âleminde geçirmesi ısrarlarını geri çevirememiş. Ayrılma zamanı geldiğinde, yılda en az bir kez oraya döneceğine dair kendisinden söz alınmış. Eve dönüş yolculuğu sırasında hiçbir güçlükle karşılaşmamış ve çok geçmeden kötü kraliçenin karşısına çıkmış. Kraliçe hâlâ kulenin tepesindeki rahatsız yerinde tünemiş haldeymiş, ama içi umutla doluymuş, çünkü azabının son gününün şafak vaktiymiş.

Elbette Prens'in saraya vaktinde yetişemeyeceğini ve böylece krallık üzerindeki bütün haklarından men edileceğini düşünmekteymiş.

Ama o da ne! Bakın! Kraliçe prensi görür gibi olduğunu sanmış. Prens, siyah bir küheylana binmiş, önünde gümüş zincirli bir tazıyla geri dönüyormuş. Kraliçe derin bir üzüntüye kapılarak kendini kuleden aşağı atmış ve paramparça olmuş. Ve kral, kraliçenin bu aşağılık davranışını öğrendiğinde, parçalarının yakılmasını emretmiş.

Prens üç altın elmayı bahçeye dikmiş. Birden yerden kocaman bir ağaç bitmiş; dalında, bütün ülkede bereketli mahsuller yetişmesini sağlayan altın meyveyi taşıyormuş. ...

Conn-eda'nın babasının çağı muhteşemse, onunki daha da muhteşemdi ve bu uzun hükümdarlığın bolluk ve bereketiyle kazandığı ün günümüze kadar ulaşmıştır. Conn-eda'nın yönettiği krallık hâlâ onun adını taşımaktadır: batı İrlanda'nın Connacht vilayeti.[1]

Bu eski pagan efsanesi, ondokuzuncu yüzyılın köy evinin basit konuşma diliyle bize ulaştığı şekliyle böyledir; birkaç yüzyıl boyunca değişikliklere uğramış olsa da imgeleri yine de ruhun ilkel, Hıristiyanlık öncesi bilgeliğinin gücünü taşımaktadır. Bu imgeler diğer pek çok mitin ve masalın iyi bilinen örüntülerini –simgesel biçimlerin

---

1 "The Story of Conn-eda; or the Golden Apples of Lough Erne," Nicholas O'Kearney tarafından hikâyeci Abraham McCoy'un özgün İrlandacasından çevrilmiş ve W. B. Yeats tarafından *Irish Fairy and Folk Tales* (New York, Modern Library, tarihsiz) adıyla yayımlanmıştır. Masal ilk kez *Cambrian Journal*'de 1855'te basılmıştır.

Bir İrlanda prensinin ve uzun tüylü bir atın anlatıldığı benzer bir masal Jeremiah Curtin'in *Myths and Folk lore of Ireland* (Boston, Little, Brown and Co., 1890) adlı kitabında, "The King of Ireland and the Queen of the Lonesome Island" adıyla yer alır.

zengin dünya hazinesinden uyarlanmış örüntüler– tekrar etmekte ve yakından incelenip, anlayışla yaklaşıldığında, uzun tüylü atın kendisi gibi, şaşırtıcı bir dönüşüme uğramaktadırlar.

Genç prens Conn-eda, ideal mitsel erkek ve kadının kusursuz yavrusudur; her iki ebeveynin erdemlerinin taşıyıcısıdır. Bu gerçek, onun iki kısımdan oluşan adıyla gösterilir. Babasının en uygun halefi olarak görülür, çünkü Tao'nun her bakımdan üstün bir insanda tecessümünü temsil eder. Yaşamın hem insandaki hem de doğadaki enerjileri uyum içinde işlemeli ve onun etkisiyle bolluk ve bereket üretmelidir; kozmik ve beşeri süreçlerin ideal bir bileşimi onun yönetimi altındaki ülkenin içinde bulunduğu şartların her noktasında kendini göstermelidir. Yaşamı meydana getiren hem yaratıcı hem de yıkıcı, hem iyi hem de kötü olabilen bütün karşıt unsurları denetleyen, dengeleyen ve aralarında eşgüdümü sağlayan, aynı zamanda hem lütufkâr hem de kudretli olan kusursuz bir hükümdar olmalıdır.

Ancak hiç kimse (en başta da Conn-eda) farkında olmasa da Conn-eda henüz bu görev için uygun değildir; gençliğin erdemleri bakımından eksiksiz olsa da, ülkesinin ve dünyanın her yanında –insan doğasında ve aynı zamanda kozmosun insan-altı ve elementlere ilişkin kuvvetlerinde– var olan kötülük olasılıklarından hâlâ habersizdir. Delikanlının doğasının saflığı ve aydınlığı, varoluşun herhangi bir karanlık güdüsünün onun yüreğine bulaşmasına izin vermemiştir. Fesat olan diğer yanı hakkında, erdemi dengeleyen acımasız, yıkıcı güçler –ihtirasın ve saldırganlığın bencil, bozguncu, gaddar zorbalıkları– hakkında hiçbir şey bilmez. Bunlar onun şefkatli yönetimi altında ortaya çıkabilir, ülkesindeki uyumu tahrip edebilirdi. O derece saftır ki, kendi çatısının altındaki üvey annesinin kötü emelinin bile farkında değildir.

Başka bir deyişle Conn-eda'nın daha öğreneceği çok şey vardır. Yaşamdaki güçlerin çeşitliliğiyle başa çıkabilmesi için, zıtlıkların bir arada var olduğu şekliyle evrensel yasanın kendisine öğretilmesi gerekir. Tamlığın, çatışma yoluyla işbirliği yapan zıtlıklarda yattığını ve uyumun aslında azaltılamaz gerginliklerin bir çözümü olduğunu kavraması şarttır. Conn-eda henüz varoluşun örüntüsünün karşıtların işbirliğiyle, iniş ve çıkışların yer değiştirmeleriyle örüldüğünü, bunun aydınlık *ve* karanlığın, gündüz *ve* gecenin –Çin düşüncesine göre *Yang* ve *Yin*'in– zıtlıklarıyla bina edildiğini anlamamıştır. Dolayısıyla kusursuz bir kral olmak için kendisini tamamlaması ve kendini tamamlamak için de bizzat kendi kişiliğine ters ve düşman olan gerçeklikle yüzleşmesi ve onunla bütünleşmesi gerekir. Kötülüğün güçleriyle uğraşmak zorundadır; bu nedenle acılı arayışının gizli yolundan yürümelidir. Conn-eda'nın miti, onun harikulade masalı, çatışan zıtlıklara üstün gelerek onları sindirme yoluyla özünü tamamlama sancısının bir alegorisidir. Bu süreç karşılaşmalar, tehlikeler, kahramanlıklar ve sınamalar gibi tipik simgelerle anlatılır.

Conn-eda'nın çelişkili ilkeyle ilk yüzleşmesinde bu ilke, onu ülke dışına, yani yaşamın krallığının dışına çıkaran merhametsiz üvey annenin bireysel istenci ve güç hırsı biçiminde karşısına çıkmıştır. Üvey annenin daha önceki entrika ve iftiralarının onu uyandırması gerekirdi, ama çocuksu iyi niyeti yüzünden dostane bir oyunun tuzağına düşer.[1] İnsan yaşamı düzleminde kötülüğü tanıma ve bu kötülükle boy ölçüşme yeteneğinden yoksun olduğu böylece kanıtlanan Conn-eda, kötülükle, onun doğanın yıkıcı unsurlarının çok daha gaddar, ör-

[1] Satrancın kendine özgü çekişme mantığına göre oyuncular *kendilerini* tehlikeye atarlar; karşılaştırma için, Otto Rank, *Art and Artist*, New York, 1932, Chapter X, "Game and Destiny."

tülü olmayan', insan-altı biçimi içinde yüzleşmeye zorlanır. Mucizevi gölün içine girişinin ardındaki anlam budur. Orada yaşamın güçlerinin, insan erdeminin büyülü etkisiyle uysallaştırıldıkları babasının yeryüzü krallığındaki uyumlu işbirliğinin tam tersine yatışmamış, mutlak bir yıkıcılık taşıyan kör öfkesine maruz kalır. Çatışan zıtlıkların etkileşimi, kusursuz kralın ustalıklı denetimi altında yıkıcı olmak bir yana, bütünüyle yaratıcı olmuş ve *Yang* ve *Yin*'in çelişkileri *Tao*'nun düzeninin tamlığı içersinde bütünleşmiş olarak ortaya koyulmuştur.

İnsan-altı düzeydeki güçler su ve ateş elementleriyle temsil edilir. Bu elementler, insan ihtiyaçlarına uygun hale sokulup, akıl yoluyla denetlendikleri zaman insanlar için vazgeçilmez ve yararlıdırlar, ama kendi içlerinde ve kendi başlarına kör ve öfkeli bir kayıtsızlık halindedirler. Doğanın karşılıklı çekişme içersindeki enerjileri olan su ve ateş, ikircikli etkileriyle göze çarparlar. Aynı anda hem hayat veren hem de (diğer elementler olan hava ve topraktan daha fazla) yıkıcı olan su ve ateş, insan-dışı dünyanın tüm âlemini ve kuvvetini ve aynı anda hem cömert hem de felaket getirici olabilen yaratıcı ve yok edici niteliğini temsil eder. Yaşam enerjisinin bütünlüğünü ve çatışan zıtlıkların durmak bilmeyen eylemliliği ve etkileşimi olan yaşam sürecinin bütününü temsil eder.

Yani Conn-eda'nın yaşamın kaotik, insanlıkdışı yanına ilişkin bir erginlenme olarak suyun ve ateşin gazabı ve dehşeti arasından yolunu bulması gerekir. Benzer bir şekilde İsis ve Osiris'in kadim gizemlerinde, erginlenen kişinin sudan geçmesi gerekiyordu, başka bir deyişle korkuyu aşmış ve yok olmaya yazgılı ego kişiliğiyle olan tüm bağından azat edilmiş bir "Bilen," bir "Kavrayan" olarak yeniden doğabilmek için ölüm tehdidinden ve deneyiminden geçmesi şarttı. Bu er-

ginlenmenin geleneksel yoludur – dünya mitolojilerinde ve halk edebiyatında sıklıkla işlenmiş bir yol.[1]

Conn-eda'nın yok olmaktan kurtuluşunda mucizevi yardımcılarının desteği ve öğütleri kadar kendi cesareti ve erdemi de rol oynamıştır. Suyun ölümcül güçleri onun hikâyesinde (mitolojide sık sık rastlandığı gibi) olası en uygun şekil olan dev yılanlar tarafından temsil edilir. Conn-eda bu yılanları –korkusuzca, ustalıkla, dikkatlice– bir sunu ritüeli gerçekleştirerek yatıştırır; kendi etinin ve canının kurbansal bir ikamesi olan et parçalarını yılanların ağzına atar. Bu, kaotik güçlerin gerçekliğini tanımadır, ibadetin yöneltilmesini hak eden şeytani varlıklar olarak onların *ilahi* niteliğinin kabullenilmesidir. Karşı koymak, savaşmak ya da kaçmak yerine, kahraman onları onaylar. Görkemli gerçeklikleriyle yüzleşir ve uğraşır, böylece, onların gaddarlığından çekinmek yerine ikircikli doğaları içinde onlara gereğince dikkat ederek, bir Bilen olur; çünkü onlar acımasız, ama yine de yatıştırılabilir türdendirler; şeytani, ama yine de ilahi varlıklar olarak anlaşılmalı ve ihtimam görmelidirler.

Conn-eda böylece masumiyetini geride bırakmaktadır. Böylesi bir çocuksu incelik durumunun deneyimle, yaşamın arışları ve atkılarını[Φ] oluşturan her şeyin esasen iki yönlü, ikircikli karakterinin deneyimlenmesiyle aşılması zorunludur. Böylesi bir uyanış, erdeme ve iyilik değerlerine olan tüm inancın yitirilmesi tehlikesini –iyi ve kötü arasındaki ayrıma ve bunların sonu gelmez mücadelesine karşı ka-

---

1 Mozart, Apuleius'un Latince romanı *Altın Eşek*'teki İsis ve Osiris'in gizemlerinin anlatımından esinlendiği eseri *Sihirli Flüt*'te aynı erginlenme yolunun bir alegorisini sunar.

Φ Bir kumaşı oluşturan boyuna iplikler ve bunların arasından enine geçen ipliklere verilen genel ad   yn.

yıtsız veya duyarsız kalma tehlikesi– de içinde barındırır ya da karşıt bir ruhsal çöküşü –kısır umutsuzluk, insanın sonsuzluğa uzanan büyük idealleri gerçekleştirme yeteneğine duyulan inancın mutlak yanılsamaya dönüşmesi– de beraberinde getirebilir. Ama Conn-eda bu iki tehlikenin üstesinden gelebilmiştir; çünkü o doğuştan, doğası gereği seçilmiş, yaşamı yeniden canlandırma arayışı ona önceden takdir edilmiş kahramandır. O, "doğaüstü başarı ve uhrevi saadeti elde etmeye yazgılı bir genç"tir.

Buna karşın, ikinci sınavı olan yanan dağın alevlerinden "kıl payı" ve "her yanı kavrulmuş" olarak kurtulur. Doğanın güçlerine sunulan şey, simgesel de olsa, bu kez kendisidir; ama alevlerin arasından geçer ve sihirli maddeyle iyileştirilir. "Her-derde-deva," Yunan "Ambrosia"sı ve Vedik "Amrita"sıyla aynı iksirdir. O bir yaşam içkisi, tanrıların kendi ikametgâhlarında tattıkları sonsuzluk içeceğidir: tanrılar ölümsüzlüklerini buna borçludurlar ve sorunlarından kurtulsunlar ve eski güçlerine tekrar kavuşsunlar diye kendi seçtikleri kahramanlara içkiyi ihsan ederler. Conn-eda'ya yol gösteren ve ona yardımcı olan mucizevi güç bu "iksiri" Conn-eda için hazır tutar; Conn-eda merhemi sürdüğünde simgesel olarak "su ve tinden" yeniden doğar. Eski ıslah olmaz insanın ölümü ve yeni insanın doğumu gerçekleşir ve seçilen kişi "İki kez doğan" olur. Gözleri ölümle yıkanmış ve böylece peri kentini –yani bütün insanların ve her şeyin içindeki Tanrı'nın krallığını– görmeye uygun hale getirilmiştir.

Geçtiği sınamalar sırasında Conn-eda, onu kurtarmak ve yol göstermek için gelen hayvan kılığına girmiş mucizevi varlıklardan yardım alır. Burada, halk masalları ve mitlerinde sıklıkla tekrarlanan "yardımcı hayvanlar" motifinin bir örneğini görüyoruz. Bu simgesel figürler doğamızın anlak, akıl, istenç gücü ve iyi niyet gibi daha yük-

sek insansal niteliklerden farklı olan içgüdüsel kuvvetlerinin tecessümü ve temsilcisidir. Kahramanın, bu tuhaf ve alışılmadık yardımcılar ortaya çıktığında ve onların öğütlerine uyduğunda galip gelebilecek duruma gelmesi zaten bir işarettir. Daha yüksek insansal yetiler, aslında bilinçli insan anlağının inanma veya yargıda bulunma güçleriyle bağdaşmaz bir doğaya sahip olan sınamalardan geçerken Conn-eda'ya yol göstermekte ve yardımcı olmakta yetersiz kalabilirdi. Ancak Conn-eda'da alçakgönüllülük ve inanç vardır ve "yardımcı hayvanlar"da tecessüm eden o "diğer güçler" kesinlikle kalbinin bu yaratılışı nedeniyle, Conn-eda'nın yardımına koşmuştur. Genç prens, yaşlı druidin üstü kapalı, çok fazla cesaret telkin etmeyen önerilerine karşı tam bir güven sergiler ve hiçbir cazibesi olmayan uzun tüylü ata karşı alçakgönüllü bir inancı vardır. Bu tuhaf, mantıkdışı tılsımlarla ve uzun tüylü küçük atıyla, daha cazibeli ve ussal araçlarla donanmış bir kahramanın başarısız olabileceği zaferler kazanır. Bu Conn-eda'nın prenslere özgü yiğitliğine uygun bir süvari atı, albenili bir aygır değildir; ama o yine de bu küçük atın bilgeliğine ve kudretine kesin bir güven duyar.

Folklorun ve mitin görsel dilinde, bineğin ve binicinin simgesel figürü insanın, hayvansal içgüdünün ve insansal erdemin kader saptayıcı bir bileşimi olan kentaurik[Φ] karakterini temsil eder. At, insanın bütünüyle içgüdüsel ve sezgisel yönünü temsil eden "alt" kısmı, binici şövalye ise, bilinçli yiğitliği, ahlaksal duyarlılığı, istenç gücünü ve aklı temsil eden "üst" kısmı oluşturur. Genellikle binici bu ortaklığın yol gösterici, hedef belirleyici, seçici üyesi olarak, at ise, küçüksenmemekle birlikte, hizmet eden bir araç olarak görülür. Oysa bu pa-

[Φ] Kentaur, yarı insan yarı at bedenli mitolojik varlıklara verilen ad yn.

gan İrlanda mitinde, dizginleri hayvanın boynunda gevşek bir şekilde tutarak şövalye alçakgönüllülükle, kaderine razı olup boyun eğer.[1] Conn-eda, kahramanların kahramanı, doğanın kaotik güçlerinin tekinsiz âleminden geçiş sınavında (hem kozmik hem de insansal-toplumsal biçimler dünyalarının temelindeki karanlık sırlar üzerine erginlenme yolculuğunda), kentaurik doğasının aşağı görülen ve küçümsenen yönünü oluşturan ve bileşik varlığının akıldışı, sezgisel itkilerini temsil eden "alt" bilgeliğinin gösterdiği yolu hiç tereddüt etmeden izler. Ve bu yol gösterici öğüt yalnızca atından değil, aynı zamanda İnsan Başlı Kuştan ve yuvarlanan demir bilyeden gelir.

Conn-eda'nın ilk başvurduğu druid, bilgisinin sağladığı bilgeliği aşan bir bilgeliğe sahipti, çünkü neyi bilmediğini tam olarak biliyordu. Ve gerçekten de insanın bilgilerinin sınırını bilmesi büyük bir bilgeliktir; eksik bilginin nereden ve kimden elde edilebileceğini bilmek bilgeliktir ve istenen bilgiyi elde etmek için hangi ritüellerin, hangi yaklaşma gereksinimlerinin yerine getirilmesi gerektiğini bilmek bilgeliktir. Böylesi bir bilgelik Conn-eda'nın *guru*'su ve dostu, arketipal öğretmen, İhtiyar Bilge Adam'ın, druidin bilgeliğiydi.

İnsan Başlı Kuş, bütünüyle insan olan druidin bilgisinin hayvansal yönü olarak anlaşılmalıdır – tıpkı at ve binici simgesinde hayvanın şövalyenin "alt" yönü olması gibi. Kâhinlere benzeyen bu "nadir

---

1 ["Ve işte Tanrılar, göğe yükselirken, göksel dünyanın yolunu bilmiyorlardı, ama at biliyordu" (*Şatapatha Brāhmana* 13.2.8.1). Bir karşılaştırma için, René Guénon, *Aperçus sur l'initiation*, Paris, 1946 –AKC.]
Editörün Notu: Dr. Ananda K. Coomaraswamy, Dr. Zimmer'in geride bırak tığı malzemeyi tamamlamak için birkaç dipnot gönderme inceliğini gösterdi. Bu notlar köşeli parantezler içine yazılmıştır ve AKC başharflerini taşımakta dır.

kuş," İhtiyar Bilge Adam'dan daha bilgilidir, çünkü doğanın bir parçası, insan kültürünün el değmediği yabanıllığın sesi, yaşadığı ormanın sırrının efendisidir.[1] Başa çıkması zor, ele avuca sığmayan, pek rastlanmayan, bir hediyeyle gönlü alınabilecek, ama yine de kaçmaya eğilimli olan bir uçan gövde üstüne yerleşmiş bir insan başından çıkan, ölçülü, kesin öğüdünü dillendiren bu tuhaf biçimli yarı insan ses, en sessiz güçlere itaati –körü körüne ve mutlak itaat– şart koşar: Conn-eda'yı, yuvarlanan bir bilyenin koruyuculuğuna havale eder.[2]

Bilye yerçekiminin etkisi altındadır ve böylece her şeyin merkezine, evrensel güçlerin peri âlemine, Tanrı'nın kalbine yuvarlanır. Bütün yasaların en geneline, göksel nesnelerin hareketlerini denetleyen yasaya, her bir küreyi kütlesinin ağırlığına en uygun yörüngesine, yerkürenin güneşin etrafında, ayın da yerkürenin etrafında şaşmaz bir doğrulukla dönmesini sağlayacak bir kesinlikle yerleştiren yasaya uyar ve bunu yaparken yasayı gözle görünür kılar. Bilye, çekim kuvveti sayesinde, doğruca –Giordano Bruno'nun *Della Cause Principio e Uno* adlı eserinde ele aldığı İlk İlke olan– Hareket Etmeyen Harekete Geçirici'ye, her şeyin içinden çıktığı, her şeyin etrafında döndüğü ve her şeyin sonunda geri döneceği merkeze giden yolu açar.

İnsanın kendisini ağırlığının gizli duyusu olan ve yine de şarkısını her yerde –kürelerin ahenginde, Her Şey'in ilksel ezgisinde, "gezegen kardeşlerin uğultulu karşılaşmasında," güneşin "gürleyen geçi-

---

1 ["Kuşların konuşması"nın meleklerin iletişim yolu olduğu hatırlanmalıdır AKC]

2 Bu yuvarlanan bilye, İrlanda destan kahramanı Cuchullin'in, "köprü"nün öte yanındaki Scathach'ın âlemine giderken takip ettiği yuvarlanan elmayı anımsatır. Krş. Eleanor Hull, *The Cuchullin Saga in Irish Literature*, 1898, s. 57-84.

şi"nde, dünya organizmasının en içteki yürek atışının ve kan dolaşımının ebedi ve ezeli ilahisinde– söyleyen yeryüzü yasasına tıpkı kahraman Conn-eda gibi bırakabilmesi ve güven içinde teslim olabilmesi, her şeyi bir hamlede kesin olarak çözmesi anlamına gelir. Çünkü bu evrenin engin ritmine uymak ve onunla birlikte hareket etmektir. Bu en kör, en duygusuz, en sessiz itkiye –saf yerçekimine– uymak, böylece onun sayesinde derinlere dalarak bütün şeylerin merkezine, en yüce sessizliğin ikamet ettiği âleme, yalnızca huzurunu koruduğu için bile her şeyin onun etrafında dönmesi gereken noktaya ulaşmaktır.[1]

Conn-eda her defasında doğanın bilgeliğinin emirlerine razı olur. Karşısına hangi maskeyle, hangi kılıkla (konuşan at, kuş veya yuvarlanan demir bilye) çıkarsa çıksın içgüdüsel rehberliği tanır ve kabul eder. Ve akıldışına olan bu açıklığı sayesinde, zorlu yolu izleme yeteneğine sahiptir. Bir İrlandalı –hele de erken dönemlerden bir İrlandalı– olarak, modern insanın karakteristik kusurundan, anlağa, uslamlamaya ve bilinçle yönlendirilen istenç gücüne aşırı güvenme kusurundan esirgenmiştir. Conn-eda açısından bakıldığında, onda bu modern soruna temel oluşturan şey yoktur; bilinçdışının yol göstericiliğine karşı hiçbir direnç göstermez. Anlaşılması güç emirlere ve onu yön-

---

1 Çin düşüncesindeki *Wu Wei*'nin sırrı budur: direnmekten ve benliğini öne çıkarmaktan kaçınma. Bütün yıldızlar Kutupyıldızı'nın etrafından dönmek zorundadır, çünkü o yerinden hiç kımıldamaz. Bütün kullar ve yaratıklar kendi özel ve ayrı dairelerinde hükümdarlarına boyun eğme içinde aynı an da dönerler, çünkü hükümdar, kusursuz bir kendi üzerine yoğunlaşmayla tahtında otururken, yüreğini nasıl boş ve dingin tutacağını bilir. Hiçbir mü dahele girişiminde bulunmaz. Yönetim veya düzenleme hakkında hiçbir şey bilmez. Güneye yönelen aydınlık çehresi, göğün ve yerin dönüş yasasıyla uyumlu olma erdeminin ışığını insanlığa ve tüm doğal dünyaya saçar.

lendiren tuhaf aracılara kendiliğinden ve bütün kalbiyle boyun eğer.

Ama nankörlük ve zalimlik amellerinden çekinir. Erdemleri arasında, hem kendisinin hem de krallığının yıkımını hazırlamasın diye karşıt bir güçle dengelenmesi gereken insansal bir şefkat duygusu da vardır; şiddete yönelten her itki onun doğasına o kadar yabancı, adaletsizliği doğuran her güdü onun kavrayışından o kadar uzaktır ki, bu güçlere karşı savunmasızdır. Bu güçler onu tamamen hazırlıksız yakalamıştır. Bu nedenle nihai sınavında –yüce ve en gerekli sınav– insansal kudreti ve kavrayışıyla asla elde edemeyeceği şeyi ona kazandıran en yakın dostu ve sadık rehberi olan uzun tüylü küçük atı soğukkanlılıkla, insanlıkdışı bir nankörlükle öldürmesi gerekecektir.

Sınamalar bu doruk noktasına doğru gitgide ağırlaşmaktaydı. İlk sınamada ikame bir sunuyla yılanlar yatıştırılmıştı; ikincisinde kahramanın kendisi simgesel kurban olmuş ve tehlikeli bir biçimde yanmıştı. Ama bu sonuncu sınamada, ölümün şakaya gelir bir yanı yoktur ve dahası, ölümün aracısı Conn-eda'nın kendisidir. Conn-eda'nın nankör, acımasız ve insanlıkdışı davranması, şövalyelik erdemini – örnek gösterildiği çocukluk ve gençlik döneminde büyük takdir toplayan soylu, insansal erdemi– çiğnemesi gerekmektedir. Başka bir deyişle yalnızca kurban eden değil, aynı zamanda kurban olması gerekmektedir; çünkü yok etmesi gereken şey kendi değerli kişiliğidir ve hakiki erdem sahibi için daha yüce bir doğaya ihanet etmekten, ideali kurban etmekten, insanın üstlenmek için hep uğraş verdiği örnek olma rolünü bırakmaktan daha çetin bir kendi kendini denetim altına alma yoktur.

Conn-eda, merhametsiz olma gerekliliğiyle uzlaşmak zorundadır. Suçu ve insandışılığı derinden kavramadan prensin kusursuz bir kral olması mümkün müdür? En çok değer verdiği kişisel duygularını,

ayrım gözetmeyen merhamet ve şefkat eğilimini bastıramayan bir kralın baş yargıç olması mümkün müdür? Masum gencin kötülüğün bilgeliğine ilişkin erginlenmesini bir suç işleyerek tamamlaması gerekmektedir ve bu simgesel, ayinsel eylem onu yalnızca merhamet değil, aynı zamanda adalet dağıtmaya uygun hale getirecek, karanlığın güçlerini denetleyebilen gerçek bir Bilen yapacaktır. Aksi takdirde *Tao*'nun ahengini kurma, koruma veya kendisinde temsil etme yetkinliğine asla sahip olamayacaktı. Karanlıktan habersiz olduğu sürece genç kral, kozmosun ve toplumun her yanında görüldüğü üzere, karanlığın aydınlıkla etkileşimini, ikisinin karşılıklı çekişmeye dayalı işbirliğini, gündüzün ve gecenin, yükselişin ve çöküşün karşılıklı oyununu hiçbir zaman anlamayacaktı. Ve dönüşümünün, suç yoluyla yeni ve insanüstü bir kişiliğe ve kudrete ulaşmasının göstergesi olarak, masum genç sonunda suçsuz kurbanının kan damlayan postuna bürünmek zorunda bile kalır. Koruyucu bir giysiye dönüşen bu post sayesinde, alev saçan kulelerin, doğanın gazabının kulelerinin, varoluşun her şeyi besleyen, her şeyi yıkıma uğratan ezeli ve ebedi enerjilerinin kaynağı olan peri âleminin girişini koruyan kulelerin arasından sağ salim geçebilir.[1]

Ama kurban etmenin anlamı bununla sınırlı değildir. Sihirli atı öldürerek yalnızca kendi insansal erdemini değil, aynı zamanda o ana kadar vazgeçilmez rehberi olan içgüdüsel, sezgisel gücü de –binicinin bineği olarak temsil edilen bilge ve asil hayvan doğasını– yok etmektedir. Cesur hayvan, her şeyi bilen marifeti ve doğaüstü kudretiyle, Conn-eda'nın iki korkunç sınamayı atlatmasını sağlamıştır. Suların

---

1 Deri yüzme motifi için bakınız: Ananda K. Coomaraswamy, "Sir Gawayne and Green Knight," *Speculum* XIX, Jan. 1944, sayfa 108, not 3; ayrıca Paul Radin, *The Road of Life and Death*, The Bollingen Series V, 1945, sayfa 112.

derinliklerini bir düşün harikulade tasvirini andıran bir şekilde, yılanların erişebileceği bir uzaklıktan geçerek korkusuzca aşmış ve yanan kraterin alevleri arasından bir roket gibi yükselerek geçmiştir. Ama şimdi, nihai sınavda, hayvan kendisinin kurban edilmesini talep etmektedir.

Conn-eda asla, yani kentaurik karakterinin içgüdüsel kısmı köklü bir değişime uğramadığı sürece mükemmelliğe ulaşamayacaktır. Sorumlu, uslamlayan *Ben*'in, bilinçdışı, sezgisel kısımdan ayrıldığı hassas bir çizgi olmalıdır. Şu ana kadar derindeki bilinçdışının rehberliği ahlaksal karşı dengeden yoksundu – bilinçli, ahlaksal kişilik, kahramanın eylemlerinin tasarlanmasında veya yargılanmasında hiçbir rol oynamamıştır. Bu nedenle şimdi ideal dostların birleştirici yoldaşlığında bir anlık bir ayrılık, bu tekil insan doğasının ussal ve sezgisel yönleri arasından belirleyici bir ayrışma yaşanması gerekir. Asil rehberin kendisinin soğukkanlılıkla kurban edilmesini talep etmesinin sebebi budur. Conn-eda'nın sevdiği ve yaşamını borçlu olduğu yaratığın kanı bulaşmış kurban edici el olmak zorunda kalmasının nedeni budur. Bıçağı uzun tüylü boğaza saplayarak yalnızca kendi insansal erdemini değil, aynı zamanda kendi hayvansal bilgeliğini ve dayanağını da yok etmektedir. Ne kadar canice, kalpsiz, geri dönüşsüz ve mantıkdışı olursa olsun, kurban etme eylemi yine de mucizevi bir dönüşüm ve yeniden doğuşa yol açar.

Son kertede hiçbir şey ölmez, hiçbir şey bozulmaz, hiçbir şey yok olmaz. Hiçbir erdem, hiçbir enerji yitip gitmez. Yıkım – ölüm, daha iyi veya daha kötü, daha yüksek veya daha alçak başka bir şeye dönüşmenin dış maskesinden başka bir şey değildir.

Mucizevi kurban etme eylemi, bunu isteyen ve yüksek bir hizmet olarak buna boyun eğen bir kurban üzerinde gerçekleştirilir. Ve gö-

rev derin bir keder ve ürpertiyle yerine getirilir: bu önemli bir ayrıntıdır. Görünüşte kalpsiz, bencilce ve nankörce olsa da bu eylem, taban tabana zıt, telafi edici davranış ve amellerle dengelenir: pişmanlık, merhamet ve değerli iksir "Her-derde-deva"nın serpilmesi. Prens antitezlerin bütünleşmesini sağlar. Kendi asil doğasını denetim altına alsa da, yine de onu yitirmemiştir. Onu dengeleyerek, ölmesine izin vermemiştir. İşte mucizenin gerçekleşmesini sağlayan şey tam da budur – bu iki yanlılıktır.

Yeniden hayata döndürülen rehber, Conn-eda'nın kendisine çok benzeyen bir peri prensin görünümüne bürünür – yaşamın peri âleminin tahtının vârisidir. Prens insan suretinde olması bakımından Conn-eda'nın eşitidir, ama doğaüstü bir karakter taşıması bakımından Conn-eda'dan üstündür. Öte yandan küçük at, görünüşü bakımından daha aşağıdaydı, ama sezgisel aklı, tükenmek bilmeyen gücü ve sınamadaki neşesi, ayrıca kulağında taşıdığı iyileştirici ve kurtarıcı araçlara sahip olması bakımından daha üstündü. Uğurlu dönüşümün işaret ettiği şey, bu üstünlüğün daha yüksek bir düzlemde bütünleşmesidir.

Henüz hayvan biçimindeyken yol gösterici ilkenin bilinçdışı düzeyde işlemesi gerekiyordu – keskin görüşlü, ama yine de sessiz ve içgüdüsel, tıpkı bir uyurgezerin bir çatının kenarında dengede durmasını sağlayan düşünce gücü gibi. Seçilmiş biniciye hizmet ederken böyle olmamasına karşın, karanlık, muhtemelen şeytani, sorumsuz ve kayıtsız doğasıyla, potansiyel ihtişamının alt katmanlarındaydı. Ama ölümle ve büyünün bozulmasıyla birlikte, bilinç "altı" hemen "üst" bilince dönüştü. Artık hayvan değil, karakter ve görünüş bakımından insan olan sihirli güç, görkeminin tamlığına tekrar kavuşturulur. Doğa onun kökündeki bastırılmış varlığı açığa çıkarır. Ve Conn-eda ken-

disi kadar bilinçli, ama yine de güç ve bilgelik bakımından daha üstün olan yakışıklı bir kardeş tarafından selamlanır.

Hikâyenin bu noktadaki kıssadan hissesi, İrlanda mitleri ve peri masallarında genelde rastlanan bir mesajdır: bilinçdışı sezgisel güçlerini körü körüne ve eksiksiz bir inançla izle; onlar sayesinde tehlikeli sınavları başarıyla geçeceksin. Onları bağrına bas; onlara inan; onları anlaksal güvensizlik ve eleştiriyle engelleme; onların seni ilerletmesine ve sana destek olmasına izin ver. Onlar seni başka bir rehberin yol göstericiliği sırasında rastlanamayacak, başka bir atla aşılamayacak engellerin, tehlikelerin ve algı sınırlarının ötesine taşırlar. Ve senden acılı bir ayrılık olarak yaşanacak bir bütünü tamamlama eylemini kendileri isteyene kadar onları öldürme. Zamanı geldiğinde, bunu belirtip yolu göstereceklerdir; çünkü bu sessiz güçler, kederli bir ayrılık olan ölümün yeniden doğumun, başka bir şeye dönüşümün ve yeniden birleşmenin bir ilk adımı olduğunu ve mucize olasılığının belirdiği anı biniciden daha iyi bilirler. Onlar bizim egomuzun, bilincimizin ve usumuzun asla kavrayamayacağı, olay gerçekleşmedikçe kavrama uğraşında bile bulunmayacağı şeyi, yani ölüm diye bir şeyin olmadığını bilirler.

Ölüm, yok oluş: bu bilincimizi kuşatan, ego dünyamızın temelini oluşturan ve kişiliğimizi örgütlememiz için gerekli güdülenmeyi sağlayan, temel, sınırlı ve sınırlandırıcı kavramlardan biridir. Kişilik, bilinçlilik ve ego dünyası zamanda ve mekânda doğar ve gelişir; yıkıma yazgılıdırlar ve dolayısıyla ölümden korkmakta haklıdırlar. Ama onların varoluşumuzun bütününü oluşturduklarını varsayarsak yanılırız. Onların özfarkındalığı ve işleyiş kapsamı, bireyin mayasındaki yaşam enerjisinin yalnızca bir safhası, bir ifadesi, yansıması veya tezahürüdür.

Yine de içimizde, doğan ve ölen egonun altında, yok oluşa ilişkin hiçbir şey bilmeyen, yılanlar vadisinde ve tehlikeli nehirden sıçrayarak geçiş sırasında kendini tam anlamıyla güvende hisseden başka bir varlık vardır. Bu, kendine sımsıkı yapışmış biniciye, korkunç engellerin üzerinden geçiş anında bile asil, kayıtsız bir tarzda "Hâlâ eyerin üstünde misin? ... Hâlâ hayatta mısın?" diye soran varlıktır. Elementlerin tehlikelerinden yılmayan, dağın alevleriyle kavrulmayan, kurban edilen, yeniden doğan, neredeyse yok edilemeyen bu paha biçilmez yaratık ölümsüzlük niteliği taşır. Binicisi için yüce beklentilere sahiptir: "Sen, kazanacak ve muvaffak olacak bir gençsin. ... senin doğaüstü başarı ve uhrevi saadetleri elde etmeye yazgılı bir genç olduğundan artık emin gibiyim." Ama binicinin amacına ulaşması, kurban etme eylemine bağlı olacaktır. Ego bilincinden ayrı olarak varlığını sürdüren, her zaman sezgisel olan bilinçdışı yaşam enerjimiz, insan doğamızın ilahi yanını yansıtır; ancak arayışımızın ödülü olan o büyülü armağanlara yalnızca onu bilinçli eylemimizle daha yüksek bir sezgisel üstbilinçlilik biçimine dönüştürerek ulaşabiliriz.

Altın elmalar, olağanüstü güçleri olan tazı ve siyah küheylan, ebedi yaşamın peri âleminin erdemlerinin armağanları ve alametleridir. Elmalar, Freja'nın[Φ] bahçesinin Nordik elmalarıyla, Hesperidlerin klasik elmalarıyla, ebedi hayat ağacının, ilk ana-babamızın ihmalkârlıkla dalından kopardığı, Kitabı Mukaddes'te anılan[1] meyvesiyle özdeştir. Aşk Tanrıçası, Altın Tahtın Sahibi Aphrodite, bakire Atalante'yle yarışmayı kabul ederek yaşamını tehlikeye atan genç Hippomenes'e,

---

Φ İskandinav geleneğinde Bereket Tanrıçası. *Freyja*, *Freya*, *Freyia* olarak da bilinir –yn.

1 Tekvin 3:22.

kutsal Kıbrıs adasındaki bahçelerinden topladığı üç tılsımlı elma vermişti. Bakire tanrıça Artemis kadar aksi ve iffetli olan, mucizevi bir çevikliğe sahip bu kız yarışta ne zaman biraz öne geçse, genç adam dayanılmaz güzellikteki bu altın elmaları birer birer kızın önüne atar, kız da dayanamaz eğilip toplar ve geri kalırmış. Böylece yarışı genç adam kazanmış ve kız vahşi bakireliğini yitirmiş. Çünkü altın elmalar ölüm korkusu –zamanın ilerleyişiyle birlikte ilerleme korkusu– büyüsünü bozar ve istenci, uygun amacıyla birleştirir. Bunlar ölümlülüğü savuşturan zevk verici yiyeceklerdir. Ölümsüzlerin besinidir. Tadına bakanlar, doğalarının yok edilemez kısmıyla özdeşleşir ve tanrılar gibi olurlar.

Kokuyu alan, takip eden, bir izi asla kaybetmeyen ve hedefine mutlaka ulaşan, olağanüstü güçlere sahip tazı, içgüdüsel bilgeliğin ve farkındalığın tecessümü olan ideal bir av köpeği, avı ise, yaşamın ve bilinçdışının vahşi ormanındaki herhangi bir geyiktir. Uzun tüylü atın içgüdüsünün ve sezgisinin başka bir bedendeki tecessümüdür. Ve siyah küheylan da, muhteşem süvari atı, bir başka tecessümdür: daha önceki alçakgönüllü bineğin oldukça yüce, soylu bir dönüşümü. Küheylan ve kahraman kralın yoldaşı için uygun biçim budur.[1]

Böylece Conn-eda peri âleminden ve onun prensinden ayrılmakla hiçbir şey yitirmemiştir; çünkü bireyüstü varoluşun daha yüksek düzeyinde ayrılık yoktur, ölüm yoktur, kaybetmek yoktur. Uzun tüylü atın hürmetkâr hizmeti aracılığıyla daha önce onu desteklemiş ve ona rehberlik etmiş güçleri elmaların, köpeğin ve siyah süvari atının

[1] Onunla birlikte şövalyelerin bir saldırısından kaçarken, "Siyah bir at kadar sağlam başka bir at yoktur" der kahraman Finn McCool'un büyükannesi. "Beyaz bir at dayanıklı değildir; ... şapşal olmayan bir kahverengi atsa yok tur." Jeremiah Curtin, *a.g.e.*, s. 208-209.

biçimine bürünmüş olarak yanında taşır. Onlar Conn-eda'nın kentaurik doğasının, şimdi üstün biçimiyle kendini ifşa eden diğer "alt" yanını temsil ederler. Siyah, beyaz ya da kahverengi değil, bütün niteliklerin ve zıtlıkların kusursuz bileşimi olan eski rehberin, uzun tüylü atın –şimdi görkemini ifşa eden aynı yaşam kuvvetinin daha alçakgönüllü taşıtının– yüce anlamını bilinir kılarlar.

Daha yüksekteki bir âleme yolculuğunda kahraman bir yaşamın veya bedenlenmenin simgesi olan bir yıllık ayinsel bir dönem, varoluşun bir tam döngüsünü geçirir – bahardan kışa, doğumdan ölüme. Bu çok uzun kâinat devrinde ölümsüzlerin yaşamını paylaşır. Kutsal bir konukseverlik ayini yoluyla onu hısımlığa kabul ederler ve bu kabul, nihayetinde, onların arasına katılmasını sağlar. Onların daha yüksek varoluş tarzının niteliklerini benimser ve özümser. İçindeki uyuyan, ilahi öz böylece uyanır, ikili bir karakter edinir ve iki varoluş alanının, yani ölümlü ve ilahi alanların sakini olur.[1] İnsanın Tanrı mertebesine çıkmasını hem simgeleyen hem de bunun gerçekleşmesini sağlayan nihai Göğe Kaldırılış[Φ] ve Görünüm Değişmesi sakre-

---

1 ["Bu benlik kendini şu benliğe bırakır, şu benlik kendini bu benliğe bırakır. Böylece birbirlerini kazanırlar. O, bu biçim içinde ötedünyayı kazanır, başka bir biçim içinde bu dünyayı deneyimler." (*Aitareya Aranyaka* II. 3.7) AKC.]

Φ Göğe Kaldırılış/Azize Bakire Meryem'in Göğe Kaldırılışı: Roma Katolik ve Doğu Ortodoks kilisesince kabul edilen bu dogmaya göre, Azize Bakire Meryem yaşamının sonunda bedeni ve ruhuyla göğe çıkarılmıştır. Yeni Ahit'te bu konuda belirgin bir ifadeye rastlanmaz ise de bu dogma ilk ola rak dördüncü yüzyıla ait apokrif bir Yeni Ahit'te orta çıkmıştır, ve sahte Dionysius'daki bir bölümden dolayı yedinci yüzyılda ortodoks çevrelerde kabul edilmiştir. Nihayetinde Papa XII. Pius (1939-58) 1950'de *Munificen tissimus Deus* buyruğunda Meryem'in Göğe Kaldırılışı öğretisinin Katolikler için bağlayıcı bir dogma olduğunu ilan etmiştir. Ortodokslar ise bunu vah-

mentleriyle[†] kusursuzlaşmış erginlenmişe bahşedilen ikili kişilik ve çifte yurttaşlık işte budur.

İnsan-tanrı yeniden doğmuş olarak ve bilgeliğinin ve gücünün alametlerini taşıyarak sonunda geri döndüğünde kötülüğün güçleri kendiliğinden ve kendileri yıkılırlar. Kraliçe üvey anne kendini yere atarak parçalanır. Böylesi bir son, kötülüğün güçleri için mümkün olabilecek tek gerçek yenilgidir: niteliksel (niceliksel değil) bir üstünlük –fedakârlık, kendi kendini denetim altına alma ve bizzat kötülüğün kudretinin özüyle, uzlaşılmış ve uzlaşılabilir bir biçimde, etkin bir şekilde bütünleşme yoluyla kazanılmış bir üstünlük– karşısında özçözülme, özyıkım. Çünkü insansal alandaki kesintiye uğramış her bütünleşme, eksik karşıtının uzay ve zamanın bir yerinde görünmesini ister. Ve bu, kaderi önceden belirlenmiş zıttın kişileşmesi, tecessümü eninde sonunda yüzünü gösterecektir.

Bu ejderhanın yaşama hizmet etme biçimidir. Eksik, henüz bütünleşmemiş unsurun yadsınamaz etkisini açığa çıkarır ve toplumun gardiyanlarını bu unsuru hesaba katmaya zorlar. Bu ejderhanın "çatışmaya dayalı işbirliği" tavrıdır. Yok edilebilmesi için kahramanın kendisinin, kahraman toplumun, daha geniş bir tabanda bir dönüşümden, bir çözülme ve ardından yeniden bütünleşme krizinden geçmesi gere-

---

yedilmiş bir dogma olarak kabul etmezler. Bu olay 15 Ağustos'taki Göğe Kaldırılış/Meryem Ana'nın Ölümü Bayramı ile kutlanır E.K.

† Latince *Sacramentum* yani "kutsal yükümlülük") Ortodoks ve Roma Katolik Kilisesi yedi sakrament kabul eder: Vaftiz (baptism), yeni yetmenin kilise üyeliğine kabul töreni/Konfirmasyon (confirmation), efkaristiya (Mass, Rabbin Akşam Yemeği), günah çıkarma (confession), ölmekte olan birisini meshetme (extreme Unction), papazlığa kabul töreni/rahip takdisi (Holy orders) ve evlilik/nikâh (matrimony). Protestan kiliseleri ise sadece vaftizi ve efkaristiyayı (komünyon) sakrament olarak kabul ederler E.K.

kir, böylece ejderhanın *raison d'être*'i [varoluş nedeni] aşılmış olacaktır ve o, artık anlamını yitirmiş, bütünüyle yıkıcı hiçliğinin umutsuzluğuyla, yavaş yavaş silinecek, patlayacak ve gözden kaybolacaktır. Ama öte yandan sırf silahların gücüyle yenilgiye uğratılırsa, yeniden ortaya çıkmasının gerekliliği ortadan kalkmış olmayacak ve bir nekahet döneminden sonra, mahkûm edildiği yeraltı zindanının prangalarından kurtulacak, mevcut sistemin duvarlarındaki zayıf noktaları kırarak dışarı çıkacak ve "başka bir savaş" açacaktır.

Masum olanlar dünyadaki kötülük olasılıklarını her zaman kendilerinden uzak tutmaya ve inkâr etmeye çabalarlar. Kötülüğün varlığını sürdürmesinin sebebi budur – ve bu kötülüğün sırrıdır. Kötülüğün işlevi, değişimin dinamiklerini işler halde tutmaktır. Çatışma içinde de olsa iyiliğin güçleriyle işbirliği yaparak, kötülüğün güçleri yaşam kumaşının dokunmasına böylece yardım ederler; dolayısıyla, kötülüğün deneyimlenmesi ve bir dereceye kadar bu deneyimin tek başına yaşanması, olgunluğu, gerçek yaşamı, yaşamın güçlerini ve vazifelerini gerçek anlamda yönetme becerisini üretir. Yasak meyvenin –yaşantıyla oluşan günah meyvesi, yaşantıyla gelişen bilgelik meyvesi– insanlık tarihi başlamadan önce Masumiyet Bahçesi'nde tadılması gerekiyordu. Kötülükten kaçınmak değil, onun kabul edilmesi ve özümsenmesi gerekiyordu. Bu pagan masalının verdiği ikinci büyük ders işte budur.

Peri krallığının, yitirdiği prense –başka bir deyişle eksiksiz ihtişamına– yeniden kavuşması ve sıkıntıdan kurtarılması için kusursuz insan kahramanın eylemine ihtiyaç duyulduğu anlayışında nihayetinde çok derin bir anlam saklıdır. Bizim masalımızda tam olarak anlatılmayan daha eski bir mitolojik felakette, sihirli güçler âleminin kralı, sanki o olan benzerinin biçiminde aşkın yurdundan uzak-

laştırılır ve uzun tüylü atın daha aşağı varoluş biçimine mahkûm edilir. Ülkesi (hâlâ kralının yönetimi altında olsa bile) bir biçimde kralsız, dolayısıyla güçsüz, hükümsüz ve yoksun bırakılmıştır.

Peri prens bu sürgünden kurtarılmayı arzular ve krallığı onun dönüşünü beklemektedir; yine de gerekli yolculuğu ancak sırtında bir insan binici taşırsa yapmasına izin verilir. İnsanüstü prens ancak ölümlü kahramanın ölümsüz yaşama ulaşmasına yardımcı olarak kendi selametine ulaşabilir. Peri âlemi, kendi prensini geri alıp, eksik olanı kendi sistemiyle yeniden bütünleştirerek ıstırabını dindirip ve kusursuzluğuna tekrar kavuşup sevinçle dolarken, insan kurtuluşa, tamlığa ve sıkıntıyı aşma kudretine kavuşur.

Buradaki anlam, daha önce gördüğümüz gibi, üstbilincin kusursuzluk durumuna ulaşılacaksa, bilinç ile bilinçdışı güçler arasındaki işbirliğinin gerekli olduğudur. Yaşamın ilahi simgeleri için sürdürülen tehlikeli arayışta, ruhun sessiz, içgüdüsel yetileri, bilinçli kişilikle işbirliğine girerler. Zaten bu yetiler kendiliklerinden, içinden doğdukları daha yüksek, insanüstü alana geri dönme eğilimindedirler; çok uzun zamandır ertelenen kendi yeniden inşaları için umutlanmakta, beklemekte ve uğraş vermektedirler. Ancak insanın eylemine gereksinim duyarlar. Hayvanın uyarısında dile getirildiği gibi: "... öğüdüme uymayı reddedersen şunu bil ki, hem sen hem de ben yok olacağız. ..." Bütün iş kahramanda biter. Bilinç ilkesinin önderi olarak, sonucu belirleyen eylemleri yerine getirmek zorunda olan kişi kahramandır. Conn-eda konuşan kuşu bulmak ve yatıştırmak, tılsımları ortaya çıkarmak, atın kulağındaki sihirli araçları kullanmak zorundadır. Buna karşın yönlendirici ilke Conn-eda değildir. Onun rolü yalnızca bir araç olmaktır. Onun kaderi, ona yol gösteren ve onu kurtaran ilahi krallığın güçlerini kurtarmak ve serbest bırakmaktır.

Bu paradoksal motif, mitolojinin ve teolojinin ana sorunlarından birini ortaya çıkaran muazzam bir olaylar dizisi yaratmaktadır. Aslında bu sorun, bizim Yahudi-Hıristiyan inancımızın temel temasıyla, yani tanrının insanların kurtarıcısını kurtuluşa ulaştırmasıyla özdeştir. Teslis'in ikinci ve insan kişisi İsa Mesih;[Φ] kendi seçilmiş halkına karşı bütünüyle olumsuz bir tutum içinde olan öç alıcı Tanrı Baba'yı, Yehova'yı yatıştırarak kurtuluşu getirir. Evrensel kahraman kendini kurban etmeyi kabullenir, ölür, ama biçim değiştirmiş bir halde mezarından göğe yükselir. Ve Kuzu'nun [İsa'nın] her derde deva kanıyla Baba'nın kendisi de dönüştürülür. Yahudilerin kabile tanrısı Yehova, öfkesinin lanetinden kurtarılmış olarak, evrensel Kutsal Ruh haline gelir ve Hıristiyan uhrevi saadeti tüm dünyaya yayılır, insan yaşamını yeni bir takdiri ilahi için canlandırır.

Richard Wagner bu temayı daha sonraki eserlerinin esas sorunu olarak işler ve geliştirir. Ve görürüz ki, kurtarıcı, Yeni Ahit'in İsa Mesih'i, kendi kendisini kurtarmış olmalıdır: Parsifal,[Ψ] Kutsal Kâse'deki İsa'nın kanının ilahi ilkesine gücünü tekrar kazandırır. Donmuş ve etkisini yitirmiş olan şey yeniden çağlamaya başlar ve melekler korosu neşelenir. *Erlösung dem Erlöser!* "Kurtarıcıya Kurtuluş!" Mistik eserin son sözleri bunlardır. İnsan suretindeki kahraman, Kutsal Ruh'un canlandırıcı özünü canlandırmıştır. İnsan, ilahi olana gücünü bir kez daha kazandırmıştır.

Aynı şekilde Wagner'in Brunilde'si –bedenlenmiş insanlığın sim-

---

[Φ] İesus Hristos –yn.

[Ψ] Kutsal Kâse arayışını anlatan destanların, bu kâseyi bulan ünlü şövalyesi. Richard Wagner'in Kutsal Kâse şövalyeleriyle ilgili müzikli dramasının da başkahramanıdır. Bu, Alman geleneğindeki adıdır diğer adları için bkz. s. 133'teki dipnot –yn.

gesi, acı çeken ve şefkatli "kovulmuş tanrıça"– Herkesin-Babası Odin'i ruhani iktidarsızlığının lanetinden kurtarır.[Φ] Kendini hiçe sayarak, kendini feda ederek arındırıcı alevin içine atlar ve yok oluştan önce son şarkısını söyler: *Ruhe, ruhe, du Gott* "Rahat uyu, rahat uyu sen Tanrım!" – hem bir ölüm ayininin hem de selamete ulaştıran bir duanın sözleridir bunlar.

Öfkeli bir kabile tanrısı olan Yehova, denizin kumları kadar kalabalık bir soyun ecdadı olmaya özlem duyan ataların atası İbrahim'in çektiği evlat özleminin arketipal yansımasıdır. İbrahim'in evlat sahibi olma arzusu büyük bir olasılıkla karısı Sarah'ın uzun yıllar boyunca kısır kalmasının onda uyandırdığı dengeleyici bir arzuydu. İbrahim'in oldukça kişisel ve özel, gerçekten de yalnızca ailesel tanrısı – kıskanç, duygusal, kolay öfkelenen, kılı kırk yaran ve kinci– Yehova, cennetin tatlı şerbeti herkese dağıtılsın diye başkalaşım geçirip bütün ırk ve dil sınırlarını aşarak evrensel, kişilerüstü Kutsal Ruh'a dönüşmek zorundaydı. İlerleme, özgururla dolu (sanki her insan seçilmiş bir halk değilmiş gibi; sanki herkes kendi erdemlerine uygun olarak kendi üstüne düşen görevleri yerine getirmek için Tanrının İnayeti tarafından seçilmemiş gibi!) kabileci, milli, şovenistik bir dinden, evrensel olması gereken bir dine doğru olmuştur: bu dönüşüm, Hinduizm'in Mahāyāna Budizmi'ne doğru gelişimiyle Hindistan'da gerçekleşen dönüşümle karşılaştırılabilir. Bu muhteşem başkalaşım mucizesi,

---

[Φ] Tıpkı Wagner gibi Alman asıllı olan yazarınız Kuzey destanlarının hakim karakterleri olan bu figürlerin adları konusunda kendi geleneklerine bağlı kalıyor. Biz dilimizde daha yerleşik olan Norveç ya da İskandinav anlatılarından gelen biçimleri tercih ettik. *Brunilde*, *Brünnhilde* olarak da bilinir, *Odin*'in diğer adı *Votan* ya da *Wotan*'dır. Benzer bir durum ilerleyen sayfalarda *Sigurdhr*, *Sigfrid* ya da *Siegfried* adları arası seçimde de söz konusudur yn.

ruhani düzlemde bizim için İsa Mesih'in arabuluculuğuyla mükemmelliğe erdirilmiştir. Hıristiyan uygarlığımızı oluşturan ulusların fiziksel düzleminde ise bu dönüşümün etkileri –Paskalya Yortusuna, haftalık komünyona, "Hıristiyan Askerler, İleri"ye, Wagner'in kurtarıcıyı kurtarmasına karşın– henüz hissedilememektedir.

2

Kötülüğün bütünleşmesi yoluyla kurtarılmamız sorunu, MÖ yaklaşık 345'te Antiokheia'da doğan ünlü Konstantinoupolis piskoposu, "Altın-Ağız John" lakaplı Aziz John Krisostom'un yaşamının anlatısının kasvetli, tekinsiz bir versiyonunu sunan bir onbeşinci yüzyıl ortaçağ Alman efsanesinde farklı ve şaşırtıcı bir açıdan aydınlatılır. Aziz John güzel konuşma yeteneği sayesinde halkının sevgisini, sofu reform hevesi yüzünden de sarayın ve manastırın nefretini kazanmıştı. Sinodları,[Φ] imparatorları ve papaları dize getiren Aziz John altmışiki yaşında sürgünde ölmüştü. Bu tuhaf öykü şöyledir:

... Bir zamanlar Roma'da bir papa varmış. Bu papa şövalyeleriyle birlikte at gezintilerine çıkarmış. Bu gezintiler sırasında maiyetinden uzaklaşmak ve atının üstünde yalnız başına dualar okumak adetiymiş. Bu dindar deneyimlerin birinde, ağlamaklı bir ses duymuş ve şöyle düşünmüş: "Ne acıklı bir ses!" Atını sesin geldiği yöne doğru sürmüş. Ama sesi bir kez daha duyup etrafına bakındığında hiç kimseyi görememiş.

Papa bir hayaletin feryatlarına kulak misafiri olduğunu anlamış. Hayalete seslenerek, Tanrı adına kendisini tanıtmasını istemiş. "Ben zavallı bir ruhum"

[Φ] Bir kilise bölgesinin işlerine bakmak üzere toplanan kilise adamları heyeti. Ad, Yunanca *synodos*'tan gelmektedir yn.

diye yanıtlamış kederli ses, "cehennemin alevleri içinde acı çekiyorum."

Acıma duygusu uyanan papa, zavallının acılarından nasıl kurtarılabileceğini sormuş. "Sen bana yardım edemezsin" diye cevap vermiş hayalet. "Ama Roma'da, iffetli bir kadınla evli dindar bir adam var; kadının ilerde John adında kutsanmış bir adam ve daha sonra bir rahip olacak bir çocuğa o adamdan hamile kaldığını biliyorum. İşte eğer o rahip benim adıma onaltı ayin duası okursa, cehennemin ateşinden azat edileceğim." Sonra ruh, çocuğun ebeveynlerinin hangi sokakta oturduklarını, adlarının ne olduğu söylemiş ve insanın kanını donduran son bir çığlıkla kaybolmuş.

Papa şehre dönmüş ve dindar çifti aramaya başlamış. Onları bulduğunda, çocuklarının ne zaman doğacağını ona söylemeleri için ricada bulunmuş. Çocuğun saraya getirilmesini sağlamış, orada John adıyla vaftiz etmiş ve koruması altına almış, kendi oğluymuş gibi üzerine titriyormuş.

John yedi yaşında okula gönderilmiş, ama dersleri göze çarpan bir biçimde kötüymüş. Diğer oğlanlar onunla alay etmeye başlamışlar; John utanç içindeymiş. Bu nedenle her sabah kiliseye gittiğinde, derslerinde ona yardımcı olması için Meryem Ana'nın heykeli önünde dualar ediyormuş. Bir gün suretin dudakları kıpırdamış ve Bakire konuşmuş: "John, dudaklarımı öp" demiş, "ve böylece bilgiyle dolacak ve bütün ilimlerin üstadı olacaksın. Yeryüzündeki insanların en bilgilisi sen olacaksın." Çocuk korkmuş, ama heykel onu cesaretlendirmiş. "Öp beni, John. Gel! Korkma." John titreyen ağzını Mukaddes Kadın'ın dudaklarına bastırmış, onu öpmüş ve bu öpücükle birlikte bilgeliği ve ilimlerin mucizevi bilgisini içine çekmiş.

John okula dönmüş ve dersleri dinlemeye ve öğrenmeye koyulmuş. Ama diğer öğrencilerin hepsinin bildiğinden daha fazlasını bildiği görülmüş, dolayısıyla artık ders alması gerekmiyormuş. Ağzının etrafında altından bir halka varmış ve bir yıldız gibi parlıyormuş. Arkadaşları şaşkınlık içindeymiş. "Nasıl oldu da her şeyi öğreniverdin" diye sormuşlar. "Daha düne kadar kötek

zoruyla bile öğrenemiyordun!" Bu Altın alameti kazanmasını sağlayan mucizeyi arkadaşlarına anlatınca, onu Altın-Ağız diye çağırmaya başlamışlar. "Bu unvanı hak ettin" demişler, "çünkü ağzından dökülen sözler altın gibi." Ve bundan böyle okulda bütün öğretme işini yapan Altın-Ağız John olmuş.

İyi yürekli papa, Altın-Ağız John'u çok seviyormuş ve acı çeken ruhu cehennemden kurtarmak için sabırsızlandığından, delikanlıyı çok geçmeden rahip olarak atamış. John ilk ayinini onaltı yaşında yönetmiş. Ama sunağın başındayken, huzurunu kaçıran bir düşünce takılmış kafasına: "Ah Tanrım henüz çok gencim. Tam olarak hazırlanmadan bir rahip olmak ve Tanrı'yla irtibata geçmek göksel iradeye aykırı olsa gerek. Ömrüm boyunca bu gün nedeniyle pişmanlık duyacağım." Ayin duasını okumayı sürdürmüş, ama zihninde bir çözüm beliriyormuş. "Geçici mülkler ruh için kötüdür; öyleyse kendimi Tanrı aşkına yoksulluğa adıyorum. İlk ayinimin onuruna verilen yemek sona erdiğinde, yabana çekileceğim ve orada yaşayabildiğim sürece bir münzevi olarak kalacağım. Yeter ki şu ayin bir bitsin!" diye düşünmüş. "Ama oldukça uzun!"

Papa, içinde büyük bir sevinçle, Altın-Ağız John için bir yemek ziyafeti vermiş ve herkes bu erken gelen atamadan mutluymuş, ama genç rahip kararından vazgeçmemiş. Konuklar dağıldığında, derbeder giysilere bürünerek ve yanında yalnızca bir somun ekmekle oradan ayrılmış.

Papa bu durumu öğrendiğinde çok dertlenmiş ve sırra kadem basan dâhiyi maiyetiyle birlikte her yerde aramış. Ama John yabanıllığın gizli bir köşesinde ağaç kabuğundan ve yapraklardan kendine bir kulübe yapmış, kulübe bir uçurumun kenarındaymış ve hemen yanında da bir su kaynağı varmış. İnzivaya çekildiği bu yeri bulamamışlar. Bitki kökleriyle ve otlarla beslenerek yaşayan John burada kalmış ve gece gündüz Tanrı'ya kulluk etmiş. Dua etmiş, oruç tutmuş ve sebatkâr bir adanmışlıkla kendini sürekli uyanık tutmuş.

John'un inzivaya çekildiği ormandan çok uzak olmayan bir yerde, şatosunda bir imparator yaşarmış. Bir gün bu imparatorun kızı maiyetindeki nedime-

lerle birlikte çiçek toplamaya çıkmış. Ansızın ülkeyi birbirine katan bir kasırga kopmuş; bu öylesine kuvvetli bir kasırgaymış ki, korku içindeki bakireleri göğe doğru yükseltmiş. Tekrar yere indiklerinde, prensesin aralarında olmadığını fark etmişler, ne yöne savrulmuş olabileceği hakkında hiçbir fikirleri de yokmuş. Olay kendisine anlatıldığında elbette imparator deliye dönmüş ve her yanı karış karış, köşe bucak aratmış. Ama güzel prenses bulunamamış.

Aslında kasırga prensesi sağ salim tam John'un kulübesinin önüne indirmiş. Yolunu kaybetmiş ve şaşkın bir haldeymiş, ama küçük kulübeyi –ve onun içindeki diz çökmüş dua eden John'u– görünce kendini yeniden güven içinde hissetmiş. Seslenmiş. Duru sesi duyan genç aziz başını çevirmiş ve karşısında kızı görünce neye uğradığını şaşırmış. Ansızın ortaya çıkıveren görüntü, onu dışarıda açlıktan ölmeye terk etmesin veya ormanın hayvanlarına yem etmesin diye kendisine yalvarmaktaymış ve sonunda onu hücresine kabul etmeye razı olmuş; çünkü onun ölmesine izin verirse Tanrı huzurunda suç işlemiş olacağını düşünmüş.

Böylece John eşyalarını alıp, zemine boydan boya bir çizgi çekerek hücreyi ikiye bölmüş. Bir tarafını kıza ayırmış. Ve çizginin öte yanına geçmemesini, kendisine ait bölümde gerçek bir münzeviye yaraşır bir yaşam sürmesini buyurmuş. Bir süre bu şekilde yan yana ibadet etmeye, oruç tutmaya ve Tanrı'ya kulluk etmeye devam etmişler, ama Ayartıcı, onların sürdürdükleri bu kutsal yaşamı çekememiş. Bir gece çizginin öte yanına geçmesi ve kızı kollarının arasına alması için John'u kışkırtmayı başarmış; böylece günah işlemişler. Ve sonrasında pişmanlık içinde kıvranmışlar.

John, kızın onunla birlikte kalmaya devam etmesi halinde yine günah işleyeceğinden korkmuş, bu nedenle kızı uçurumun kenarına getirerek aşağı itmiş. Ama bunu yaptığı anda öncekinden daha da kötü bir günah işlediğini anlamış. "Ah, aşağılık, lanetli yaratığın biriyim ben!" diye ağlamış. "O masum kızı öldürdüm işte. Onu baştan çıkarmasaydım günah işlemek aklından bile geç-

mezdi. Ve şimdi ben onun canını aldım. Tanrı mutlaka bu korkunç günahın öcünü benden sonsuza kadar alacaktır."

John umutsuzluk içinde inziva hücresini terk edip ormandan ayrılmış. "Yüce Efendim, Tanrım," diye feryat etmiş, "beni terk ettin." Bir süre sonra içinde küçük bir umut hissetmiş. "Günah çıkarabilirim" diye düşünmüş ve böylece papaya gitmiş, günahını itiraf etmiş ve pişmanlığını dile getirmiş, ama onu tanımayan vaftiz babası korkunç bir öfke fırtınasıyla onu kovmuş. "Yıkıl karşımdan, o masum kıza hayvanca davranmışsın" demiş papa, "ve bu işin günahı senin üzerinde."

"Tanrıdan şüphe etmeyeceğim" diye düşünmüş John ve derin bir kederle kulübesine geri dönmüş, orada diz çöküp şu ciddi duayı ve yemini dile getirmiş: "Merhameti günahımdan daha büyük olan Tanrım, kendime vereceğim cezayı kabul etme lütfunu esirgeme benden. Yemin ederim ki senin inayetini hak edinceye dek bir hayvan gibi dört ayak üstünde yürüyeceğim. Merhametli Tanrım bağışlandığım anı bana bildirecektir."

Ve böylece dört ayak üstünde yürümeye başlamış. Yorulduğu zaman kulübesine sürünüp orada bir hayvan gibi yatıyormuş. Uzun yıllar bu şekilde yaşamış, asla bedenini doğrultup ayağa kalkmamış. Giysisi eriyip gitmiş, derisi nasır bağlayıp kıllanmış ve insana benzer bir yanı kalmamış.

Bu arada imparatorun karısı başka bir çocuk dünyaya getirmiş ve papadan onu vaftiz etmesi istenmiş. Papa gelerek bebeği kollarına almış, ama bebek şiddetle haykırmış: "Beni vaftiz edecek olan sen değilsin." Papa buna çok şaşırmış ve korkmuş; bebeği susturmaya çalışmış, ama bebek karşı çıkmaktan vazgeçmiyormuş, ona isteği sorulduğunda şöyle yanıt vermiş: "Beni vaftiz edecek olan, kutsal kişi, Aziz John'dur. Tanrı onu yabanıllıktan bana gönderecektir." Papa çocuğu bakıcıya geri vermiş ve imparatoriçeye giderek, "Bebeği vaftiz edecek olan bu Aziz John kimdir?" diye sormuş. Ama hiç kimse onun kim olduğunu bilmiyormuş.

Bu sırada, imparatorun avcılarının av köpekleri çok tuhaf bir hayvana rastlamışlar. Adamlar onun ne olduğuna bir türlü akıl erdirememişler. Ama hiçbir direnmede bulunmadığından, onu kolayca yakalamış ve üstüne bir pelerin atarak ayaklarını bağlamışlar. Sonra onu imparatorun şatosuna getirmişler; söylenti hemen yayılmış ve birçok kişi onu görmeye gelmiş, ama hayvan bir peykenin altına sürünerek saklanmaya çalışmış.

Yaratığı görmeye gelenler arasında kucağında çocukla bakıcı da varmış. O sırada birçok şövalye ve leydi de oradaymış. Çocuk emretmiş: "Bana hayvanı gösterin." Bir hizmetçi onu saklandığı yerden çıkmaya zorlamış; iki kez geri kaçabilmiş, ama üçüncüsünde ortaya çıkmış.

Sonra yenidoğmuş bebek ona seslenmiş. Kesin, duru bir sesle "John, sevgili efendim" demiş, "sizin ellerinizle vaftiz edileceğim."

Dört ayak üstündeki kıllı, tuhaf, kaba yaratıktan kesin ve duru bir sesle yanıt gelmiş: "Eğer sözlerin doğruysa ve bu Tanrı'nın isteğiyse tekrar söyle."

Yenidoğmuş bebek yanıt vermiş: "Sevgili peder, niye oyalanıyorsun? Ben senin ellerinle vaftiz edileceğim."

Bunun üzerine John yüksek sesle Tanrıya seslenmiş: "Ah Tanrım, ne olursun günahlarımın bağışlandığını bu çocuğun ağzından duyayım."

Ve çocuk konuşmasını sürdürmüş: "Sevgili John sevin artık, çünkü Tanrı senin bütün günahlarını bağışladı. Bu nedenle ayağa kalk ve Tanrı adına vaftiz et beni."

John gövdesini yerden kaldırmış ve bir insan gibi ayağa kalkmış. Derisine yapışan pislik ve kirler, kurumuş ağaç kabuğu gibi hemen dökülmüş ve bedeni yine temiz, ışıltılı ve pürüzsüz haline bürünmüş. Ona giysi getirmişler. Papa ve soylular ona hoş geldin demişler. John bebeği vaftiz ettikten sonra, papa onu yanına davet etmiş.

"Sevgili peder beni tanımadın mı?" diye sormuş John.

"Hayır" diye yanıt vermiş papa, "tanıyamadım."

John şöyle demiş: "Ben senin vaftiz evladınım. Beni kendi ellerinle sen vaftiz etmiş, okula göndermiş ve henüz çok genç bir yaşta rahip olarak atamıştın. Ama ilk ayinimi yönetirken, Kutsanmış Ekmek'i hazırlıksız ellerime almanın uygunsuz olduğunu düşünmüştüm ve bu nedenle, ayinden ve onu izleyen ziyafetten sonra ormana kaçtım, bunca yıldır orada ibadet ettim, çile çektim, günah işledim ve pişmanlık duydum." John bütün açık yürekliliğiyle genç kızı nasıl baştan çıkardığını, onu nasıl öldürdüğünü ve günahını bizzat papaya nasıl itiraf ettiğini anlatmış.

Hikâye imparatora anlatılmış ve imparatorun yüreğine bir ağırlık çökmüş. "O benim sevgili kızımdı" diye düşünmüş ve kendisini kızın öldüğü uçuruma götürmesi için John'a yalvarmış. "Kemiklerini bulabilirler" demiş "ve onları incelikle birleştirip bir Hıristiyana yaraşır şekilde gömebilirler." Böylece John, avcıları, onu buldukları kulübeye götürmüş ve sonra onlarla birlikte ormanın içinden geçerek uçurumun kıyısına ulaşmış. Uçurumun kenarından aşağı baktıklarında, genç bir kadının aşağıda sessizce oturduğunu görmüşler.

John, yalnız kadına seslenmiş: "Uçurumun dibinde tek başına niye öyle oturuyorsun?"

"Kim olduğumu görmüyor musun?" diye karşılık vermiş kadın.

"Hayır" demiş John, "görmüyorum."

"Senin kulübene gelmiştim" demiş kadın "ve sen beni uçurumdan aşağı itmiştin."

John hayrete düşmüş.

"Tanrı bana elini uzattı" diye konuşmasını sürdürmüş kadın, "böylece hiç zarar görmedim." Büyük bir mucize eseri kadın eskisinden daha da güzelmiş ve üstünde kraliyet giysileri varmış.

İmparator ve imparatoriçe onu bağırlarına basmışlar, sağ salim geri döndüğü için Tanrı'ya şükretmişler; sonra papa, John'un da kendisiyle birlikte gelmesini buyurarak Roma'ya doğru yola çıkmış.

"Kaç ayin duası okudun sevgili oğlum?" diye sormuş papa.

"Birden fazla değil" diye yanıtlamış John.

"Eyvah!" demiş papa.

"Ne oldu ki, sevgili babacığım?"

"Hâlâ cehennemin ateşlerinde yanan o zavallı ruhu düşündükçe kederle doluyorum."

"Ah kutsal babacığım, ne demek istiyorsun?" diye sormuş John.

Sonra vaftiz babası ona acılı sesle karşılaşmasını anlatmış; ve John, onaltı ayin duası okursa o ruhu kurtarabileceğini öğrenmiş. "İşte bu nedenle," demiş papa, "seni bir rahip olman için yetiştirdim."

John onaltı gün boyunca her gün bir ayin duası okumuş ve ıstırap içindeki ruhu acısından kurtarmış. Papa, zamanı geldiğinde, John'u piskopos olarak atamış. John görevini mutlak bir adanmışlıkla Tanrı'ya hizmet ederek, alçakgönüllülükle yerine getirmiş. Vaazları altından çelenkler gibiymiş ve onu yine "Altın-Ağız John" diye çağırmaya başlamışlar. Ve Tanrı hakkında birçok kitap yazmış. Mürekkebi tükendiğinde ağzıyla yazmayı sürdürüyormuş ve kaleminden dökülen harfler en saf altındanmış.[1]

---

[1] Richard Benz ed., *Alte deutsche Legenden*, Jena, 1922. Bu derleme bir ortaçağ kaynağına, 1471'den beri sayısız baskısı yapılan, Fritzlarlı Hermann tarafın dan derlenmiş *Rahiplerin Yaşamları* (*Vitae Patrum*) ve *Azizlerin Yaşamları* (*Hei ligenleben*) alınan parçalarla genişletilmiş elyazması popüler bir efsane derlemesine dayanmaktadır.

Aziz John Krisostom'un yaşamöyküsünün ve efsanesinin farklı bir versiyo nu, Jacobus de Voragine (Jacobi a Voragine)'in *Golden Legend*'ında bulun maktadır (Bölüm CXXXVIII, "De Sancto Johanne Chrysostomo," *Legenda Aurea, vulgo Historica Lombardica dicto*, Th. Graesse ed., Breslau, 1890, s. 611-620. Bir karşılaştırma için ayrıca "St. John Chrysostom," *The Golden Legend of Jacobus de Voragine*, Latinceden çeviren ve uyarlayan Granger Ryan ve Helmut Ripperberger, New York, Longmans, Green and Co., 1941, cilt I, s. 137-

Bu masal, (Grimm derlemesindeki peri masallarının birçoğu gibi) iç karartıcı, yine de derinden derine rahatlatıcı bir etkisi olan özgün bir Alman masalıdır. İlk kez 1471'de, Martin Luther'in doğumundan onsekiz yıl önce basılmış olsa da bazı Lutherci temaları dillendirmektedir. Bunlar o dönemde gündemdeydi ve çağın ruhu tarafından yayılıyordu. Ve bu düşünceleri ele alan, geliştiren ve geleceğe yansıtan deha da altın kalpli, büyük insan Martin Luther'di. Onun öğretisi, modern Batılı insanın haklarını savunmasını ve kendini keşfetmesini sağlayan en eski, en önemli ve etkileyici tarihsel açıklamalardan biridir: bu öğreti, Roma-Katolik papaz-erki sistemi –papazların sahip ol-

145. Burada anlatılan aziz, onu büyüleyici kılacak bir şeyden, yani bir iç ya şamöyküsünden, sınamalar ve galibiyetler, ayartılma, düşüş ve sonunda ilahi inayet tarafından kurtarılma yoluyla kişilik evriminden yoksundur. Ancak o, Hıristiyanlığın bir yeryüzü imparatorluğu için yapılan savaşı kazanmasından sonraki kilise mücadelesinin ideal bir askeridir ve onun "yaşamı" yalnızcaunutulmuş mezhep kavgalarının hır gürü arasındaki bir din görevlisinin, insan ruhunun hiçbir sırrını ifşa etmeyen tarihinden ibarettir. İlk şehitlerin Hıristiyan altın çağı sona ermiştir. Yeni Hıristiyanlık düzeni yerli yerine oturduktan sonra saldırgan idealizm ve kutsal öfke şimdi içe dönmüş, fanatik din adamları birbirlerini sapkın olmakla suçlamaya başlamışlardır. Bu kavgacılar arasındaki Aziz John Krisostom, cemaatin dışındaki düşmanlardan olduğu kadar, cemaatin içindeki entrikacı, kıskanç rakiplerinden de gelen her saldırıya kahramanca göğüs germiştir. Ancak o oldukça başarılı, katı ve uzlaşmazdı, işgüzâr ve saldırgandı, baş belasıydı ve entrikacı rakipleriyle aynı türden bir konuma sahipti. Ruhun ebedi serüveni sırasındaki yaşantılarını ve anlam yüklü örnek yaşamları anlatan şaşırtıcı hikâyeleri sevenler için bu kibirli, yasaklayıcı ve kavgacı din adamı kişiliği ilginçlikten tamamen yok sundur. John'un *The Golden Legend*'daki [Altın Efsane] yaşamöyküsü, *Gra duale Romanus* ilahisinin şu uğursuz dizesinden hiçbir şey çağrıştırmaz: "Şeytanın ayartmasına direnen kişi kutsanmıştır; çünkü o imtihana çekildiğinde, Tanrı'nın kendisini sevenlere vaat ettiği yaşam tacını alacaktır."

duğu günahları bağışlatma, inayete kavuşturma ve ruhları cehennem ateşinden azat etme gücünün büyülü bir biçimde bir sonraki kuşağa aktarılması– tarafından temsil edilen geleneksel, babadan oğula geçen dinin *karizmasının* köklü bir itibar kaybına uğratılması anlamına geliyordu.

Hikâyemizdeki papanın ne zavallı ruhu kurtarabilme ne de çocuğu vaftiz edebilme gücü vardır; kilise hiyerarşisinin en yüksek temsilcisi –Roma'nın iyi huylu, iyi niyetli yüksek papazı– tarafından yönetildiğinde bile ayinlerin kurumsallaştırılmış, yönlendirilmiş büyüsü yaşamın en acil gereksinimlerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Kahramanımız Aziz John ise, Martin Luther'in cesur ve paradoksal sözünün öncü figürüdür: *Fortiter pecca*! "Yiğitçe günah işle." Günahkâr dışında hiç kimse bir aziz olamaz; çünkü Tanrının inayetini dağıtma, Kutsal Ruh'un mukaddes suyu ve Kuzu'nun kanıyla yalvarma gücü ancak kişisel deneyim, kişisel bir günah süreci, acı çekme ve pişmanlık yoluyla elde edilebilir. Bu inayet kazanılmak zorundadır. Ve adına "şeytani" dediğimiz insan doğamızın gizilgüçleri, bizleri doğaüstü inayet krallığına doğru yükselten kartalın çırpan kanatlarıdır.

Efsanedeki John, azizlere özgü mükemmelliğe giden yolu çok hızlı koşmuştu; cennetin ve cehennemin güçleri mucizevi bir şekilde onun lehine, ama ne ayartılmayı ne de deneyimi gerektiren bir biçimde işlemek için yeryüzündeki geçerli güçlerle işbirliği yapmıştı. Cehennemdeki zavallı ruhun aman dileyen çığlığı onun yolunu açmıştı; öğrenme ve kilise bilgeliği ona Meryem'in cömertliği tarafından ihsan edilmişti; papa onu, anne-babasının tereddütsüz onayıyla manevi oğlu olarak evlat edinmiş, gelişimini gözlemiş ve ilk elverişli anda onu rahip olarak atamıştı. Ancak bu geçerli güçler doğru yolda değildi ve bizzat John bunu hissedebiliyordu. En yüksek insansal görevinin –ya-

ni Tanrıyla iletişim kurma ve Efkaristiya[Φ] ayini biçiminde Tanrı'nın inayetini dağıtma görevinin– bir "masum" tarafından değil, "deneyim" sahibi biri tarafından yerine getirilmesi gerektiğini kavramıştı. "Henüz çok gencim... (bu) göksel iradeye aykırı olsa gerek." Başka bir deyişle, yaşamın yasalarına –gizemli güçlerin bize dayattıkları bu oyunun kurallarına– aykırı olsa gerek. Ve gerekli deneyim, John'un daha sonra öğrendiği gibi, Kutsal Sakrament sayesinde üstesinden gelinebilecek o karanlık ve kötü güçlere ilişkin edinilen deneyimdi. Genç rahibin değersizlik duygusu onu vahşi doğaya sürükledi – ama orası yaşamın vahşi doğasıydı.

Bir Hıristiyan azizi olan Altın-Ağız John, Conn-eda'dan daha üstündür, çünkü pagan kahraman serüven yoluna cehaleti ve tedbirsizliğiyle kaza eseri yollanmıştır, oysa John kendi bilinçli, kişisel yetersizlik duygusu tarafından yönlendirilmiştir. Resmi olarak, ayin, havarilik silsilesinin ortodoks çizgisinde usulüne uygun olarak atanan herhangi bir rahip tarafından yönetildiğinde geçerlidir – rahibin kişiliği, değerli veya değersiz olması, bilgili veya cahil olması önemli

---

Φ Yunanca *Eucharistia*, "şükretme, şükran"dan gelir ve Türkçede *Kudas* da denir. Birçok Hıristiyan mezhebi için *sakrament* ve ibadetin merkezi olan efka ristiya, bazen *Mass* (Roma Katolik Kilisesi) diye bazen *Kutsal Komünyon* ya da *Rabbin Akşam Yemeği* [Lord's Supper] (Protestanlar) diye adlandırılmıştır. Bu ayin İsa'nın son akşam yemeğine dayandırılır. Bununla ilgili olarak İncil'de geçen bölümlerde, İsa'nın bedeninin, Havarilerine bölüp paylaştırdığı ekmekle, kanının da şarapla simgelendiği görülür. Efkaristiya, genel olarak rahip veya papaz tarafından ekmeğin ve şarabın kutsanmasından ve ibadete katılanlar arasında dağıtılmasından (komünyon) oluşur. Quakerler bu sak ramenti reddetmişlerdir. Efkaristiya ayinine kaynaklık eden İncil referansları şunlardır: *Korintoslulara I. Mektup*, 11:23-26; *Matta*, 26:26-28; *Markos*, 14:22-26; *Lukas*, 22:15- E.K.

değildir. Ama John, Tanrının rahibinin bir Bilen olması gerektiğini ve kendisinin, ellerinin kutsal yağla meshedilmesine karşın, yetersiz olduğunu hissetmektedir. Günahları bağışlatacağı düşünülmektedir; ama o günahın ne olduğunu bilmemektedir – hiç günah işlememiştir. Dünyanın resmi onayına karşın, gerçekten görev için uygun değildir. Hissettiği şey budur. Ve bu his onu bir din görevlisinin olağan yükümlülüğünün bildik yazgısından, kilisenin sıradan yüksek mevkilerinden sakındırır; bu his onu kurtarır ve azizliğe giden yolu açar.

Papanın ona gösterdiği özel ilgi, ilminin ve konuşma gücünün uyandırdığı yaygın hayranlık onda pekâlâ gurur okşayıcı yanılsamalar yaratabilirdi, ama John'un sezgisel olarak gerçek ruhani durumunun farkına varması ve kişiliğinin samimi mütevazılığı onu bu şekilde baştan çıkmaktan korur. Dehası, aldığı dinsel terbiyeyle korunduğu karanlık güçlerin bilgeliği ile çekingen doğasının masumiyetini bütünleştirmenin ne kadar önemli olduğunu bilir. Ancak deneyim yoluyla bütünleşmenin engebeli yolunun getireceği alçalmaları, acıları ve haksızlıkları önceden görememektedir. Zaten bu tür şeyleri hiç kimse önceden göremez. Ve bu bakımdan, kaderini dilsiz demir bilyeye emanet eden ve uzun tüylü atın öğüdüne sorgusuz sualsiz güvenen pagan prens Conn-eda kadar cahildir. Böylesi bir cehalet esastır – esas olmakla da kalmayıp, aynı zamanda sağlıklıdır; çünkü bu cehalet olmadan deneyimin kök salacak, büyüyecek ve yaşam aracılığıyla olgunlaşarak bilgeliğe dönüşecek hiçbir meyve verici etkisi, hiçbir "yeni şey" olamaz. Yalnızca gerçekten cahil olan kişi gerçek bir bilgeliğe ulaşabilir.[Φ]

[Φ] Ayrıntılı bir cehalet öğretisi anlatımı için bkz. Heinrich Zimmer, *Hint Sanatı ve Uygarlığında Mitler ve Simgeler*, Kabalcı Yayınevi, Mayıs 2004, özellikle s. 163 yn.

Bununla beraber ihtiyaç duyduğu reçeteyi kendisinin yazması bakımından John, Conn-eda'dan daha ileridir. Tehlikeli yolculuğu sırasında sendelerken, mütevazılığın, samimiyetin, dürüstlüğün ve bencil olmamanın ahlaksal, akıldışı nitelikleri tarafından korunur. Bunlar sayesinde, sezgisinin yönlendirici talimatları işitilebilmekte ve yüreğinin içgüdüsü karanlıkta yolunu bulabilmektedir, kendi sağlığını kazanmak için kendi kendisini cezalandırmakta ve bağışlamaktadır. John yaşamın yabanıllığına kaçarak, vazgeçilemeyecek kadar gerekli olan bir deneyimin izini sürer. Derken, masumiyet kisvesinin altında pusuya yatan hayvanın itkisine uyduktan sonra, kendi bağışlatıcı tedavisini keşfeder. Tanrının sözüyle buna bir son vermesi söylenene kadar, her bakımdan o hayvanla özdeşleşir. Böylece pagan mitinde çeşitli maskeler altında bütünüyle dışsallaştırılmış olan yol gösterici güçler, bu Hıristiyan efsanesinde, içinde etkin oldukları aktörle birleşmişlerdir. Onun içgüdüsü, sezgisi, ahlaksal tepkileri ve duygusunun güçleri, bütün bunların hepsi, derinlerde yatan tek bir kökten çıkar.

Conn-eda hayvansal yönünü, masum ve nazik atın kan damlayan postuna bürünerek kabullenmiş ve benimsemişti; bu önemli simgesel kabullenme ve özdeşleşme jestiyle, insan-hayvan doğasının ilahi erdemleri karanlığın zincirlerinden kurtulmuştu. Bu imgede temsil edilen pagan öğretisinin bilgeliği, insanın sezgisel, insan-altı erdemleriyle yakınlık kurma üzerine inşa edilmiştir ve bu yakınlıktan sempati ve inanç doğar. Ama Hıristiyan aziz için böyle bir doğrudan kabullenme olasılığı söz konusu olamazdı. Doğanın temel güçleri uzun zamandır ve kasıtlı olarak onun bütünleşme sisteminin dışında tutulmuş, saygın rehberler olarak katkıda bulunmaları asla istenmemişti. John'un başlangıç noktası ruhani evrim merdiveninin en üst basamağıydı, en yüksek insansal mevki olan rahip rolüyle (hem insansal

hem de insanüstü desteğin onun lehine işbirliği yapması sayesinde) orada duruyordu. Kendini, rahiplik görevine atanmasıyla birlikte kendisine sunulan büyülü güç sayesinde, Kurtarıcı'nın fedakârlığını yineleyerek Kadiri Mutlak'ın inayetini dağıtırken bulmuştu. Ve bu güç, kendi bireysel yetkinliğiyle hepten orantısızdı. Kurtarıcının kendisinin, yani İsa Mesih'in saymakla bitmeyecek meziyetlerinin hazinesinden elde edilmiş ve Roma-Katolik Kilisesi'nin piskoposlarının havarilik silsilesi yoluyla çağlardır yönetilen bu güç onun kucağına bırakılıvermişti. Ama yaratılış olarak o kimdi ki günahı alt eden inayetin bu muazzam gizemini taşısın ve dağıtsın? Kimdi ki, bir sözüyle adi bir maddeyi, bir simyacı gibi, En Uluya dönüştürsün ve bu yolla insanı bir sürgünün derinliklerinden Efendi'nin, Tanrı'sının huzuruna getirsin? Kendisine güzel konuşma yeteneği ihsan edilmiş ve her tür dinsel bilgelikle kutsanmış olmasına karşın, John samimi ruhuna baktığında aslında hiçbir şey bilmediğini görüyordu. Ve tamamen haklıydı; çünkü kutsalın işleyişiyle gerçekten orantılı bir bilgelik yaşamın güçlerinin etkisinden dinsel bir soyutlanma ve katılıkla kaçınma yoluyla değil, yaratılmış dünyayla cesaretle yüzleşerek, yaşamın vahşi doğasında bir serüvene atılarak, ruhun cehennem çukurlarına yuvarlanarak elde edilebilir.

Bu nedenle John altın basamaktan aşağılara iner, sahte azizlik maskesini çıkarır ve bir hayvan olur. Ve orada varoluşun, onun eski masumiyet tutumuna yabancı olan başlıca güçleri karşı konulamaz bir öfkeyle yüzünde tokat gibi patlar. Genç kızı kendisinden uzaklaştırmazsa bir kez daha ve bir kez daha günah işleyeceğini bilerek, sorununu mümkün olan en kaba yolla çözer: çıkışsız bir umutsuzluktan kaynaklanan gaddarca bir jestle kızı fiziksel olarak kendi yaşam alanının dışına atar, böylece cazibe nesnesini, ayartılmanın yakın teh-

likesini kendinden uzaklaştırarak bir bakıma kendi kendisini iğdiş eder. Bu olaydan sonra öncekinden daha da kötü bir duruma düşerek, en temeldeki şeyin bütün etkisini hisseder, içindeki şeytaniliğin nihai derinliklerini keşfeder ve kendisinde bulduğu iğrenç hayvanın maskesine bürünür. Rahip giysisi çürür, bir aziz olarak yaşadığı inziva kulübesi ucube bir yaratığın inine dönüşür. John pislik içindeki hayvansal varoluşunu, daha yüksek güçlerin, ilk ayini sırasındaki ifşaata eşit bir inandırıcılıkla onunla bir kez daha konuşmasına kadar sürdürür.

John daha doğmadan bir kurtarıcı olarak selamlanmıştı, ama görevini yerine getirmeden önce başka bir şey *olmak* zorunda kalmıştı. Akıldışı, delice, aşağılık ve insan-altı bir deneyimden geçerek yenilgiyle tanışmalıydı. Daha yüksek güçler onu terk etmedi. Bu güçler, deyim yerindeyse, henüz tam olarak insanlaşmamış, vaftiz edilmemiş bir bebeğin sesinden kendilerini ikinci kez duyurdular ve rahip, kendi kendine verdiği iğrenç bir hayvanda bedenlenme cezasından, bir aziz olarak yeniden doğmak için kurtuldu.[1]

---

[1] John Krisostom, Daniel'in Kitabı'nda anlatılan Kral Nebukadnessar'ı alt eden dönüşüm krizini bilinçli olarak başlatmıştır. Anlatı şöyledir: ... *"Kral 'İşte onurum ve yüceliğim için üstün gücümle krallığımın başkenti olarak kurduğum büyük Babil!' dedi. Daha sözünü bitirmeden gökten bir ses duyuldu: 'Ey Kral Nebukadnessar, krallık senden alındı. İnsanlar arasından kovulacak, yabanıl hayvanlarla yaşayacaksın. Öküz gibi otla besleneceksin. Yüce Olan'ın insan krallıkları üzerinde egemenlik sürdüğünü ve krallığı dilediği kişiye verdiğini anlayıncaya dek yedi vakit geçecek.' Nebukadnessar'a ilişkin bu söz hemen yerine geldi. İnsanlar arasından kovuldu. Öküz gibi otla beslendi. Bedeni göğün çiyiyle ıslandı. Saçı kartal tüyü, tırnakları kuş pençesi gibi uzadı. Belirlenen sürenin sonunda ben Nebukadnessar gözlerimi göğe kaldırdım ve kendime geldim. Yüce Olan'ı övdüm. Sonsuza dek Diri Olan'ı onurlandırıp yücelttim. O'nun egemenliği ebedi egemenliktir, Krallığı kuşaklar boyu sürecek. Dünyada yaşayanlar bir hiç sayılır. O gökteki güçlere de dünyada yaşayanlara da dilediğini yapar. O'nun elini durduracak, O'na, 'Ne yapıyorsun?' diyecek*

kimse yoktur. O anda aklım başıma geldi. Krallığımın yüceliği için onurum ve görkemim bana geri verildi. Danışmanlarımla soylu adamlarım beni aradılar. Krallığıma kavuştum, bana daha büyük yücelik verildi." (Daniel 4:30-36). Bu tür başkalaşımlar ve geçici kudret kayıpları önemli kişileri aşırı güven anlarında hep tehdit eder. Bir karşılaştırma için ayrıca bakınız: Apuleius, *The Golden Ass* [*Altın Eşek*].

Kral Arthur Döneminden Dört Romans

I. Sir Gawain ile Yeşil Şövalye[Φ]

1

Yeni yılın arifesinde, eski yıl ölüm döşeğine doğru yol alırken ve en uzun gecesini geride bırakan yaşam, kış ölgünlüğünün pençesinden kurtulmaya başlamışken, hayaletlerle hortlakların uzaklara gittiklerine inanılan Noel ve Epifani şölenleri arasındaki günlerden birinde, Yeşil Şövalye ansızın Kral Arthur'un sarayına gelmiş. Atıyla dosdoğru salona dalmış; devasa yapılı bir adammış; zırhı ve atı, suratı ve silahı yeşilmiş, elinde bir kılıç değil, eskilerden kalma bir savaş baltası taşıyormuş. Yuvarlak Masa etrafında toplanmış şövalyelere meydan okuyarak, ileri sürdüğü koşulları kabul etmelerini, aksi takdirde bütün dünyanın gözünde alçalacaklarını haykırmış.

Ama koşulları çok tuhafmış. Kral Arthur'un sarayının onurunu korumaya

---

Φ Arthur romanslarının önemli kahramanlarından biri olan bu şövalyenin adı *Sir Gawaine* olarak da yazılır. Ortaçağın yaygın ve geniş bir coğrafyaya yayılmış bu anlatılarında yer, kişi ve nesne adları benzer bir kökenden geldiklerini belli eder şekilde farklılaşmaktadır; *Lancelot du Lac/Launcelot du Lake*, *Galahad/Galaad*, *Guinevere/Guenever*, *Tristan/Tristram*, *Kai/Kay*, *Owain/Uwaine/Yvain*, *Logres/Logris*, *Cameliard/Camelot*, *Eskalibor/Excalibur* gibi. Arthur'un ve şövalyelerinin serüvenlerine ilişkin yazarımızın alıntı yaptığı temel metinler niteliğindeki orijinal kaynakların yalnızca birinin (Malory, *Morte d'Arthur* [*Arthur'un Ölümü*]) Türkçe'ye çevrilmesi nedeniyle adlarda bir tektipleştermeye gitmemeyi ve yazarımızın kitapta kullandığı şekliyle bunları kullanmayı tercih ediyoruz –yn.

cesareti olan bir şövalye bu davetsiz misafirin baltasını alıp tek vuruşta onun kellesini uçurmayı deneyecekmiş. Karşılığında da, bir sonraki Yeni Yıl Arifesinde, aynı cesur şövalye "Yeşil Kilise"de hazır bulunacak ve orada yeşil devle tekrar karşılaşacakmış, ama bu kez boynunu baltaya uzatacak olan Yeşil Şövalye değil o olacakmış.

Devin koşullarını dinleyen Yuvarlak Masa şövalyeleri şaşkınlık içinde kalakalmışlar. Şaşkınlığın yerini genel bir huzursuzluk almış, çünkü şövalyelerin hiçbiri bu koşulları kabul etmeye istekli görünmüyormuş. Derken sarayının onurunu kurtarmak için Kral Arthur'un kendisi yerinden doğrulmuş, ama yeğeni Sir Gawain onu hemen durdurmuş. Genç adam birkaç adımda bu tuhaf ziyaretçinin karşısına dikilmiş ve koşulları yerine getireceğine söz vermiş. Yeşil Şövalye atından inmiş, baltasını Sir Gawain'e vermiş, eğilmiş ve boynunu uzatarak beklemiş. Gawain bu ağır silahı kavrayarak şöyle bir tartmış, ardından tek bir vuruşla devin başını gövdesinden ayırmış; devin başı yere düşmüş, bir iki kez yuvarlanmış ve durmuş. Ama Yeşil Şövalye hiçbir şey olmamış gibi davranıyormuş. Sakince yerinden doğrulmuş, yerdeki başı dağılmış saçlarından kavrayarak kaldırmış, baltasını şövalyenin karşı koymayan ellerinden geri almış ve hiç zorlanmadan kocaman yeşil atına atlamış. Kanayan baş yavaşça dudaklarını kımıldatmış, yeniden duyulan sesi Gawain'e bir sonraki yıl kiliseye gelmemezlik etmemesini söylüyormuş. Sonra başsız dev başını koltuğunun altına yerleştirmiş ve atını sürerek uzaklaşmış.

Yıl bir kez daha sona doğru yaklaştığında, Cadılar Bayramının hemen ertesinde, Sir Gawain, bilinmeyen Yeşil Kiliseye doğru yola koyulmak için hazırlanmış. Atına bindiğinde saray halkı matem gözyaşları dökmüş, çünkü onun geri döneceğini kimse ummuyormuş. Her şeye karşın genç şövalye neşesini kaybetmemiş. "Neden korkayım ki?" diye sormuş. "İnsanın kaderiyle buluşmak için yola çıkmaktan başka elinden ne gelebilir ki?" Ve böylece atını sürmüş.

Gawain atıyla tek başına yol almış. Kışın hüküm sürdüğü balta girmemiş

ormanlar içinden kuzeye doğru ilerlemiş. Issız köylerde hiç kimse ona kiliseye giden yolu gösteremiyor, ya da kilise hakkında bir şey söylemiyormuş. Böyle bir kilise ne görülmüş ne de duyulmuş. Genç şövalyenin iç sesini dinlemekten başka çaresi yokmuş. Yolculuk uzun sürdüğü ve soğuk gittikçe şiddetini artırdığı için Gawain büyük bir çaresizlik içindeymiş ve nereye gittiğini bilmeden umutsuzca yol almış.

Noel arifesinde, kasvetli bir ormanda yolunu kaybetmişken, Gawain İsa'ya ve Meryem'e yakararak, Kurtarıcı'sının doğum gününü kutlayabileceği bir sığınak bulmayı dilemiş. O anda vahşi ormanın derinliklerinde karşısına birden çok büyük bir şato çıkmış. Şatodakiler Gawain'i bir tanrı misafiri gibi karşılamışlar. Çok uzun boylu ve uğursuz çehreli bir adam olan ev sahibi, Gawain'i rahat ettirmek için elinden geleni yapıyormuş. Ev sahibinin büyüleyici güzellikteki karısı ve şatoda onlarla birlikte yaşayan heybetli bir yaşlı kadın, böylesine ünlü bir şövalye olan konuklarını ağırlamaktan en az ev sahibi kadar mutlu görünüyormuş. Gawain'in Yeşil Kilisenin yerini öğrenmekteki sabırsızlığını yatıştırmışlar, çünkü kilise bir adım ötede, kolayca ulaşılabilecek dar ve ıssız bir vadideymiş. Yeni Yıl'ın sabahında yola çıkarsa, buluşmaya vaktinden önce yetişebilirmiş; o zamana kadar şatoda kalmasında ısrar etmişler. Ve böylece Gawain şatoda kalmış, onurlandırılmış ve hoşça ağırlanmış.

Gawain'in yola çıkacağı sabahtan üç gün önce, ev sahibi bir günlük av için şafak vakti şatodan ayrılmış. İkisi önceki gece şömine başında içkilerini içerken, av gününde avcının payına hangi hayvan düşerse, onun konuğa ait olacağı konusunda anlaşmışlar; bunun karşılığında da ev sahibi, Gawain evde huzur içinde durarak hangi ganimeti elde edebilirse onu alacakmış. Bu oldukça eğlenceli bir anlaşma olmuş ve epey gülmüşler.

Şafak vakti yola çıkış anı, av köpeklerinin havlamaları, atların tepişmeleri, öten av boruları ve kalabalık maiyetin bağırış çağırışları nedeniyle bir hayli tantanalı olmuş. Sakinlerinin ayrılışının ardından şato sessizliğe gömülmüş. Gawa-

in yatağında öbür yana dönmüş. Ama yatağının kenarında birinin oturduğunu fark ederek usulca doğrulmuş. Bu ev sahibinin karısıymış. Şato boşaldığında, güzel kadın bir hayalet gibi odaya girmiş ve cibinliğin arasından süzülerek Gawain'in yatağına oturmuş.

Kadın kısık, yumuşak, duru ve güzel bir sesle konuşuyormuş ve Gawain karşı koyamadan ona doğru çekildiğini hissetmiş. Ama öte yandan bir şövalye olarak ev sahibine çiğneyemeyeceği bir vazifeyle bağlı olduğunu hissediyormuş. İtkilerini neredeyse insanüstü bir iradeyle denetim altına alarak karşı konulamaz olana karşı koymuş; muhteşem güzellikteki kadın Gawain'in yanağına kondurduğu umutsuz bir öpücükle yetinmek zorunda kalmış.

Şatonun lordu günbatımında geri dönmüş ve adamları tepeleme av hayvanlarıyla yüklüymüş. Hayvanlar diziler halinde salonun zeminine yatırılmış. Ardından ev sahibi bunları Gawain'e sunmuş. Gawain de anlaşma gereği, aldığı öpücüğü sırık boylu avcıya iade etmiş. Her ikisi de bu duruma yine candan kahkahalarla gülmüşler. Evde kalmanın bu ganimeti, günün av ganimetiyle karşılaştırıldığında ne kadar sıradanmış!

Ertesi sabah şatonun lordu yine dışarıdaymış ve leydi yine cibinlikten içeri süzülmüş. Önceki güne göre daha ısrarcıymış ve Gawain'in kadının arzusunu kendi özhâkimiyetiyle dengelemesi daha zor olmuş. Ama şövalye becerikliymiş; ısrarcı ev sahibesine karşı direnmekle kalmamış, onu yatıştırmasını da bilmiş; öyle ki, reddedilmiş olmasına rağmen kadın kendini aşağılanmış hissetmemiş ve odadan ayrılmadan önce Gawain'e bu kez iki öpücük vermiş.

Ev sahibi o gün şatoya kocaman bir yabandomuzu öldürmüş olarak, biraz daha geç dönmüş. Domuzu Gawain'e sunmuş ve karşılık olarak yanağına iki öpücük alınca adamlar yine gülüşmüşler.

Üçüncü ve Gawain'in yola çıkmasından önceki son günün sabahında, yatağın cibinliği içinde olanlar inceliğini biraz yitirmiş. Kadın, ünlü konuğun vazgeçmek bilmediği şövalyece tavrının gereksiz bir keyfilik gibi görünmesine yol

açan çok güçlü bir arzuyla üstelemiş. Genç ve yakışıklı Gawain'in bir âşık olarak ünlenmesi işleri daha da içinden çıkılmaz hale getiriyormuş. "Başka bir kadını sevdiğini, ona bağlı kalacağına yemin ettiğini söyle hiç olmazsa," diye yalvarmış kadın. Ama genç adam hayatında özel bir kadının olmadığı yanıtını vermiş.

Kadın bir şey, genç adamı elle tutulmaz, gözle görülmez de olsa bir biçimde, şöyle ya da böyle kendisine bağlayacak bir alamet arıyor gibiymiş. Sonunda parmağından ağır bir yüzük çıkararak genç adamın eline tutuşturmaya çalışmış. Şövalye yine direnmiş, çünkü yüzük kişiliğin bir simgesiymiş ve yüzüğü başkasına vermek, varlığını o kişinin ellerine teslim etmek demekmiş. İnsanın yüzüğünü sunması, kendisi adına söz söyleme ve hareket etme kudretini ve yetkisini başkasına devretmesi anlamına geliyormuş. Bu nedenle bir kral yüzüğünü kendisi adına buyruklar vermeye ve antlaşmalar imzalamaya yetkili kılınan görevlisine emanet eder ve bir leydi yüzüğünü *kendisinin* şövalyesi olan şövalyeye verir. Böyle bir alameti kabul etmek bir tür bağlılık yemini anlamına gelir. Oysa Sir Gawain'in, Kral Arthur'un Yuvarlak Masa şövalyesi sıfatını taşıyan kişiliğine uygun olarak, bu türden bağlayıcı imalar konusunda çok katı kuralları varmış. ...

Genç adam, yaşamının bu son saatlerinde, görünüşe göre, çok hassas ve önemli bir sınava çekilmektedir. Ertesi günün şafak vaktinde Yeşil Şövalye'yle buluşmaya gidecek ve başını teslim edecekti. Önünde bir günü vardı – değerli gençliğinin erken parıldayan bu gündoğumu anında son bir gün. Ve genç bedeni şimdi içinde bir öfkeyle kabaran yaşama arzusuna canlı bir tepki verebilmiş olsaydı, ona kollarını açmış olan bu güzel, nazik ve ısrarcı kadından daha fazla arzu edilebilir hiçbir şey olmazdı. Dünyanın çekiciliği şimdi son bir kez daha karşısında boy gösteriyor, çok erken sona erecek yaşamının nihai, kısa sürecek olsa da en harikulade tadını dudaklarına sunuyor-

du. Ancak şövalye –soylu ve güzel kadınların bu tecrübeli aşığı, onların cazibelerine ve isteklerine hepten kayıtsız kalamasa da– kendisine sunulan nimeti, ağzına kadar hazla dolu olan bu kadehi geri çeviriyordu.

Sir Gawain bu doğal olmayan tutumuna gerekçe olarak, şu anda dışarıda olan ev sahibine karşı olan şövalyelik vazifelerini göstermişti. Sir Gawain'in içinde bulunduğu bu zor durumun simgeselliğini gerektiği gibi kavrayabilmek için Sir Gawain'in kendisini bağladığı bu vazifeleri anlamaya çalışmamız gerekir. Sir Gawain bir an için gaflete düşüp, hayatını adadığı şövalyelik idealine sırt çevirmeye ayartılmıştı. Eğer buna teslim olsaydı hatası zina değil (çünkü bunu gerçekleştirmekten kaçınmayacağını rahatlıkla söyleyebiliriz), samimiyetsizlik ve sadakatsizlik olacaktı ve bu hata, Sir Gawain'in varlığının özünü oluşturan tutarlılığın çözülmesi anlamına gelecekti. Çünkü Sir Gawain kutsal Yuvarlak Masa çevresinin üyelerinden –hem de önde gelen üyelerinden– biriydi, şövalyelik idealinin bir örneği olmaya büyük bir istek ve ciddiyetle kendini adamıştı. Kariyerini yitirmek pahasına geçici bir aşk serüveninin çekiciliğine kapılması yalnızca ev sahibine değil, aynı zamanda kendine de ihanet etmek olurdu. Yaşamı çok yakında sona ermeye yazgılıydı, öyleyse sonuna kadar böyle gitmeli, bir saatlik geçici bir heves için mahvedilmemeliydi.

Ancak düş kırıklığına uğratılmış kadın açısından şimdi ortada çelişkili bir onur sorunu vardı; kadın, açık yürekli girişimi karşılığında hiç değilse küçücük bir avuntu talep etmekte tamamen haksız sayılmazdı. Gawain kadının bedenini kabul edemiyordu. Gawain kadının yüzüğünü kabul edemiyordu. O zaman Gawain'in kadından almaya tenezzül edebileceği daha az bağlayıcı, önemsiz, bir armağan bile sayılamayacak, hiçbir anlamı olmayacak, ama yine de kadının varlığı-

nın bir parçası olarak aralarında gizli bir bağ oluşturabilecek bir şey bulunamaz mıydı?

... Kadın gözlerini indirdiğinde, bakışları beline bağladığı, bir parça dantelden ibaret küçük yeşil renkli bir kuşağa takılmış. Titreyen elleriyle çözdüğü kuşağı yataktaki isteksiz kahramana ısrarla uzatırken, duvarların kulağı varmış gibi fısıldamış: "Lütfen al bunu, hiçbir kıymeti yok, ama mucizevi bir gücü var." Gawain henüz baştan çıkarıcı kadının kuşağı eline sıkıştırmasına izin vermemiş ki, "Bu dantel parçasını her kim üstünde taşırsa, ona bir zarar gelmez" diye açıklamış kadın. ...

Bu etkili bir hamleydi. Gawain'in direnci bir an için kırılır gibi oldu; ısrarından vazgeçmeyen kadın Gawain'in parmaklarını kapattı. Kazanmak için her yola başvurmayı göze alıyordu, ölümle yüzleşmek için çok uzaklardan gelen bu yiğit genç adamın yüreğinden henüz söküp atamamış olabileceği küçük bir korku kırıntısına seslenen bir rüşvet teklif etmekteydi. Gawain'in tam zamanında karşısına çıkan bu tılsımı kabul etmesi ev sahibine karşı vazifeleriyle çelişmiyordu. Kadın, genç adamın güvenliğinden endişe eden düşünceli, uzak görüşlü, bencil olmayan, anaç, amacına ulaşmak için cazibesini kullanmaktan vazgeçen bir sevgili edasıyla yalvarıyordu. Gawain gafil avlanmıştı.

... Gawain'in parmakları kendiliğinden narin yeşil kuşağın üstüne kapanmış. Sonra kuşağı birden hızla kavrayarak çekip almış; içi minnettarlık ve tatminle dolan kadın Gawain'i üç kez öpmüş. Genç şövalye günlük değiş tokuş töreninde ev sahibinden küçücük bir şey saklamak zorundaymış; açık yürekliliği, cesareti, neşesi ve dürüstlüğü biraz eksilmiş olsa da ertesi sabah yoluna daha bir güven içinde, yine de olağanüstü yiğit bir atlı gibi gidecekmiş.

Avcı bir önceki günden bile daha geç bir vakitte geri dönmüş; beraberinde ganimet olarak yalnızca çelimsiz ve pis kokulu bir tilki getirmiş. Kendi ganimeti

günden güne azalırken, şatondan dışarı adım atmayan konuğunki artıyormuş. Değiş tokuş anı geldiğinde ev sahibi özür dileyen bir omuz silkişle acınası ganimetini sunmuş; buna karşılık konuk, ev sahibinin yanağına, bir tedirginliğin izini taşıyan, üç öpücük kondurmuş. Yeşil dantel parçası ise hiç ortaya çıkmamış. Ayakta durarak olan biteni izleyen kadın, yüzünde minnettar bir sevinçle rahatlamış.

Ertesi sabah bir refakatçi, Sir Gawain'e ıssız vadiye kadar eşlik etmiş ve Yeşil Kiliseye giden yolu gösterdikten sonra Gawain'in oraya gitmemesi konusunda içten bir uyarı yapmaktan kendini alamamış. "O kiliseye giden" diyormuş, "bir daha geri dönmemiştir. Bu nedenle sevgili Sir Gawain, o adamı rahat bırak. Yolunu değiştir. Sırrını tutacağıma yemin ederim." Fakat genç şövalye korkmuyormuş. Yeşil kuşak yanında oldukça, diğerlerinin aksine, kuşkusuz hayatta kalacakmış.

Yola tek başına devam etmiş. Bir süre sonra yerin altına doğru inen, her yanı yıpranmış, duvarları yosun kaplı, hayaletlerin buluşma yerini andıran, ıssız, sessiz ve kasvetli bir mahzene gelmiş. Mahzenin önünde atını dizginleyerek etrafı dinlemiş. Çok geçmeden, derenin öte yakasındaki ağaçlık yamaçtan esen kış rüzgârının getirdiği bir gıcırtı duymuş, sanki biri baltasını bilemekteymiş. Gawain adını söyleyerek geldiğini bildirmiş. Bir ses ona beklemesini söylemiş ve ardından yine bilenen baltanın sinir bozucu sesi gelmiş. Derken ses aniden kesilmiş ve hemen ardından Yeşil Şövalye bir mağaradan çıkarak yamaçtan aşağı inmeye başlamış.

Selamlaşma kısa ve resmi olmuş. Yeşil Şövalye, Gawain'i idam yerine götürmüş. Tıpkı geçen yıl devin yaptığı gibi Gawain sessizce boynunu eğip beklemiş, ama balta hızla inerken içgüdüsel olarak omuzlarını hafifçe kasmış – Bu hareketin, Gawain'i dantel parçasını kabul etmeye zorlayan kişilik özelliğinin ikinci bir işareti olduğu söylenebilir; burada ilginç bir durumu daha belirtmemiz gerekir: Gawain şimdi tılsımın koruması altın-

da olsa bile (veya belki tam da bu nedenle), inmesi an meselesi olan darbeyi pek kabullenemiyordu.

Gawain'in irkildiğini gören Yeşil Şövalye baltayı yarı yolda durdurmuş ve Gawain'i korkaklıkla suçlamış. Genç adam buna itiraz etmiş. Kopan kellesini yerine koyma yeteneğinin olmadığını vurgulamış. Bu kez kılının kıpırdamayacağına söz vererek yeniden hazırlanmış.

Yeşil Şövalye baltayı tekrar kaldırmış. Balta tam inmeye başlamış ki uzun boylu cellat, şövalyenin bu kez hiç kıpırdamadığını görünce baltayı bir kez daha havada durdurmuş ve memnuniyetini gösteren bir ses tonuyla, "Şimdi hoşuma gittin işte. Artık baltayı indiriyorum. Ama önce Kral Arthur'un sana verdiği başlığı çıkar ki, baltayı boynunun en uygun yerine indirebileyim" demiş.

Gawain buna çok öfkelenmiş. "Hızlı vur" diye bağırmış, "yoksa o darbeyi indirmeye cesaretin olmadığını düşüneceğim."

"Sabırlı ol" demiş Yeşil Şövalye, "yolculuğunun ödülüne birazdan kavuşacaksın."

Yeşil Şövalye baltayı üçüncü kez kaldırmış, havada sallamış, şöyle bir tartmış ve indirmiş. Balta genç adamın boyun derisini sıyırıp, geride yalnızca kanayan küçük bir yara bırakarak başının üzerinden geçip gitmiş.

Bunu fark eden Gawain hemen yana sıçrayarak hızla silahına davranmış ve dövüşmeye hazırlanmış. "Sana yenilmedim!" diye bağırmış. "Sadece tek bir vuruş için anlaşmıştık. Hakkını kaybettin!"

Yeşil Şövalye sakince baltaya yaslanmış gülüyormuş. "Heyecanlanma" demiş, "hak ettiğin darbeyi aldın. Sana bir zarar vermem artık. Kendimi iki kez tuttum. O vuruşlardan kurtuldun çünkü bana verdiğin sözü iki kez yerine getirdin ve karımdan aldığın öpücükleri bana geri verdin. Ama üçüncüde sözünü tutmadın. Bu yüzden seni baltamla damgaladım. O taktığın yeşil kuşak bana ait; karım onu benim için örmüştü. Cilveleriyle, öpücükleriyle ve yeşil renkli ayartıcılığıyla karımı sana ben gönderdim. Olan biten her şeyi biliyorum. Ve

dünyadaki şövalyeler arasında Sir Gawain, beyaz bezelye taneleri içinde bir inci gibidir. Hata yaptın, küçük bir hata, üçüncü kez sınanırken; ama şehvet duygularına yenik düştüğün için değil, yaşamı sevdiğin, onu kaybedeceğine üzüldüğün için."

Sir Gawain'in utançtan yüzü kızarmış. "İkinize de lanet olsun" diye bağırmış. "Korku ve Arzu! Sizler insan cesaretinin ve yiğitliğinin yıkıcı düşmanlarısınız." Kuşağı çözerek sahibine uzatmış, ama Yeşil Şövalye kuşağı almamış. Genç kahramanı yatıştırarak, yeşil dantelin bir armağan olarak onda kalmasını söylemiş, sonra onu şatonun konukseverliğini tekrar paylaşmaya davet etmiş.

Gawain onunla birlikte gitmeyi kabul etmemiş, ama gizli bir düğümle kolunun altına bağladığı kuşağı almaya razı olmuş. Bu kuşak nasıl hata yaptığını ona hep hatırlatacakmış. Böylece Kral Arthur'un sarayının Yuvarlak Masasına sağ salim dönmüş ve hikâyesini anlatmış. Hikâyeyi dinleyen şövalyeler, Sir Gawain'in hatasından çok, onu zafere götüren kahramanlığına önem vermişler. Bu unutulmaz olayın anısına, bundan böyle yeşil renkli bir dantel parçası taşımayı kararlaştırmışlar.[1]

---

[1] *Sir Gawain ile Yeşil Şövalye* bize ondördüncü yüzyıl sonuna ait tek bir elyazmasıyla (Pamuklu parşömen, Nero A.x., nüsha 91-124, British Museum'da bulunmaktadır) ulaşır. Bu elyazmasında üç ünlü ortaçağ şiiri de vardır: *The Pearl, Cleanness* ve *Patience.* Gawain ilk kez Sir Frederic Madden tarafından *Syr Gawayne* adıyla (The Bannatyne Club, Londra, 1839), daha sonra 1839'da Early English Text Society için Richard Morris tarafından yayıma hazırlanmıştır. 1898'de Londra'da (New York, 1905) Bayan Jessie L. Weston; 1912'de Londra'da Papaz E. J. B. Kirtlan ve 1916'da Boston'da K. G. T. Webster (Editörler W. A. Neilson ve K. G. T. Webster, *The Chief British Poets of the Fourteenth and Fifteenth Centuries*) tarafından modern İngilizceye çevrilmiştir. Kaynaklar ve çeşitlemeler üzerine yapılan önemli bir çalışma George Lyman Kittredge'in *A Study of Gawain and the Green Knight* (Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1916) adlı kitabında yer almaktadır. Ayrıca bkz. Ananda K. Coomaraswamy, "Sir Gawain and the Green Knight" (*Speculum*

2

Masal burada bitiyor, ama bir soru yanıtsız kalıyor. Bu meydan okuma, sınama, kimliğini açıklama ve hüküm verme yetkisini kendinde bulan tuhaf, hükmedici varlık kimdi? Başını koltuğunun altına alabilen ve yerine konmuş olarak tekrar ortaya çıkan, karısı dünyanın en güzel baştan çıkarıcısı ve Yeşil Kilisesi uğursuz bir yeraltı mahzeni, Gawain'in sözleriyle, "şimdiye kadar içine girdiğim en lanetli kilise" olan Yeşil Şövalye – o kimdir ve adı nedir?

Folklorda ve peri masallarında ölülerin başlarını karşılaştıkları insanları korkutmak için kollarının altında taşımaları sık rastlanmayan bir şey değildir. Bunlar başlarını havaya fırlatırlar ve bunlarla dokuz kuka oynarlar. Dahası çürümeye yüz tutmuş cesetlerin rengi soluk yeşildir: renk simgeciliğinde çok kesin hatlarla belirlenmiş bir geleneğe bağlı kalan Tibetli Budist ressamlar tablolarında Kral Ölüm'ün[1] krallığına ait her öğede yeşili kullanırlar. "En lanetli kilise-

---

XXI, s. 104-125) – Doğu'daki paralellikleriyle, baş kesme motifine ilişkin bir inceleme.

1 Ortaçağ İngiliz romansı *Gawain ile Yeşil Şövalye*'nin kaynağı olduğu görülen ilk dönem İrlanda destanlarında, dev yeşil değil, siyahtır, daha doğrusu siyah giyinmiştir (*Fled Bricrend* 16:91-102. Krş. G. L. Kittredge, *a.g.e.*, s. 10-15). Yeşil rengin efsaneye İrlandacadaki *glas* sözcüğünün yanlış çevrilmesi yoluyla gir diği ileri sürülmektedir; bu sözcük hem "gri" hem de "yeşil" anlamına gelebilmektedir (Krş. Roger S. Loomis, *Celtic Myth and Arthurian Romance*, Colum bia University Press, 1927, s. 59). Hikâyeye sonradan giren bir unsur olsa da renk, Meydan Okuyucu'nun özgün karakterine uygundu ve hem anlatıcı hem de dinleyici tarafından öyle görülmüş olmalı. Tekinsiz Meydan Okuyu cu figürünün İrlanda destanındaki özgün hali Ötedünya'nın tanrısı ve kapı bekçisi Curoi Mac Daire'ydi (Roger S. Loomis, *a.g.e.*, XI. Bölüm; ayrıca bakı nız: A. C. L. Brown, *Origin of the Grail Legend*, Harvard University Press,

nin" ıssız vadisinden çıkagelen, Hıristiyanlık dönemine ait bir şövalye kılıcı yerine eskilerden kalma bir balta taşıyan ve hem renk hem de büyüklük açısından kendisi kadar olağandışı bir ata binmiş olan ölüm-yeşili rengindeki uzun boylu yaratığın büyük biçici, yani Ölüm olduğunu rahatlıkla varsayabiliriz. Dünyanın çekiciliğinin tecessümü olan ve bunu temsil eden, arzu kadehini sunan, haz için ayartan baş döndürücü güzellikteki kadın ise, Ölüm'ün gelini Yaşam'dır.[1]

Budha'nın efsanesi, kahramanın ölüm ve yaşamın kişileşmeleri tarafından sınanmasına ilişkin bu kadim ve görünüşe göre evrensel mitolojik temanın ünlü bir örneğini içerir. Kurtarıcı, Bo ağacının, Kımıldatılamaz Nokta'nın altında meditasyona daldığı ve aydınlanmanın eşiğine geldiği o çığır açıcı gecenin bir vaktinde, yüce ayartıcı, "öldüren," "ölüme gönderen" Māra tarafından ziyaret edilmişti. Māra, elinde lavta taşıyan çekici bir genç kisvesinde gelmişti; Māra'nın diğer adı Kāma, yani "arzu," "şehvet"tir. Ve bu Māra, Budha'nın önünde, kendilerini sergilemeye girişen üç şehvetli genç kız yürütmüş (bu kızlar efsanede Māra'nın kızları olarak anılmaktadır); ama kahramanın kılı kıpırdamamış. Bunun üzerine ayartıcı, öfkeli tavrını takınarak – Sir Gawain'in ayartılmasında olduğu gibi– yaşamın çekiciliği ve yıkımın dehşeti kahramana aynı anda saldırsın diye iblis ordusunu toplamış. Savaş donanımları içindeki şeytanlar tek başına, sessizce oturan kahramanın etrafını sarıp fırtınalar estirmişler. Ve tıpkı Gawain'in kadının üç ayartma girişimine maruz kalması gibi, Budha da üç kız

---

Cambridge, Mass., 1943, s. 71, 357, 378). Görünümlerinden birinde, Curoi "Bü yük Korkunun oğlu Dehşet" olarak bilinir (*Fled Bricrend* 14:75-79; G. L. Kitt redge, *a.g.e.*, s. 17-18).

1 ["Yaşam" ve "Ölüm" benzer bir biçimde *nomina Dei*'dir [Tanrı'nın adları]. "Yeşil" onları hem ayrı ayrı hem de birlikte temsil eder AKC.]

tarafından ayartılmaya çalışılmış; Gawain'in baltanın tehdidiyle karşılaşması gibi, Budha da güruhun silahlarıyla karşılaşmış. İblisler, Budha'nın meditasyonunu yüzlerinin korkunçluğuyla –çoğu canavarların ve vahşi kuşların yüzlerini taşıyormuş– bozmaya çalışmışlar. Yanan ağaçlar, kayalar, alevli dağlar fırlatmışlar, ama Kurtarıcı yerinden kımıldamamış; çünkü etrafındaki bütün bu kargaşanın, ordunun öfkesinin ve Māra'nın kızlarının cazibesinin, hâlâ görüngüsel varoluşa tutunan, şehvetini yatıştırmak için yanıp tutuşan ve fiziksel çerçevenin yok edilmesinden korkan kendi ilkel insan doğasının içsel, temel güçlerinin aynadaki yansımasından öte bir şey olmadığını biliyormuş. Dehşeti ve cazibeyi tek bir ana ayartıcının iki davranış biçimi olarak kavrayarak Dünya Kurtarıcısı kendini, heves eden ve korkan egosunun kozmik büyülenmesinden azat etmiştir. Görünüş biçimi itibariyle zıt olmalarına karşın, karşıtların tek bir gerçeğin çifte tezahürü olduğunu anlayarak, karşıtlar arasında hareketsiz kalmaya devam etmiştir. Bireysel duygunun düzensiz yanan son alevi onun içinde söndürülmüştür. ("Budha," yani "Aydınlanmış Kişi" olarak o, "Sönen Kişi," Nirvāna'ya ulaşan bireydi.) Ve böylece genç kızlar cazibelerini boş gözler önünde sergilediler ve fırlatılan oklar tapınma çiçeklerine dönüştü. Düşman, bütün şeytanları ve kızlarıyla birlikte sonunda geri çekilmek zorunda kaldı.

Budist geleneğe göre Gotama'nın "Tanrıların ve İnsanların Öğretmeninin Görkemli Aslan Tahtına" doğru erginlenmesindeki son adımı temsil eden bu ayartmalarla, Sir Gawain'in yaşadığı ayartmalar arasındaki bağlantılar açıktır. Her iki olayda da bedenlenmiş ölüm erginlenmenin efendisidir.[1] Yuvarlak Masanın galibi, Gotama kadar mu-

---

1 ['Başkesmek nedir? Nefsani isteklerle savaşmak suretiyle nefsi (*nefs*; İbranice

zaffer değildir; çünkü o bir dünya kurtarıcısı değil, yalnızca "şövalyelerin en iyisi"dir; yine de onun romansı, aynı evrensel sırrın bir versiyonudur. Ölüm vadisinden geçerken, yaşamın uzaktaki ve yalnız mabedine yenilenmiş olarak götürülür ve orada, sınavı geçmiş olarak, yeniden doğar. Bu, arzu ve korkudan oluşan geçici bireyselliğe gözlerini yumma ve daha yüksek yaşam ölümsüzlüğünde dirilişi kazanma anlatısının ortaçağ versiyonudur.

Erginlenen kişiye bahşedilen armağan, ölümün rengini taşıyan yeşil kuşaktır – Ölümden başka kim bu lütfu ihsan edebilirdi? Yeşil kuşak ölümsüzlük verir, taşıyanı ölümün kudretinden kurtarır ve yeniden doğumun tılsımıdır.[1] Elbette Gawain'in kuşağı alış biçimi sorgulanabilir. Onu bir utanç duygusuyla, el altından gizlice alınmış ve saklanmış bir ganimet olarak kabul etmiştir. Akşamki değiş tokuş anında onu iade edebilmiş olsaydı, erginlenmesi daha az korkutucu olabilirdi; Yeşil Kilisedeki karşılaşmadan bağışlanabilirdi. Bununla birlikte sınav sona erdikten sonra ganimeti hak ettiğine ilişkin hiçbir kuşku kalmaz ve böylece Ölüm bunu ona meşru bir armağan olarak verir.

Bu geç dönem şövalye serüveninde Ölüm, kadim Gılgamış, Herakles, Theseus ve Orpheus mitleri ve destanlarındakiyle aynı rolü oynar. Daha önceki kahramanlar da ölümün gizemi aracılığıyla sonsuz yaşam hazinesini elde etmek için ötedünyaya (ya da uzaklardaki, yasaklanmış veya bilinmeyen diyarlara) gitmişlerdi. Ama bu versiyonda, meydan okumanın, ayartmanın ve sınamanın amacı pek belir-

---

nefiş) öldürmektedir" (Rûmî, *Mesnevi* 2.2525) AKC.]

[1] Yuvarlak Masa romansına büyük ölçüde kaynaklık eden İrlanda destan çağının en önde gelen kahramanı Cuchullin'in, Sir Gawain'in prototipinin, onu kötülüklerden koruyan büyülü bir kemer taktığı söylenir.

gin değildir. Romans yarattığı derinlik beklentisini tam olarak karşılayamamaktadır, bir şeyler eksik gibidir. Anlamını ortaya koymakta ısrarcı değildir. İnsan, bu romansı daha eski malzemeleri kullanarak meydana getiren onüçüncü ve ondördüncü yüzyıl Fransız ve İngiliz şairlerinin başarıyla sentezledikleri geleneksel epizodları karşılaştırmalı olarak çözümlediğinde kaçınılmaz olarak ortaya çıkan yorumu bu şairlerin bilinçli olarak amaçladıklarından bile emin olamamaktadır.[1] Örneğin Yeşil Şövalye, Gawain'in gitmesine izin vermeden önce miğferinin siperliğini açar ve hakiki yüzünü, gizli kişiliğini ve anlamını gösterir; ancak bildirdiği kendi gerçek *nomen*'i [ad] değildir. Kendisini yalnızca *Bernlak de Hautdesert*, "Yüce Çölün Bernlak'ı" olarak tanıtır. Hâlâ başka bir kılık değiştirme oyunu –bu kez yalnızca kahramana değil, aynı zamanda okuyuculara ve şairlere de– oynanmaktadır.[2]

Şatodaki heybetli yaşlı kadının, bilge ve güçlü Merlin'in eski eşi Morgan le Fay olduğu ifşa edilir; kadın büyücülüğü ondan öğrenmiş, sonra onu canlı canlı mezara gömmüştür.[3] Yeşil Şövalye'yi, Kral Art-

---

1 Onların durumu, bizzat kendi içinin yaratıcı dehası tarafından kendisine sunulan simgeleri anlamayan düş görenin durumuna benzer. Geleneksel motifleri geleneksel tine ve miras olarak aldıkları hikâye sanatının kuralları na göre nasıl toplayacaklarını, bir araya getireceklerini ve değiştireceklerini biliyorlardı, ama bu bileşimlerin neyi simgelediğini anlamaktan bütünüyle uzaktılar.

2 Bu ada ilişkin bir tartışma için, krş. Roger S. Loomis, *Romantic Review*, xv. s. 275 ve devamı.

3 Gawain'in şairi burada Kral Arthur'un üvey kız kardeşi Morgan le Fay'ı (Fata Morgana), Merlin'in eşi Niniane'yle özdeşleştiriyor; diğer Arthur dönemi ro manslarında bu ikisi birbirinden farklı kişilerdir. Niniane ve Merlin'in hikâyesi için bkz. s. 203-225.

hur'un sarayına gönderenin ve sihir marifetiyle kesik baş oyununu oynama gücünü ona verenin yaşlı kadın olduğu açıklanır. Görünüşe göre çocuklarından biri Yuvarlak Masa çevresine kabul edilmemiştir. Kinci bir kadın olduğu için şövalyelerin yiğitlik itibarını sarsmayı arzulamıştır. Ayrıca Kraliçe Guinevere'nin korkudan öleceğini ve mahcup olacağını ummuştur. Morgan le Fay kralın üvey kız kardeşidir ve dolayısıyla Kral Arthur'un yeğeni olan Sir Gawain'in halasıdır. Görüldüğü gibi serüvenin ilgi noktası bütünüyle cemiyet ve şecere düzeyine indirgenmiştir. Önceleri daha yüksek bir mitsel sahnede sergilenen temaların, şövalyelik gururu ve aile içi entrikanın engellemesiyle muğlaklaştığı ve kösteklendiği görülmektedir. Gerçekten de Sir Gawain'in bütün çevresinde yaşanan durum budur – yalnızca Yeşil Şövalye'yle yaşanan karşılaşmayla sınırlı değildir. Gawain'in sayısız efsanesi harika mitolojik imgelerle, ıssız büyülü şatolarda ve uzaklardaki perili adalarda yaşanan serüvenlerle capcanlıdır, ama bütün mitoloji, ortaçağın aşk maceraları ve şövalye müsabakalarıyla somutlaşan sosyal kuralı doğrultusunda dönüşüm geçirmiştir. Yine de dikkatli bir göz, zamanötesi anlamlar taşıyan simgeleri yakalayabilir ve yeniden yorumlayabilir.

Örneğin Olağanüstü Şato'yu, *Le Château Merveil*'i[1] öğreniriz: bu şato, Merlin'in "Dönüşü Olmayan Vadi"siyle karşılaştırılabilecek korkunç sınamalarla ve şaşırtıcı deneyimlerle dolu bir yerdir. Üç kraliçe ve sayısız bakire onun tutsaklarıdır; şatonun sahibi, insanüstü güzellikteki bir leydidir; *Château* gerçekte bir "kadınlar adası"dır. Antik

1 *Chrétien de Troyes*'un *Conte del Graal*'ı ve Wolfram von Eschenbach'ın *Parzi val*'i ana hikâyeyi anlatır, ama dolaylı değinmeler içeren diğer birçok metin de *Le Château Merveil* efsanesi hakkındaki bilgilerimize katkıda bulunur. Krş. Jessie L. Weston, *The Legend of Sir Gawain*, Londra, 1897, s. 27-28.

çağların ölüler diyarı gibi, bu şatoya da bir kayıkçının koruması altındaki küçük bir tekneyle ya da diğer bir versiyona göre yüzer bir adacıkla yaklaşılır.[1] Şatoyu çevreleyen suları aşmak zordur; hiç kimse karşı kıyıya ulaşamaz ve kayıkçı oraya gitmek isteyerek ona karşı çıkan kahramanı uyarır. "Her kim karşı kıyıya geçerse" der kayıkçı, "sonsuza dek orada kalır." Odysseus tarafından ziyaret edilen Phaiakların adası (ki temelde, mukaddes ölülerin büyülü diyarıydı) gibi, Gawain'in kadınlar şatosuna da ancak ilahi yardımla veya bir büyü sayesinde ulaşılabilirdi. Sınamalardan geçerek hayatta kalan kişi kendisinin seçilmiş kahraman olduğunu kanıtlar, böylece bütün kadınları esaret büyüsünden azat eder ve kraliçenin lordu ve kocası olur. Aslında kutsanmış krallığın bütün kadınlarının ve bakirelerinin lordu ve kocası olur.

Serüvenin versiyonlarından birine göre,[2] Gawain'in büyülü adada karşılaştığı farklı yaşlardaki üç azametli kraliçe kendilerini Gawain'in büyükannesi, annesi ve kız kardeşi olarak tanıtırlar; başka bir deyişle Gawain'in keşfettiği ülke, Faust'un daha sonra Troyalı Helen'in[3] ruhu-

---

[1] Heinrich von dem Türlin, *Diu Krône.*

[2] Chrétien'in *Conte del Graal*'ı.

[3] Goethe, *Faust* II. 1. dize 6213 vd.,

Göttinnen thronen hehr in Einsamkeit,
Um sie kein Ort, noch weniger eine Zeit;
Von ihnen sprechen ist Verlegenheit.
Die Mütter sind es!

Yalnızlıklarının görkeminde taht kurmakta tanrıçalar,
Çevrelerinde ne bir mekân, ne de bir zaman var;
Utandırır insanı onlardan söz etmek.
Analardır onlar!

[çev. Ahmet Cemal]

nu bulmak ve kurtarmak için sihirli anahtarıyla birlikte indiği gizemli gölge krallığı olan "Anneler" âlemidir. Burası, tükenmez yaşamın zamanötesi meskenini, yaşamın sürekli yeniden doğumla fışkırdığı ölüm kuyusunu temsil eden kadınlığın sonsuz alanıdır. Burası dünyanın sayısız efsanevi ve romantik kahramanı tarafından ziyaret edilmiş, uğradığı pek çok tarihsel dönüşüme karşın kendini belli eden ve evrensel arketipal simgesel imgeler hazinemize ait olan bir mekândır. Kelt peri masallarıyla ve Arthur dönemi romanslarıyla bize kadar ulaşan simgeler, Kelt öncesi zamanlarda batı Fransa'da ve İngiliz Adalarında yeşeren ilkel anaerkil uygarlıktan devşirilen özellikleri gözler önüne serer. Uzun serüveninden yorgun düşen şövalye, erkekliğe adım atmış genç, delikanlı kahraman (*puer aeternus*),[1] anne soyuna dayalı klanın ilksel büyük büyük büyükannesinden çağlar boyunca sürüp gelen soya ait kadınlar arasında en sonunda huzur bulur. Yaşam ve ölüm muammasının çözümünü bulmak için buraya, kaynağın bu gizli mabedine gelmiştir. Uzun zamandır arzuladığı, ama hiçbir yerde bulamadığı yanıtı burada bulacaktır. Kahramanın kâhini maternal kadınlık durumu, yani onun canlı varlığıyla gelip geçen nesiller boyunca yinelenen yeniden doğumunun gizeminin kahraman için anlaşılır kılınacağı yaşam kudretinin dile getirilmemiş bilgeliğidir.

Ancak masallarda anlatılan âlem tam olarak saadet içinde değildir. Belli bir bahtiyarlık hakimdir, ama eylem ve serüvenden yoksundur, bir ölüler diyarıdır, mücadele ve çekişmenin olmadığı bir tür sürgün yeridir. Bize Kral Arthur ve şövalyelerinin, Gawain'in ortadan kaybolmasından sonra sanki o ölmüş gibi yas tuttukları anlatılır ve kendi ölümünden kısa bir süre önce kral, düşünde, kahramanı serap-ben-

---

[1] Sanskritçe *Sanatkumāra*.

zeri, büyülü bir ülkenin sarayının kadınları tarafından etrafı çevrilmiş bir tür hayalet olarak görür.[1] Bu mucizevi ülke, Nietzsche'nin ifadesiyle *tot vor Unsterblichkeit*, "saf ölümsüzlük için ölü"dür: oradaki kadınlar ve onların erkek eşleri, ölülerin melankolik ruh durumu içindedirler. İnsanların ve sıradan yaşamın olduğu dünyaya geri dönmeyi çok isterler, ama adadan asla ayrılamazlar. Antik çağların Charon'u gibi, ölmüş ruhlar teknesinin dümenindeki kayıkçı yolcularını yalnızca tek yönde taşımaktadır. Ve orada ne gece ne de gündüz vardır. Orası "hiçbir gezginin geri dönmediği âlem," *li reaume don nus éstranges ne retorne*'dir.[2]

Bu umutsuz olgu, "Dönüşü Olmayan Ülke" (Hamlet'in "hiçbir yolcunun dönmediği keşfedilmemiş ülke"si),[3] ölüler krallığını ifade eden kadim bir ifadedir. Mezopotamya geleneğine dayanır; elimize ulaşan kayıtlara göre ilk kez Sümer tanrıçası İnnina'nın (Babilli İştar) ötedünyaya göçüşünü anlatan, büyük hasar görmüş bir dizi çivi yazısı tablette (MÖ yaklaşık 2000) ortaya çıkmıştır.[4] Bu karanlık âlem bin-

---

1 Malory, *Morte d'Arthur*, XXI, 3.

2 Chrétien de Troyes, *Le chevalier de la charette*, dize 644-645 (Foerster baskısı, Halle, 1899, s. 25).

[*Jaimīniya Upanişad Brāhmana* 3.28.5'in bakış açısıyla karşılaştırın: "Bu dünyayı terk ettikten sonra kim tekrar geri dönmeyi arzular? O yalnızca *orada* olabi lir!" Kahraman'ın mağaraya dönüşü (Platon'un *Devlet*'inde olduğu gibi), kasıtlı bir iniş, gönüllü bir *fedakârlıktır*; bu "yalnızca *orada* olmayı" tercih etti ği anlamına gelmez. Dönüşü Olmayan Ülke: Brahmaloka (*Upanişadlar, passim*). Ancak Dante'nin dediği gibi, orada yaşamak için ölmemiz gerekir AKC.]

3 Hamlet III, 1, 79-80.

4 S. N. Kramer, *Sumerian Mythology*, Memoirs of the American Philosophical Society, Cilt xxi, 1944, s. 90 [*Sümer Mitolojisi*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2001].

lerce yıl boyunca, Gılgamış'tan Faust'a, bütün büyük kahramanların yolculuklarının kutsal amacı olmuştur, çünkü yeniden doğumun mistik bilgeliğinin ruhani hazinesinin korunağıdır. Sonsuz yaşam tapınağının kilidini açacak anahtarlar ve ölümsüzlük nimetinin kendisi orada bulunacaktır. Ama kahraman buna ek olarak (bütün insanlar gibi) Toprak Ana'nın, Hayat Ana'nın maternal ilkesine, yaşamdan ölüme sürekli-dönen çarka bağlı olduğunu keşfeder ve geçmişin izini sürmek için ötemekânın derinliklerine inen bütün yiğitlerin bildiği o destansı melankoliye yakalanır. Gawain de böylesi bir kahramandır. Gawain, Gılgamış'ın ve Aineias'ın ağırbaşlı kederini yaşar. O, ölümden sonra yeniden doğuşun aldatıcı serüveninden geçerek yaşamın kaynağına ulaşan ezeli ve ebedi hacı-kahramandır.

Ama başka bir versiyon daha vardır:[1] Kahraman, yani Gawain, geri dönebilmiştir; Ölüm onu tutamamıştır; büyülü âlemden çıkıp gelmiştir. Ayrıca yanında –Yeni Yıl'la gelen yeniden doğumla birlikte– incitilemez yaşamın sihirli merhemini geri getirir. Ama merhemi kazanmak için ölüm ülkesinin sahibesinin cilvelerine karşı koymak zorunda kalmıştır. Yeşil Şövalye'nin şatosunda ve serap-benzeri büyülü adada olduğu gibi Sir Gawain, başdöndürücü güzellikteki gölge-kraliçenin lordu ve kocası olmayı reddederek, onu bir peri-kölesine, ilahi ve ebedi bir hayalete dönüştürecek ayartmaya karşı koyar. Kahraman, ölümle kuşatılmış yaşamın üretici ilkesine teslim olmayarak, kendi kendini tüketen döngüden yakasını kurtarır. Ve böylece azat edilmeyi bahşeden (Yeşil Şövalyenin yeşil kuşağına tekabül eden) mistik ganimeti beraberinde geri getirme hakkını kazanır.

Sonsuz bir döngü içindeki doğum, ölüm ve yeniden doğum yaşam

---

1 *Diu Krône*, dize 17329 ve devamı.

sürecinin değişmez niteliğidir. Bu nitelik yıl ve gün döngüleriyle, nesillerin geçişiyle ve bireyin bir yaşam süresi içindeki başkalaşımlarıyla gösterilir. Ruhun en eski romansı olan bu olgu, Kral Arthur'un sarayının şövalye anlatılarında korunan mitsel öğeyle sunulur. (Sulandırılmış, artık modası geçmiş ancak zamanına göre modern olan şövalyelik döneminin zevkine göre şekillendirilmiş olsalar da) eski hikâyelere sezgimizi olağanüstü bir anlamla donatma gücünü veren şey budur. Bu hikâyelerdeki arayış, insanın dünyadaki varlığının daimi muammalarına binlerce yıldan bu yana soluk kesici yanıtlar bulma arayışıdır.

Ortaçağ saray şairlerine ait bu onikinci ila ondördüncü yüzyıl şövalye hikâyelerindeki mitsel öğenin antik çağdan miras oluşu, Ölüm'ün, Yeşil Şövalye kişiliğindeyken taşıdığı tuhaf silahtan anlaşılmaktadır. Yeşil Şövalye, revaçta olan müsabakalarını ve savaşlarını kılıçlarla ve kargılarla yapan Yuvarlak Masa şövalyelerinin karşısına omzunda taşıdığı, çoktan unutulmuş Taş Devrini anımsatan hantal bir silahla, büyük, arkaik bir savaş baltasıyla çıkar. İlerlemeye ve insanın keşif yeteneğinin eseri gelişmelere zerre kadar önem vermeyen Ölüm, başkalaşmayan şey olarak kalır ve insanın onu değiştirmek için yaptığı her şeye karşın geleneğine bağlı kalır.

Ama Gawain de kökeninin uzak geçmişte olduğunun açık işaretlerini sergiler. Örneğin gücü öğlen vaktine kadar artar ve sonra azalır. Gerçekten de Kral Arthur'un sarayında bütün müsabakaları Sir Gawain'e uyarak sabah saatlerinde yapmak bir dönem adet olmuştu. Görünüşe göre şövalye, ortaçağ silahlarının altına gizlenmiş, her alacakaranlıkla birlikte yok olarak "Dönüşü Olmayan Ülke"ye göçmeye yazgılı bir güneş tanrısıydı. Osiris gibi, orada ötedünyanın kralı, güneşi oluyordu, ama dönüp duran güneş diski gibi, yeni günün küresi ola-

rak doğudan yeniden doğmak için "aşağıdaki yüceler"i kat ederek özgürlüğüne kavuşuyordu. Gawain'in atı Gringalet'in parlak kırmızı kulakları vardır ve Gawain'in kılıcı Eskalibor, bir ışık parıltısı saçar.[1]

Château Merveil'de Gawain, Yeşil Şövalyenin şatosundakinden daha tuhaf sınavlardan geçer. İlk karşılaşması ürpertici bir yatak olan *Liz de la Mervoille*, yani "Şaşırtıcı Yatak"la –sevimsiz bir mobilya parçası– olur. İlk bakışta diğer herhangi bir yatağa benzemesine, uzun ve zorlu bir yolculuğun ardından kahramana huzur verici ve davetkâr görünmesine karşın, kahramanın uyumak için üstüne uzandığı anda yatak çılgına döner. Sanki sakin, istekli görünümüne bakarak kendini ona emanet etme özgürlüğünü hisseden şövalye tarafından ele geçirilmeye katlanamıyormuş gibi odanın içinde bir ileri bir geri dört nala koşturur, duvarlara çarpar, sıçrar ve zangır zangır titrer Kendisini kucaklayan güçlü kollara direnen isteksiz bir gelin gibi davranır. Etrafa tekmeler savurur ve zıplar durur, ta ki kahramanın sabırlı inatçılığına boyun eğip sonunda yatışana kadar. Ama iş bununla bitmez. Huzur bir türlü yaşanmaz. Yatağın perdeleri arasından dolu halinde taşlar atılır, daha sonra gözle görülmeyen sayısız yaydan fırlatılan ok sağanağı gelir. Neyse ki Sir Gawain kayıkçının öğüdünü tutmuş ve yorgun kemiklerini yumuşak döşeğe sunarken zırhını üstünden çıkarmamıştır, şimdi cehennem onun etrafını sarar. Kalkanının altına sığınarak canını kurtarır.

---

[1] Weston, *a.g.e.*, s. 12-17. Diğer mitolojilerdeki güneş tanrıların hayvanları (örneğin Yunan ve Hindu mitolojilerindeki Güneş'in Sığırı) gibi Gringalet de çok değerliydi ve her an çalınma veya kaybolma tehlikesi altındaydı. Eskalibor (diğer adıyla Excalibur) kılıcı romanslarda Kral Arthur'a da mal edilir. Eski Fransızcadaki *Roman de Merlin*'de (xxi. Bölüm, Sommer baskısı, s. 270), Arthur'un Eskalibor'u şövalye ilan ettiği sırada yeğenine verdiği belirtilir.

Kadınlık ilkesine uyum sağlamak, onun saygısını kazanmak ve dizginlerini ele geçirmek isteyen biri için vazgeçilmez erdemler olan sebatını ve dayanıklılığını ölçen bu şiddetli hazırlık sınavlarından başarıyla geçen kahraman, işgal altındaki şatonun tedbirli dişisi tarafından üçüncü bir sınava sokulmuş. Odanın kapısı birden ardına dek açılmış ve güçlü kuvvetli bir aslan, korkunç bir kükremeyle, zaten hırpalanmış olan maceracının üzerine atılmış. Hayvanların kralı, cesaretin simgesi aslan, Gawain'in yiğitliğini korkunç bir ispata maruz bırakmış. Oldukça hırpalanan, yerden yere çalınan, birçok yara alan yiğit şövalye sonunda canavara üstün gelmiş, onu öldürmüş, sonra leşinin üstüne yığılıp bir ölü gibi uyuya kalmış. Şatonun vazgeçmek bilmeyen dişi unsurunu sonunda tatmin edip yatıştırdığının farkında değilmiş. Serüvenini başarılı bir sonuca ulaştırmış. Teslim olmadan önce yeni geleni her yola başvurarak sınavdan geçirmeden edemeyen dişi varlık şimdi ortaya çıkmış. Kraliçeler ve bütün genç kızlar odaya girmişler ve aslanın üstüne çaresizce serilip kalmış seçilmiş figürün bilincini yitirmiş bedenine yaklaşmışlar, onu merhemle ovmuşlar, acılarını dindirip yaralarını iyileştirmişler ve onu hemen eski gücüne kavuşturmuşlar. Eskiden kibirlerinden yanlarına yaklaşılmayan genç yaşlı pek çok leydi şimdi ona hizmet ediyor, onun rahat etmesi için uğraşıyormuş, çünkü hastanın yiğitliği sayesinde amazonvari üstünlük ve dışa kapanma büyüsünden azat edilmişler. Şimdi onu hevesle efendileri ve lordları olarak kabul etmişler.

Bu büyüleyici ve eğlenceli görsel simge, kadın türünün denetim altına alınması, yaşam vazifesinin yerine getirilmesini temsil eder ve böyle tasvir edilir. Erkek kahramanın, (erile mesafeli ve zıt) dişil ilkenin özgül özelliklerini tanıyıp bunlara razı olarak bu ilkeyi kuşatması, kahramanın zıtlıkları kendi içinde uzlaştırmasını ve birleştir-

mesini ifade eder; böylece kahraman her tür tek taraflılıktan ve sonuçta ortaya çıkan bütün korku ve arzulardan kurtulur. Zafer, insan bilincinin tamlığına ulaşmak, yaşam dediğimiz biricik gerçeğe ilişkin ortak ifademizi ve yaşantımızı bölen yaşam-ölüm, erkek-dişi şeklindeki ve benzeri karşıtlıkları dengeleyen bir olgunluğa erişmek anlamına gelir. Bu hikâyede Gawain'in kadını onun doğasının büyüsünden kurtarmasını sağlayan erdemleri –sabır, sebat, yiğitlik, feragat– aynı zamanda onu ölüm mabedine ulaştırır, buranın kapısını açar ve aydınlanmanın hazinesini ortaya çıkartır. Bu erdemler geçici yaşam ve ölüm duraklarının ötesindeki bilgeliğin, sonsuz yaşamı anlamanın anahtarlarıdır. Sınamadan geçen kahraman, zıtlıkların gizli özdeşliğinin farkına vararak ve genellikle zihnimizi sarıp sarmalayan ve aydınlanmadan uzak günlük tepkilerimize ilişkin endişelerimizi tetikleyen uzlaşmaz görünümlere itibar etmeyerek kendini sürekli değişerek yok olmanın doğal dehşetinden kurtulmuş bulur. Tamlığa ulaşır. Varolmanın sürekliliğiyle birleştirilir. Sınırsız bir bilgi ve soğukkanlı bir bilgelikle donatılır. Böylece görsel simgelerle dolu bu romans, kadının denetim altına alınması ve ölümsüzlüğün ayırdına varılması amellerini –ki bunlar genelde birbirlerinden ayrı tutulur– olası en basit ve mistik şekilde birleştirir ve özdeşleştirir.

3

Sir Gawain hakkında, bu iki erginlenmeyi daha da yakın bir şekilde kaynaştıran bir başka kayda değer şövalye masalı daha vardır. Bu daha karmaşık ve mizahi bir serüvendir ve kahramanlık biraz da Kral Arthur'a aittir. Ama en önemli amel Sir Gawain'inkidir. O, Kralın genç alteregosudur ve bu yönüyle, mistik bir büyü bozma eyleminde

etkin aracı odur. Sadık ve cesur olduğu için, en önemli ve en zor görev ona verilir.

... Kral, genç şövalyelerinden oluşan küçük bir grup eşliğinde bir günlüğüne ormana avlanmaya gitmiş; Sir Gawain de onların arasındaymış. Kırsal çevreyi tanıyorlarmış ve herhangi bir mucizevi olayla karşılaşmayı ummuyorlarmış. Derken kral diğerleriyle arasını biraz açmış ve birden büyükçe bir karacaya rastlamış. Karaca ürküp kaçmış. Kral onun peşine düşmüş ve bir süre kovaladıktan sonra karacayı vurup yere devirmiş. Aşağı inerek atını bir ağaca bağlamış, avcı bıçağını çıkararak ölü hayvana doğru ilerlemiş. Ama avının üzerine eğilirken birinin onu izlediğini fark etmiş; gözlerini kaldırdığında karşısında tepeden tırnağa silahlı, sert çehreli, "güçlü kuvvetli ve muazzam heybetli" bir şövalye görmüş.

"Ne hoş bir rastlantı kral Arthur!" demiş iri kıyım adam. "Yıllar önce bana bir haksızlık etmiştin; ne yazık, buradan kederler içinde ayrılacağım, çünkü gün sona ermeden senin canını alacağım."

Az sonra öldürülmekle tehdit edilen kral, dediğini yapmanın onursuzluk olacağını şövalyeye sezdiren bir azarlamayla karşılık vermekte gecikmemiş: "Sen silahlısın, benim üstümdeyse bu yeşil giysiden başka bir şey yok." Kavgacının adını sormuş.

"Benim adım" demiş adam, "Gromer Somer Joure." Kral bu adı daha önce hiç duymamış.

Ama kralın itirazı şövalyelik onurunun bam teline dokunmuş ve böylece zırh içindeki iri kıyım adam biraz -bütünüyle değil, biraz- yumuşamış – Adamın kralın kaçışı için önerdiği koşul bu grotesk masalın izleğini ve başlangıç noktasını oluşturur.

Sir Gromer Somer Joure, savunmasız kurbanının, takip eden yılın aynı gününde buraya şimdiki gibi silah kuşanmamış bir biçimde –avcı yeşili giysisini

giymiş olarak– geri döneceğine ve canının bağışlanması için şu bilmecenin yanıtını da beraberinde getireceğine yemin etmesini şart koşmuş: Bir kadının dünyada en çok arzuladığı şey nedir?

Kral yemin etmiş ve büyük bir keder içinde şövalyelerinin arasına dönmüş. Yeğeni Sir Gawain kralın yüzündeki üzüntüyü fark etmiş ve onu bir yana çekerek ne olduğunu sormuş. Kral gizlilik içinde anlatmış. İkisi diğerlerinden biraz ayrı at sürerek birlikte düşünmüşler; derken Gawain mükemmel bir öneride bulunmuş.

"Yabancı diyarlara gitmek için atını hazırlat; nerede bir kadına veya erkeğe rastlarsan bilmecenin yanıtını sor. Ben de diğer yoldan gideceğim ve her kadına ve erkeğe soracağım ve aldığım bütün yanıtları bir deftere yazacağım."

Kral yola koyulmuş, Gawain de bir diğerine,
Ve orada sormuş her kadına ve erkeğe,
Kadınlar en çok neyi arzular diye.
Kimi demiş severler iyi giyinmeyi,
Kimi demiş severler güzel sözler işitmeyi,
Kimi demiş severler arzulu bir erkeği,
Şöyle kollarıyla saracak ve öpecek birini;
Kimi bir şey demiş, kimi zıttını;
Ve böylece Gawain toplamış sayısız yanıtı.

Sir Gawain'in aldığı yanıtlar o kadar çokmuş ki,
Kabarmış da kabarmış akıllı sözlerle defteri;
Dönmüş saraya gerisin geri.
Derken kral da çıkagelmiş elinde kendi defteri,
Ve her biri kocaman bir kitap sanki.
Gawain demiş "Bunlar hiç yanılmasa gerek."

"Tanrı biliyor ya" demiş kral, "rahat değil içim,
Gidip biraz daha sorup öğreneyim."

Buluşma gününe bir ay kalmış. Kral, toplanan yanıtların çokluğuna karşın huzursuzmuş yine atına atlamış ve Inglewood ormanında ilerlemiş; orada insanın görüp göreceği en çirkin kocakarıyla karşılaşmış: kırmızı suratlı, üstelik burnu sümüklü, ağzı kocaman, sararmış dişleri dudağının üzerinden sarkan, boynu uzun ve kalın ve koca memeleri sarkık bir kocakarı. Sırtında bir lavta taşıyor ve gösterişli bir eyerle eyerlenmiş bir midilliye biniyormuş. Böylesine çirkin bir yaratığı bu kadar neşeyle at sürerken görmek olur şey değilmiş.

Kadın atını dosdoğru krala yöneltmiş, onu selamlamış ve ne kendisinin ne de Gawain'in yanıtlarının hiçbirinin işe yaramayacağını söyleyivermiş. "Eğer sana yardım etmezsem, sen öldün demektir" demiş. "Bana tek bir şey verirsen, Kral Hazretleri, canının güvende olmasını sağlarım; yoksa kellen gider." "Ne diyorsun kadın" diye sormuş kral. "Ne demek istediğini ve canımın neden senin ellerinde olduğunu söyle bana; sana söz veriyorum, istediğin her neyse onu vereceğim." "Sahi mi" diye karşılık vermiş uğursuz yaşlı yaratık, "öyleyse beni bir şövalyeyle evlendireceğine söz ver; onun adı Sir Gawain. Senle bir anlaşma yapalım, eğer yanıtım canını kurtarmazsa, arzum boşuna olacaktır; ama yanıtım seni kurtarırsa, o zaman beni Gawain'in karısı yapacaksın. Şimdi seçimini yap ve çabuk ol, bunu kabul etmen gerekiyor, yoksa ölürsün." "Meryem aşkına!" demiş kral, "Sir Gawain'in seninle evlenmesine söz veremem. Buna ancak o karar verir." "Pekâlâ" demiş kadın, "şimdi evine dön ve Sir Gawain'le güzelce konuş. Çirkin olsam bile, yine de neşeli biriyim." "Heyhat!" demiş kral. "Ne bahtsız biriyim ben!"

Kral Arthur şatoya dönmüş ve yeğeni Gawain ona saygıda kusur etmemiş. "Hem de" demiş Gawain, "senin için seve seve canımı veririm. Belzebuth[Φ] ka-

[Φ] Şeytan anlamına gelen bu sözcük Kenanlıların tanrısı Baalzebul'dan gel

dar iğrenç bir mahluk olsa da, onunla evleneceğim; yoksa senin dostun olmazdım." "Teşekkürler Gawain" demiş Kral Arthur, "bulduğum bütün şövalyeler arasında sen en nadide çiçeksin."

Kocakarının adı Dame Ragnell'miş. Kral Arthur geri dönüp kendisi ve yeğeni adına ona söz verdiğinde şu karşılığı vermiş: "Efendim, kadınların en çok neyi arzuladığını artık biliyorsun. Düşlerimizi süsleyen tek bir şey vardır, bunu öğrenmiş bulunuyorsun: Bizler erkekleri arzularız ve bunu her şeyden önce egemenliğe sahip olmak için yaparız."

Ve sonra kocakarı, krala, bunu işittiği zaman iri kıyım şövalyenin küplere bineceğini söylemiş. "Ve bunu sana öğreten kadına, emekleri boşa gittiği için lanetler yağdıracak."

Kral Arthur dört nala bataklıklardan, kırlardan ve çayırlardan geçerek Sir Gromer Somer Joure'yle buluşmasına koşmuş; kararlaştırılan yere vardığında, şövalyeyi orada bekler bulmuş.

"Gel Kral Hazretleri" demiş silahlı savaşçı, "yanıtının ne olduğunu görelim."

Kral Arthur iki defteri çıkararak, önceki yanıtlardan birinin yeterli olacağını ve böylece hem kendisinin hem de yeğeninin kurtulacağını umarak, şövalyeye sunmuş.

Sir Gromer yanıtları tek tek okumuş. "Olmadı, olmadı Kral Hazretleri," demiş "sen artık ölü bir adamsın."

"Dur Sir Gromer" demiş kral, "bir yanıtım daha var." Sir Gromer kulak kabartmış. "Kadınlar" demiş kral, "her şeyden önce egemen olmayı arzularlar, çünkü bundan hoşlanırlar ve en çok istedikleri budur."

---

mektedir. Bu tanrı sinekler tanrısı (pislik tanrısı ya da cehennem tanrısı) olarak Kenan panteonunda yer alıyordu. Eski Ahit'te bu tanrıyla ilgili bir hikâye vardır. Yeni Ahit onu şeytanların başı olarak nitelendirir. Aynı kökene ve aynı anlama sahip benzer adlar Baalzebub, Belzebul, Beelzebub'tur yn.

"Ve bunu sana o söyledi değil mi Sir Arthur, Tanrı'dan dileğim o yaşlı cadıyı, Dame Ragnell'i, kızkardeşimi bir ateşte yanarken görmektir, Tanrı onu utandırsın, o olmasa seni gebertmiştim. ... Şimdi güle güle git." Tuhaf şövalye uzun zamandır Kral Arthur'a karşı garez besliyormuş, çünkü kral bir zamanlar onun topraklarını elinden almış ve "büyük bir hatayla" Sir Gawain'e vermiş. Ama şimdi öcünü alma fırsatını kaçırmış, bu nedenle büyük bir öfkeyle çekip gitmiş, çünkü ezeli düşmanına silahsızken rastlama şansını bir daha asla yakalayamazmış.

Kral Arthur atını ovaya sürmüş ve çok geçmeden Dame Ragnell'le yine karşılaşmış. "Kral Hazretleri" demiş kadın, "kurtulduğuna sevindim; bunun olacağını sana söylemiştim. Ve şimdi, hayatını kurtardığım için Gawain benimle evlenmek zorunda. O soylu bir şövalyedir. Onunla herkesin önünde evlendiğimde benden kurtulmana izin vereceğim. Sen önden git ve ben de seni sarayına kadar izleyeceğim Kral Arthur."

Kral ondan büyük utanç duyuyormuş; ama saraya vardıklarında ve herkes bu kadar çirkin bir yaratığın nereden çıktığını merak ederken şövalye Sir Gawain isteksizlik belirtisi göstermeden öne çıkmış ve erkekçe bağlılık yemini etmiş.

"Sağol, varol" demiş Dame Ragnell bunun üzerine,
"Senin aşkına güzel bir kadın olsaydım keşke,
Böylesi bir iyilikte bulundun diye."

Sarayın bütün leydileri ve şövalyeler Sir Gawain için çok üzülüyormuş; leydiler, böyle bir ucubeyle evlenmek zorunda olduğu için onun adına yatak odalarında gözyaşı döküyormuş; gelin çok çirkin ve korkunçmuş. Ağzının her iki yanında da avuç içine sığacak büyüklükte, yabandomuzunun dişlerine benzeyen iki diş varmış; dişlerden biri yukarıya, diğeri aşağıya kıvrıkmış; ağzı alabildiğine açıkmış ve iğrenç kıllarla kaplıymış. Kraliçenin isteği olan küçük, sessiz

sedasız bir düğünle bile yetinmemiş; herkesin katılacağı kalabalık bir ayin ve büyük salonda bir ziyafet isterim diye tutturmuş. Ziyafette uzun dişleriyle ve tırnaklarıyla kemiğine kadar sıyırdığı üç semiz horozu, bir sürü çulluğu ve çeşit çeşit kızarmış eti midesine indirmiş. Küstah, saygısız bir adam olan Gawain'in sadıcı Sir Kay başını iki yana sallayarak, "Bu bayanı kim öperse" demiş, "korkudan dudakları uçuklar." Gelin, yiyecekler bitinceye dek tıkınmaya devam etmiş.

O gece yatakta Sir Gawain başını çevirip insanın midesini kaldıran burunla karşılaşma cesaretini kendinde bulamamış ilkin. Ama bir süre geçtikten sonra kadın ona şöyle demiş: "Ah Sir Gawain, ben senin karın değil miyim? Öyleyse yatakta da saygını eksik etme benden. Yoksa haksızlık etmiş olursun. Güzel bir kadın olsaydım, bana bu şekilde davranmazdın; evlilik yeminini çiğniyorsun. Arthur'un hatırı için hiç olmazsa öp beni; sana yalvarıyorum, bu isteğimi yerine getir. Gel, ne kadar canlısın birlikte görelim!"

Şövalye ve kralın sadık yeğeni bütün cesaretinin ve nezaketinin her bir zerresini toplamış. "Daha fazlasını yapacağım" demiş bütün nezaketiyle, "Tanrının huzurunda, basit bir öpücüğün ötesine geçeceğim!" Ve ona doğru dönmüş. Ve onu bugüne kadar gördüğü en güzel yaratık olarak görmüş.

"Niyetin ne?" diye sormuş kadın.

"Ah İsa aşkına!" demiş Gawain, "Sen de kimsin?"

"Ben senin karınım hiç şüphesiz; niye bu kadar kırıcısın?"

"Ah leydim bağışla beni; bilmiyordum. Karşımda güzel görünüyorsun – oysa bugün gözlerimin şimdiye dek gördüğü en çirkin yaratıktın! Seni böyle görmek leydim beni çok mutlu ediyor." Ve Gawain karısını kollarının arasına almış ve öpmeye başlamış ve büyük bir mutluluk yaşamışlar.

"Efendim" demiş kadın, "güzelliğim sürekli olmayacak. Beni bu halimle görebilirsin, ama yalnızca günün bir yarısında. Bu nedenle bir sorunumuz var, geceleri güzel ve gündüzleri çirkin ya da geceleri çirkin ve gündüzleri güzel ol-

mam arasında bir seçim yapman gerek."

"Heyhat" diye karşılık vermiş Gawain, "zor bir seçim. Seni yalnızca geceleri güzel görmek yüreğimi burkar; öte yandan gündüzleri güzel olmanı seçersem bu kez geceleri yatağım şenliksiz olacak. En doğru seçimi yapmak isterim elbet, ama bir türlü karar veremiyorum. Sevgili leydim sen nasıl istersen öyle olsun; seçimi sana bırakıyorum. Bedenim ve mallarım, kalbim ve her şeyim senin olsun istediğini yapman için; Tanrı'nın huzurunda buna yemin ederim."

"Ah sana sonsuz teşekkürler nazik şövalye!" demiş leydi. "Dünyadaki bütün şövalyelerin en mukaddesi sen olmalısın, çünkü büyünün etkisinden şu anda azat edildim ve sen beni bundan böyle hem gece hem de gündüz güzel ve ışıltılı göreceksin."

Ve sonra sevinç içindeki kocasına üveyannesinin (Tanrı onun ruhuna merhamet etsin!) onu kara büyüyle nasıl lanetlediğini ve İngiltere'nin en iyi şövalyesi onunla evleninceye ve bedeni ve malları üzerindeki egemenliğini ona teslim edinceye dek o iğrenç kılıkta kalmaya mahkûm ettiğini anlatmış. "Böylece bir ucubeye dönüştürüldüm" demiş. "Ve sen, Soylu Şövalye, yücegönüllü Gawain, egemenliği kesinlikle bana verdin. Öp beni Soylu Şövalye, hemen şimdi ve burada, sana yalvarırım; mutlu ol ve neşelen." Ve sonra kendilerinden geçerek eğlenmeye başlamışlar.

Bu böylece sürmüş gün ortasına dek.
"Efendiler" demiş kral, "gidip bir bakalım hele,
Sir Gawain hâlâ hayatta mı diye;
Endişelenirim Sir Gawain için,
Kadın onu katletmiştir,
Korktuğum başıma gelmiştir belki de.
Gidelim haydi" demiş kral Arthur.
"Gidip uyandıralım onları,

Ve görelim gelebilmiş mi üstesinden?"

Odaya dalmışlar, hep birlikte.

"Ne oldu" demiş kral Sir Gawain'e,

Neden bu kadar uzun kaldınız yatakta?"

"Meryem aşkına" demiş Gawain, "Kral Hazretleri, hiç şüpheniz olmasın,

Halimden memnunum, bırakın öyle kalayım,

Nitekim keyfim tıkırında;

Çekilebilirsiniz, kapıyı kapatmayı da ihmal etmeyin,

Sakın ha aklımı oynattığımı da düşünmeyin,

Sırf kalkmakta bu kadar isteksiz olduğum için."

Kalkmış Sir Gawain, yana uzanmış eli

Tutmakta güzel karısını, heyecanlı ve şefkatli.

Sabahlığı içinde ocağın yanında duruyormuş kadın,

Uzanıyormuş saçları dizlerine dek tel tel sanki kıpkırmızı altın.

"Bu benim cezam bakın!

Bakın!" demiş Gawain, Arthur'a,

"Hazretleri bu Dame Ragnell benim refikam,

Bir keresinde hayatınızı kurtaran." ...[1]

---

[1] Onaltıncı yüzyıl başlarına ait bir elyazmasında korunmuş olan bir onbeşinci yüzyıl şiiri olan *The Weddynge of Sir Gawen and Dame Ragnell*'den (Rawlinson C 86) alınmıştır. Aynı hikâye, ufak tefek farklılıklarla, *The Marriage of Sir Gawaine* baladında (Piskopos Percy'nin, onyedinci yüzyıl ortalarına ait varak elyazmasında korunmuştur) anlatılmaktadır. Bu hikâyede, meydan okuyan şövalye, "sırtında büyük bir sopa taşıyan, dik ve güçlü duruşlu ... cüretkâr bir baron" olarak tarif edilir ve ilk karşılaşma Noel zamanı gerçekleşir ve ikincisi Yılbaşı Günü için kararlaştırılır. Krş. Gower'in *Tale of Florent* (*Confessio amantis*, I, 1396-1861) ve Chaucer'ın *Tale of the Wyf of Bathe.*

II. Aslanlı Şövalye

Yuvarlak Masa romansları Avrupa'nın ruhunu yüzlerce yıl etkisi altına almıştır. Onikinci ve onüçüncü yüzyıl Fransız, Alman ve İngiliz şairlerinin, büyük çoğunluğu Keltlerin kadim hazinelerinden türeyen malzemelerden yoğurduğu bu peri, serüven ve büyü çözme efsaneleri, bunları ilk kez anlatanların soyundan gelenlerin bilincini (ve aynı zamanda bilinçdışını) derinden etkilemiştir. Burada benim kadim Avrupa'nın en uzak köşesine ait bu geleneğe uzmanlık alanım olan kadim Hindu mitolojisi penceresinden bakmama neden olan koşullar üzerinde durmayacağız, aynı şekilde bizi bu deneme niteliğindeki açıklamaların 'diletante' serüveni boyunca taşıyan karşılaştırmalı yorumlama tekniğini haklı çıkarmak ve ayrıntılarıyla anlatmak için oyalanmayacağız. Yöntemin filolojik önem taşıyan sonuçlar doğurması amaçlanmamakta ya da beklenmemektedir; gösterilen paralellikler, karşılaştırmalı bir motifler ve versiyonlar tarihine kanıt olarak sunulmamaktadır. Bu yeniden yaratımın amacı eski simgesel kişiliklerin ve serüvenlerin, yaşayan imgelem üzerinde bir kez daha etkisini

---

Bu malzemelerin bir araya getirildiği kolaylık sağlayan bir derleme, W. F. Bryan ve Germaine Dempster'in *Sources and Analogues of Chaucer's Canterbury Tales*'inde (The University of Chicago Press, Chicago, 1941, s. 223-264) yayım lanan Bartlett J. Whiting'in "The Wife of Bath's Tale" makalesinde bulunabi lir. Yukarıdaki dizeler bu metindeki haliyle alıntılanmıştır. Gawain dönemi nin İrlanda kaynaklarını ve geçmişini incelemek için bkz. G. H. Maynadier, *The Wife of Bathe's Tale*, Londra, 1901; Jessie L. Weston, *a.g.e.* ve Roger S. Loomis, *Celtic Myth and Arthurian Romance*, New York, 1927. Ayrıca bkz. Ananda K. Coomaraswamy, "On the Loathly Bride," *Speculum* XX, Ekim 1945, s. 391 404.

göstermesine ve onu uyarmasına olanak sağlamaktan, onları yaşama döndürmekten ve bir zamanlar kendi atalarımızın ruhani besin kaynağının taşıyıcısı olan bu görsel imgelerle yüklü metinleri sezgisel bir kavrayışla okuma yeteneğimizi geri kazanmaktan ibarettir. Varoluşun muammalarına bu hikâyelerde verilen yanıtlar, farkında olalım veya olmayalım, hâlâ yaşamlarımızı şekillendirmektedir.

Ama aradan yüzlerce yıl geçmiştir ve bu eski romansların mesajlarının bize çok yakın olduğu en derin anlamda kesinlikle doğru olsa bile, bir başka açıdan bize uzaktırlar. Çoğumuz çocukluğumuzda küçüklere yönelik bu sevimli, renkli resimlerle süslenmiş yayınlardan birini veya ötekini zevkle okumuş ve bazılarımız da otantik geleneğin eserlerine dalmışızdır: örneğin Malory'nin *Morte d'Arthur*'u. Ama bir bütün olarak ele aldığımızda, kapanmış bir çağa ait genellikle sonu gelmez gibi görünen belgelerde çağdaş zamanlara ait hemen hiçbir şey bulamayız. Ortaçağ şairleri, içinde yaşadıkları feodal toplumun özgül toplumsal ve psikolojik sorunlarıyla o kadar meşgul olmuşlardır ki, bugün tuhaf, sıkıcı ve çok uzak bir geçmişte kalmış şairler olarak algılanmaktadırlar. Ve bu nedenle, çocukluğumuzu ve uygarlığımızın oluşum çağlarını bir an için büyülemiş olsalar da, onları (yetişkinlerin okuma eğlencesi olarak) filologlara ve beyinlerini ölü dillerle ve kulaklarını tarihe karışmış şiir ölçülerinin karmaşıklıklarıyla doldurmak zorunda olan talihsiz öğrencilere bırakmaktan memnunuz. Chrétien de Troyes, Wolfram von Eschenbach ve Gawain-şairi, modern tavanarasının tozlu bir köşesinde, biz modern Batılıların ortaçağ dünyasının şövalyelik geleneklerini ardımızda bırakırken riyakârca yolumuzun üstünden bir kenara kaldırdığımız diğer ıvır zıvırların yanında inzivaya çekilmişlerdir.

Yine de bu romansları elinden düşürmeyen kuşaklar yalnızca bi-

zim ruhani atalarımız değil, aynı zamanda, bir dereceye kadar, fiziksel atalarımızdır. Farkında olmasak da kemiklerimizin içine sinmişlerdir ve bu romansları dinlediğimizde, onlar da dinlemektedir. Biz okurken, farkında olmadığımız sönük atasal egomuz, kendi eski hikâyesini tekrar işitir ve başını sallayarak onaylar, bir zamanlar kendi eski bilgeliğinin bir parçası olan şeyi tekrar tanımaktan sevinç duyar. Ve eğer ona kulak verirsek içimizdeki bu varlık bize bu romansları nasıl dinleyeceğimizi, onlara nasıl tepki vereceğimizi, onları nasıl anlayacağımızı ve onlardan günlük yaşamlarımızda nasıl yararlanacağımızı da öğretebilir.

Masalların en popüler olanlarından biri Owain'in, diğer adıyla Yvain'in, "Aslanlı Şövalye ile Pınarın Leydisi"[1] adını taşıyan masalı-

---

[1] Kontes Marie de Campagne'in (Aquitaineli Eleanor ile Fransa Kralı VII. Lou is'nin kızı) ünlü sarayında bir *trouvère* [ozan] olan Chrétien de Troyes, 1173 yılı civarında (kesin tarih bilinmemektedir) romansın farklı bir versiyonunu yazmıştı. Chrétien, Yuvarlak Masa şövalyelerinin maceralarının çoğunu Fransızca anlatan ilk yazar olarak görülmektedir. Onun *Yvain, ou Le Cheva lier au Lion*'u yaklaşık 1300'de, zamanın en önde gelen Alman şair romancısı Hartmann von Aue tarafından Almancaya, kısa bir süre sonra da, adı bilinmeyen olağanüstü yetenekli bir Kuzey ülkesi şairi tarafından İngilizceye (*Yvain and Gawain* başlığıyla) çevrilmiş ve onbeşinci yüzyılda Bavyeralı Ulrich Furterer tarafından tekrar Almancaya çevrilmiştir. İsveççe, Danca ve İzlandaca çevirilerinin de olduğu bilinmektedir.

Ancak bizim özetimiz Chrétien'den veya onun çevirmenlerinden değil, on dördüncü yüzyıldan kalma *Red Book of Hergest*'te korunmuş olan Galler versiyonundan alınmıştır. Her ne kadar Kıta Avrupası'ndaki Yuvarlak Masa şövalyeleri geleneği Kral Arthur'un kökeni olan küçük dağ ülkesine tepki gösterip oradaki yerel efsaneleri değiştirmiş olsa da, yine de özgün Keltik ni teliği ve tini bu masalda korunmuş ve maceralar gayretli bir istenç ve kavra yışla anlatılmıştır. *Red Book of Hergest*'teki romanslar geçen yüzyılın başların da Lady Charlotte Guest tarafından çevrilmiş ve *The Mabinogion* başlığıyla

dır. Bu hikâyede, genç ve kahraman bir maceracının yaşam pınarına ulaşması ve onu fethetmesi, Pınarın Leydisi'ni kazanması ve onu yine yitirmesi, ama sonra deliliğin ve sefaletin, sınamaların ve zaferlerin ardından onu tekrar bulması ve bu kez sonsuza kadar, hem pınarın hem de pınarın kraliçesinin efendisi olması gerçekten harikulade bir şekilde anlatılır. Maceraların olgunluğa ulaştıran bir tür erginlenme olduğu görülmektedir – sezgisel güçlerle donatılmış, ama bilinçdışının etkisiyle körleşmiş dürüst bir kahramanın yolu.

... Kral Arthur, Usk'taki Caerleon'daymış, bir gün odasında oturmaktaymış ve yanında Urien'in oğlu Owain, Clydno'nun oğlu Kynon ve Kyner'in oğlu Kai varmış ve Guinevere ve nakış işinde ona yardımcı olan hizmetçileri pencerenin kenarındaymış. Arthur'un sarayında bir uşak olup olmadığını söylemek gerekirse, böyle bir uşak yokmuş. Konukları ve yabancıları karşılama, onurlu bir şekilde ağırlama, onlara sarayın örf ve adetlerini anlatma, gelenleri salona veya kabul odasına götürme ve kalacakları odaya yerleştirme işini, bir uşak gibi çalışan Glewlwyd Gavaelvawr üstleniyormuş.

Odanın ortasında, üzerine alev rengi bir saten örtü serilmiş yeşil sazlardan bir oturak üstünde Kral Arthur oturuyormuş ve dirseğinin altında kırmızı satenden bir minder varmış.

Derken Arthur konuşmuş. "Kusuruma bakmazsanız" demiş, "yemek vaktine kadar kestireyim; bu arada siz masallar anlatarak oyalanabilirsiniz, Kai'den de bir testi bal-şırası ve biraz et isteyin." Ve kral uyumaya gitmiş.

Kai mutfağa ve bal-şırası mahzenine gitmiş ve elinde bir testi bal-şırası, altın bir kadeh ve üzerinde ızgarada kızartılmış kuşbaşı etler dizili bir avuç dolu-

yayımlanmıştır (1838-49); bugün Everyman's Library No. 97'de bulunmaktadır. Owain'in hikâyesi bu çeviride "The Lady of the Fountain" [Pınarın Leydisi] adıyla yer almaktadır.

su şişle geri dönmüş. Sonra ızgara etleri yemişler ve bal-şırasını içmeye başlamışlar. Ve bu arada genç şövalye Kynon bir hikâye anlatmaya ikna edilmiş. Bu bir serüvene nasıl atıldığının ve başarısız olduğunun masalıymış.

Kynon giyinip kuşanmış ve çöllere ve uzak diyarlara doğru yolculuğa çıkmış ve sonunda bir yamacın zirvesine ulaşmış, orada bir açıklık bulmuş, ortasında uzun bir ağaç, ağacın altında bir pınar, pınarın yanında mermerden bir levha ve ona gümüş bir zincirle bağlı gümüşten bir kâse varmış. Kynon kâseyi almış ve taşın üstüne bir kâse dolusu su atmış; bunun üzerine, gökyüzü birden bire güçlü bir gök gürültüsüyle sarsılmış, korkunç bir fırtına kopmuş ve kahramanın canını tehdit eden bir dolu sağanağı başlamış. Kahraman kalkanıyla hem atının hem de kendisinin başını korumuş. Sağanak dindiğinde, ağaçtaki bütün yaprakların döküldüğünü görmüş. Ama sonra gökyüzü aydınlanmış ve korkunç yıkımın yerini, korkuyu unutturan bir bahar havası almış. Rengârenk kuşlardan oluşan kalabalık kuş sürüleri ağaca konmuşlar ve ağacın çıplak dallarını örterek hep bir ağızdan bir ezgi şakımışlar. "Hiç yalanım yok Kai" demiş Kynon, "ne öncesinde ne de sonrasında buna denk bir ezgi işitmedim hiç."

Ama Kynon büyülenmiş bir halde kuşları dinlerken birden vadiden doğru ona yaklaşan mırıltılı bir ses duymuş; bu ses şöyle diyormuş: "Ah şövalye neden geldin buraya? Sana ne kötülük ettim de bana ve sahip olduklarıma bunu yapıyorsun? Bilmez misin ki bugünkü sağanak topraklarımda canlı ne bir insan ne de bir hayvan bıraktı." Ve bu sırada siyah bir at üstünde bir şövalye belirmiş; abanoz siyahı kadife bir giysi ve siyah ketenden bir cüppe giyiyormuş. Ve birbirlerinin üstüne atılmışlar; öfkeli bir çarpışma olmuş ve Kynon atından düşmüş. Sonra şövalye kargısının ucunu Kynon'un atının dizginine geçirmiş ve iki atla birlikte uzaklaşarak Kynon'u orada bırakmış. Ve böylece Kral Arthur'un sarayının genç, gözükara muhafızı geldiği yoldan geri dönmüş.

Genç Owain, dostunun anlattığı bu hikâyeyi dinlerken, bu olağanüstü serüvene atılmaya karar vermiş. Ertesi sabah seher vakti zırhını kuşanmış, süva-

ri atına binmiş ve uzak topraklardan geçerek ve çöl dağlarını aşarak yol almış. Ve sonunda yolunun üstündeki, tıpkı Kynon'un anlattığı gibi olan, ilk macerasına ulaşmış: bu, dünyadaki en güzel vadiymiş; burada aynı boyda ağaçlar ve vadinin arasından, yanında bir toprak yolla akan bir nehir ve son olarak, hemen önünde güçlü bir akıntı olan büyük bir şato varmış. Ve şatonun efendisi, serüven peşindeki genç şövalyeyi sıcak bir karşılamayla buyur etmiş. Şatoda, altından iskemlelere oturmuş, saten üstüne nakış işleyen bakireler varmış; Owain'i karşılamak için ayağa kalkmışlar; onun kirlenmiş giysilerini çıkarmışlar ve başka giysiler giydirmişler ve onun için hazırladıkları sofrada, şövalyenin görüp bildiği her türden yiyecek ve içki varmış. Ev sahibi konuğunun gideceği yeri öğrenince nazikçe gülümsemiş ve şöyle demiş: "Eğer seni çok fazla endişelendireceğinden korkmasam, peşinde olduğun şeyi sana anlatırdım. Yine de şansının zayıflığına karşın neyle karşı karşıya olduğunu sana anlatmamı istersen bunu yaparım." Ve ev sahibi serüvenin nasıl bir şey olduğunu Owain'e anlatmış. Bir gecelik uykudan sonra, Owain atını genç kızlar tarafından kendisi için hazırlanmış bulmuş ve yola koyulmuş.

Bolluk Şatosu'nun efendisinin cilveli kızları *("onların en az güzel olanı, Britanya Adasında görüp göreceğin en güzel kızdan daha güzeldi")* arasında muhteşem sofranın başında kalmanın ve sakin bir yaşam sürmenin ayartıcılığını ardında bırakmış, ama ikinci bir ayartma, yani korku az ötede onu bekliyormuş. Kynon'un ve ev sahibinin tarif ettiği yolu izleyerek ormanın içine girmiş ve geniş bir açıklığa varmış; orada siyahlar içindeki iri yapılı bir adamın bir tümseğin üstünde oturduğunu görmüş. Boyu bu dünyanın iki adamının boyundan daha kısa değilmiş. Ve alabildiğine bahtsızmış, çünkü sadece bir ayağı ve alnının ortasında bir gözü varmış. Elinde demirden kocaman bir sopa taşıyormuş. Ormanın Bekçisi, yabanıllığın sahibi ve efendisiymiş. Owain, onun etrafında otlayan bin kadar vahşi hayvan görmüş. Sopasıyla bir erkek geyiğe, onu acı acı bağırtan sert bir darbe indirince bütün hayvanlar bir araya toplanmış,

gökteki yıldızlar kadar kalabalıklarmış, öyle ki, açıklıkta hayvanlar arasında boş bir yer bulmak neredeyse imkânsızmış. Yılanlar ve ejderhalar ve çeşit çeşit hayvan varmış. Ama Owain bu korkutucu durumdan hiç çekinmemiş ve devin yanına yaklaşıp ona yolu sormuş. Ve genç adamın gözü pek olduğunu anlayan ormanın efendisi ona yolu göstermiş. Ve böylece şövalye yoluna devam etmiş, bu ayartmayı, yani yabanıllığın dehşeti ve hayvanlar âleminin acımasız güçleri önünde duyulan korkunun ayartıcılığını da ardında bırakmış.

Owain şaşırtıcı pınara varmış ve bütün talimatları izleyerek, gümüş kâseyi almış ve levhanın üstüne su dökmüş. Ve işte, gök gürültüsü hemen duyulmuş ve ardından, Kynon'un anlattığından daha şiddetli bir sağanak başlamış. Gökyüzü yeniden aydınlandığında, pınarın dibindeki ağaç bütün yapraklarını dökmüş ve kuşlar gelerek ağacın üstüne konmuşlar ve göksel şarkılarını şakımışlar. ...

Yaşam sularını açığa çıkartarak ve akıtarak kahraman, yaşamın çoğalmasını sağlamış, ama ölümü de beslemiştir; çünkü bu ikisi birbirlerini gizemli bir orantıyla dengelerler. Fırtınanın öfkesi yaşam ağacını kış mevsimindeki durumuna döndürmüş, ama ardından, şarkı söyleyebilen ve uçabilen tüylü tomurcuklarıyla, mucizevi bir bahar gelmişti. Ancak Pınarın Leydisi'nin efendisi Kara Şövalye yine ortaya çıkacaktır. Ölümün karasına bürünen şövalye, ölümün kendi fırtınasının gücüyle saldırır ve ona yaklaşmaya cüret edenleri alaşağı eder.

... Owain, Kara Şövalye'nin vadiden ona doğru geldiğini işitmiş ve görmüş, onu karşılamaya hazırlanmış ve ona şiddetli bir karşılık vermiş. İkisinin de kargıları kırılmış; kılıçlarını çekmişler ve göğüs göğüse çarpışmışlar. Derken Owain, şövalyenin miğferi, başlığı ve siperliğini delip geçen bir hamle yapmış ve kılıcı, derisini, etini ve kemiğini geçerek tam beynine saplamış. Kara Şövalye ölümcül bir yara aldığını hissetmiş, bu nedenle atının başını çevirip kaçmış. Ve

Owain onun ardına düşmüş. Onu yakından izlemiş ve uzakta görkemli ve çok büyük bir şatonun olduğunu görmüş; Kara Şövalye şatonun kapısından içeri alınmış, ama demir parmaklık Owain'in üstüne düşmüş. Eyerin arkasından atına çarpmış ve onu ikiye bölmüş ve Owain'in ökçeleri üstündeki mahmuzları almış götürmüş. Demir parmaklık yere inmiş.[1] Mahmuzlar ve atın bir parçası geride, Owain ve atının diğer parçası iki kapı arasında kalmış ve iç kapı kapanmış, böylece Owain ne ileri ne de geri gidebilmiş ve şaşkın bir durumda kalakalmış.

Kapıdaki bir aralıktan baktığında, her bir yanında sıra sıra evler olan bir sokak görmüş. Sarı kıvırcık saçlı ve başının üstünde altından bir alın bağı olan genç bir kız gözüne ilişmiş; kızın üstünde sarı satenden bir elbise, ayaklarında da rengârenk deriden ayakkabılar varmış. Ve kız kapıya yaklaşarak kapının açılmasını istemiş. "Tanrı biliyor ya leydi" demiş Owain, "kapıyı bu taraftan açmam artık olanaklı değil, bu nedenle serbest kalmam size bağlı." Kız ona güzel sözler söylemiş ve leydilerin hizmetindeki biricik sadık şövalye olduğunu belirterek onun gururunu okşamış; ona kendisini görünmez kılacak bir yüzük vermiş, nasıl davranacağını öğütlemiş ve kendisinin bekleyeceği yeri tarif etmiş.

Şatonun halkı onu idam etmeye gelmiş ve atının yarısından başka hiçbir şey bulamayınca fena halde hayıflanmış. Owain halkın arasından sıvışmış ve görünmez olduğu halde genç kızın yanına gitmiş, kızın söylediği gibi elini onun omzuna koymuş; Owain geniş ve güzel bir odaya götürülmüş. Genç kız bir kandil yakmış, Owain'e yıkanması için su vermiş ve altın ve gümüş kaplarda yiyecekler getirmiş. Owain öğle sonrasının geç saatlerine dek yemiş içmiş, derken şatodan gelen güçlü bir uğultu işitmişler ve Owain genç kıza bu feryatların

[1] Krş. Ananda K. Coomaraswamy, "Symplegades," *Studies and Essays in the History of Science and Learning offered in Homage to George Sarton on the Occasion of his Sixieth Birthday* (ed. M. F. Ashley Montague, New York, 1947, s. 463 488) içinde.

nedenini sormuş. Genç kız, "Şatonun sahibi olan asilzadeye kutsal yağı meshediyorlar" diye yanıtlamış. Ve Owain yatağına çekilmiş.

Gecenin ortasında acı bir feryat işitmişler. "Şatonun sahibi asilzade ölmüş bulunuyor" demiş genç kız.

Ve sabah olunca Owain penceresinden, kimi at sırtında ve kimi yayan çok sayıda kadının ve kentin bütün papazlarının şarkılar söyleyerek ve sokakları dolduran ucu bucağı olmayan bir kalabalığın acı çığlıklarını gökyüzünde yankılandırarak geçişlerini izlemiş. Kara Şövalyenin cenazesini omuzlar üstünde kiliseye götürüyorlarmış. Ve cenaze alayını izlerken üstü başı kan içinde ve elbisesi yırtık bir leydi dikkatini çekmiş; ellerini çırpmasının şiddetine bakınca parmak uçlarının morarmamış olması şaşırtıcıymış. Ve attığı çığlık erkeklerin bağrışlarını ve borazanların gürültüsünü bastırıyormuş.

Bunun üzerine Owain genç kıza leydinin kim olduğunu sormuş, çünkü onu görür görmez onun aşkıyla yanıp tutuşmaya başlamış. "Ona Pınarın Kontesi derler" demiş genç kız, "öldürdüğün adamın karısı." "Doğrusu" demiş Owain, "en sevdiğim kadındır o." "Doğrusu" demiş genç kız, "o da çok geçmeden seni sevecektir." Ve genç kız ocağı yakmış, bir demliğe su doldurup ısınması için ateşin üstüne koymuş, beyaz ketenden bir havlu getirmiş ve Owain'in başını yıkamış, sakalını tıraş etmiş, başını ve boğazını havluyla kurulamış, yemesi için ona yiyecek getirmiş ve yatağını hazırlamış. "Buraya gel ve uyu," demiş, "ben gidip senin için onun gönlünü yapmaya çalışayım." Owain yatağa uzanmış ve genç kız odadan çıkarak kapıyı kapatmış. ...

Anlaşılan Pınarın Şatosu'nda geçerli yasa şudur: şatonun muhafızını kim katlederse muhafız, yani Kara Şövalye, yani Pınarın Leydisi'nin efendisi ve kocası o olur. Bu yasa Sir James G. Frazer'in dikkatini Roma'nın hemen dışında yer alan Nemi gölündeki ilk çağlardan kalma korunun ve tapınağın töresine çevirdiğinde keşfettiği ve anıtsal

eseri *The Golden Bough*'ta [Altın Dal] anlattığı eski yasanın aynısıdır.[1] "Bu mitolojik kutsal koruda belli bir ağaç vardı, günün herhangi bir anında ve büyük bir olasılıkla gecenin ilerlemiş bir saatinde gaddar görünüşlü bir figürün bu ağacın çevresinde sinsi sinsi dolaştığı görülebilirdi. Elinde çekili bir kılıç taşırdı ve her an bir ordunun saldırısına uğrayacakmış gibi etrafını sürekli kolaçan ederdi. O bir papaz ve bir katildi ve diken üstünde beklediği adam er geç onu öldürmeye gelecek ve rahipliği onun elinden alacaktı. Bu, tapınağın kuralıydı. Rahipliğe aday biri ancak rahibi öldürerek bu makama gelebilirdi ve onu öldürdükten sonra, kendisi daha güçlü veya daha becerikli biri tarafından öldürülünceye kadar görevini sürdürürdü." Frazer'in ortaya koyduğu gibi, "Ormanın Kralı" adıyla anılan rahip, gölün ve korunun tanrıçası Diana'nın tanrı kocasının bedenlenmesi olarak görülürdü ve onların evlilik yoluyla birleşmeleri, yeryüzünün, tüm hayvanların ve insanoğlunun bereket kaynağıydı.[2]

Kara Şövalye ile Pınarın Leydisi'nin durumu da buna benzetilebilir. Leydinin, şövalye kocasının ölümünün ardından sürekli yas tutması beklenemez, çünkü o kesintisiz ve sınırsız yaşamın tükenmez gücünü simgeler. İçinde bulunduğu durum, her tür sıkıntı ve felakete göğüs germek olan temel niteliğini terk etmesine gerekçe olamaz. Bu nedenle hayatta kalan, daha güçlü olan, yarışmanın galibi şövalye onun efendisi olur ve şatonun töresini devam ettirir.

Owain'in şatodan içeri girmesine yardım eden, mucizevi tapınağın

---

1 Sir James G. Frazer, *The Golden Bough*, 1890, 12 cilt halinde yeniden yayım lanmıştır, 1907 15; bir cilt halinde kısaltılarak yayımlanmıştır, 1922. Şimdi alın tılanacak bölüm (bir ciltlik baskı, s. 1) yayımcı The Macmillan Company'nin izniyle yayımlanmıştır.

2 *A.g.e.*, s. 139 142.

zamanötesi güçlerine hizmet eden genç kız Owain'i uykusuyla baş başa bırakır, kapıyı dikkatlice kapar ve hızlı adımlarla yeni dulun odasına yönelir. Odaya girdiğinde, yastan ve kederden başka bir şey bulamaz ... odasına kapanmış olan kontes üzüntüsünden hiç kimseyi görmek istemiyormuş. Genç kız içeri girmiş ve kontesi selamlamış, ama kontes ona karşılık vermemiş. Ve genç kız ona doğru eğilerek şöyle demiş: "Ne oldu sana ki hiç kimseye aldırmaz olmuşsun bugün?"

"Luned" demiş kontes öfkeli bir bakışla, "seni ne değiştirdi böyle ki, kederli anımda yanıma uğramadın? Üzüntülü anımda gelip beni görmemek yanlış bir davranıştı. Hatalısın."

"Doğrusu" demiş Luned, yani genç kız, "Sağduyunun şu an tanık olduğumdan daha güçlü olduğunu sanırdım. O iyi adamın ardından ya da asla sahip olamayacağın bir şey için yas tutmak senin için uygun mu?

"Gökler şahidim olsun ki" demiş kontes, "tüm dünyada ona denk bir erkek yoktur."

"Hiç de değil" demiş Luned, "zira çirkin bir adam onun kadar veya ondan daha iyi olabilir."

"Gökler şahidim olsun ki" demiş kontes, "kendi ellerimle yetiştirdiğim birini ölüme göndermek bana tiksinti vermeseydi, böyle bir mukayese yaptığın için seni idam ettirirdim. Ama yine de seni buradan süreceğim."

"Beni sürmek için" demiş Luned, "sen neyin kendi çıkarına olduğunu bilmezken sana hizmet etmiş olmamdan başka bir gerekçen olmamasına sevindim. Bu nedenle ister ben senden bir davet bekleyeyim, ister sen kendin bana bir davette bulun, ikimizden hangimiz diğeriyle uzlaşmak için ilk adımı atarsa kötülük onun başına gelsin."

Böyle diyerek genç kız gitmek için davranmış ve kontes ayağa kalkarak odanın kapısına kadar onu izlemiş ve yüksek sesle öksürmüş. Luned arkasına baktığında, kontesin ona işaret ettiğini görmüş ve yanına dönmüş.

"Doğrusu" demiş kontes, "kötülük senin doğanda var, ama benim çıkarıma olan şeyi biliyorsan durma söyle bana."

"Söyleyeceğim" demiş genç kız.

Ve bunun üzerine pınarın gereği gibi savunulması sorununu ortaya atmış. "Pınarı savunamazsan topraklarını elinde tutamazsın ve hiç kimse pınarı savunamaz, tabii Arthur'un maiyetinden bir şövalye dışında ve ben Arthur'un sarayına gideceğim ve pınarı, geçmişte savunan kadar, hatta ondan daha iyi savunabilecek bir savaşçıyla geri dönmezsem eğer, bela yakamı bırakmasın."

"Bunu yapman zor olacak" demiş kontes. "Yine de git ve vaat ettiğin şeyle dön."

Owain uygun bir zamanda onunla tanıştırıldığında, kontes sabit bakışlarla onu süzmüş ve şöyle demiş: "Luned, bu şövalye bir yolcuya benzemiyor."

"Bunda ne gibi bir kötülük olabilir leydi?" diye sormuş Luned.

"Şundan kesinlikle eminim ki" demiş kontes, "bu adam dışında hiç kimse lordumun ruhunu bedeninden ayırmış olamaz."

"Böylesi çok daha iyi leydi" demiş Luned, "zira bu adam efendinizden daha güçlü olmasaydı, onu canından edemezdi. Geçmişte olanın çaresi yoktur, öyleyse bırakın öyle kalsın."

"Odana dön" demiş kontes, "ben de diğerlerine akıl danışayım."

Ertesi gün kontes bütün tebaasını toplamış ve onlara ülkesinin savunmasız bırakıldığını, atsız ve silahsız olarak ve askeri beceri olmaksızın korunamayacağını anlatmış.

"Bu nedenle" demiş, "size bir seçenek sunuyorum: ya içinizden biri beni alsın ya da topraklarımı savunmak için başka bir yerden bir koca almama izin verin."

Böylece kontesin başka bir yerden biriyle evlenmesine izin vermenin daha iyi olacağını kararlaştırmışlar ve bunun üzerine kontes, Owain'le nikâhını kıy-

maları için piskoposları ve başpiskoposları çağırtmış. Ülkenin erkekleri Owain'e saygılarını sunmuşlar. Ve Owain pınarı kargısı ve kılıcıyla savunmuş. ...

Kontes, Pınarın Leydisi, bir insan, bir ego, içinde bulunduğu durumlara bir birey olarak tepki veren bir kişilik olsaydı, kocasının ölümüyle başına gelen kişisel kaybın kederine yenik düşmesi onun için uygun olurdu. Yaşamdan, kadınlığın ve âşkın zevklerinden el ayak çekebilirdi. Ama Yaşam Pınarı'nın büyülü hanımefendisi olarak, kör yaşam gücünün bedenlenmesidir; bu görevi bırakamaz. Ve Yaşam Şatosu'nun töresine uygun olarak onun eski kocasını, yani kendi selefini katletme amelini gerçekleştiren adam ve o birbirlerine ait olurlar. Ölen Kara Şövalye, aradaki bağdır. Kontes, Kara Şövalye tarafından, Kara Şövalye, Owain tarafından denetim altına alınmıştır. Pınarın Leydisi, Nemi gölündeki eski tapınağın peri kızının yeni rahibi kabul ederken takındığı yüz ifadesinin çok benzeri bir ifadeyle yeni kocasına hoş geldin demiş olmalıdır. Öldürülen eski rahibin kutsal katilinin ellerinden damlayan kanı, katili törensel bir edayla katledilen kulun yüksek konumunun halefi olarak tayin eden kutsal erginlenme yağını simgeliyordu.

Böylece Owain, daha yüce kozmik güçlerin aşkın alanını oluşturan periler âlemine girer. Pınarın Leydisi'nin kocası ve Sonsuz Suların muhafızı olarak kusursuz şövalye, insanlığının sınırlarını aşar ve insanüstü fethinin ona yüklediği görevle büyülü güçler elde eder ve yaşam gücünün kaynağı olan sırlara ilişkin bir erginlenmeyi yaşar. Pınarın efendisi olarak Owain artık ayrı bir varlıktır, sıradan insan varoluşunu akıntısıyla birlikte sürükleyen, her şeyi kapsayan yaşam selinden azat edilmiş ve ayrılmıştır. Tanıdığı dünyadan –Yuvarlak Masa romanslarının görsel dilinde şövalyelerin dostluğu ve ortak serüvenleri, müsabakaları ve görkemli şölenleri olarak sunulan olağan insan

bilgisinden– öteye taşınmıştır. Cesur maceracı kaybolur, daha yüce bir dünyaya geçer. Yalnızca seçilmişlerin yaklaşabileceği ve girebileceği görünmez güçler alanının sihriyle büyülenmiştir.

Ama yine de o insanların varoluş alanından gelen bir yaratıktır. Owain bir insandır. Ve dünya doğurduğu çocuğundan vazgeçmeyecek, onun üzerindeki hakkından feragat etmeyecektir. Onu soyutlayan ve şimdi büyülenmiş rahibi olarak tutsak eden doğaüstü alanın engellemesine karşın, kendi payında ısrar edecektir; çünkü bu iki alan –yani bizim sıradan insan bilgimizin ve varoluşumuzun temsil ettiği alan ile ilksel güçlerin ve bunların erginleştirmelerinin temsil ettiği daha yüce alan– karşılıklı bir çekişmeyle, insan ruhu üzerinde hak talep eder. Ve bu ikisi arasında uygun bir denge kurmak, her birine kendi payına düşeni vermek ruh gelişimindeki en merkezi çabadır. Bu nedenle eğer ruh ilahi ve daha yüce alanın gizemleri üzerine erginlenerek büyünün etkisi altına girerse günlük dünyaya öyle bir yüz çevirir ki, hiçbir özlem onu geri dönmesi için harekete geçiremez; o zaman dünyasal alan kendi elçisini göndererek kapıyı tıklatır, dünyaötesi büyüyü bozar ve büyülenen kişiyi afsunlu düşünden uyandırır. Owain'in durumunda da böyle olmuştur:

... Kral Arthur ve onun şövalyeleri, saraydan ayrılan yoldaşlarının süregiden yokluğundan huzursuz olmuşlar ve endişelerinin gitgide arttığı üçüncü yılın sonunda Owain'i aramaya karar vermişler. Pınarın Kara Şövalyesi'nin hikâyesini Owain'e anlatan Kynon, Owain'in aynı serüvene atılmış olabileceğinden kuşkulanmış ve bu nedenle önemli kahramanlardan oluşan topluluk Caerleon'daki kraliyet şatosunun salonlarından ve avlularından ayrıldığında kılavuzluk görevini üstlenen Kynon olmuş – Kral Arthur da tam donanımlı olarak atına binmiş ve onlara katılmış.

Bolluk Şatosu'nda mola vermişler; şato o kadar büyükmüş ki, Kral Art-

hur'un maiyetinin kalabalıklığına karşın, varlıkları şatoda hemen hemen hiç hissedilmemiş. Ormanın içinde korkutucu, tek gözlü devin hayvanları arasındaki tümseğinin üzerinde oturduğu açıklığa gelmişler; adamın endamı, Arthur'a, kendisine anlatılandan daha da şaşırtıcı gelmiş. Sonunda pınara ulaşmışlar ve Kai, kralın izniyle, levhanın üstüne bir kâse dolusu su atmış. Hemen gök gürültüsü duyulmuş ve ardından sağanak başlamış. Arthur'un çok sayıda refakatçisi sağanak nedeniyle hayatını kaybetmiş. Sağanak dindikten sonra gökyüzü aydınlanmış ve ağaca baktıklarında, ağacın tümüyle yapraksız olduğunu görmüşler. Derken ağaca kuşlar konmuş ve kuşların şarkısı şimdiye dek duydukları bütün ezgilerden çok daha tatlıymış. Sonra siyah atlasa bürünmüş bir şövalyenin kömür karası bir at üstünde hızla kendilerine doğru geldiğini görmüşler. Kai öne çıkarak şövalyeyle çarpışmış ve çok geçmeden kendini yerde bulmuş. Şövalye geri çekilmiş ve Arthur ve adamları gece için kamp kurmuşlar.

Sabahleyin kalktıklarında şövalyenin kargısındaki savaş işaretini görmüşler. Kai yine şövalyeye doğru ilerlemiş. Şövalye Kai'yi anında yere düşürmüş ve kargısıyla Kai'nin alnına vurmuş; kargı Kai'nin miğferini ve başlığını delmiş, derisini ve etini boydan boya yırtmış, hatta kemiğe kadar işlemiş. Ve Kai arkadaşlarının yanına dönmüş.

Ardından Arthur'un bütün şövalyeleri birer birer Kara Şövalye'yle dövüşmeye gitmiş, ta ki Kara Şövalye'nin Arthur ve Gawain dışında yenilgiye uğratmadığı bir tek şövalye kalmayıncaya dek. Ve Arthur şövalyeyle çarpışmak için silahını kuşanmış. "Ah efendim" demiş Gawain, "onunla önce benim dövüşmeme izin verin." Arthur ona izin vermiş. Gawain şövalyeyle çarpışmak için öne atılmış; üstünde ve atında saten bir onur cüppesi varmış. Şövalyeler birbirlerine hücum etmişler ve akşama dek dövüşmüşler. Hiçbiri diğerini atından düşürmeyi başaramamış.

Ertesi gün ağır kargılarla dövüşmüşler ve hiçbiri galip gelememiş.

Üçüncü gün ise en ağır kargılarla dövüşmüşler. Her yanlarından öfke tütüyormuş; büyük bir hiddetle öğlene kadar çarpışmışlar. Ve birbirlerine öyle bir darbe indirmişler ki, atlarının kolanları kopmuş, böylece atlarının kuskunları üstünden yere düşmüşler. Ve hemen yerden kalkıp kılıçlarını çekip kavgalarına devam etmişler; onların mücadelesini izleyen kalabalık daha önce bu kadar cesur veya bu kadar güçlü iki insan görmediklerini düşünmüşler. Gece olsaymış, kılıçlarından çakan ateşten ortalık aydınlanırmış.

Şövalye, Gawain'e, miğferini yüzünden sıyıran bir darbe indirmiş ve böylece Gawain'i tanımış.

Bunun üzerine Owain şöyle demiş: "Lordum Gawain, seni saran onur cüppesi yüzünden senin kuzenim olduğunu anlayamadım; kılıcımı ve silahlarımı al."

Gawain de şöyle demiş: "Dövüşün galibi sensin Owain; kılıcımı al."

Ve bu arada Arthur şövalyelerin birbirleriyle konuştuklarını görmüş ve onlara doğru ilerlemiş.

"Lordum Arthur" demiş Gawain, "bu Owain, beni mağlup etti ve silahlarımı almıyor."

"Lordum" demiş Owain, "beni mağlup eden odur ve kılıcımı almıyor."

"Bana kılıçlarınızı verin," demiş Arthur, "çünkü hiçbiriniz diğerini mağlup etmedi."

Sonra Owain kollarını Arthur'un boynuna dolamış ve kucaklaşmışlar. Ve bütün şövalyeler Owain'i görmeye ve onu kucaklamaya koşmuş ve hemen hemen hiç can kaybı olmadığı için bir hayli kalabalıklarmış.

Owain, Kral Arthur'u, şövalyeleri ve kalabalık maiyeti, uzun yolculuğun yorgunluğunu üstlerinden atıncaya dek kendisi ve leydisiyle birlikte Pınarın Şatosu'nda kalmaya davet etmiş. "Bu üç yıl boyunca sizden ayrı kaldığımdan" demiş Owain, "beni aramaya geleceğinizi bilerek, bütün bu süre boyunca sizin için bir ziyafet sofrası hazırlamaktaydım." Ve hepsi birlikte Pınarın Kontesi'nin

şatosuna gitmişler ve hazırlanması üç yıl süren ziyafet sofrası üç ay içinde tüketilmiş.

Kral Arthur yola çıkmaya hazır olduğunda, Owain'in üç aylığına kendisiyle gelmesine izin vermesini rica etmek için kontese bir elçi göndermiş. İçi sızlamakla birlikte kontes bu izni vermiş. Böylece Owain, Yaşam Pınarı'nın sihirli alanından ayrılarak Kral Arthur'un sarayındaki, Britanya'nın soylu erkekleri ve güzel bayanları arasındaki eski şövalyelik yaşamına geri dönmüş. Ve kendini bir kez daha akrabaları ve dostları arasında bulunca, onların yanında üç ay yerine üç yıl kalmış. Ve böylece pınar muhafızsız ve leydi kocasız kalmış. ...

Bu ikinci unutuş, birincisinin karşılığıdır. Yaşam Pınarı'nın erginlenmiş muhafızı olarak hizmet verdiği daha yüce alanda yaşamaya ve zamanın dışındaki ülkesinde Pınarın Leydisi'nin eşi olmaya kendini bütünüyle kaptıran şövalye, Yuvarlak Masa şövalyelerinin toplumsal yaşamıyla temsil edilen olağan insan dünyasının gerekliliklerini fazlasıyla ihmal etmişti. Nihai kaynağa ve pınara erişerek bir içe kapanış süreci yaşamaya başlayan Owain, kişisel ilişkiler alanına ve çağın şövalyelik vazifelerine bütünüyle sırtını dönerek, varoluş selini tamamen terk etmişti. Şimdi bu alan, onu ondan söküp alarak, varlığını bütünüyle ele geçirerek ve onu, tamamen içe dönük yolun gizemlerinin bütün anılarını silecek oranda olağan maddi alanın hayat dolu olaylarının içine çekerek öcünü almaktadır. Ve böylece erginlenmiş kişi kutsal yağın anısını yitirir; Kara Şövalye olarak ulaştığı daha yüce mistik kişilik ve rol dağılır; seçilmiş kişi artık bir seçilmiş değildir.

İnsan ruhunun bu iki alanının dengeli birliğinin sırrını keşfetmeden önce Owain'i başka bir krizin –ve acı veren bir çilenin– daha beklediğini öngörmek mümkündür. Çünkü daha yüce alan, tıpkı alt seviyedeki alan gibi, uzun süre boş yere beklediğinde, suçluyu huzu-

runa tekrar nasıl çağıracağını bilir. Ama kullandığı biraz daha dolambaçlı ve gözü pek bir yöntemdir.

... Derken günlerden bir gün, kıvırcık yeleli, her yeri terle kaplı doru bir ata binmiş genç bir kız Kral Arthur'un sarayına çıka gelmiş; atın dizgini ve görülebildiği kadarıyla eyeri altındanmış. Ve genç kız sarı satenden bir elbise giyiyormuş. Owain'in yanına yaklaşmış, Pınarın Kontesi'nin birleşmelerinin bir nişanesi olarak ona verdiği yüzüğü parmağından çekip çıkarmış. "Aldatana, ihanet edene, inancını yitirene ve onursuza böyle davranılır; sakalından utan" demiş. Ve atının başını çevirerek uzaklaşmış. ...

O anda Owain serüvenini anımsar ve üzülür. Onu büyülü alanla gizlice birleştiren bilinçdışı bağ bu şekilde kabaca koparıldığı için, Owain sarsılarak kendine gelmiştir; tanrıça, varlığının ve varoluşunun son alametini bile geri alır. Owain'in keşfettiği, içine daldığı, yeniden doğuşla içinden çıktığı ve unutuş yıllarında bile belli belirsiz destek aldığı varoluş suları şimdi tamamen çekilmiş ve Owain'i karaya oturmuş bir durumda tek başına bırakmıştır. Owain saraydan ayrılarak kendi konağına gider, o gece hazırlıklar yapar ve ertesi gün yola çıkar, ama saraya geri dönmez. Caerleon'dan çıkarak, yeryüzünün uzak bölgelerinde ve ıssız dağlarda amaçsızca gezinir.

Siegfried,[Φ] *Twilight of the Gods*'ta [*Tanrıların Alacakaranlığı*] buna benzer bir sınamadan geçer. Owain gibi, genç Siegfried de bozulmamış kahraman ruhun simgesidir; doğası sayesinde kozmik güçlerle bağ kurma hakkını kazanmış ve üstün başarı için elverişli hale gelmiştir. Dünyanın mitolojik geleneklerindeki birçok figür gibi o da

---

[Φ] Kuzey destanlarında adı *Sigurdhr* olan Nibelungen kahramanının Alman destanlarındaki adı *Sigfrid* ya da *Siegfried*'tir. Ayrıca bkz. sayfa 66'daki yayıncının notu –yn.

insansal birlikteliğin meyvesi değil, biraz kuşkulu ve gizemli bir doğumdu; Zeus gibi, Krişna gibi gizlilik içinde yetiştirildi ve Perseus gibi ejderhayı katletti, çünkü –Owain gibi, Gawain gibi, Budha gibi– korku nedir bilmiyordu. Siegfried, eğer genç zihni bunu isterse, kozmik kudretin sınırsızlığını ayaklarının altına serebilecek altın yüzüğe sahipti. Kılıcı, Tanrıların Babası Votan'ın kılıcıydı; kılıcı yeniden döverek, onu hak ettiğini kanıtladı. Bir tanrıçanın oğlu olan Akhilleus gibi o da yara almaz biriydi. Ve Doğunun kahraman bilgeleri gibi o da kuşların dilini biliyordu.

Siegfried'in büyük zaferi ve günahı temelde Owain'inkiyle aynıydı. Siegfried ejderhayı yenerek, ilahi dağın doruğunu çevreleyen kozmik bir ateşin içinden geçip Brunilde'yi büyü etkisi altındaki uykusundan uyandırdı. Brunilde, Votan'ın gözde kızıydı ve onu kurtaran kahramanın gelini oldu. Böylece doğaüstü bir peri kadının kocası olarak, Siegfried, tıpkı Owain gibi, aşkın güçlere katıldı. Ve Owain gibi, daha alt seviyedeki insansal işler dünyasında serüvenlere atılmak için tekrar dağdan indiğinde Siegfried, ruhunun daha yüce leydisini bütünüyle unuttu. Daha da kötüsü, unutkanlık iksirini içerek, leydisini, bir insanın sıradan kızıyla değişme akılsızlığını etti. Alınan öç amansız ve sınırsız olmuştu.

Siegfried'in durumunda, Owain'inkinde de olduğu gibi, kasıtsız işlenmiş bir suç söz konusuydu: masumdu, ama aynı zamanda da suçluydu.[1] Çünkü insanüstü alanda, bilgisizlik veya iyi niyet, seçilmiş

1 Kutsal Kâse Arayışının klasik kahramanı Perceval'in [Percivale, Percival ya da Percifal olarak da bilinir, Alman destanlarında Parsifal ya da Perzifal olarak geçer; bu durum Kutsal Kâse Graal destanları, Arthur destanları ve Fransızların Lancelot ve oğlu Galaad (ya da Galahad) destanlarının birbiriyle bağlantılı olmasıyla ilişkilidir yn] durumunda gene bu karanlık bilinçdışı

kişinin bağışlanması için yeterli değildir. O, yeterliliğine ve eylemlerine göre yargılanır. Ve bu alanın güçleri görünür dünyadaki her şeyi görünmez bir şekilde kuşattığı için, seçilmişin karşılaştığı her şey sonuçta bir sınavdır. Aldığı her kararda bir sınamadan geçer ve başarısız olursa ölür ya da ölüme eşdeğer bir acı çeker. İnsanüstü, saf yaşam gücü, aldatıldığını ve düş kırıklığına uğratıldığını hissettiği anda, gözü kararmış bir saldırganlıkla öcünü almaya girişir.

Bu korkunç yasaya uygun olarak, Owain'i Pınarın Leydisi'nin huzuruna çıkaran güzel genç kız Luned de Owain'le aynı anda dıştaki karanlığa fırlatılır; çünkü pınarın efendisi ve başmuhafızı konumuna yanlış adamın gelmesine yardımcı olmuştur. Kontesin iki kölesi bir gün onu almaya gelmişler ve ormanın içlerindeki bir zindana sürükleyip, hoyratça içeri fırlatarak, eğer Owain belli bir güne kadar gelip onu kurtarmazsa öldürüleceğini söylemişler. Ancak Luned'i kurtarması için Owain'i arayıp bulacak hiç kimse yoktur. Üstelik beklemeye mahkûm edildiği şövalye delirmek üzeredir.

Owain yüzüğünü yitirdikten ve önceki durumunu hatırladıktan sonra, Yuvarlak Masa şövalyelerinin cemiyetine dönemedi; çünkü Kral Arthur'la birlikte saraya dönüşünden sonra salt toplumsal varoluşun sığ bilincinin onun üstünde meydana getirdiği geçici büyü bozulmuştu. Kozmik güçlerin muhafızı-sırdaşı olan Owain, bu yaşam

---

suç temasını görüyoruz. Kral Arthur'un sarayından uzakta ve şövalyelik dünyasından habersiz olarak bir ormanda dul bir anne tarafından yetiştirilen Perceval, bir gün bir şövalye bölüğünün geçişine tanık olur ve onların peşinden giderek annesini kırık bir kalple ölüme terk eder. Masumiyetinin ilk büyük günahı budur. İkincisini başarılarının en üst aşamasında Kutsal Kâse Şatosu'na ulaştığında ve kutsal ayine katılma ayrıcalığını elde ettiğinde işler. Gözleri önünde sergilenen şeyin gizli anlamını sormamış ve böylece mistik krallığın lanetini üstüne çekmiştir.

biçiminden gitgide uzaklaşmıştı. Kısa ziyareti geçici olacaktı –unuttuğu yanına ani bir geçiş yapacaktı o kadar. Ama kraliçe tarafından reddedildiği için şimdi varoluşunun diğer yanına dönemiyordu; kraliçe yüzüğünü geri almıştı. Owain'e bir zamanlar bilinçdışı olarak rehberlik eden ve onu şaşmaz adımlarla doğaüstü güçlerin mezhebine sokan sezgisinin eski berraklığı kaybolmuştur. Şövalyelik dünyası silikleşmiştir, ama öte yandan pınarın krallığı da uzaklarda kalmıştır. Owain hem insansal hem de insanüstü alandan dışlanmıştır. Romans bize Owain'in her iki dünyada da düştüğü tükeniş noktasını anlatır.

Kahramanın büyük bir keder içinde, ***"giysileri lime lime kalana, bedeni iğne ipliğe dönene ve saçları salkım saçak olana dek"*** ormanda yaşadığı ve amaçsızca gezindiği söylenir. Vahşi hayvanlarla dolaşmış ve onlarla birlikte beslenmiş, sonunda da onlarla içli dışlı olmuştur.

Doğaüstü güçler, korkunç bir acımasızlıkla öçlerini almışlardır. Rehberini yitiren Owain, varoluşun en düşük seviyesine, hayvan dünyasında aptalca, içgüdüsel bilinçsizlik eşliğinde ve sezgisel bir biçimde yiyecek aramaya gerilemiştir. Bu durum bize, Altın-Ağız John'un çilesini ve başkalaşımını ve Daniel'in Kitabı'nda geçen, tahtından inerek dört ayak üstünde hayvanların arasına karışan Kral Nebukadnessar hakkındaki o tuhaf anlatıyı anımsatır.[1] Hem azizin hem de kralın aklı başına gelmişti. Şövalye Owain'de de benzer bir gelişmenin olmasını bekleyebiliriz.

... Owain vahşi hayvanlarla dolaşmış ve onlarla birlikte beslenmiş, sonunda da onlarla içli dışlı olmuş, ama nihayetinde o kadar güçsüz düşmüş ki, onlara ayak uyduramaz olmuş. Bunun üzerine, dağlardan vadiye inmiş ve dul bir kontese ait bir koruya gelmiş. Ve bu kontes bir gün hizmetçileriyle birlikte ko-

---

1 Bkz s. 67-81.

runun ortasındaki göl kenarında yürüyüşe çıkmış. Bir adam sureti görmüşler ve korkmuşlar. Yine de yaklaşıp ona dokunmuşlar ve bakmışlar; hâlâ canlı olduğunu, ama güneşin sıcağından bitkin düştüğünü görmüşler. Kontes şatoya dönmüş ve değerli bir kutsal yağla dolu bir şişeyi alarak hizmetçi kızlardan birine vermiş. "Al bunu" demiş, "ve oradaki atı ve giysileri de yanında götür ve hepsini az önce gördüğümüz adamın yanına bırak. Ve bu yağı da adamın kalbinin etrafına sür, eğer içinde bir can taşıyorsa, bunun etkisiyle ayağa kalkacaktır. Sonra ne yapacağını izle."

Hizmetçi kız oradan ayrılmış ve yağın tümünü Owain'in üstüne dökmüş, atı ve giysileri hemen yanına bırakmış ve biraz uzaklaşarak onu izlemek için saklanmış. Çok geçmeden adamın kollarını kımıldatmaya başladığını görmüş, adam doğrularak kendine bir bakmış ve görüntüsünün çirkinliğinden utanmış. Sonra yanındaki atı ve giysileri fark etmiş. Giysileri atın eyerinden alabileceği noktaya gelinceye dek sürünmüş. Giyindikten sonra güçlükle ata binmiş. Derken genç kız adama görünmüş ve onu selamlamış. Adam kızı görünce sevinmiş ve orasının hangi ülke ve hangi bölge olduğunu sormuş.

"Doğrusu" demiş hizmetçi kız, "dul bir kontes şuradaki şatonun sahibesidir. Kocasının ölümü üzerine ona iki kontluk toprağı kalmıştı, ama şimdi, komşusu olan ve onun karısı olmayı reddettiği için topraklarına el koyan genç bir konttan kurtarabildiği bir bu şato kaldı."

"Çok yazık" demiş Owain.

O ve hizmetçi kız şatoya doğru yola koyulmuşlar. Şatoya varınca Owain atından inmiş. Hizmetçi kız onu güzel bir odaya götürmüş ve bir ateş yakarak yanından ayrılmış. Hizmetçi kız kontesin yanına gitmiş ve şişeyi ona vermiş.

"Kızım" demiş kontes, "nereye gitti bunca kutsal yağ?"

"Hepsini kullanmayacak mıydım?" demiş kız.

"Ah, kızım" demiş kontes, "bu yaptığın için seni kolay kolay bağışlayamam; yüz kırk paund değerindeki bu kıymetli yağın tanımadığımız bir yabancı

için harcanması beni üzdü. Neyse, tamamen iyileşene dek sen onun başında bekle."

Ve hizmetçi kız söyleneni yapmış, tekrar iyileşinceye kadar ona bakmış, et ve içecek vermiş, ateşini yakmış ve yatacak yer ve ilaç sağlamış. Owain üç ay içinde eski görüntüsüne kavuşmuş, hatta her zamankinden daha da yakışıklı olmuş.

Owain kontesi istenmeyen âşıktan kurtarmış. Kalabalık bir orduyla çıkagelen adamın üzerine yürümüş, çarpışmış ve alaşağı etmiş, sonra utanç içindeki adamla birlikte şatonun giriş kapısına dönmüş, orada onu armağan olarak kontese sunmuş. "Kutsal yağına karşılık olarak bunu kabul et" demiş.

Kontes buna çok sevinmiş. Ve adam, canının fidyesi olarak kontesin elinden aldığı iki kontluğu ve serbest bırakılması için de rehinelerin yanı sıra kendi topraklarının yarısını, altın ve gümüşlerinin ve mücevherlerinin hepsini kontese vermiş. Kontes ve bütün tebaası Owain'in kalması için diretmişler, ama o uzak diyarlarda ve çöllerde gezinmeyi seçmiş. Bir zamanlar Yaşam Pınarı'nın muhafızı ve onun peri kontesinin üç yıl boyunca kocası olmuş olan Owain'e, şaşaalı bir derebeyi mülküne ve alımlı bir eşe sahip çok zengin bir taşra centilmeni olarak yaşamak artık çekici gelmiyormuş. Kontesin ona verdiği güzel siyah bir küheylana binerek, bildiği ama yaklaşamadığı iki alan arasında elle tutulur bir amacı olmaksızın arayışını sürdüren yurtsuz bir gezgin olarak yollara düşmüş – Bu, Benliğin yeniden bütünleşmesinin ezeli yoludur.

Sonra, günlerden bir gün, yolculuğunun bir anında, yakındaki bir koruluktan gelen şiddetli ve korkunç bir kükreme işitmiş. Kükreme ikinci kez, sonra üçüncü kez tekrarlanmış. Atını hızla kükremenin geldiği yere sürmüş ve koruluğun ortasında kocaman sarp bir tümsek görmüş, yanında bir kaya varmış. Kayada bir yarık ve yarığın içinde bir yılan varmış. Kayanın yanında siyah bir aslan duruyormuş ve aslan oradan kaçmak için ne zaman davransa, yılan ona doğru hamle yapıyormuş.

Owain kılıcını kınından çıkarıp kayaya yaklaşmış ve yılan ileri doğru atıldığı anda bir vuruşta onu ikiye bölmüş. Ve kılıcını temizleyerek kaldığı yerden yoluna devam etmiş. Ama gel gör ki aslan, sanki onun yetiştirdiği bir tazıymış gibi onu izliyor ve çevresinde oyunlar oynuyormuş.

O akşam Owain atından inmiş ve atını düz ve ağaçlıklı bir otlağa salmış. Sonra ateş yakmış; çalılar tutuştuğunda aslan ona ateşi üç gece yanık tutmaya yetecek kadar yakacak getirmiş. Ve aslan ortadan kaybolmuş. Sonra geri dönmüş, ağzında güzel iri bir karaca varmış. Ve onu Owain'in önüne atmış. ...

Böylece şövalye bir dost, bir yardımcı, deyim yerindeyse ikinci bir ego kazanır. Bu aslan, ilerde tek başına savaşsa kaybedeceği birçok çarpışmadaki aksiliklerden Owain'i kurtarır. Düşmanları ondan daha güçlü ve onursuzdur ve şövalye onlarla hep dürüstçe, erkek erkeğe, şövalyelik düsturuna göre dövüşmeye gayret etmektedir. Ama aslan, kendisinden istenmediği, hatta Owain tarafından yasaklandığı halde, er geç ve tam da gerektiği anda, herkesin şaşkın bakışları arasında meydanda belirir. Şövalyenin gözü pek kararlarını almadan önce yanındaki hayvanlar kralının üstün sezgisine başvurmaya razı olması için bunun gibi birçok yerinde kurtarış yapılması gerekmiştir. Serüveninin son aşamalarında, bu hayvansal alteregosunun dilsiz rehberliğini bir tür üstün öğüt olarak kabul etmiştir.

Yılanın katledilmesi, simgesel olarak, Siegfried'in, Tristan'ın,[Φ] Perseus'un, İndra'nın ve dünya efsanelerindeki diğer büyük ejderha

---

[Φ] Ünlü bir ortaçağ anlatısı olan ve pek çok Avrupa dilinde yazılıp söylenen, aslında Kelt kökenli olan destanın erkek kahramanı. İseult, İsolde, İsotte, İsolt ya da Yseult adıyla bilinen İrlanda prensesiyle aşkları ve maceraları Wagner'in *Tristan ve İsolde* eserine de konu olmuştur. Bizim kitabımızda geçtiği konu bağlamında (Arthuryan romans ya da Wagner operası) prensesin adlarının birkaçı kullanılacaktır –yn.

öldürücülerinin ejderhayı katletmesine denk düşmektedir. Bu ameliyle Owain, aslanın lehine olan bir karar vermiştir. Bunun ödülü ise aslanın dostluğunun kazanılmasıdır – bu, ejderhanın öldürülmesi ameli sonucu her zaman ve her ortaya çıkan insanüstü kudret biçimindeki lütfun özel bir çeşidi ve tezahürüdür. Çünkü Owain, bilinçdışı olarak, bütün hayvanlar arasından kendine dost ve ayrılmaz karşılığı olarak hayvanlar kralını seçmiştir. Onu soğuk-kanlı, zehirli ve sinsi yılanın kötülüğünden kurtarmayı seçtiği anda bu sıcak-kanlı, soylu memeliyle olan kendi biyolojik ve ruhsal akrabalığının içgüdüsel olarak farkına varmıştır. Bu eylemi Owain'i –gururu ve gücü, cömertlik ve sabırla birleştirerek– en yüce biçimine ulaşan hayvansal kudretle donatır. Böylece, deyim yerindeyse, totem hayvanını keşfetmiş ve bu hayvanın içgüdüsünü, yararlı ve itaatkâr bir işlev olarak insansal kişiliğiyle bütünleştirmiştir; bu, yeniden doğan şövalyeliğinin kuvvetine, hayvanlaştığı ve ormanın yaratıkları arasında yaşadığı anlarda onu alabildiğine dolduran denetimsiz güç biçiminde yeni bir güç ekler. Kral aslanın kuvveti ve bilgeliği onun rehberi olmuştur. Owain'in fiziksel yönünün itaatkâr, ama yine de bir tür üstün sezgi olarak kendiliğinden eyleme geçen bu dışavurumu, Owain'i, Yuvarlak Masa topluluğu ve onların anlamsız merasimleriyle temsil edilen toplumsal yaşamın yalnızca dünyasal göreneklerine kendini kaptırarak elinden kaçırdığı kontesine geri götürecektir.

Aslanı keşfetmesinden ve kurtarmasından sonra Sir Owain'in başına gelen ilk macera gelecekle ilgili bir müjde veriyordu. Minnettar hayvan Owain'i günün geri kalanında bir köpek gibi izlemiş ve o gece akşam yemeği olarak ona karacayı getirmişti.

... Owain ölü hayvanı almış, derisini yüzmüş ve etini şişlere dizerek ateşte pişirmiş. Karacanın arta kalanıyla da aslana bir ziyafet çekmiş. Ve etin pişmesi-

ni beklediği sırada, uzakta olmayan bir yerden gelen derin bir iç çekiş işitmiş; ardından bir daha ve bir daha işitmiş aynı iç çekişi. Sesin bir ölümlüden gelip gelmediğini öğrenmek için seslenmiş ve öyle olduğu yanıtını almış.

"Kimsin sen?" diye sormuş Owain.

"Doğrusu" demiş ses, "Ben Luned'im, Pınarın Kontesi'nin hizmetçisi."

"Niye buradasın peki?" diye sormuş Owain.

"Hapsedildim" demiş kız, "Kral Arthur'un sarayından gelen ve kontesle evlenen şövalye yüzünden. Şövalye onunla kısa bir süre kaldı, ama sonra Kral Arthur'un sarayına gitti ve o zamandan beri dönmedi. O şövalye, dünyada en çok sevdiğim dostumdu. Kontesin hizmetkârlarından ikisi onu karaladılar ve ona sahtekâr dediler. Ben de onlara ikisinin bir tane ondan etmeyeceğini söyledim. Bu yüzden beni bu taş zindana hapsettiler ve belli bir güne kadar o gelip beni kurtarmazsa öleceğimi söylediler. Yarından sonra bunun için tanınan süre doluyor ve onu aramaya göndereceğim hiç kimse yok. Onun adı, Urien'in oğlu Owain'dir."

"Bu şövalye bütün bunları öğrenirse seni kurtarmaya geleceğinden emin misin?"

"Kesinlikle eminim" demiş kız.

Etler piştiğinde, Owain etleri kendisi ve hizmetçi kız arasında pay etmiş. Ve o güne dek hiçbir gözcü, efendisini, o gece aslanın Luned ve Owain'i izlediğinden daha dikkatli izlememiş.

Daha sonra yolda, Luned, Owain'le birlikte at üstünde, aslansa bir köpek gibi yanı başlarında giderlerken Owain, daha önceki Bolluk Şatosu'na çok benzeyen bir şatoda mola vermiş; iki şato arasındaki tek fark, bu şirin kırsal konağın üstüne hüzünlü bir kasvetin çökmüş olmasıymış, çünkü şatonun sahibinin iki oğlu –Ormanın Bekçisi, siyah, tek gözlü deve çok benzeyen– korkunç bir dev tarafından tutsak edilmiş ve ona yem olma tehlikesi yaşıyorlarmış. Owain canavarla yüzleşmeye gitmiş, aslan da onu izlemiş. Dev, Owa-

in'in silahlı olduğunu görünce, hızla ona doğru koşmuş ve saldırmış. Ve aslan devle, Owain'den daha şiddetli bir şekilde dövüşmüş.

"Doğrusu" diye itiraz etmiş dev, "yanında bu hayvan olmasaydı seninle dövüşmek bana hiç zor gelmezdi."

Bunun üzerine Owain aslanı şatoya geri götürmüş ve kapıyı üstüne kapatmış ve sonra devle önceki gibi dövüşmek için geri dönmüş. Aslan şiddetle kükremiş, çünkü Owain'in zor durumda olduğunu işitmiş. Kontun salonunun tepesine ulaşana dek tırmanmış ve oradan şatonun çatısına ulaşmış ve duvarlardan atlayarak Owain'in yanına varmış. Aslan pençesiyle deve bir darbe indirip gövdesini omzundan kalçasına dek yarmış, devin kalbi apaçık ortaya çıkmış ve dev düşüp ölmüş. Sonra Owain kurtulan iki genci babalarına teslim etmiş. ...

Yuvarlak Masanın ağırbaşlı çevresinden bir şövalye olarak Owain, tıpkı Gawain ve Lancelot gibi, ortaçağın saray çevrelerinin anlayışına göre kusursuz insandır; diğer bir deyişle, toplumsal bir varlık ve bir centilmen olarak, şövalyelik idealinin bedenlenmiş halidir. Öte yandan, konuşma yeteneği olmayan aslan, yani en haşmetli ve cömert biçimine bürünmüş olan hayvansal yaşam kudreti, Conn-eda'nın hikâyesindeki harika at gibi, kahramanı, toplumsal düzlemin aynı anda hem üstünde hem de altında yer alan doğaüstü güç alanına ulaştıran sezgisel yol gösterici ilkedir. Şövalyenin, hayvanlar kralının insanüstü ve insanaltı içgüdüsüyle birleşerek kusursuzlaşan insan bilincinin, yaba nıllığın titanından bile daha güçlü olduğu kanıtlanır ve bilinç, insan şövalyenin hem bilgelikten hem de güçten yoksun olmuş olacağı durumlarda zafere ulaşır.

... Vahşi devi yenen aslanlı şövalyenin kalması için çok üstelemişler, ama şövalye kalmak istememiş ve minnet duygularıyla dolu ailenin yanından ayrıla-

rak, Luned'in onu beklediği çayıra doğru yola koyulmuş. Ama oraya vardığında büyük bir ateş yakıldığını ve güzel, kumral saçlı iki gencin hizmetçi kızı alevlere doğru sürüklediklerini görmüş. Bu gençler, bir önceki yıl Luned'i ormana hapseden ve şimdi tehditlerini gerçekleştirmek için gelen Pınarın Kontesi'nin şatosundan iki hizmetkârmış. Owain onları dövüşe çağırmış, ikisi atlarını Owain'e doğru sürmüşler, aslan kükremiş ve çok çetin bir dövüş olmuş. Owain, devle giriştiği uzun mücadeleden sonra yorgun düşmüş. Yine de hizmetçi kız aslanın yardımıyla yanmaktan kurtulmuş. Ve bunun ardından Owain, Luned'le birlikte, Pınarın Kontesi'nin topraklarına geri dönmüş. ...

Şövalyenin doğaüstü eşiyle yeniden birleşmesinin ve uzlaşmasının ayrıntıları, yararlandığımız Galler metninde, yani *Red Book of Hergest*'te anlatılmıyor, ama romansın Chrétien de Troyes tarafından yazılan versiyonunda Fransız usulü görgülü davranış kalıplarını yansıtan bir yenilikle buna yer veriliyor. Bu zarif anlatıya göre kontesin kendisi, Luned'i (Fransızcadaki adı Lunete'dir) soymak ve yakmak için gelen iki hizmetkârının yanındadır ve aslanlı şövalyenin zaferine tanık olur, ama onu tanımaz;

... çünkü şövalyenin giydiği zırh ona yabancıymış ve şövalyenin adını bilmiyormuş. Yenilgiye uğrayan iki hizmetkâr, genç kız için yaktıkları ateşte yakılmışlar, *"çünkü başkasını hatalı olarak yargılayan birinin, o kişi için hükmettiği ölüm biçiminin aynısıyla cezalandırılması doğru ve adildir."* Lunete hanımıyla barıştığı için sevinçliymiş. Orada bulunan herkes, şövalyenin kim olduğunu anlamaksızın, ömür boyu onun hizmetinde olacaklarını beyan etmişler, hatta farkında olmadan şövalyenin kalbine hükmeden kontes ondan, o ve aslanı güçlerini toplayıncaya dek kalmasını rica etmiş.

Şövalye şöyle yanıt vermiş: "Leydimin hoşnutsuzluğu ve kızgınlığı üstümden kalkana dek hiçbir yerde kalamam, leydim. Ancak o zaman bütün gayret-

lerim amacına ulaşacaktır."

"Gerçekten de" demiş kontes, "buna üzüldüm. Sana karşı kötü niyet besleyen bir leydi saygıyı hak edemez. Çok büyük bir kabahat işlemedikçe Senin gibi böylesine yiğit bir şövalyeye kapısını kapatmaması gerekir."

"Leydim" diye karşılık vermiş şövalye, "katlanması ne denli güç olursa olsun, onun isteği karşısında boynum kıldan incedir. Ama artık bana bundan söz etmeyin, çünkü sebebini veya buna yol açan suçu, bunu bilenler dışında hiç kimseye söylemeyeceğim."

"Peki siz ikiniz dışında bunu bilen var mı?"

"Doğrusu var leydim."

"O halde hiç değilse bize adınızı söyleyin saygıdeğer efendimiz; o zaman gitmekte özgür olursunuz."

"Tamamen özgür mü leydim? Hayır, özgür olamam. Borcum, ödeyebileceğimden daha fazladır. Yine de adımı sizden saklamamam gerekir. Ne zaman 'Aslanlı Şövalye' adını duyarsınız, aklınıza ben geleceğim, çünkü bu adla tanınmak isterim."

"Tanrı aşkına efendim, bu adın anlamı ne? Çünkü sizi daha önce hiç görmedik, bu adı da hiç işitmek."

"Leydim, ünümün yaygın olmadığını böylece anlamış olmalısınız."

Bunun üzerine leydi şöyle demiş: "İsteğinize aykırı olmasaydı eğer, konuğumuz olmanızı sizden bir kez daha rica ederdim."

"Leydimin gönlünü tekrar kazandığımdan kesin olarak emin oluncaya dek buna gerçekten cüret edemem leydim."

"Öyleyse Tanrı'ya emanet olarak yola koyulun saygıdeğer efendim ve Tanrı isterse, acınızı ve üzüntünüzü sevince dönüştürecektir."

"Leydim" demiş şövalye, "Tanrı duanıza kulak versin." Sonra yavaş yavaş şunu eklemiş yumuşak bir sesle: "Leydim, anahtar sizin elinizde ve siz bilme-

seniz de, mutluluğumun kilit altında tutulduğu kutu da sizin elinizde." Sonra büyük bir üzüntüyle oradan ayrılmış. Onu Lunete dışında tanıyan olmamış ve Lunete atıyla ona bir süre eşlik etmiş.

Yanında bir tek Lunete varmış ve kahraman, adını açıklamamasını ondan ısrarlı rica etmiş. "Saygıdeğer efendim" demiş kız, "bunu asla yapmayacağım." Sonra ondan kendisini hiçbir zaman unutmamasını ve ne zaman bir fırsat doğsa, hanımının kalbinde hep bir yeri olmasını sağlamasını da istemiş. Kız ona bu konuda rahat olmasını, çünkü asla unutkan, nankör veya amaçsız olmayacağını söylemiş. Sonra şövalye ona binlerce kez teşekkür etmiş ve düşünceli bir şekilde ve yaralandığı için kendi ayakları üstünde yürüyemeyecek durumda olan aslanı taşımak zorunda olmasının sıkıntısı içinde oradan ayrılmış. Aslan için kalkanının içinde yosunlardan ve eğrelti otlarından bir döşek yapmış. Aslanı olabildiğince nazik bir şekilde döşeğin üstüne yatırmış ve kalkanın iç kısmında boydan boya uzanan aslanı eyerinin önünde taşımış. ...[1]

Chrétien de Troyes'in romansı daha birçok serüven anlatır, aslanın ve sahibinin karşılıklı bağlılığını sergiler ve sonra serüvenci şövalyeyi son göreviyle karşı karşıya getirir – Yaşam Tanrıçası'yla yeniden birleşme görevi ki bu oldukça zorlu bir görevdir.

... Bir gün şövalye, yine hayvan dostuyla birlikte, olağanüstü ağacın altındaki mucizevi pınara gelmiş, gizemli ve herkesin bildiği ritüeli yinelemiş, bir kâse su alarak levhanın üstüne dökmüş. Gök gürlemesi kırları sarsmış, şatonun arazisi içindeki duvarları devirmiş. Büyük ağaç yapraklarını dökmüş ve fırtınadan sonra sayısız kuş gelerek o güzel ezgiyi şakımışlar. Owain oturup bekle-

---

1 Chrétien de Troyes, *Le Chevalier au Lion* (Yvain), nüshadaki 4533 nolu dize, Max Foerster baskısı, Niemeyer Verlag, Halle, 1887; W. Wistar Comfort tarafından çevrilmiştir: *Arthurian Romances by Chrétien de Troyes*, Everyman's Library No. 698, s. 239 241.

miş. Ama pınarı savunacak bir Kara Şövalye yokmuş. Şatonun ve kasabanın sakinleri o kadar dehşete kapılmışlar ki, ne yapacaklarını bilememişler. "Allah cezasını versin," demişler, "buralara ilk evi konduranın ve bu kenti inşa edenlerin tümünün. Şu koskoca dünyada bula bula bu lanet yeri mi buldular, zira topraklarımızı işgal etmeye, bizi endişelendirmeye ve rahatsız etmeye tek bir adam yetiyor." Leydinin kendisi de büyük bir korku içindeymiş.

Leydiyi haftalardır şövalyenin dönüşüne hazırlayan hizmetçi kız Lunete bu fırsatı hemen ve akıllıca kullanmış. "Leydim, eğer bir şeyler tasarlamazsanız kötü bir müşkül durum sizi bekliyor" diye yakınmış.

Kontes şöyle karşılık vermiş: "O kadar bilgeysen, tasarlayabileceğim şeyi sen söyle, bende sana uyayım."

"İşin doğrusu leydim" demiş Lunete, "bir tasarım olsaydı seve seve size önerirdim, ama daha bilge bir akıl hocasına fena halde ihtiyacınız var. Nitekim bu işe karışmaya cüret edemem ve Tanrı'nın izniyle savaşın sorumluluğunu ve yükünü üstüne alacak değerli bir adam sarayınıza gelinceye dek ben de diğerleri gibi yağmura ve rüzgâra katlanacağım."

Ama kontes ille de bir tavsiye almak için üstelemiş; bunun üzerine Lunete, Aslanlı Şövalye'nin uygun bir savunucu olabileceğini düşündüğünü söylemiş. Kontes de aynı kanıdaymış; ama şövalyenin kendi kocası olduğundan henüz kuşkulanmıyormuş. Lunete atına atlayıp, hâlâ pınarda bekleyen şövalyeyle buluşmaya gitmiş. Ve onu güvenlik içinde şatoya getirmiş. Kontes, siperlik kaldırıldığında gördüğü şövalyenin, kendisini emanet etmiş olduğu kabahatli ve reddedilmiş eşi olduğunu anladığında hiddetlenmiş, ama yine de gururunu bir yana bırakmış ve önünde eğilen şövalyeyi bağışlamış.[1] — Şövalye böylece amacına ulaşmış ve iki zıt alanı birleştirmiş – bütün arayışının ardındaki belli belirsiz hedef buymuş.

---

[1] Chrétien de Troyes, *a.g.e.*, 6527-6813 nolu dizeler.

Çünkü bu iki alan, görüngüler dünyasındaki tezahürleri ikili bir görüntü sergilese de, aslında tek bir alandır. Owain, başlangıç adımı olarak, aslanla arasında sessiz ve gizemli bir birliktelik kurarak bu iki alanı hali hazırda birleştirmişti. Ona geri dönme kudretini veren sır buydu. Kontesi yatıştırmak amacıyla kendisine verdiği yeni ad, *Le Chevalier au Lion*, takındığı bir maske, yeni kişiliği, ruhsal alanda bir tür yeniden doğuşun simgesiydi. Tanrıça şövalyeyi eski kişiliğiyle asla kabul etmezdi. Ama kendi içindeki ve doğadaki sezgisel ilkeyle sessiz ve derin bir ilişki kurarak şimdi kendi değerini artırmıştı. Karşı konulmaz Aslan-İnsan –iki dünyanın efendisi, kusursuz galibi– haline gelmişti.

Mitolojide, hayvansal özellikleri insanla birleştiren diğer birçok etkileyici figürün yanı sıra, çok sayıda Aslan-İnsan örneği vardır. Örneğin Hindistan'daki Vişnu, dünyanın düzenini altüst eden Altın Giysi adlı heybetli bir iblisi yok etmek için "Yarı İnsan, Yarı Aslan" (Narasimha – insan bedenine, ama aslan başına ve pençelerine sahip) olarak bilinen canavar kılığına girmiştir. Yunan mitlerinde, imgelemimize daha yakın, bu nedenle de daha kolay çözümlenebilir olan diğer bir Aslan-İnsan figürüne rastlarız: onun adı Herakles'tir ve kahramanca amelleri sayesinde ilk çağ için bir model olmuştur, tıpkı Owain'in esasen Kelt olan ortaçağ Kuzey dünyasının halkları için olduğu gibi. Buna karşın Herakles kendisini Yunan geleneğindeki "aslan" ilkesiyle ilişkilendirmişti – bu, Kelt geleneğinin tam tersi bir tavırdır. Herakles'in aslanı, sadık bir köpek gibi onu izleyen bir aslan değil, yendiği, öldürdüğü ve derisini yüzdüğü bir aslandı, yani Nemea'nın yenilmez aslan canavarıydı. Herakles hayvanın postunu bundan böyle kişiliğine özgü bir giysi olarak hem zaferiyle övünmek hem de dost ve düşmanlarını korkutmak için giydi. Kahraman göğsünün üstünden

çaprazlama geçen korkunç pençeleriyle, başının üstünde yükselen kocaman açılmış yırtıcı ağzıyla ve sallanan kuyruğuyla, iki ayaklı bir üst-aslan, aslanlığı fetheden insan, yani kralını mağlup ederek tüm hayvan krallığını denetim altına alan insan olarak ülkede dolaşırmış.

Ama Herakles dev yılan Hydra'yı da öldürür. Eski mitolojilerin görsel yazı dilinde, insanların seçilmişi kusursuzluğa eriştiğinde, hayvan dünyasının birbirine düşman alanlarının *her ikisini de* birleştirerek üstün bir kudrete erişir. Yunan uygarlığının –Hıristiyanlığın ve modern insan çağının yolunu açan– ideal kahramanı, insanların zihninden, Mezopotamya'nın ve Mısır'ın daha eski mitolojilerinde ve dinlerinde çok belirgin olan hayvansal özelliklere ve biçimlere duyulan eski saygıyı söküp atmıştır. Musa ve Peygamberler, Eski Ahit'in Musevi inancını kurarlarken, hitap ettikleri insanların Akdeniz'in yerel boğa şekilli ilahlarına –İncil'de sözü edilen "altın buzağı"ya ve civardaki pagan dünyanın diğer hayvan tanrılarına– tapınma adetinin yeniden ortaya çıkmasına karşı sürdürdükleri kararlı savaş sırasında buna benzer bir dönüşüm meydana getirmişlerdir. Yunanlılar ve İbraniler ilahi alanı insanlaştırmışlardır; bu yeni bir çağın ve modern insanın doğuşunun şafağı anlamına geliyordu; antik dünyaya, hayvan dünyasıyla doğal bır akrabalığı olduğunu hisseden ve buna saygı duyan ilkel insandan miras kalan eski gelenekle bağlar tamamen kopmuştur.

Arkaik insan kendisini doğanın hayvan dünyasının bir parçası olarak görür ve kendisini çevresindeki hayvan komşuları arasında daha etkileyici olanın özellikleriyle ve güçleriyle özdeşleştirirdi. Kelt geleneği (Conn-eda'nın ve Owain'in hikâyelerinde ayırdına varabileceğimiz gibi) bu anlamda arkaiktir. Sayısız peri masalı, romantik öykü ve saray destanı yoluyla konuşan bu kadim his ve inanç, ortaçağ bo-

yunca Hıristiyan inancının ve şövalyelik idealinin ikili etkisi altında bir insanlaşma sürecinden geçen çağ insanına eski dersi tekrar ettirmiş, kusursuzluğun karşıt, "diğer" yolunu göstermiştir; yani içteki hayvan ruhunu öldürmeme ve kendimizi ondan ayırmama, bunun yerine, hayvanı insanın gayesi doğrultusunda yönlendirme, insanın gücü ile yalnızca evrende değil kendi içimizde de var olan insanüstü güçler arasında bir birlik kurmaya yönelik büyük ve çok zor görevde bir yardımcı olarak hizmet etmesi için onu kazanma yolunu göstermiştir. Aslanlı Şövalye'nin Arthuryan romansı Hıristiyanlıktaki, Yuvarlak Masa şövalyeliği tarafından temsil edilen, şövalyevari insanlık ideali ile kutsal, gizli pınar (yaşamın bütün güçlerinin sürekli içinden fışkırdığı kaynak) tarafından, Pınarın Leydisi ve amacına ulaşmasında kahramana yardım eden görkemli, yol gösterici aslan tarafından temsil edilen katışıksız yaşam güçleri arasındaki uyumu dile getirir.

İçteki hayvan tavizsiz bir ahlaklılıkla öldürülürse ya da en azından oturmuş bir toplumsal görenekle soğutulup kış uykusuna yatırılırsa, bilinçli kişilik, kendisine temel oluşturan ve kendisini örtük bir biçimde ayakta tutan gizli güçlerin canlandırıcılığından her zaman için mahrum kalacaktır. İçteki hayvan biraz tuhaf, çoğu zaman şaşırtıcı bir yol arkadaşı olarak kabul edilmeyi, bizimle birlikte yaşamasına izin verilmesini ister. Sessiz ve inatçı olmasına karşın, yine de bilinçli kişiliklerimizden daha çok şey bilir; onun belli belirsiz duyulan sesine kulak vermeyi öğrenirsek, daha da bilgili olduğunu anlarız. Onun sesi, içgüdünün sesi ve itkisidir ve bu ses, bütünüyle insan olmanın, yaşamın büyülü pınarıyla olan her türlü sezgisel teması küçümsemenin ve bundan yoksun olmanın özkibrine büründüğümüz sürece bilinçli kişiliğimizin bizi sürekli içine çektiği açmazlardan bizi kurtarabilecek yegane şeydir.

Bu nedenle Owain, Yunan ve modern geleneğin ideallerine taban tabana zıt olan bir Aslan-İnsandır. İnsan kusursuzluğunun bir simgesi olarak şeytani-üstinsana yönelik, daha sonraki Batıdan çok açıkça arkaik Doğuyu çağrıştıran bir tutumla uyumlu olarak, Keltlerin zihni ve ruhu tarafından biçimlendirilmiştir. Devasa yılanla birlikte kullanılan siyah aslan motifi de akla Doğuyu, özellikle de Suriye'yi ve Mezopotamya'yı getirmektedir. Değerli yaşam suyunu veren kuyu simgesi, kuraklık korkusunu ve susuzluktan ölme tehlikesini hep içinde taşıyan Yakındoğu'nun güneşten kavrulan ülkelerinin çoktandır tanıdığı bir simgedir; dolayısıyla ilk kez Britanya Adaları'nın bol yağışlı ikliminin esinlendirdiği bir imge değildir.

Romalıların fethinden çok önce eski Asya Ana, zengin mitolojik mirasının bir kısmını uzaktaki batı adalarının halklarına bahşetmiştir. Filistin kıyılarından yelken açan Fenikeliler Herkül Kapıları'ndan geçerek Cornwall limanına ulaşmış ve orada, zamanın tunç uygarlıkları için çok değerli olan kalay madenlerini kullanmışlardır. Klasik öncesi Mısır-Babil uygarlıklarının simgeleri ve masalları bu yolla doğrudan Britanya, Galler ve İrlanda'daki Kelt-öncesi ve Kelt halklarına ulaşmıştır. Ve bu uzak ülkelerin daha sonra Hıristiyan, ardından Cermen-İngiliz ve dalga dalga gelen Şövalye-Norman istilacılar tarafından ele geçirilmesine karşın, eski bilgelik yine de hayatta kalmıştır. Kelt ırkının dehası, insan yüreğinin sonsuzluğa uzanan mitsel romansının büyülü kumaşlarını dokuma kudreti bakımından bugüne kadar aşılamamıştır. Kıta Avrupası, Rönesans'ın doğuşuna kadar geçen yüzyıllar boyunca kendi büyücülüğünün etkisi altında kalmıştır. Bugün bu deha, Kelt Yeniden Doğuş'unun simgesi William Butler Yeats, Fiona Macleod (William Sharp), John Synge ve diğer şairlerin şiirleri ve keza Richard Wagner'in Arthuryan Parsifal'i ve Tristan'ı yoluyla

modern insanın ruhunu (yeri gelmişken söyleyelim, bu çok eski bir ruhtur) büyüleyerek, bize yeniden temas eder.

Eski simgesel masalların ortaçağdaki yeniden yazımlarının nasıl bir kavrayış derecesiyle oluşturulduğunu ve algılandığını kestirmek güçtür; ama bunlarda, bilinçli bir geleneğin sürdüğünü sezdiren bir inandırıcılık vardır. Şairlerin hepsi de ne yaptıklarını tam olarak biliyor değillerdi, ama öte yandan kesinlikle bunu bilen birçok şair vardı. Açıkça saray geleneğini yansıtan romanslar, Hıristiyanlık öncesi, hatta Avrupa öncesi geçmişin bütünüyle uzak olmayan bir türevi olduklarına ilişkin birçok işaret barındırır.

Şövalye Sir Owain, serüveni için yalnızca hazırlık niteliğinde olan bir süreçte, Sir Gawain'in serüveninin bütününü oluşturan iki sınamanın üstesinden gelir. Bolluk Şatosu'nda, Gawain'in yatak cibinliğinin içindeki ilişkisini akla getiren tensel arzunun ayartıcılığından yakasını kurtarır ve tek gözlü kara Orman Bekçisi'nin karşısında, Gawain'in boynunu baltaya uzattığında hissettiği ölümün dehşetine meydan okur. Owain'in uzun serüveni, bu noktadan sonra, daha ileri ve daha yüksek bir anlamla ilgilidir. Zahmetli bir yeniden bütünleşme süreci yoluyla, bir düşteymiş gibi ilerleyerek Yaşam Pınarı'na ilk vardığında elde etmiş olduğu şeyi yavaş yavaş geri kazanır. Görüngüler dünyasının sorunlarının ve denetimlerinin ayırdında olan bilinçli kişiliklerin ve hem görüngüler dünyasının hem de onun bilinçli tanığının daimi olarak içinden çıktığı daha derindeki varoluş kaynaklarının sezgisi olan bilinçdışı kişiliklerin uyumlu bir bileşimini elde eder. Böylesine bir uyumla bütünleşmiş bir yaşam biçimi, doğanın her yeni doğan bebeğe daha en başında, anlaşılamaz bir biçimde lütfettiği ve büyüyen çocuğun daha sonra, özbilince sahip bireyselliğinin gelişimiyle birlikte, yitirdiği bir nimettir. Owain'in romansı, görsel metni yoluyla,

bu nimetin olgunluk aşamasında, gökyüzü krallığının saadeti içinde nasıl geri kazanılacağını öğretir: İsa'nın kusursuzluğun örneği olarak gösterdiği ilkel aydınlanmış çocukluk evresi örüntüsüne uygun olarak masumiyet yeniden doğmalı ve dayanıklılık yeniden kurulmalı.

III. Lancelot

1

Paris'te veya Fransa'nın başka herhangi bir yerinde bir paket sıradan Fransız iskambil kâğıdı satın aldığınızda, kâğıtların resimli yüzlerinin hepsinin bir adı olduğunu, belki biraz şaşırarak, görürsünüz. Krallar, geçmişin dört ünlü hükümdarının adlarını taşır: Davut, İskender, Sezar ve Charlemagne. Kraliçeler, Eski Ahit'teki Raşel ve Yudit (sırasıyla anneliğin ve dişil kahramanlığın simgeleri) ve iki Yunan tanrıçasıdır. Şövalyeler ya da valeler Lancelot'la, yani sinek valeyle başlar. Onun ardından, Charlemagne'nın başşövalyelerinden biri olan Danimarkalı Roger maça valesi, sonra Troyalı Hektor karo valesi[1] ve son olarak La Hire kupa valesi[2] olarak gelir. Onaltıncı ila onsekizinci yüzyıl kâğıt oyunlarının birçoğunda (örneğin bezik), bu gözü pek

[1] Hektor'un oğlu Astyanaks'ın, Fransa krallarının kraliyet soyunun mitsel ata sı olmak için Troya'nın yıkıntıları arasından kaçtığına inanılır. Aynı şekilde, Aineias'ın İtalya'ya kaçtığına ve Roma'yı kurduğuna inanılır.

[2] La Hire, diğer adıyla Etienne de Vignolles (yaklaşık 1390-1443), Fransa Kralı VII. Charles'ın sarayındaki başgörevlilerden biriydi. Kral Charles, Jeanne d'Arc'ın yardımıyla Yüzyıl Savaşı'nı sona erdirdi; Fransız iskambil kâğıtlarının resimli yüzlerine bu adları veren Kral Charles'tı.

dört bekâr şövalye, kralların ve kraliçelerin evlilik yaşamındaki uyumu bozmaya hizmet eder. Bu nedenle Sir Lancelot, ünlü yasak âşık rolünü popüler Fransız imgeleminde bugüne kadar sürdürmüştür.

Lancelot du Lac, kralına ihanet etmiş, lekesiz şövalyelik idealini küçük düşürmüş ve ömrü boyunca sürdürdüğü zina günahı nedeniyle Hıristiyan şövalyeliğinin Kutsal Kâse arayışını nihai noktaya taşıyamamış olsa da Arthur'un Yuvarlak Masa şövalyelerinin kuşkusuz en çekicisi ve gösterişlisidir. Lancelot tapınağa yaklaşmaya kalkıştığında gizemli bir ses tarafından uyarılır: ***"Sir Lancelot, burası taştan daha serttir, tahtadan daha acıdır ve incir ağacının yaprağından daha çıplak ve yalındır; öyleyse buradan git ve bu kutsal yerden uzak dur."*** Ve Lancelot bu sesi duyunca ne yapacağını bilememiş ve gözyaşları içinde oradan ayrılmış ve doğduğu ana lanet etmiş: ***"Günahım ve kötü kişiliğim onurumu beş paralık etti; çünkü ne zaman dünyasal arzular için dünyasal serüvenler peşinde koşsam, onları her zaman elde ettim ve her yerde en iyiye sahip oldum ve ister haklı, ister haksız olsun, hiçbir çekişmede altta kalmadım. Ve şimdi kutsal şeyler için serüvene atıldığımda, eski günahımın bana engel olduğunu ve beni utandırdığını görüyor ve anlıyorum."***[1] Lancelot, arayışının esinlendirmesiyle geçici olarak ıslah olur ve böylece başarıya, bir günahkârın yaklaşabileceği kadar yaklaşır; ama Kutsal Kâse Graal'ın, gayrimeşru oğlu Sir Galahad tarafından elde edilmesi üzerine Arthur'un sarayına döndükten sonra, çaresizlik içinde yine eski aşkının kollarına koşar ve kısa süre sonra Yuvarlak Masa kardeşliği felakete sürüklenir. Bunun sonucunda kraliçe gözden düşer, birçok şövalye katledilir, Sir Gawain Sir Lancelot tarafından öldürülür ve Lancelot'un kendisi sürgün edilir. Yaşanan bir dizi fela-

---

1 Malory, *Morte d'Arthur*, XIII, 19.

ket, kralın ölümüyle ve Yuvarlak Masanın dağılmasıyla sona erer.

Sonraki kuşaklar, bütün yaşamı boyunca Kraliçe Guinevere'ye yönelik gizli ama herkesçe bilinen tutkusunun esiri olan bu zeki savaşçı ve âşığın efsanesine, Arthur'un maiyetindeki diğer şövalyelerin serüvenlerinden ve acılarından daha fazla ilgi duymuştur. Bu en popüler, en atılgan figürde büyüleyici bir yan vardır. Arkadaşlarının ortaçağ kahramanlık ideallerinden çok farklı, zamanı henüz gelmemiş, son derece insansal ve kalıcı bir şeyi temsil eder.[1] Sir Lancelot eril toplumsal eylem dünyasında değil, dişil imgelemin umutlarında ve düşlerinde var olan erkeklik idealinin bedenlenmesidir. Yani Lancelot, modern analitik psikologun terimleriyle, "animus arketipi"nin, yani kadın psişesinde bulunan düşsel erkeklik imgesinin bir örneğidir. Öte yandan, Gawain ve Owain ve Yuvarlak Masanın diğer şövalyelerinin büyük bir kısmı, erkeklere özgü serüvenler ve kararlarla boğuşan ortaçağa ait eril psişenin kendisini temsil eder.[2]

---

1 Sir Gawain (J. L. Weston'ın sık sık vurguladığı gibi) erken İngiliz şövalyeliğinin *gerçek* kahramanıdır.

2 Arthuryan romanslarda animus-figürlerinin azlığına karşın, bunun zıttının, yani anima arketipinin temsilcileri boldur. Erkeğin "düşsel kadını" erkeğin bilinçdışı özleminin ele avuca sığmayan, çekici ve tehlikeli, haylaz ve şefkatli, muğlak kadını kahramanın yardımcıları olarak hizmet eden göl perileri, onu büyüleyen ve taciz eden kötü kraliçeler, sürekli olarak ve her yerde ondan yardım dileyen göz kamaştırıcı leydiler ve güzel genç kızlar olarak her yerde karşımıza çıkmaktadır: Kral Arthur'a hedefini şaşmayan Excalibur kılıcını ve sahibini yenilmez kılan kınını bahşeden Gölün Leydisi Nimue; kralı ve onun şövalyelerinin birçoğunu büyüleyen Morgan le Fay; dönemin en esinlenmiş ve esinleyici figürü olan büyücü Merlin'i canlı canlı mezara gömen Niniane.

Ayrıca yeri gelmişken belirtmek gerekirse Merlin, İhtiyar Bilge Adam arketipinin kusursuz bir örneği, bilinçdışının sezgisel bilgeliğinin kişileşmesidir.

Lancelot'un adı, gözü pek ve kayıtsız âşığı ifade eden atasözlerine konu olmuştur ve bu bakımdan İrlanda prensesi Kraliçe İsotte'nin[Φ] aşığı Tristan'ın adıyla denktir. Her ikisi de aynı yürekliliğe sahip, aynı yasak tutkunun yazgısıyla lanetlenmiş ve kutsanmış kahramanlardı, her ikisi de kendi efendisinin karısının büyüsüne kapılmıştı. Bir

---

Esinlendirmesiyle ve gizli öğüdüyle, şövalyeler ve kral tarafından temsil edilen bilinçli kişiliğe yol gösterir. Merlin figürü, Kelt druidleri yoluyla, doğaüstü bir kozmik bilgelikle ve büyücülük gücüyle donatılmış ilkçağ kabile rahibinden ve büyücü hekiminden, şarkılarının sihriyle görünmez varlıkları çağırabilen ilahi ozandan gelmektedir. Antik Yunan'ın, ezgileri vahşi hayvanları ehlileştiren ve dilsiz taşları harekete geçirerek kendiliklerinden duvarlar ve binalar meydana getirmelerini sağlayan, gizemlerin ve erginlenmelerin ozanı ve efendisi Orpheus gibi, Merlin de taşlara hükmedebilmektedir. Büyü gücüyle, Stonehenge'in, "devlerin dansı," büyük taş çemberini İrlanda'dan Salisbury ovasına taşımıştır. Merlin, Büyülü Orman'ın, başka bir deyişle bütün güçleri ve muammalarıyla bilinçdışı alanın Efendisi'dir; şatosunun sayılamayacak kadar çok olan pencereleri tek bir manzaraya açılır. Alimi mutlak Merlin, geçmişi ve geleceği bilir. Bakışları yeryüzünü delip geçerek gizli derinliklere ulaşır ve orada, bir kulenin temellerini sallayan gizli ejderhaları görebilir. "Seksen yaşındaki" yaşlı bir adam kisvesinde, beklenmedik bir anda, defalarca şövalyelerin ve özel öğrencisi Kral Arthur'un karşısına çıkarak gelecekteki olayları önceden söyler, uyarı ve öğütlerde bulunur. Ondört yaşında bir çocuk olarak da görünebilir, tüm yaşları ve zamanları aşan bir bilgelikle konuşabilir. Bu bakımdan o, Çinli İhtiyar Adam'a, adı aynı zamanda "İhtiyar Çocuk" anlamına da gelen Lao-tse'ye, "İhtiyar Kişi"ye benzer. Kral Arthur'un uğraşının ve sarayının denetçisi ve rehberi olarak üstlendiği rolle Merlin, Hindu geleneğindeki *guru*'ya, yani aile rahibine, Hindu aile reislerinin ve krallarının büyücüsüne ve manevi öğretmenine çok benzer. Yuvarlak Masa'nın yaratıcısı ve Arthur'un bebeklikten krallığın zirvesine kadar rehberi olan Merlin, tüm efsanenin harekete geçirici ilkesidir.

Φ Kraliçe İsotte ya da yaygın adıyla İsolde için bkz. s. 138'deki yayıncının notu yn.

keresinde, rakip ordular arasında düzenlenen büyük bir müsabakada birbirleriyle karşılaşmışlardı ve Lancelot tarafından bir an atından düşürülmesine karşın Tristan dövüşü öyle bir yiğitlik ve dayanıklılıkla sürdürmüştü ki, sonunda ikisi kılıçlarını birbirlerine teslim ederek kucaklaşmışlardı.[1] Aralarında ezeli ve ebedi bir dostluk doğmuştu, çünkü ikisi de aynı hamurdan yoğrulmuştu; aynı şeytansı büyünün etkisi altındaydılar. Dante ikisini, *Inferno*'nun beşinci Manzumesinde, Tristan'ın, Troyalı Paris'le yan yana duman içinde, söndürülemez arzunun kasırgasında sürüklenirken bir an göründüğü İkinci Daire'de (şehvet günahkârlarının dairesi) gösterir. Birkaç satır sonra, doymak bilmez bir kucaklaşmanın cezası olarak kocasının erkek kardeşiyle birlikte kilit altında tutulan Riminili Francesca, âşığıyla birlikte Guinevere ve Lancelot'un ilk öpüşmesini okuduklarında günaha ve felakete nasıl sürüklendiğini ıstırap içinde itiraf eder: "Yalnızdık, hiçbir şeyden kuşkulanmıyorduk. Kitabı okurken birçok kez göz göze geldik, yüzlerimizin rengi değişti, ama yalnızca bir an yenik düştük. Arzuyla gülümseyen dudakların o büyük âşık tarafından öpüldüğü bölümü okurken, benden asla ayrılmayacak olan sevgilim, ürpertiler içinde, dudaklarımı öptü. Ve o gün kitabı okumayı daha fazla sürdürmedik."[2]

Sir Lancelot'un ruhani erginlenmesi, kutsal yaşama yönelik yüce arayış yoluyla olmamıştır. Onun halesi –söndürülemez suç ateşinin halesi– doyumsuz tutkunun pervasız güçlerinin kural tanımaz, belirsiz erginlenmesinin işaretidir. Ruhunun yasak meyvesine olan gözü kara düşkünlüğünde, utanmazlığında ve halkın yargısından ve aşağıla-

---

1 *Morte d'Arthur*, X, 67-86

2 *Inferno*, v, 129-238.

masından kurtulmaktaki olağanüstü becerisinde insanlıkdışı, şeytansı, muzip bir şey vardır. Ve onu ünlü yapan şey, onu belleğimize kazıyan sır budur. Çünkü o yalnızca gözü pek bir insan değil, aynı zamanda, peri âleminin gizilgüçlerini kendi yanına çekmiş ve ruhun yasaklanmış güçleriyle kutsanmış doğaüstü bir varlık, periler tarafından bebekken gizlice değiştirilen biridir.

Sir Lancelot insan anne-babadan doğmaydı, Benwick Kralı Ban'in oğluydu ve Lancelot olarak değil, Galahad adıyla vaftiz edilmişti; bu ad sonunda onun oğluna verildi. Ama Lancelot, yani birinci Galahad, henüz bir bebekken, Gölün Leydisi –Kral Arthur'a büyülü kılıç Excalibur'u bahşeden aynı kişi– tarafından uzaklara götürülmüş ve yetiştirilmişti. Ve dalgaların altındaki mucizevi, insansal olmayan bir ülkede, en temel saf yaşam gücünün mitsel krallığında büyütülmüştü; orada ona insanlar değil, cinler ve periler bakmıştı ve onsekiz yaşına gelinceye kadar orada kalmıştı. Gölün Leydisi, yani Lancelot'un koruyucusu, ona büyüyü bozma, ejderhalarla denk olma ve diğer bütün insanüstü özelliklere sahip olma kudreti sağlayan büyülü bir yüzük vermişti. Ona Lancelot du Lac, yani Gölün Lancelot'u adını takan da Gölün Leydi'sidir. Bu ad onun ikinci karakterini, Dalgalar altındaki Ülkede geçirdiği ilk gençliği sırasında kişiliğini doyuran temel güçlerin daha da değerli kıldığı kişiliğini ifade etmektedir.

2

Sir Lancelot'un kılıcının efsanesi, onun çift kişiliğinin bir diğer belirtisidir. Mitin ve efsanenin evrensel görsel dilinin geleneklerine göre, bir kahramanın amellerini gerçekleştirirken kullandığı silah, onun tamamlayıcı parçasıdır, dışavurduğu kudretin simgesidir. Sir

Lancelot'un kılıcı –yakın dostu olan Sir Gawain'e öldürücü darbeyi indirdiği yenilmez silah– tahmin edilebileceği gibi, perilerin gizemli diyarından gelmiştir. Ona sahip olan ilk insan, trajik, tuhaf ve ölümcül Northumbrialı kahraman Sir Balin'di; soylu bir amaç taşıyan, yine de hep yanlışlık yapan, "intikamının ziyadesiyle alınacağı" korkunç Istırap Getiren Darbeyi indirmekle kalmayıp, "o güne dek işitilmiş en hayret verici çarpışma"da sevgili erkek kardeşi Sir Balan'la dövüşen ve onu öldüren Sir Balin. Sir Balin "İki Kılıçlı Şövalye" diye anılırdı; bu, bölünmüş kişiliğini ifade eden bir unvandır. Ve çarpıştığı erkek kardeşi, kendisiyle neredeyse aynı adı taşıyan ve "en iyi dost," "dünyada en çok sevdiği adam" olan Sir Balan kendisinin, başka bir surete bürünmüş halinden başka bir şey değildir. İkisi sürekli birbirlerini görmeyi ve bir araya gelmeyi isterler, ama kılıcın –ki daha sonra, aksi ve tehlikeli gücüyle birlikte Lancelot'a geçecektir– belirleyici niteliği ve ölümcül yazgısında içkin olan bir peri hilesiyle, sevgide değil ama savaş meydanında karşı karşıya gelecekler ve hatalarını çok geç anlayacaklardır.

Yalnızca kör talihle yüklü güzelliği nedeniyle değil, aynı zamanda döngünün bütününün ölümcüllüğüne ilişkin birtakım ipuçlarını da gözler önüne serdiği için, Sir Balin'in hikâyesine baştan sona göz atmaya değer. Malory bu hikâyeyi muazzam derlemesinin başına koymuştur; çünkü bu hikâye Balin'in kılıcını devralanın işlediği günahın başlattığı karanlık felaketin başlangıcı ve önhabercisi niteliğindedir. Merlin'in bu harikulade masalda oynadığı rolden de söz etmeye değer. Onun sürekli, hiç silinmeyen varlığının gücünü öğrenmeye ve hissetmeye başlıyoruz. Merlin'in ara sıra, ama tam zamanında ortaya çıkışları, kuşatıcı bir atmosferin bir insan figürüne dönüşen yoğunlaşmaları gibidir; o yaşayan, devinen, önceden bilen ve gösteren bü-

yüdür, Tanrı'nın inayetidir; bütün bu erginlenmelerin, sınamaların, felaketlerin ve haz yanılsamalarının ardındaki Esrarengiz figürdür.

... Kral Arthur'un sarayına genç bir kız gelmiş; kız üstünde asil bir kılıç taşımaktaymış – dünyanın bu kılıcı ilk görüşü. Büyük leydi Avelionlu Lile'den bir mesaj getirmiş. Ve kral hayretler içinde şöyle demiş: "Genç bayan, niçin o kılıcı kuşandınız? Size ait gibi durmuyor."

"Size şimdi anlatacağım" demiş genç kız. "Kuşandığım bu kılıç üzerimde büyük bir sıkıntı ve yüktür; çünkü bu kılıcı bir şövalye dışında hiç kimseye teslim edemem. Ama onun kılıç ustalığında ve amellerinde iyi bir adam olması ve kötülükten ya da hilekârlıktan ya da ihanetten uzak olması gerek. Bütün bu erdemlere sahip olan bir şövalye bulursam, bu kılıcı kınından çekip çıkarmasına izin vereceğim."

"Hayret" demiş Arthur, "eğer doğruyu söylüyorsan kılıcı ben kendim çıkarmayı deneyeceğim; en iyi şövalye benim demiyorum, ama benim denemem bitince birbiri ardına denemeye girişecek bütün baronlara örnek olsun diye ilk ben çekeceğim kılıcınızı."

Bunun üzerine Arthur kılıcı kınından ve sapından tutarak bütün gücüyle çekmiş, ama kılıç çıkmamış.

"Efendim" demiş genç kız, "harcadığınız gücün yarısı bile fazla; çünkü kılıcı çıkaracak olan, bunu pek az bir gayretle yapacaktır."

"İyi dedin" demiş Arthur. "Şimdi de bütün baronlarım denesin; ama dikkat edin, utançla, hainlikle, hilekârlıkla kirlenmiş olmayasınız."

Yuvarlak Masanın o sırada orada bulunan bütün baronlarının çoğu denemiş, ama hiçbiri başarılı olamamış.

"Heyhat!" demiş genç kız, "bu sarayda hainliğe veya ihanete bulaşmamış en iyi şövalyelerin bulunduğunu sanırdım."

"Kanımca" demiş Arthur, "buradakiler iyi şövalyelerdir, dünyadakilerin en

iyileri; ama onların inayeti size yardımcı olmaya yetmiyor; bu da beni üzüyor."

Ama rastlantı bu ya, o sıralar Kral Arthur'un sarayında, Kral Arthur'un kuzeni olan bir şövalyeyi öldürmekten dolayı yarım yılı aşkın bir süredir mahkûm olarak bulunan zavallı bir şövalye varmış. Bu şövalyenin adı Balin'miş ve baronların iyiliği sayesinde hapishaneden kurtulmuş ve böylece gizlice saraya gelmiş ve bu olayı görmüş. Genç kız Arthur'un ve bütün baronların yanından ayrılarak yola koyulduğunda, Balin ona seslenmiş: "Genç bayan, nezaketinize sığınıyorum, izin verin ben de bu lordlar gibi bir denemede bulunayım."

Genç kız zavallı şövalyeye bakmış ve onun münasip bir adam olduğunu görmüş; ama kılığının zavallılığı yüzünden onun kötülükten veya hainlikten uzak biri olamayacağını düşünmüş. Ve bunun üzerine genç kız şövalyeye şöyle demiş: "Efendim beni yok yere daha fazla acıya veya zahmete sokmayın, çünkü ötekilerin başaramadığını başaracak birine benzemiyorsunuz."

"Ah! Güzel bayan" demiş Balin, "değerlilik, iyi nitelikler ve iyi ameller yalnızca kılık kıyafette değildir, erkeklik ve onur insanın kişiliğinde gizlidir ve birçok onurlu şövalye herkes tarafından tanınmaz. Bu nedenle onur ve dayanıklılık dış görünüşte değildir."

"Tanrı adına" demiş genç kız, "doğru söylüyorsun. Madem öyle elinden geleni deneyebilirsin."

Balin kılıcı sapından ve kınından tutmuş ve kolayca çekip çıkarmış ve kılıca baktığında onu çok beğenmiş. Kral ve bütün baronlar da kılıca hayran kalmışlar.

"Kesinlikle" demiş genç kız, "bu adam, kılıcı hak eden iyi şövalye, hatta şimdiye dek rastladıklarımın en iyisi ve hainlikten, ihanetten veya kötülükten uzak olan en onurlusu ve o birçok harikalar yaratacak. Şimdi nazik ve kibar şövalye, kılıcı yine bana ver."

"Hayır" demiş Balin, "bu kılıç bende kalacak, ancak zor kullanılarak alınabilir elimden."

"Öyleyse" demiş genç kız, "kılıcı benden almakla akıllılık etmiyorsun; çünkü bu kılıçla sahip olduğun en iyi dostunu ve dünyada en çok sevdiğin adamı öldüreceksin ve bu kılıç senin yıkımın olacak."

"Tanrının yazdığı ne ise kabul ediyorum" demiş Balin.

Genç kız büyük bir üzüntüyle oradan ayrılmış; Balin atını ve zırhını getirtmiş ve Kral Arthur sarayından ayrılmak için hazırlamış. Bu arada saraya, Gölün Leydisi'nin boyunda bir leydi gelmiş; görkemli bir atın sırtındaymış; Kral Arthur'u selamlamış. Kral Arthur'dan, Excalibur kılıcını verdiğinde Arthur'un ona vaat ettiğini söylediği bir armağanı istemiş.

"Bu doğru" demiş Arthur, "sana bir armağan vermeye söz vermiştim. Ne istersen iste, senin olacaktır, çünkü buna kudretim yeter."

"Öyleyse" demiş leydi, "kılıcı kazanmış olan şövalyenin kellesini istiyorum ya da onu getiren genç kızın kellesini; çünkü o şövalye benim erkek kardeşimi katletti ve o nedime babamın ölümüne sebep oldu."

"Doğrusu" demiş Kral Arthur, "hiçbirinin kellesini veremem, onurum buna elvermez. Bu nedenle başka bir şey iste, isteğini yerine getireceğim."

"Başka bir şey istemiyorum" demiş leydi.

Balin yola çıkmaya hazır olduğunda, Gölün Leydisi'ni görmüş. Leydi, Balin'in annesini öldürmüşmüş ve Balin onu üç yıldır aramaktaymış. Ve Leydi'nin Kral Arthur'dan onun kellesini istediği kendisine söylendiğinde doğruca onun yanına gitmiş ve şöyle demiş: "Belanı buldun işte. Benim kellemi istemiştin, öyleyse kendi kelleni yitireceksin." Ve kılıcını hafifçe sallayarak Leydi'nin kellesini Kral Arthur'un önünde uçurmuş.

"Yazıklar olsun!" demiş Arthur, "niye yaptın bunu? Beni ve tüm sarayımı utanca boğdun; çünkü o borçlu olduğum bir leydiydi ve buraya bana güvenerek gelmişti. İşlediğin bu suçtan dolayı seni asla bağışlamayacağım."

"Efendim" demiş Balin, "hoşnutsuzluğunuzu hak etmedim, çünkü bu leydi, yaşayan en sahtekâr leydiydi ve büyü ve sihir yoluyla birçok iyi şövalyeyi

mahvetmişti ve yalancılığı ve hainliği yüzünden annemin yakılmasına sebep olmuştu."

"Gerekçen ne olursa olsun" demiş Arthur, "benim huzurumda ona katlanmak zorundaydın. Bu nedenle, aksini düşünme, yaptığına pişman olacaksın; çünkü benim sarayımda asla böyle bir şey olmamıştır. O halde olabildiğince çabuk sarayımı terk et."

Bunun üzerine Balin leydinin başını alınış ve atını kentin dışına sürmüş.

Böylece utanç içinde sürgün edilen, ama sihirli kılıca sahip olan Balin yeni serüvenlere doğru yol almış. Her karşılaştığı düşmanına ölümcül darbeyi indiriyormuş, ama aynı zamanda, farkında olmadan ve aynı darbe yüzünden, bir felakete sebep oluyormuş. Gölün Leydisi'nin katledilmesinin öcünü almak için karşısına çıkan İrlanda Kralı'nın oğlunun canını almış ve prensi seven bir genç kız, onun öldürüldüğünü görünce, prensin kılıcıyla kendi canına kıymış. Bunun üzerine Merlin ortaya çıkmış ve iki genç âşığın gömüldüğü yerin tam üstünde Tristan ve Lancelot du Lac'ın, "iki şövalye arasında şimdiye dek görülmüş ve bundan sonra da görülebilecek en büyük çarpışmada" dövüşecekleri kehanetinde bulunmuş. Ve Merlin, Balin'e dönmüş. "Sen kendine büyük bir zarar verdin" demiş. "Bu leydinin ölümü yüzünden, İsa Efendimiz'in aldığı darbeler dışında, bir insana şimdiye dek indirilen en ıstırap verici darbeyi vuracaksın; çünkü hayattaki en dürüst şövalyeye ve en onurlu insana zarar vereceksin ve bu darbe üç krallığın oniki yıl boyunca büyük bir yoksulluk, sefalet ve perişanlık içinde olmasına neden olacak ve şövalyenin aldığı bu yara uzun yıllar iyileşmeyecek."

Ve Balin şöyle demiş: "Amelimin sonuçlarının bu denli korkunç olacağına dair söylediğin şeyin doğru olduğuna inansaydım, seni yalancı çıkarmak için kendimi öldürürdüm." Ve bunun üzerine Merlin o anda kaybolmuş.

İhtiyar Bilge Adam'ın kehanet ettiği korkunç Istırap Getiren Darbe'ye tuhaf bir serüven yol açmış. Balin bir gün genç bir âşığın yol korumalığını yapıyor-

muş; görünmez bir atlı mızrağını Balin'in yanındaki genç şövalyenin bedenine saplamış. "Heyhat" demiş genç şövalye, "senin koruman altındayken Garlon adlı bir şövalye tarafından öldürülüyorum. Öyleyse seninkinden daha iyi olan atımı al ve kıza git ve onun göstereceği yolu izleyerek benim görevimi sürdür ve eline fırsat geçtiğinde ölümümün öcünü al."

"Bunu yapacağım" demiş Balin, "şövalyelik yemini ediyorum." Ve böylece büyük bir kederle şövalyenin yanından ayrılmış.

Balin genç kızı bulmuş ve onunla birlikte bir ormana girmiş. Ve orada avlanmakta olan bir şövalyeye rastlamışlar; şövalye onlara katılmış ve bir kilise mezarlığının bitişiğindeki bir münzevi hücresinin yanına geldiklerinde şövalye Garlon, yine görünmez olarak yanlarından geçmiş ve Perin de Mountbeliard adındaki bu ikinci şövalyenin bedenine bir mızrak saplamış.

"Eyvah" demiş Balin, "bu onun bana ettiği ilk hakaret değil."

Ve orada münzevi ve Balin şövalyeyi gömmüşler. Sonra Balin ve genç kız yollarına devam etmişler. Günler sonra, "yaşayan en saygıdeğer adam" Kral Pellam'ın şölen düzenlediği bir şatoya varmışlar. Birçok saygıdeğer şövalyenin arasında duran Garlon, iyi Kral Pellam'ın erkek kardeşiymiş ve yüzü siyahmış. Balin'e onu göstermişler ve Garlon, Balin'in kendisini izlediğini fark edince yanına gelerek elinin tersiyle yüzüne vurmuş ve şöyle demiş: "Şövalye, neden bana öyle bakıyorsun? Bu yaptığın ayıp. Yemeğini ye ve ne için geldiysen onu yap."

"Doğru söylüyorsun," demiş Balin. "yapmak için geldiğim şeyi yapacağım, çünkü bu senin bana ilk hakaretin değil." Ve hiddetle ayağa kalkarak Garlon'un başını gövdesinden ayırmış.

Bütün şövalyeler Balin'e saldırmak için masadan kalkmışlar ve Kral Pellam öfkeyle ayağa kalkarak şöyle demiş: "Şövalye, sen kardeşimi mi öldürdün? Öyleyse buradan sağ çıkamayacaksın."

"O halde" demiş Balin, "bunu sen yap."

"Evet" demiş Kral Pellam, "kardeşime olan sevgim yüzünden bu işi

kimseye bırakmayıp senin icabına kendim bakmalıyım."

Bunun üzerine Kral Pellam eline ürkütücü bir silah almış ve hırsla Balin'e savurmuş; ama Balin kılıcını başı ile silah arasına koymuş ve bu yüzden kılıcı paramparça olmuş. Ve Balin silahsız kalınca, silah bulmak için bir odaya dalmış, ama tek bir silah bile bulamamış ve böylece odadan odaya koşturmuş, Kral Pellam da hep ardındaymış.

Ve sonunda olağanüstü güzel ve zengin döşenmiş bir odaya girmiş; odadaki yatağın üzerinde akla gelebilecek en değerli altından bir örtü seriliymiş ve yatakta biri yatıyormuş ve yatağın yanında, dört gümüş ayaklı som altından bir masa, masanın üstünde de tuhaf şekilli harikulade bir mızrak varmış. Balin mızrağı eline almış ve Kral Pellam'a çevirmiş ve mızrakla onu çok ağır yaralamış, böylece Kral Pellam bilincini yitirerek yere düşmüş ve bunun üzerine şatonun çatısı ve duvarları yarılarak yerle bir olmuş ve Balin yere yıkılmış, ne ayaklarını ne de ellerini kımıldatabiliyormuş. Ve böylece, o ıstırap getiren darbe yüzünden çöken şatonun büyük bir bölümü üç gün boyunca Pellam'ın ve Balin'in üstünde kalmış.

Daha sonra Merlin oraya gelmiş ve Balin'i enkaz altından çıkarıp ona iyi bir at vermiş, çünkü atı ölmüşmüş ve ona ülkeyi terk etmesini söylemiş.

"Kızı yanımda götürmeliyim" demiş Balin.

"Bak" demiş Merlin, "ölüsü orada yatıyor."

Ve Kral Pellam ağır yaralı olarak uzun yıllar orada öylece yatmış ve kibirli prens Galahad Kutsal Kâse'nin peşindeyken onu iyileştirmeseymiş, asla düzelemezmiş.

Sonra Balin, Merlin'den ayrılırken şöyle demiş: "Bu dünyada bir daha asla karşılaşmayacağız." Böylece güzel ülkelerden ve şehirlerden geçerek yol almış ve her yanda ölen, öldürülen insanlar görmüş. Ve hayatta kalanların hepsi de şöyle bağırıyormuş: "Ey Balin, bu ülkelere büyük zarar verdin; Kral Pellam'a indirdiğin ıstırap veren darbe yüzünden üç ülke yerle bir oldu ve hiç kuşkun ol-

masın, bunun öcü sonunda senden alınacaktır." ...

Ne harikulade bir serüven! Bu, Kutsal Kâse'yi arama efsanesinin kasvetli prelüdüdür. Sir Lancelot'un oğlu Sir Galahad, Sir Lancelot'un sihirli kılıçta tecessüm eden ve simgelenen büyülü gücünü ilk kullanan kişinin Kutsal Kâse Kralı'na, şatoya ve krallığa verdiği bu zararı telafi edecektir. Çünkü insana bahşedilen sihirli güçler, tezahür biçimleri bakımından çift anlamlıdır. Balin'deyken yıkıcı olurken, Galahad'da yapıcı kudretlerini sergileyerek Kral Pellam'ı iyileştireceklerdir. Tıpkı ölümün yeniden doğuma, alacakaranlığın şafağa, kasımın mayısa dönüşmesi gibi Sir Balin de Sir Galahad haline gelecektir ve bu iki serüven arasında o uzun gece, ruhumuzun kış uykusu, yani günah içindeki yaşamımız yer alır. Bu ara geçiş Sir Lancelot'un dönemi, dünyanın kurtuluşu için Yuvarlak Masa kardeşliğinin üstlendiği görevin dönemidir.

Balin, kılıç yoluyla edindiği şeytani güç sayesinde, başkalarının başaramadığını başarmıştı; dünyayı zararlı, görünmez atlı Garlon'dan kurtarmıştı. Ama zaferleri felaketler getirmişti; çünkü silahı geri vermeyi reddettiğinde üstünde topladığı insanüstü kudret, kişisel denetiminin ötesindeydi. Bu kudret onu sıradan insansal kahramanlığın ötesine taşımış, ama serüvenlerine doğru yol alırken geçtiği yolların üzerine felaketler getirmişti ve şimdi dehşetli bir hâl alan yolunda ilerledikçe bunu yapmayı sürdürecekti. Balin'in İhtiyar Bilge Adam Merlin'den, kendisini önceden uyaran kehanet büyücüsünden, onu tersleyerek ayrılması, bilinçdışının öğüdüne boyun eğmekten son bir vazgeçiş anlamındadır. Bu, şimdi şeytanlaşan kılıçla birlikte saraya gelen peri kızından onu koparan aynı istencin yinelemesidir. Böylesi katı bir özgüven, Sir Gawain'in, aşkın âlemden gelen gizemli varlıkların isteklerine nezaketle rıza göstermesinden çok farklı bir şeydir;

seçilmiş kahramana asla mutluluk ve zafer getiremeyecek, ama dünyaya, kendine ve dünyada en çok sevilen adama yıkım getirecektir.

... Sir Balin yıkımına sebep olduğu üç ülkeden geçmiş ve onu bekleyen serüvene kavuşmadan önce sekiz gün yol almış. Derken yerde oturan ve yas tutan güzel yüzlü bir şövalyeye rastlamış. Ve bu şövalye, onunla orada buluşacağına söz veren, ama sözünde durmayan leydisinden yakınmış. Leydisinin ona verdiği kılıçla kendisini öldürmek üzereymiş, ama Balin onun elini tutmuş ve leydisini aramasında ona yardımcı olacağına söz vermiş. Ve leydinin şatosuna varıncaya dek yol almışlar. "Ben şatoya giriyorum" demiş Balin, "orada mı bir bakayım." Böylece içeri girmiş. Her odayı teker teker aramış. Derken güzel küçük bir bahçeye gelmiş ve leydiyi kollarında bir şövalyeyle bir defne ağacının altında yatarken görmüş; bu şimdiye dek gördüğü en çirkin şövalyeymiş. Ve ikisi derin bir uykudalarmış.

Balin aldatılan âşığın yanına dönmüş, leydiyi ne halde bulduğunu söylemiş ve onu bahçeye götürmüş. Ve şövalye leydisini o halde yatarken görünce, sırf üzüntüsünden ötürü ağzından ve burnundan kan fışkırmış, kılıcıyla ikisinin kafalarını koparmış ve sonra ölçüsüz bir kedere kapılmış. "Ah Balin" demiş, "bana çok daha büyük bir keder getirdin, zira bana bu görüntüyü göstermemiş olsaydın üzüntüm geçerdi." Ve bunun üzerine birden kılıcını kabzasına kadar kendine saplamış. ...

Böylece Balin bir kez daha ve bilmeyerek, bir felakete yol açtı. Ne zaman ortaya çıksa ve iyi niyetlerle müdahale etse, ne zaman bir dost edinse veya insansal olaylara el atsa, dünyaya istemeyerek de olsa yalnızca yıkım getiriyordu. Böylece yeni dostluklara kapısını kapattı ve yalnız bir şövalye olarak kendini insanlıktan soyutladı. Nereye giderse gitsin artık Balin le Savage adıyla tanınıyordu, çünkü peri âleminde edindiği lütuf onu ayrı biri yapmıştı. O artık büyülenmiş bir

adamdı. Gözünün önünden yitirdiği, yalnızca tek bir kılıç kuşanan karşılığından, erkek kardeşi Balan'dan ayrılalı uzun zaman olmuştu ve şimdi, Ebu Kasım'ın büyülenmiş ve büyüleyen çarıklarından kurtulamaması gibi, kaderini belirleyen silahı elinden bırakamıyordu.

... Sir Balin leydinin ve iki şövalyenin öldüğünü görünce, halk onları kendisinin öldürdüğünü sanmasın diye hemen atına atlayıp hızla uzaklaşmış. Ve böylece yoluna devam etmiş; üç gün sonra bir haç görmüş ve haçın üstünde altın harflerle şunlar yazılıymış: "Hiçbir yalnız şövalye bu şatoya yaklaşmamalıdır." Ama Balin'in kötü talihi tam da buymuş: yalnız şövalye olmak. Ve sınır haçının önünde dikilirken bir an içinden kötü bir his geçmiş. Derken ak saçlı bir ihtiyarın –büyücü Merlin'in bir eşi ya da karşılığı olmalıdır– **kendisine doğru geldiğini görmüş. İhtiyar şu uyarıda bulunmuş: "Balin le Savage, buraya kadar gelerek haddini aştın. Bu nedenle geri dön, bu senin için daha hayırlı olur." Ve ihtiyar gözden kaybolmuş. Ardından Balin bir borazanın öttüğünü işitmiş, sanki bir hayvanın öldürüldüğünü haber veriyormuş. "Bu borazan benim içindi" demiş Balin, "çünkü kellesine ödül konan benim, ama ben daha ölmedim." ...**

Balin çok cesurdu. İnsanüstü güce sahip kılıcı çekip çıkarmasını mümkün kılan yiğitlik şimdi onu, önünde uzandığını bildiği özyıkımının yoluna sevk ediyordu. Geriye dönmeyecekti. **... Ve böylece yasaklayıcı sınırın ötesine geçmiş ve çok geçmeden bir ada üstündeki güzel bir şatoya varmış; şato bir şövalye tarafından korunuyormuş. Ve şatonun kuleleri leydilerle doluymuş** – tıpkı Sir Gawain'in *Château Merveil*'i gibi. Burası, onun geldiği Anneler Âlemi, Dönüşü Olmayan Ülke'dir.

"Efendim" demiş adaya giden kayıkların önünde duran bir şövalye, "kalkanınız iyi değil gibi geldi bana; size daha büyük bir kalkan ödünç vereyim." ...

Ortaçağda kalkan ve arma, siperliği kapalı olarak at süren ve dö-

vüşen şövalyenin tanınmasına yarardı. Bu araçlar şövalyenin kişiliğinin, önemli ve meşhur bir amelden türeyen işaretleri ve simgeleriydi ya da onun soyunu gösteriyor ve böylece uğruna dövüştüğü idealleri bildiriyordu. Onun bilinçli eyleminin gerekçesini, bilinçli egosunun biçimini, varlığının elle tutulur, gözle görülür yönünü dosta veya düşmana belli ediyordu. Balin, kalkanından vazgeçerek, sihirli güçlerin alanına adımını attığı anda adsız biri olacaktı. Orada kendi kişisel karakterini ve bilinçli varlığını terk edecekti.

... Ve böylece Balin adsız kalkanı almış ve kendi kalkanını bırakmış; atıyla birlikte büyük bir kayığa binmiş ve adaya doğru yol almış.

Ve öte yakaya vardığında onu genç bir kız karşılamış ve şöyle demiş: "Ah şövalye Balin, kendi kalkanınızı neden bıraktınız? Yazık kendinizi büyük bir tehlikeye atmış oldunuz; zira kalkanınız tanınmanızı sağlayacaktı."

"Pişmanım" demiş Balin, "bu ülkeye hiç gelmemeliydim, ama şimdi geri dönmem utanç verici olur; beni hangi serüven bekliyorsa, ister dirim, ister ölüm olsun, bu serüvene atılacağım." Ve sonra zırhına bakmış ve iyi donanmış olduğunu görmüş, bunun üzerine haç çıkarmış ve atına binmiş.

Sonra şatodan çıkan atlı bir şövalyenin kendisine doğru geldiğini görmüş; atı baştan aşağı kırmızı takımlarla bezeliymiş ve kendisi de aynı renkteymiş. ...

Bu şövalye, kardeşi Balan'dı; ama Balin'in onu –kılıcı geri vermeyi reddettiğinde peri kızın öldüreceğini kehanet ettiği "dünyada en çok sevdiği adam"ı– tanımadı. Pınarın Leydisi'nin şatosundaki Owain gibi, Balan da burada Yaşam Tapınağı'nın efendisi ve tutsağı olarak hizmet ettiği rahipsel rolünü oynuyordu. Ve Kara Şövalye'nin siyah zırhı gibi, onun kırmızı zırhı görev üniformasıydı.

... Balan, Kadınlar Adası'nın rahibi ve muhafızı, iki kılıç taşımasına karşın kardeşini tanıyamamış, *"çünkü kalkanı tanıdık gelmiyordu ona." "Ve böyle-*

ce kargılarını doğrultup hayret verici bir hızla birbirlerine girdiler ve birbirlerini kalkanlarından vurdular ...” – İkisi de aynı kudrete sahipti, onlar tek ve aynı varlığın iki yüzüydü: Balan, Balin'in sihirli kılıcı alıp sahiplenmesinden önceki benliğiydi. Ve böylece solukları tükeninceye dek birbirleriyle dövüşmüşler. Ve dövüşürlerken her yan kan kırmızısına bürünmüş.

Küçük kardeş Balan biraz geri çekilip dövüşü bırakmış. Bunun üzerine Balin le Savage şöyle demiş: “Kimsin sen şövalye? Şimdiye dek bana denk bir şövalyeye rastlamamıştım.”

“Benim adım” demiş öteki, “iyi şövalye Balin'in kardeşi Balan'dır.”

“Heyhat” demiş Balin, “böyle bir günde mi karşıma çıkacaktın.” Sonra baygın bir halde yere yığılmış.

Sonra Balan elleri ve dizleri üstünde sürünerek ona doğru ilerlemiş ve miğferini çıkarmış, ama onu tanıyamamış, çünkü yüzü çok hırpalanmış ve kan içindeymiş.

Balin kendine geldiğinde şöyle demiş: “Ah Balan, kardeşim, sen beni öldürdün, ben de seni.”

“Heyhat” demiş Balan, “bugünü görmez olaydım!”

“İkimiz bir kabirden, aynı annenin rahminden geldik, öyleyse ikimiz bir çukurda yatalım.”

Ve kulenin leydisi ikisini de aynı yere, dövüşün yapıldığı alana gömmüş. Ve bütün leydiler ve nedimeler üzüntüden ağlamışlar. Ve leydi, Balan'ın mezar taşına, onun kardeşinin elleriyle nasıl öldürüldüğünü yazdırmış; Balin'in adını ise bilmiyormuş. ...

Parçalanan kişiliğin iki yüzü, şeytani-insan ile masum insan, yaşamın farklı yollarında, hep birbirlerini özleyerek, ama birbirlerini tanımadan yürüdükten sonra, ancak çıkışta durduklarında kucaklaştılar,

karşılıklı yıkım yoluyla uzlaştılar ve aynı mezarda buluştular.

Balin, çocuksu korkusuzluğu, saf yiğitliği nedeniyle insanüstü güçlerle donatılmış ve sihirli kılıcı kınından çıkarma ayrıcalığını elde etmiştir. O, kusursuz insanın temsilcisidir. Ancak peri ulağın isteğini kendi istenciyle geri çevirdikten sonra, kendisine yararı dokunabilecek güçlerin tutsağı ve kölesi olmuştur. Her insanın içinde taşıdığı kişiselötesi, insanaltı unsur yüzeye çıkarak, onun bilinçli insan kişiliğini ele geçirmiş ve onu, bir dalganın üstündeymiş gibi, yıkıma sürüklemiştir. Şövalye kişiliğinin kalkanını bıraktığında insansal yüzünü yitirmiş ve güçlerin gelgiti üstünde kimliksiz olarak sürüklenerek, kardeşinin aynı şekilde kimliksiz, benzer bir şekilde büyülenmiş varlığına çarpmış ve birbirlerini öldürme eylemiyle, her biri kendini öldürmüştür: bir varlığın –şeytani ve insansal– iki yönü olan Balin ve Balan birbirlerini yok ederek ortak ölümlerini paylaşmışlardır.

... Ertesi sabah Merlin gelmiş ve Balin'in adını mezar taşının üstüne altın harflerle yazdırmış: burada iki kılıçlı şövalye Balin le Savage yatıyor ve ıstırap getiren darbeyi de o indirmişti. Merlin, Balin'in kılıcını almış ve kabzasındaki topuzu çıkarıp yerine başka bir topuz takmış. Ardından karşısında dikilen bir şövalyeye kılıcı eline almasını söylemiş; şövalye denemiş, ama alamamış. Bunun üzerine Merlin gülmüş.

"Niye gülüyorsun?" diye sormuş şövalye.

"Çünkü" demiş Merlin, "dünyanın en iyi şövalyesi dışında hiç kimse bu kılıcı eline alamaz ve o şövalye Sir Lancelot ya da onun oğlu Galahad olacak. Ve Lancelot kılıcıyla dünyada en sevdiği adamı katledecek; o adam Sir Gawain olacak." Ve Merlin bütün bunları kılıcın topuzuna yazdırmış.[1]

---

[1] Malory, *Morte d'Arthur*, II.

3

Balin'in kılıcıyla indirdiği her darbe, istemeyerek, Istırap Getiren Darbe olmuştu; çünkü kişilik, kişiselötesi güçlerin egemenliğine geçtiğinde, ussal bilinçliliğin gerekleri olan yargılama özgürlüğü ve eylemi dengeleme kudreti sekteye uğrar. Birey, karşı konulmaz bir ölümcüllüğün büyüsüne kapılır, onu etkisi altına alan baskıların aynı anda hem kurbanı hem de celladı olur. Ve bu nedenle Balin le Savage, sonunu önceden biliyor olsa bile, kötü kaderine doğru yol almaya mecburdur.

Lancelot da öyle. Tıpkı sihirli kılıcı devraldığı İki Kılıçlı Şövalye gibi, Lancelot da bölünmüş, bir yanıyla insan, ama diğer yanıyla "Göl"ün büyüsünün bir mucizesi olan bir doğaya sahiptir. Bütün varlığı kendi peri koruyucusunun büyüsünün etkisi altındadır ve kendisi büyülenmiş biri olarak, onu tanıyan herkesi –Kraliçe Guinevere'yi, Kral Arthur'u, hatta Dante'nin zavallı Paolo ve Francesca'sını– büyülemektedir. Ama bu kudret aynı zamanda soyutlayıcı bir etkendir. Balin gibi, Lancelot da sıradan insan yaşamından ve gerçek bir insanın varoluşunun doyumlarından soyutlanmıştır. Hiçbir zaman bir koca veya bir aile babası olamayacaktır, bekâr bir âşık olarak kalmaya yazgılıdır. Kusursuz ama erdemsiz âşık rolünde saplanıp kalan Lancelot'ta, insandan hem fazla hem de eksik bir şey vardır. Yuvarlak Masa topluluğuna hükmetmektedir ve bugün bile insanların hayal gücünü cezbetmeye devam edebilir. Büyük yenilgisinde bile Sir Lancelot, yürekleri temiz kalan şövalyelerden daha ilginç, daha insansaldır.

Lancelot yalnızca bir kere ve üstelik büyü yoluyla, baştan çıkarılmış ve hayatının leydisine ihanet etmiştir. Bu utanç verici bir olay olsa da, kralın Yuvarlak Masasının kardeşliği açısından büyük bir zaferle sonuçlanmıştır.

... Lancelot, Kraliçe İsolt'un büyük aşkı Sir Tristan'la karşılaştığı müsabakadan kısa bir süre sonra serüven için yola koyulmuş ve "bir hamam kadar sıcak" olan bir odada beş yıldır kilitli olan minnettar bir leydiyi kurtardıktan sonra, yakındaki bir mezarda yaşayan bir ejderhaya rastlamış. Mezar taşında altın harflerle şu kehanet yazılıymış: "Kralın kanından bir leopar buraya gelecek ve bu yılanı katledecek ve leopar bu yabancı ülkede bir aslan doğuracak ve bu aslan diğer bütün şövalyelerden üstün olacak." Kraliçe Guinevere'nin şövalyesi, bu kehanetin anlamını hiç düşünmeden mezarın kapağını kaldırmış ve mezarın içinden, ağzından ateş saçan bir ejderha çıkmış. Lancelot kılıcını çekmiş ve ejderhayla uzun süre çarpışmış. Ejderhayı katlettiğinde, ülkenin iyi ve soylu bir şövalye olan kralı gelmiş ve kahramanın adını öğrenmek istemiş.

"Efendim" demiş Sir Lancelot, "aklınızda tutun, benim adım Sir Lancelot'tur."

"Benim adım da" demiş kral, "Pelles'tir, bu yabancı ülkenin kralı ve Arimatealı Yusuf'un yakın akrabasıyım."[1]

---

1 Malory'nin bu serüven için yararlandığı kaynak, Fransızca *Prose Lance lot*'tur, Balin hikâyesi için yararlandığı kaynak ise *Prose Merlin*'di. Bu iki büyük onüçüncü yüzyıl eseri, efsanelerini ortaçağ Arthuryan geleneğinin geniş ve kendi içinde bütünüyle tutarlı olmayan kaynağından bağımsız olarak al mıştır. Balin hikâyesinde Kutsal Kâse Kralı'nın şatosunun yıkıldığını görüyoruz; buradaysa şato hâlâ ayaktadır, ama lanetlenmiştir; bir tür "tehlike" için dedir. Balin hikâyesindeki kralın adı Pellam'dı (Malory'nin Fransızca kayna ğında "Pellean"), buradaysa Pelles'tir. Ancak her iki metin de bu kralı, onü çüncü yüzyıl efsanesine göre Son Yemek'in kabını (İsa'nın Çarmıhtayken kanının toplandığı kap) ve İsa'nın bedenini yırtan mızrağı bu Kutsal Kâse kilisesine getiren Arimatealı Yusuf'un yakın bir akrabası olarak tarif eder. Hıristiyanlığın bekası için kutsal hazineler burada saklanmış ve Kutsal Kâse Kralı Pellam-Pelles tarafından korunmuştu.

Kutsal Kâse Şatosu, pagan Kelt geleneğindeki yaratılan dünyanın refahının ve bereketinin simgesi Yaşam Pınarı Şatosu motifinin bir Hıristiyan uyarla

İkisi de birbirlerinden pek hoşlanmışlar ve böylece yemeği birlikte yemek için şatoya gitmişler. Ve Kral Pelles Sir Lancelot'u kızı, güzel Elaine'in yanında yatırmak için bir çare bulmaya çalışıyormuş; çünkü kral, kızının Sir Lancelot'tan bir çocuk sahibi olacağını, adını iyi şövalye Sir Galahad koyacakları çocuğun bu yabancı ülkenin tümünü kurtaracağını ve onun sayesinde Kutsal Kâse'yi elde edeceklerini iyi biliyormuş.

Bu sırada Dame Brisen adında bir leydi gelmiş ve krala şöyle demiş: "Efendim, aklınızda bulunsun, Sir Lancelot dünyada Kraliçe Guinevere dışında hiçbir leydiyi sevmez; bu nedenle öğüdümü dinlerseniz eğer, onun kızınızla yatmasını sağlayacağım ve o Kraliçe Guinevere'yle yattığını sanacak."

"Ah güzel leydi Dame Brisen" demiş kral, "bunu başaracağından umudun var mı?"

"Efendim" demiş kadın, "hayatım üzerine yemin ederim." Dame Brisen denen bu kadın o zamanlar yaşayan en büyük büyücülerden biriymiş.

Bunun üzerine, Dame Brisen'in marifeti sayesinde, Sir Lancelot'a Kraliçe Guinevere'nin yaklaşık beş mil ötedeki Case şatosunu ziyaret etmekte olduğu söylenmiş hemen. Ve Sir Lancelot bunu işittiğinde, daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir sevince boğulmuş ve aynı gece orada olmayı aklından geçirmiş. Ve bunun üzerine Dame Brisen Elaine'i Case şatosuna göndertmiş ve Sir Lancelot geceleyin o şatoya doğru yola koyulmuş ve orada hemen saygıyla karşılanmış.

Sir Lancelot atından indiğinde, kraliçenin nerede olduğunu sormuş. Dame Brisen onun yatağında olduğunu söylemiş; sonra el ayak çekilmiş ve Sir Lancelot odada yalnız kalmış. Ve sonra Dame Brisen Sir Lancelot'a bir bardak şarap getirmiş; Lancelot şarabı içer içmez kendinden geçmiş ve büyülenmiş, nitekim

---

masıdır. Kutsal Kâse efsanesinin Keltik arkaplanlarına ilişkin bir tartışma için, krş. Roger S. Loomis, *a.g.e.*, s. 139-270.

hiçbir engelle karşılaşmadan onun yatağına gitmiş. Ve bakire Elaine'i Kraliçe Guinevere sanmış. Sir Lancelot da, Sir Lancelot'u kollarının arasına alan leydi Elaine de çok mutluymuş. Çünkü dünyanın en iyi şövalyesi olacak olan Galahad'ına o gece gebe kalacağını iyi biliyormuş. Ve böylece sabaha dek birlikte yatmışlar ve odanın bütün pencereleri ve delikleri içeri gün ışığı girmeyecek şekilde kapalıymış. Sonra Sir Lancelot kendine gelmiş, yataktan kalkıp pencereye gitmiş, pencereyi açar açmaz büyünün etkisi geçmiş ve hata yaptığının farkına varmış.

"Heyhat" demiş, "bunca zaman yaşadım. Ve şimdi utanç içindeyim."

Sonra kılıcını eline alıp şöyle demiş: "Sen bir hainsin! Bütün gece yanında yattığım sen kimsin? Ölümün hemen burada benim ellerimden olacak."

Bunun üzerine bu güzel leydi Elaine çırılçıplak yatağından fırlamış ve Sir Lancelot'un önünde diz çöküp, şöyle demiş: "Güzel, nazik şövalye, kral kanı taşıyan siz bana acıyın; dünyanın en soylu şövalyesi olarak ün salmış olan siz beni öldürmeyin."

"Ah yalancı hain" demiş Sir Lancelot, "neden beni aldattın? Hemen söyle, kimsin sen."

"Efendim" demiş genç kadın, "adım Elaine'dir, Kral Pelles'in kızıyım."

"Madem öyle" demiş Sir Lancelot, "bu yaptığından dolayı seni bağışlıyorum." Ve bunun üzerine kadını kollarına almış ve onu öpmüş; çünkü o zamanlar yaşayan herhangi bir leydi kadar güzel, ayrıca şehvetli ve genç ve de akıllı bir leydiymiş.

Ve böylece Sir Lancelot giyinip kuşanmış. Sonra genç bayan şöyle demiş: "Lordum Sir Lancelot, olabildiğince çabuk beni görmeye gelmenizi isterim; çünkü babamın bana söylediği kehanetin yükünü taşıyorum. Ve onun emriyle bu kehaneti gerçekleştirmek için sahip olduğum en büyük zenginliği ve en güzel çiçeğimi verdim, yani bir daha asla geri gelmeyecek kızlığımı. Ve bu nedenle, nazik şövalye, bana karşı iyi niyet besleyin."

Ve böylece Sir Lancelot giyinip kuşanarak genç bayan Elaine'den kibar bir şekilde ayrılmış. Ve böylece yola çıkmış.[1]

Galahad doğduktan ve bu haber yayıldıktan sonra, Lancelot leydisinin kıskançlığını ve kuşkusunu yatıştırmak zorunda kalmış. Büyük buhran, Elaine, yanında yirmi şövalye, on leydi ve nedime ve yüz atlıyla birlikte Camelot'a, Kral Arthur'un sarayına çıkageldiğinde patlak vermiş. Sir Lancelot, Elaine'i görünce o denli utanmış ki, ne onu karşılayabilmiş ne de onunla konuşabilmiş, ama yine de onun şimdiye dek gördüğü en güzel kadın olduğunu düşünmüş.

Elaine, Sir Lancelot'un kendisiyle konuşmadığını görmüş ve üstüne öyle bir ağırlık çökmüş ki, yüreğinin yerinden fırlayacağını sanmış; çünkü ona olan sevgisi sonsuzmuş. Sonra Elaine, hizmetçisi Dame Brisen'e şöyle demiş: "Sir Lancelot'un umursamazlığı beni öldürecek."

"Ah sakin olun madam" demiş Dame Brisen. "Bu geceyi sizinle geçirmesini sağlayacağım, siz yeter ki sakin olun."

"Bu beni yeryüzünün bütün altınlarından daha mutlu eder" demiş Dame Elaine.

"Bu işi bana bırakın" demiş Dame Brisen.

Böylece Elaine, Kraliçe Guinevere'nin huzuruna çıkarıldığında, her ikisi de birbirlerine güler yüz göstermişler, ama yüreklerinde böyle bir şey yokmuş. Ama bütün erkekler ve kadınlar Dame Elaine'in güzelliğinden ve büyük zenginliğinden söz etmişler.

Sonra gece olunca kraliçe, Dame Elaine'e kendi odasına yakın bir oda tahsis edilmesini buyurmuş; herkes aynı çatı altında olacakmış. Kraliçenin buyruğu yerine getirilmiş. Sonra kraliçe Sir Lancelot'u çağırtmış ve o gece odasına gelmesini söylemiş: "Aksi takdirde" demiş kraliçe, "leydinin yatağına, Galahad'ı peydahladığın Dame Elaine'e gideceğine hiç kuşkum yok."

---

[1] Malory, *Morte d'Arthur*, XI, 13.

"Ah madam" demiş Sir Lancelot, "böyle söylemeyin ne olur; bunu iradem dışında yapmıştım."

"Madem öyle" demiş kraliçe, "seni çağırttığımda bana gelirsin."

"Madam" demiş Lancelot, "bundan hiç kuşkunuz olmasın, emrinize amade olacağım."

İkisi hiç vakit kaybetmeden aralarında anlaşmışlar, ama Dame Brisen büyü gücüyle bunu öğrenmiş. Böylece vakit gelip herkes yatağına çekildiğinde Dame Brisen, Sir Lancelot'un yatağının yanına gelmiş ve şöyle demiş: "Sir Lancelot du Lac, uyuyor musunuz? Hanımım Kraliçe Guinevere sizi bekliyor."

"Ah güzel bayan" demiş Sir Lancelot, "beni götüreceğiniz yere gitmeye hazırım."

Böylece Sir Lancelot üstüne uzun sabahlığını geçirmiş ve kılıcını eline almış ve sonra Dame Brisen parmağından tutarak onu leydisinin yatağına, Dame Elaine'e götürmüş ve sonra odadan çıkıp onları baş başa bırakmış. Leydi mutluymuş, Sir Lancelot da öyle; çünkü kollarında başka birinin olduğunu sanıyormuş. ...

Şimdi gerekli nezaketi göstererek onları öpüşüp oynaşırken yalnız bırakalım ve kadınlarından birini Sir Lancelot'un yatağına gönderen Kraliçe Guinevere'den söz edelim. ... Kadın Sir Lancelot'un yatağına geldiğinde, yatağın soğuk ve boş olduğunu görmüş. Böylece kraliçeye gelerek olan biteni anlatmış.

"Heyhat" demiş kraliçe, "bu yalancı şövalyeye ne oldu?" Kraliçe aklını yitirmek üzereymiş, deli bir kadın gibi dövünüyor, yerlerde yuvarlanıyormuş ve dört ya da beş saat boyunca gözünü kırpmamış.

Ama şimdi Sir Lancelot alışkanlık haline getirdiği bir durumdaymış: uykusunda sesli olarak konuşurmuş ve çoğunlukla leydisinden söz edermiş. Sir Lancelot iyice uyku bastırana kadar uyanık kaldıktan sonra, doğası gereği, uyumuş; Dame Elaine de öyle. Ve Lancelot uykusunda Kraliçe Guinevere'yle

arasındaki aşkı şakıyan gürültücü bir kuş gibi konuşmaya başlamış. Ve o denli yüksek sesle konuşuyormuş ki, kraliçe odasında yatarken onu işitmiş; aklını yitirmesine ramak kalmış, öfkeden ve acıdan ne yapacağını bilememiş.

Ve bunun üzerine kraliçe o denli yüksek bir sesle öksürmüş ki, Sir Lancelot uyanmış ve mırıldanışlarından onun sesini tanımış. Ve sonra kraliçeyle yatmadığının apaçık farkına varmış. Bunun üzerine deli gibi, üzerinde gömleğiyle, yataktan fırlamış ve koridorda kraliçeyle karşılaşmış ve kraliçe ona şöyle demiş: "Yalancı, hain şövalyenin birisin sen, bir daha asla sarayıma uğrama ve odamdan uzak dur ve bu kadar küstahlaşma, bugüne dek gördüğüm en yalançı hain şövalyesin sen."

"Heyhat" demiş Sir Lancelot ve kraliçenin sözleri onu o denli üzmüş ki, baygın bir halde yere yığılmış. Ve bunun üzerine Kraliçe Guinevere oradan ayrılmış. Lancelot kendine geldiğinde bir cumba penceresinden bahçeye atlamış ve oradaki dikenlerden yüzünün ve bedeninin her yanı çizik içinde kalmış. Ve böylece nereye gittiğini bilmeden, daha önce eşi benzeri görülmemiş azgın bir deli gibi koşmuş da koşmuş. Ve böyle iki yıl koşmuş ve hiç kimse onu tanıma inayetine mazhar olamamış.

Dame Elaine, kraliçenin Sir Lancelot'u bu şekilde azarladığını işitip Lancelot'un nasıl kendinden geçtiğini ve sonra bir cumba penceresinden nasıl aşağı atladığını görünce Kraliçe Guinevere'ye şöyle demiş: "Madam, Sir Lancelot konusunda kabahatin büyüğü sizde, çünkü şimdi onu kaybettiniz; çünkü ona bakınca aklını sonsuza dek yitirdiğini gördüm. Yazık madam, büyük bir günah işliyorsunuz ve büyük bir onursuzluk içindesiniz; çünkü sizin bir kocanız var ve size düşen onu sevmektir; çünkü bu dünyada, başka hiçbir kraliçe sizinki gibi bir krala sahip değil. Ve siz olmasaydınız, efendim Sir Lancelot'un sevgisini kazanabilirdim. Ve onu sevmek için sebebim var; çünkü o benim kızlığımı aldı ve ben ondan güzel bir çocuk doğurdum, adı Galahad'dır ve vakti geldiğinde dünyanın en iyi şövalyesi olacaktır."

"Dame Elaine" demiş kraliçe, "gün aydınlığa kavuştuğunda sarayımdan ayrılmanızı emrediyorum. Ve Sir Lancelot'u seviyorsanız, onu ele vermeyin, çünkü bunu yaparsanız bu onun sonu olur."

"Bana sorarsanız" demiş Dame Elaine, "onun sonsuza dek kurtulamayacağı bir yara aldığını söyleyebilirim. Ve bu sizin yüzünüzden oldu; bundan böyle ne siz ne de ben onu memnun edebiliriz; çünkü şuradaki pencereden atlarken, şimdiye dek bir insandan çıkan en acıklı haykırışla inlemişti. Heyhat" demiş güzel Elaine ve "Heyhat" demiş Kraliçe Guinevere; "onu sonsuza dek yitirdiğimizi artık biliyorum." Böylece sabah olunca Dame Elaine yola çıkmak üzere vedalaşmış; artık orada kalamazmış.[1]

Sir Lancelot çıldırmış halde iki yıl koşmuş, acı çekmiş ve pek çok şiddetli sağanağa katlanmış, meyveyle ve bulabildiği şeylerle karnını doyurmuş. Ve sonra bir gün serüveni onu kente ve Kral Pelles'in şatosunun bahçesine getirmiş ve orada bir kuyunun yanında uyurken, Dame Elaine'in hizmetçi kızları onu orada yatarken görmüşler ve onu Elaine'e göstermişler. Elaine onu gördüğünde, onun Sir Lancelot olduğunu anlamış ve bunun üzerine içten bir ağlamayla dizleri üstüne öyle bir çökmüş ki, yerin içine geçmiş adeta. Böyle epey bir süre ağladıktan sonra ayağa kalkarak hizmetçilerini çağırmış ve onlara hasta olduğunu söylemiş. Ve böylece bahçeden çıkıp, doğruca babasına gitmiş.

"Efendim" demiş Dame Brisen, "onunla ne yapacağımızı iyi düşünmemiz gerek, çünkü bu şövalye aklını yitirmiş durumda ve onu kabaca uyandırırsak ne yapacağını hiçbirimiz bilemeyiz. Ama durun, ben ona öyle bir büyü yapayım ki, bir saatten önce uyanmasın" ve dediğini yapmış.

Aradan kısa bir süre geçtikten sonra kral herkesin çekilmesini, geçeceği yolda kimsenin bulunmamasını emretmiş. Ve böylece bu buyruk yerine getirildikten sonra, kralın en güvendiği dört adam ve Dame Elaine ve Dame Brisen

---

1 *A.g.e.*, XI, 7-9.

Sir Lancelot'u bir kuleye, sonra da Sangreal kutsal kâsesinin bulunduğu bir odaya taşımışlar. Ve Sir Lancelot zorla bu kutsal kâsenin yanına yatırılmış. Ve oraya bir kutsal adam gelmiş ve kâsenin örtüsünü kaldırmış. Ve böylece, bir mucize eseri ve kutsal kâse sayesinde, Sir Lancelot iyileşmiş ve kendine gelmiş. Uyandığında inlemiş, iç çekmiş ve her yanının ağrıdığından dert yanmış.

Sir Lancelot iki haftadan fazla yatmış. Ve sonra bir gün Dame Elaine'e şöyle demiş: "Leydi Elaine, sizin yüzünüzden pek çok zahmete, tasaya ve ıstıraba katlandım. Bunları bildiğiniz için tekrarlamama gerek yok. Ancak seninle yattığım gecenin sabahında seni öldürmek için kılıcımı çektiğimde sana haksızlık etmiş olduğumun farkındayım. Bütün bunların sebebi senin ve Dame Brisen'in beni senin yatağına, hem de irademe aykırı olarak, sokmuş olmanızdı ve dediğin gibi, o gece oğlun Galahad'a hamile kalmıştın."

"Bu doğru" demiş Dame Elaine.

"Şimdi, bana olan sevgin için" demiş Sir Lancelot, "babana gidip ondan benim kalabileceğim bir yer isteyebilir misin? Çünkü Kral Arthur'un sarayına asla dönemem."

"Efendim" demiş Dame Elaine, "Seninle ve yalnızca senin için yaşayıp öleceğim. Ve babama gideceğim, ondan isteyip de alamayacağım hiçbir şey olmadığından eminim. Ve sen nerede olursan ol lordum Sir Lancelot, hiç kuşkun olmasın ki hep yanında olacağım ve elimden gelen her hizmeti sana sunacağım."

"Pekâlâ kızım" demiş kral, "madem ki bu ülkede yaşamak onun arzusu, Bliant Şatosu'nda yaşasın ve ülkedeki, hepsi de soylu bir kan taşıyan, en güzel leydilerden yirmisiyle birlikte sen de onunla beraber olacaksın; ayrıca yanınızda on şövalye olacak. Çünkü kızım, Sir Lancelot'un kanının hepimizi onurlandıracağını bilmeni isterim." ...

Ve böylece Sir Lancelot du Lac, örnek bekâr, sihirli güçlerin şövalyesi, ona yasak olan tek bir kadını günah içinde ve sonsuza dek

sevme ihtiyacıyla lanetlenmiş ve kutsanmış âşık, sıradan bir insan için azat edilme zamanı ve fırsatı olabilecek bir dönemi yaşamaya başlar. Kendi ifadesine göre Sir Lancelot için uygun bir eş ve çocuğunun annesi olan Elaine'le birlikte, gururlu kayınbabası Kral Pelles'e ait şatoda, en güzel sularla çevrili bir adada bulunan Bliant Şatosu'nda onbeş yıl oturur. Ve hep birlikte oradalarken, Sir Lancelot adaya Neşeli Ada adını takmıştır. Ama onu kovan kraliçe bir türlü aklından çıkmaz. Leydilerin ve karısının onu eğlendirmek için ellerinden gelen her şeyi yapmalarına karşın, her gün bir defa Kral Arthur'un Kraliçe Guinevere'yle birlikte olduğu Logres ülkesinin olduğu yöne doğru bakar ve yüreği sızlayarak ağlar. Ve adını değiştirip, bir zamanlar varlığının hakimi olan âşkına istemeden ihanet ederek işlediği suçu gizliden gizliye ima eden yeni bir ad takar kendine: "Le Chevaler Mal Fet," yani "kusur işleyen şövalye." Mutlaka kullanılmasında ısrar ettiği bu yeni adıyla, onu Elaine'e bağlayan evlilik bağını sessizce silmektedir. Dolayısıyla mutluluk adasındaki saadet dolu yaşamını, bütün asilliğine karşın, hiçbir geçerliliği yoktur. Yuvarlak Masadan iki dostu gelerek, onun hasretine daha fazla dayanamayan Kraliçe Guinevere'den bir mesaj getirdiklerinde atına atlar ve kısa bir vedalaşmanın ardından yola koyulur.[1]

Bir keresinde genç bir kız ona, "Tek bir eksiğin var" demişti. "Sen zevcesiz bir şövalyesin, bir bakire veya bir hanımefendiyi sevemeyeceksin, ne yazık! Senin Kraliçe Guinevere'yi sevdiğin ve onun, ondan başkasını sevmeyesin diye sana büyü yaptırdığı söyleniyor." Bu gerçekten de böyleydi ve orta yaşlarının sonuna, aralarındaki kavgaların önemsizleşmeye başladığı ve gençliğin büyüsünün uzuvlarını

---

1 *A.g.e.*, XII, 1-9.

çoktan terk ettiği ana kadar öyle kaldı.

Astolatlı –masum, aşka hazır ama umutsuz– zambaklı bakirenin, sayısız müsabakanın artık elden ayaktan düşmüş yaşlı savaşçısının yaşamındaki ikinci Elaine'nin iyi bilinen hikâyesinde anlatılan mutsuz kader, Sir Lancelot'un mucizevi animus-pırıltısının ve cazibesinin, aradan geçen uzun zamana karşın sürmesine tanıklık etmektedir. Bütün bu süre içinde Sir Lancelot'un çevresinde olduğu için acı çekmiş olabilir; Sir Lancelot'a hep hayranlık duymuştur. "Kocam olmanızı çok isterim" diye en sonunda dileğini dile getirir; "benimle evlenseniz ya da hiç değilse sevgilim olsanız gün yüzü görürdüm." Ve kız Sir Lancelot'a öyle bir aşkla bağlanmıştır ki, aşkından hiç vazgeçememiş ve aşkı yüzünden ölmüştür.[1]

Lancelot'un Guinevere'ye adanmışlığı, onla ve onsuz geçen uzun yaşamı, varlığını aşkın çekim gücüyle öylesine doldurmuştu ki, Lancelot insanın aklını başından alan bir iblis gibiydi. Ama onu ele geçiren tek bir tutkunun büyüsü yüzünden onun da aklı başından gitmişti. Lancelot ve Guinevere'nin kişiliklerinin, bilinçdışının "gölü"nün güçleri tarafından bütünüyle işgal edildiği ve büyülendiği, kişiselötesi, zorlanımlı, usdışılaştırılmış ve ussal olarak yönetilemez kılınmış animus-anima bağı tarafından ele geçirildiği ve kuşatıldığı söylenebilir. Onların bilinçli bireysellikleri, birbirlerini ilk gördüklerinde, kişisel bir deneyimden çok, arketipal bir deneyim tarafından etki altına alınmıştı. Her biri diğerinde, adanmış bir insan dostluğunu değil, soyut ama yine de ölümcül tutkunun ideal, insanüstü sahnesinde kusursuz bir karşı-aktörü bulmuştu. Her biri diğerine bir insana olduğu

---

[1] *A.g.e.*, XVIII, 9-20. İkinci Elaine'in hikâyesi Tennyson'ın *Lancelot and Elaine*'inde yeniden anlatılır.

gibi değil, ruhun yitirilmiş, gerekli, bölünmüş parçasını bulmuş gibi bağlıydı. İki ayrı kişi değil, tek bir bütündüler: her biri diğerinin bilinçdışının bir yansımasıydı. Ve onların normal insansal yaşamöyküleri bu şeytani büyünün etkisiyle yok olduysa, bunun nedeni ilişkilerinin zamanötesi niteliğinin zamanı onlardan esirgemiş olmasıdır. Onların cazibeleri çevrelerindeki dünyayı bir büyüye esir etmiştir. Ve bu cazibe sahneye felaketi ve utancı getirmiş olsa da, en yakınları bile onlara serzenişte bulunamaz olmuştur. Lancelot ve Guinevere'nin iki cinsiyetin deneyimlenmiş özdeşliğindeki zamanötesi niteliğin temsilcileri oldukları göz önüne alındığında, sarayın bütün gelenekleri, görenekleri, idealleri ve erdemleri anlamını yitirmektedir. Yuvarlak Masa simgesi gücünü yitirmiştir. Hıristiyan kralın sarayı, Hıristiyanlığın tarihi hedefi hakkında hiçbir şey bilmeyen ilahi bir birlikteliğin, Hıristiyan olmayan bir tanrı ile tanrıçanın ezeli ve ebedi birlikteliğinin –Tanrıçanın Romansı'nı anlatan ilerki bölümlerde enine boyuna inceleyeceğimiz Hindu Şiva ile Satī'nin birleşmesine benzer bir birleşme– gizemi karşısında duyulan kutsal sevincin tapınağı olmuştur.[1]

4

Ortaçağ şairleri ve vakanüvisleri, Lancelot ile kraliçenin büyük günahının Hıristiyanlık öncesi, Hıristiyanlık dışı kutsallığına ilişkin zayıf bir kavrayışa sahipmiş gibi gözüküyorlar. Bu şair ve vakanüvisler herhalde Lancelot ile kraliçe arasındaki yasak âşkın dünyayı büyülemesi konusunda önerdiğimiz psikolojik yorumu değil, bildikleri doğaüstü açıklamayı kabul eder ve benimserlerdi. Onlar bu aşkı peri-

---

1 Bkz. s. 265 vd.

ler ve büyücülük açısından ele almışlardı. Büyünün etkisindeki pervasız âşıkların suçunu şövalyelik, Hıristiyanlık, ortaçağ dönemi aşk ikilemleri ve sınamaları bağlamında bile bu şekilde bağışlatmışlar, başlarında taşıdıkları ilahilik halelerini yerinde bırakmışlar ve uzak bir geçmişe ait ilahi ışıltılarının izlerinin mevcut kalmasını sağlamışlardır. Animus ve anima olarak değil ama karşılıklı tapınma halindeki tanrı ve tanrıça olarak bu ikisinin, Olympos tanrılarına özgü hataları mazur gösterilmiştir.

Lancelot ve kraliçenin serüvenlerinin en ünlüsü ve önemlisi olan, şövalyenin en eski yazılı kaydı niteliğindeki Chrétien'in destansı romansı "Mahkûm Arabasındaki Şövalye"de anlatılan olağanüstü masalda çizilen kadim mitsel anahatlardan bir şeyler çıkarabiliriz.

Chrétien de Troyes bir saray şairiydi, oldukça kültürlü bir adamdı ve anlatılarının mitsel arkaplanıyla pek ilgilenmemesine karşın, çağdaşı saray okuyucusunu eğlendirmek ve eğitmek için mitsel malzemeleri nasıl kullanacağını biliyordu. Uğraşına, Latin şair Ovidius'u onikinci yüzyıl Fransızcasına çevirerek başlamıştı ve Ovidius'un Pyramus ve Thisbe gibi geleneksel erkek ve kadın kahramanları işlerken sergilediği, toplumsal deneyime dayalı aşk ve tutku psikolojisinden esinlenmişti. Chrétien'in, Marie de Champagne'in sarayındaki ve genel ortaçağ edebiyatı alanındaki başarısının büyük ölçüde tutkuya ve aşkın pervasızlıklarına getirilen Helenistik yorumunun karmaşıklığını ve duygusallığını ortaçağ okuyucusuna aktarmaktaki yeteneğine dayalı olduğu görülmektedir. Ama daha önceki dönemlere ait doğaüstü öğelerin aynen korunması ve kullanılması da bu olgun sanatın inceliklerinden biriydi. Chrétien'in romanslarında, tıpkı Ovidius'un öykülerinde (kesinlikle daha muğlak bir şekilde) olduğu gibi, çağdaş görünüm, çağdaş psikolojik yorum ve etik sorunsallaştırma yüzeyi-

nin altında, mitsel geleneğin eski akımının sessizce, bir gölge gibi akması, ruhun geçtiği sınamaların ve zaferlerinin ölümsüz simgelerini yeni çağa taşıması işte bu özellik sayesinde mümkün olmaktadır.[1]

Chrétien'in "Mahkûm Arabasındaki Şövalye," *Le chevalier de la charrette* (Lancelot) romansı, Gawain ile Yeşil Şövalye hikâyesinin açılışındaki kadar uğursuz bir ortaya çıkış ve meydan okumayla başlar. Tepeden tırnağa zırhlı, tam donanımlı, kimliği bilinmeyen bir adam, Kral Arthur ve Kraliçe Guinevere bir Göğe Alınma Günü vesilesiyle şölen sofrasında otururlarken Camelot'taki saraya çıkagelir. Ve bu şövalye hiçbir selamlamada bulunmadan doğrudan krala konuşur:

... "Kral Arthur, senin tebaandan ve maiyetinden şövalyeleri, leydileri ve genç kızları tutsak etmiş bulunuyorum; burada onlardan söz etmemin sebebi, onları sana geri vermek niyetinde olmam değil; amacım, senin onları geri alacak güçten veya imkânlardan yoksun olduğunu ilan etmek ve bildirmektir. Ve şundan emin ol, onları geri alamadan öleceksin."

Kral, buna cevap olarak, değiştirme kudretine sahip olmadığı şeye katlanmak zorunda olduğunu söylemiş; yine de içi kederle dolmuş.

Bunun üzerine şövalye gitmeye davranmış, ama salonun kapısına gelince durmuş ve geri dönerek tekrar konuşmuş: "Kral Arthur, eğer sarayında, gideceğim ormana kadar ardımdan gelirken ona eşlik etmesi için kraliçeyi emanet edecek kadar güvendiğin tek bir şövalye varsa, onu orada bekleyeceğime ve kraliçeyi savunabilir ve onu geri getirmeyi başarırsa, ülkemde sürgünde tut-

---

[1] Chrétien de Troyes'in destanlarından dördü, W. Wistar Comfort tarafından çevrilen *Arthurian Romances by Chrétien de Troyes*, Everyman's Library No. 698'de bulunmaktadır. Aşağıdaki paragraflardaki alıntılar bu cildin 270 359'uncu sayfalarından yapılmıştır. Romansın Eski Fransızca metni Foerster, 1899 baskısında bulunabilir.

tuğum bütün tutsakları sana teslim edeceğime söz veriyorum." ...

Ancak kraliçe, Kral Arthur'un sarayının canı ve ruhuydu. Kral onu şövalyelik uğraşının başlangıcındaki muhteşem kahramanlıklarının kuvvetiyle, yüce krallığın tahtına layık olduğunu kanıtladıktan sonra, Yuvarlak Masayla birlikte kazanmıştı. Onu kaybetmek, kişisel olduğu kadar simgesel anlamda da büyük bir felakete yol açardı. Ama bu meydana okumayı yok saymak da bir felaket olurdu; çünkü kadınlığı ve masumiyeti acımasız saldırganlığa karşı korumak Yuvarlak Masanın soylu birliğinin en başta gelen anlamı ve göreviydi. Dolayısıyla bu yüce dayanışma şimdi yakın bir çözülme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. O sırada sarayda bulunanlardan birçoğu bu meydan okumayı işittiler ve bütün saray ayağa kalktı.

... Öne atılan ilk şövalye, ne yazık ki, kethüda Sir Kai olmuş. Sir Kai şövalyelerin en yaşlısıymış ve zinde gençlerin daha çalımlı amelleri karşısında duyduğu hiç de haksız sayılmayacak aşağılık duygusunu, gülünç bir özgüven besleyerek ve bunu olası her fırsatta sergileyerek telafi edermiş. Sir Kai, akıllıca bir hileyle kralı, meydan okumaya karşılık verecek kişinin o olması gerektiğini kabul etmeye zorlamış. Önce onurunu yitiren kardeşlikten çekilmek istermiş gibi yapmış. Hem kral hem de kraliçe ondan kalmasını rica etmişler. Sonra kalmasının koşulu olarak, kralın ona bir lütufta bulunmasını istemiş ve Arthur'dan yemin aldığında, sarayı savunmasına izin verilmesi talebinde bulunmuş. Ve böylece, onun korumasına istemeyerek teslim olan kraliçeyle birlikte yola çıkmış; bütün herkes, sanki kraliçenin ölüsü bir tabutta yatıyormuş gibi bir matem havasına bürünmüş.

Sir Gawain'in öğüdü üzerine Kral Arthur ve bütün şövalyeler, Sir Kai'nin yenilmesi halinde Guinevere'yi kurtarmak için, onların gidişinin ardından kısa bir süre geçtikten sonra takip etmeye başlamışlar. Ama ormana yaklaştıklarınm-

da, Kai'nin atının koşarak geri geldiğini görmüşler ve bütün hızlarıyla çarpışma yerine geldiklerinde, yalnızca kraliçe ve esrarengiz şövalyenin, haddini bilmez savunucunun da sırra kadem bastığını görmüşler. Sir Gawain, kraliçe ve Kai için yanında getirdiği iki atla birlikte öne atılmış ve vahşi ormanın içinde ilerlerken, tanımadığı bir şövalyenin yaralı, acınacak halde yorgun ve her yanı terle kaplı bir at üstünde kendine doğru geldiğini görmüş. Yabancı şövalye selam vermiş ve sonra büyük bir nezaketle atlardan birini ödünç olarak istemiş. İsteği yerine getirildiği anda ona daha yakın olan ata bir sıçrayışta atlamış ve uzaklaşmış. Sonra ardında bıraktığı at yorgunluktan düşüp ölmüş.

Gawain atını mahmuzlayarak şövalyenin peşine takılmış ve bir müddet yol aldıktan sonra, ona az önce verdiği atı ölü bulmuş ve sanki şiddetli bir çarpışma gerçekleşmiş gibi toprağın çiğnendiğini ve kırılmış kalkanların ve kargıların etrafa saçıldığını görmüş. Sir Gawain hızla ilerlemiş, ta ki yabancıyı, bütünüyle silahlı, miğferi başında, kılıcı kuşağında ve kalkanı boynunda asılı halde yürürken tekrar görünceye dek. O anda şövalye bir mahkûm arabasına yetişmiş.

"O günlerde –diye açıklıyor şair Chrétien– *bu araba bugünkü piloriyle*[∇] *aynı işi görürdü; günümüzde bu tür arabalardan üç binden fazla bulunan her iyi şehirde o zamanlar yalnızca bir tane vardı ve bu, şimdiki pilorilerimiz gibi, cinayet işleyen veya hainlik eden herkesi, herhangi bir kabahatten suçlu bulunanları, başkalarının malını çalan hırsızları veya sokaklarda gasp yapan gaspçıları teşhir etmek için kullanılırdı. Herhangi bir suçtan hüküm giyen biri bir mahkûm arabasına konur ve sokak sokak dolaştırılırdı ve bundan böyle bütün yasal haklarını yitirir ve sonrasında hiçbir mahkemece dinlenmez, onurlandırılmaz veya hoş karşılan-*

∇ Tepesinde, suçlunun boynunun ve bileklerinin geçirilerek sıkıştırıldığı dar bir yatay levha bulunan uzun çubuk. Suçluların teşhir edilerek cezalandırılmasına yarar –çn.

mazdı. O günlerde bu arabalardan öylesine korkulurdu ki, şöyle bir deyiş ilk kez kullanılır olmuştu: 'Ne zaman bir mahkûm arabasına rastlarsan, haç çıkar ve Tanrı'ya yakar, başına bir kötülük gelmesin diye.'"

Yayan giden ve kargısı olmayan şövalye, mahkûm arabasının arkasında yürüyormuş. Arabanın sürücüsü, bir cüce, elinde uzun bir üvendireyle, arabayı çekmek için arasına atın koşulduğu çubuğun üstünde oturuyormuş.

"Cüce" diye bağırmış yürüyen şövalye, "Tanrı aşkına, leydimin, kraliçenin, buradan geçip geçmediğini gördün mü söyle."

Aşağı tabakalardan gelme zavallı cüce ona leydisinden bir haber vermemiş ama şöyle demiş: "Sürdüğüm arabaya binersen, kraliçeye ne olduğunu yarın öğrenirsin." Sonra şövalyeye aldırış etmeksizin yoluna devam etmiş. ...

Şövalye arabaya binmeden önce yalnızca birkaç adım duraksar. "Yine de" diye belirtiyor Chrétien, *"küçük düşmekten çekinmesi ve mahkûm arabasına hemen atlamaması onun için bir talihsizlikti; çünkü daha sonra bu gecikmeden dolayı pişman olacaktı."* Görünüşe göre burada, Kral Arthur'un eski tebaasından birçok kişinin esir tutulduğu ülkeden kraliçeyi kurtarmaya uygun olup olmadığını sınayacak bir dizi sınavın ilkiyle karşılaşır. Bu ülke hakkında bize söylenen şudur:

... hiçbir yabancının geri dönmediği, yolcunun köle ve sürgün olarak ülkede kalmaktan başka çaresinin olmadığı krallık ...

Et si l'a el reaume mise
Don nus éstranges ne retorne,
Més par force el pais sejorne
An servitude et an essil[1]

---

[1] Chrétien de Troyes, *Le chevalier de la charrette*, Foerster baskısı, s. 25, 644-647'nci dizeler.

Bu, Kral Arthur'un ülkesinin canı ve ruhu olan Kraliçe Guinevere'nin ölüm krallığına kaçırıldığı anlamına gelir. Bütün romansın ve şövalyeliğin ilham perisi ve esinlendiricisi olan bu Yaşam Kraliçesi, tıpkı ünlü klasik mitteki tanrıça Persephone gibi, dönüşü olmayan ölüler dünyasına kaçırılmıştır.

Kraliçeyi kurtarma yolunda olan Sir Gawain ve adsız şövalye (ki daha sonra kraliçeyle olan dramatik karşılaşmasında Sir Lancelot'tan başkası olmadığı anlaşılacaktır), ötedünyaya geçişe denk düşen ve bütün mitolojilerde ötedünyaya geçişi tanımlayan böylesi bir dizi serüvenle karşılaşacaklardır. *"Birçok engel ve zor geçit var* –der daha sonra yolda karşılaştıkları bir genç kız– *yine de iki çok tehlikeli yoldan ve iki çok güç geçitten geçerek ülkeye girmek mümkündür. Bunlardan birine su-köprü derler, çünkü köprü su altındadır ve altında, üstündekiyle aynı miktarda su vardır, dolayısıyla köprü tam ortadadır ve sadece bir buçuk ayak genişliğinde ve kalınlığındadır. Bu seçenekten kesinlikle uzak durmak gerekir, mamafih iki köprüden daha az tehlikeli olanı budur. Diğer köprü daha imkânsızdır ve çok daha tehlikelidir, bugüne dek hiçbir insan onu geçememiştir. Keskin bir kılıca benzer, bu nedenle bütün insanlar bu köprüye kılıç-köprü der. İşte, bildiğim bütün hakikati size anlatmış bulunuyorum."*

Demek ki mahkûm arabası sınavı, gitgide ağırlaşan bir dizi sınamanın ilkiydi. Lancelot yalnızca birkaç adım duraksadı ve ... küçük düşme kaygısı duymadan arabaya atlamış; çünkü *"aşk, yüreğinin içinde saklıymış."* Öte yandan Sir Gawain atıyla mahkûm arabasına yaklaştığında ve kraliçeden haber almayı arzuluyorsa arabaya binmesi cüce tarafından söylendiğinde bu emri aptalca bulmuş ve binmeyeceğini söylemiş; çünkü bir atı bir mahkûm arabasıyla değiştirmek küçük düşürücü olurmuş.[1] Dolayısıyla Sir Ga-

---

1 [Bu değiştirme, metafiziksel olarak, güneş taşıtını, Platoncu ve keza Hindu

wain, Lancelot'la cüceyi taşıyan arabayı izlemiş ve böylece bir sonraki kasabanın halkı Lancelot'u mahkûm arabasında görünce hayretler içinde kalıp, duygularını saklama gereği duymadan büyüğüyle küçüğüyle, yaşlısıyla genciyle alaycı naralar attıklarında şövalyeliğin itibarını kendisi için korumuş.

Cüce, şövalyeyi kalacağı yere, kasabanın karşısında aynı hizada bulunan bir kuleye götürmüş ve Gawain de atın ve mahkûm arabasının peşinden gidip kuleye girmiş. Burada Lancelot ve Gawain geceyi birlikte geçirmişler ve ikinci sınavlarından geçirmişler. Her biri için bir yatak yapılmış ve bu iki yatağın yanında, özellikle gösterişli, *"insanın bir yatakta düşleyebileceği bütün ihtişama sahip"* bir üçüncüsü varmış ve şövalyeler bu seçkin yatağa yatmaya kalkışmamaları konusunda uyarılmışlar. "Şuradakinde" demiş onlara kulenin kurallarını öğreten genç kız, "ona layık olmayan hiç kimse yatamaz." Ne var ki bu Lancelot'u caydırmaya yetmemiş. Hemen soyunarak yatağa yatmış. Ama gece yarısı bir talihsizliğe uğramasına ramak kalmış. Çünkü tam o saatte çatı kirişlerinden, sanki onu böğründen beyaz çarşaflara çivilemek ister gibi, aniden bir mızrak inmiş. Mızrağa bağlı flama şiddetle yanıyormuş ve tüm yatak birden alevler içinde kalmış. Ama Lancelot mızraktan yalnızca bir sıyrıkla kurtulmuş: *"deriyi birazcık yırttı, onu ciddi biçimde yaralamadan."* Yatakta kalıp yangını söndürmüş ve mızrağı alarak koridorun ortasına fırlatmış; sonra sırtüstü yatıp uykusuna devam etmiş. ...

Bu yatak açıkça, tıpkı Sir Gawain'in ölüler ülkesinin bir diğer tezahürü olan "kadınlar adası"ndaki –Anneler Âlemi– serüveni sırasında uysallaştırdığı ve denetimi altına aldığı yatak gibi "şaşırtıcı yatak-

---

"araba simgeciliği" bağlamında bir "araba" olan insan bedeniyle değiştirmeyi temsil eden büyük bir alçalmadır. Gawain'in, her güneş kahramanının *bir kez* yaptığı gibi "duraksadığı" nokta budur ("Dilerim bu kadeh benden alınır;" Budha'nın vaaz vermekte duraksaması; vb.). Sıradan bir okuyucuya önemsiz bir ayrıntı gibi görünen şeyin önemi buradan gelir AKC.]

lar"ın, *lits merveils*, başka bir örneğidir. Yani o geceki serüven, Lancelot'un cesaret sınavı olmuştu. Diğer gerekli sınama –şehvet şatosundaki sınama– bundan sonra gelecekti.

... Tüm bunlar olurken Sir Gawain huzur içinde uyuyormuş.

Sabah olunca iki şövalye genç kızın rehberliğinde iki köprüyü keşfe çıkmışlar ve Lancelot seçimi dostuna bırakmış. Sir Gawain, daha az zorlu olduğu söylenen köprüyü seçmiş ve böylece su-köprüye giden yolda ilerlemeye başlamış; öte yandan Lancelot, şimdi atına binmiş olarak, onlara gösterilen diğer yolu seçmiş ve sığ bir geçite varmış, buradaki muhafız şövalyeyi yenerek yoluna devam etmiş. Ama yol uzunmuş. Ve öğleden sonranın geç bir vaktinde, iyi giyimli ve zengin takılarla süslenmiş çok güzel ve sevimli bir genç kız onu ihtiyatla ve nezaketle selamlamış. "Efendim, evim sizin için hazırlandı" demiş kız, "şayet konukseverliğimi kabul buyurursanız; ama orada ancak benim yanımda yatmanız koşuluyla kalabilirsiniz. Bu şartlarla teklifimi arz ediyorum."

"Böylesi bir armağan için ona beş yüz kez teşekkür edeceklerin sayısı az değildir," –diyor şair– ama bu Lancelot'un hiç hoşuna gitmemiş ve çok farklı bir cevap vermiş: "Genç bayan, evinizi teklif ettiğiniz için teşekkür ederim ve bunu büyük bir takdirle karşılıyorum, ama beni mazur görürseniz, sizin yanınızda yatmak beni çok üzer."

"Öyle mi!" demiş genç kız, "o zaman teklifimi geri alıyorum."

Bunun üzerine, elinden başka bir şey gelmediği için, ama yine de buna izin vermesi nedeniyle içi sızlayarak, genç kızın ardından gitmeye razı olmuş ve genç kız onu evine götürmüş.

Burası çok sayıda güzel odası ve geniş, ferah bir salonu olan, görkemli surlarla çevrelenmiş bir şatoymuş. Donatılmış bir sofra hazır bekliyormuş; ellerini yıkamışlar ve yemeğe oturmuşlar. Yatma vaktinden biraz önce Sir Lancelot ev sahibesini istenmeyen, zorba bir âşığın saldırısından kurtarmak zorunda oldu-

ğunu görmüş ve bu sınavı geçtiğinde kız onu, birlikte uyuyacakları, ana salonun ortasına onlar için kurulmuş yatağa götürmüş. Önce genç kız uzanmış, ardından, verdiği söz gereği, Sir Lancelot. Ama kıza dokunmamaya çok dikkat ediyormuş ve yatağın içindeyken, kızdan mümkün olduğunca uzağa dönmüş ve *"konuşması yasaklanan bir keşiş gibi,"* ona tek bir söz söylememiş.

Bu sessizlikten kısa bir süre sonra kız ona şöyle demiş: "Lordum, şayet incinmezseniz kendi odamdaki yatağıma döneceğim, böylece siz de daha rahat edersiniz. Yanınızda olmamdan ve size eşlik etmemden hoşnut kaldığınızı sanmıyorum. Size ne düşündüğümü söyledim diye bana olan saygınız azalmasın. Şimdi bütün gece rahat rahat uyuyun; sözünüzü gereği gibi tuttuğunuz için sizden daha fazla talepte bulunmaya hakkım yok. İşte, sizi Tanrı'ya emanet ediyor ve gidiyorum." Kız, Lancelot'un, o güne dek hiçbir şövalyenin üstlenmediği kadar tehlikeli ve vahim bir görevi üstlendiğini anlamış. "Tanrım, sana yalvarıyorum" diye dua etmiş kız kendi yatağına döndüğünde, "onu bu görevde başarılı kıl." ...

Ama bunlar olsa olsa ikinci dereceden sıkıntılar, hazırlık niteliğinde erginlenmelerdi, seçilmiş kişinin doğuştan gelen kusursuzluğunu kavramasına, dışavurmasına ve eyleme dönüştürmesine giden yolda geçmek zorunda olduğu sınavların ilkiydi. Ertesi gün, nispeten önemsiz iki veya üç serüvenden sonra,

... kahraman, birçok mezarı olan tuhaf bir kiliseye varmış ve çok yaşlı bir keşiş ona etrafı gezdirmiş. Mezar taşlarındaki yazıları okumuş: "Burada Gawain yatıyor, burada Louis ve burada Yvain." Lancelot farkında olmadan, yaşayanlar arasındaki herkese bir yerin ayrıldığı Ölüler Ülkesine gelmiş. Şövalye, keşişe dönerek sormuş: "Bu mezarların burada ne işi var?" Ve keşiş cevap vermiş: "Mezar taşlarındaki yazıları okudun; eğer yazılanları anladıysan, ne dediklerini ve mezarların ne anlama geldiğini bilmen gerekir." Lancelot, bir düştey-

miş gibi yürüyerek, *"çok büyük, o güne dek yapılanlardan daha büyük, böylesine zengini ve ustaca oyulmuşu hiç görülmemiş bir lahite"* ulaşmış. Sormuş: "Söylesene, bu büyük olan kimin için?" Ve münzevi cevap vermiş: "Bununla ilgilenmen gereksiz, çünkü sana hiçbir faydası olmaz; içini asla görmeyeceksin. Üzerinde şöyle bir yazı var: her kim bu taşı kendi kudretiyle tek başına kaldırabilir, o, buranın yerlisi olmadıkça hiçbir kölenin veya soylunun dışarı çıkamadığı bu ülkede tutsak olan bütün erkekleri ve kadınları özgürlüğüne kavuşturur. Oradan hiç kimse geri dönmemiştir ve yabancı hapishanelerde tutulmaktadırlar." Lancelot hemen taşı kavramış ve hiç zorlanmadan, bütün güçlerini harcayan on adamın yapabileceğinden daha kolay bir şekilde kaldırmış. Ve keşiş hayretler içinde kalmış ve neredeyse düşüp bayılacakmış. Açıkça bu mezar Lancelot için yapılmış. Lancelot yaşlı muhafıza sormuş: "Şimdi söyle bana, bu mezarda kim yatacak?" "Efendim" diye yanıtlamış keşiş, "hiç kimse için kaçışın olmadığı krallıkta esir tutulan herkesi kurtaracak kişi."

Nihai zaferinin habercisi olan bu kahramanlıktan kısa bir süre sonra Lancelot, Kral Ölüm'ün krallığının sınırlarında, tutsaklarla karşılaşmış. Onu kurtarıcıları olarak selamlamış ve şimdi ne yapması gerektiğini söylemişler. Kralın kalesini koruyan korkunç kılıç-köprüye –en zorlu sınavına– doğru giden yolda ona rehberlik etmişler. Ve bu arada onu hep bir ağızdan ve sevinçle övmüşler:

"Bu o" diye bağırmışlar, "uzun zamandır mahkûm edildiğimiz tutsaklıktan ve sefaletten hepimizi kurtaracak olan. Bizi özgürlüğümüze kavuşturmak için o kadar çok tehlikeden geçtiği ve daha birçoğunu göğüslemeye hazır olduğu için onu çok çok onurlandırmamız gerek." Övgüleri, Adem ve Havva'nın ve insanlığın diğer atalarının İsa'yı ötedünyanın girişinde, Çarmıha Gerilme saati ile Diriliş günü arasında Cehennem'e indiğinde karşılarken söyledikleri ilahiye çok benzer bir tınıya sahipmiş. ...[1]

---

[1] *The Gospel of Nicodemus II*, "The Harrowing of Hell," XXI.

Çünkü Sir Lancelot, ölüm krallığının azat edicisi, şövalye giysileri içinde olmasına karşın, temelde mitsel bir kurtarıcıdır. Bu romansta, Yaşam'ın ve Ölüm'ün "İki Dünyası" yerine, feodal krallıklar ve onların kavgaları vardır; ölüler yerine, kaçırılan rehinelere tanık oluruz ve ruhun en yüce temsili olarak karşımızda kraliçe vardır. Ve böylece Guinevere'yi, dişil hayat verici ilkeyi, Yuvarlak Masanın şövalye âşkının ve yaşamının en yüksek simgesini, yaşam gücünün somut insan bedenlenmesini azat ederek şövalye Sir Lancelot ölümün ruhu tutsak eden zincirini kırmakta, yani ölümsüzlüğümüzü bize geri kazandırmaktadır. Krala meydan okuduğunda ve kraliçeyi kaçırdığında uğursuz şövalyenin verdiği güvencenin gizli anlamı buydu: eğer yenilgiye uğratılır ve Kraliçe Guinevere geri getirilirse, o zaman Kral Arthur'un ülkesinden tutsak ettiği bütün mahkûmları serbest bırakacaktı. Ve şimdi, Sir Lancelot'un kişiliğinde, kurtarıcı kahraman bütün engelleri aşarak zafer yolunda ilerliyordu.

"Hades sordu, bu Zafer Kralı kimdir? Ve Tanrının melekleri dediler, güçlü ve kudretli Tanrıdır, savaşta kudretli Tanrıdır. Ve bu söz üzerine hemen pirinçten kapılar kırıldı ve demir çubuklar parçalandı ve zincirlenmiş bütün ölüler zincirlerinden kurtarıldı. Ve Zafer Kralı bir insan olarak içeri girdi ve Hades'in bütün karanlık köşeleri aydınlandı."[1]

... Savaşlardan ve sınamalardan sonra, hepsinden zaferle çıkarak, Sir Lancelot sonunda kılıç-köprüye varmış. *"Ve hakikati söylemek gerekirse* –diye yazıyor Chrétien– *hiç bu denli kötü, yapısı bu denli tuhaf bir köprü görülmemişti. Soğuk nehri geçen köprü, parlatılmış, ışıldayan bir kılıçtan*

---

1 *The Gospel of Nicodemus II*, "The Harrowing of Hell," XII.

ibaretti, ama kılıç sağlam ve sertti ve iki mızrak boyundaydı. Her bir ucunda, kılıcı sıkıca sabitleyen birer ağaç gövdesi vardı." Altta çağıldayan su *"iblisin nehri kadar hızlı ve öfkeli, kara ve bulanık, azgın ve korkunç, habis görünüşlü bir akıntıdır; ve o denli tehlikeli ve dipsizdir ki, içine düşen bir şey sanki tuzlu denize düşmüş gibi bütünüyle kaybolur."* Köprünün diğer ucundaki büyük bir kayaya iki aslan –ya da iki leopar– bağlıymış. Ve suyun ve köprünün ve aslanların görünüşü o kadar ürkütücüymüş ki, onlarla karşılaşan biri korkudan titrermiş. ...

Bu köprünün Doğunun mitsel geleneklerine uzanan bir kökeni olduğu anlaşılmaktadır.[1] Cehennemin dipsiz kuyusunun üzerinden geçen bunun kadar uzun, keskin bir bıçak sırtı, Perslerin Mahşer Günü mitolojisindeki başlıca sınama araçlarından biridir. Ruhlar bu köprüden geçmek zorundadır ve günahkâr ruhlar dipsiz kuyuya düşeceklerdir, ama dindarlar için bıçağın sırtı genişleyerek Cennet'e giden düz ve güzel bir yola dönüşür. "Aslanlar ya da leoparlar" da Doğuyu akla getirmektedir.

Sir Lancelot bu engelden önce kendini elinden gelen en iyi şekilde ve şaşkınlık uyandırabilecek bir tarzda hazırlar: *"Ayaklarındaki ve ellerindeki zırhı çıkardı. Diğer tarafa ulaştığında perişan durumda olacak. Kendini çıplak elleri ve ayaklarıyla, bir tırpandan daha keskin olan kılıç üstünde taşıyacak. Ama köprüden düşüp asla kurtulamayacağı suya gömülmektense, kendini sakatlamayı yeğledi. Büyük bir acı ve ıstırapla geçiyor köprüyü.*[2] *Elleri, ayakları ve dizleri üstünde sürünerek, diğer tarafa*

---

1 Krş. D. L. Coomaraswamy, "The Perilous Bridge of Welfare," *Harvard Journal of Asiatic Studies* 8, Ağustos 1944, s. 196 213.

2 "Bir usturanın keskin kenarıdır, geçmek zordur,
Güç bir yoldur bu" (*Katha Upanişad* 3:14).

dek ilerliyor. Sonra öte taraftan gördüğünü sandığı iki aslanı hatırlıyor; ama etrafina bakınca, ona zarar verecek bir kertenkele ya da başka herhangi bir şey görmüyor ... orada herhangi bir canlı yaratık yoktu." Ama yaralarından akan kan gömleğine ve her yana damlamaktadır.

Karşısında, şimdiye dek görmediği sağlamlıkta bir şato görür. Bu Ölüm Şatosu'dur. Kral ve oğlu bir pencereden bakmakta, onun kahramanlığını izlemektedir. Tıpkı Gawain ve Yeşil Şövalye hikâyesinde olduğu gibi, Ölüm burada da hiçbir zaman gereği gibi tarif edilmez ve adlandırılmaz. O hikâyede Ölüm, siperliğini kaldırarak, kendini basitçe "Bernlak de Hautdesert," bir soylu, bir insan olarak tanıtmıştı. Burada da mitsel alanın üzeri şövalyeliğe özgü bir yeniden yorumlamayla kaplanır. Kral Ölüm, Kral Bademagu, *"onur meselelerinde ve doğruluk konusunda çok titiz ve hassas ve her şeyden önce sadakate riayet etmeye ve sadakati uygulamaya özen gösteren biri"* olarak tarif edilir. Bu, karşısında herkesin eşit olduğu Ölüm'ün yüce tarafsızlığını ve dürüstlüğünü, Ölüm'ün mutlak adaletini ve demokrasisini simgeler. Ama öte yandan Ölüm'ün oğlunun, onun alteregosunun, Prens Meleagant'ın tam zıt karakterde olduğu belirtilir: *"çünkü aradığı hazzı sadakatsizlikte buldu ve kötülükten, hainlikten ve ağır suçlar işlemekten hiç bıkmadı."* Ani darbesini indirerek masumu katlettiğinde, gençlik çiçeğinin ırzına geçtiğinde ve bu arada alçağı değersiz bir yaşlılığa ulaştırdığında Ölüm de tıpkı böyledir.[1] Bu Meleagant, Kraliçe Guinevere'yi kaçıran ve Lancelot'un son kurtarma savaşında karşılaşmak zorunda olduğu kişidir. Meleagant büyük ve zorlu bir müsabakada yeni-

---

1. Balin hikâyesindeki Kral Pellam ve Garlon kardeşlerle olan benzerliğe dikkat edin. Ayrıca Gawain hikâyesindeki Yeşil Şövalye'nin iki yönünü ve Owain masalındaki Bolluk Şatosu'nun iyi huylu evsahibi ile canavar Orman Bekçisi'ni hatırlayın.

lecek, kraliçe kurtarılacak ve ülkenin diğer tüm tutsak sakinleri özgürlüğüne kavuşacaktır.

Şövalyeler arasındaki dövüşün ayrıntıları, bunu izleyen küçük çaplı sayısız karşılaşma ya da Meleagant'ın, Lancelot, kraliçe ve tebaanın yaşayanların krallığına kesin dönüşüne engel olan çeşitli çirkin hileleri üzerinde durmak istemiyorum. Şunu söylemekle yetinelim: bir hile sonucunda Sir Lancelot bir süre için zindana hapsedilmiş, bu nedenle kraliçenin Arthur'un sarayına Lancelot'un bu serüvendeki eski yol arkadaşı Sir Gawain tarafından geri götürülmesi gerekmiş. Sir Gawain, iki tehlikeli köprüden daha az tehlikeli olanını seçmiş olmasına karşın, çok kötü bir talihsizliğe uğramış. Geçitte tepetaklak olarak, akıntıyla birlikte sürüklenmiş: ***"Bir an ayağa kalkıyor, ama sonra gene batıyor; bir an onu görüyorlar, ama sonra gözden yitiriyorlar."*** Ama Gawain'in kurtarıcıları büyük bir gayret sarf ederek ağaç dallarıyla, direklerle ve kancalarla onu sudan çıkarmayı başarmışlar. Sırtındaki zırhlı yelek, başında miğfer ve büyük sınamalara katlandığı, birçok tehlike ve saldırılardan zaferle geçtiği için terinden pas içinde kalan demir kaval kemiği zırhları dışında üstünde başka bir şey yokmuş. Gövdesi su doluymuş ve bu durumdan kurtulana dek tek bir söz söylediğini işitmemişler. Ama dili çözüldüğünde, kalbine giden yol açıldığında ve söyledikleri işitilebilir ve anlaşılabilir hale geldikten hemen sonra, kraliçeyi sormuş.

Hapsedilen Lancelot, bir keresinde hizmette bulunduğu minnettar bir genç leydi tarafından ıssız kulesinden kurtarılmış ve Camelot'a dönmüş, orada yine ölüm prensiyle karşılaşmış. Bu kez, Camelot'un görkemli sarayının önünde gerçekleşen son çarpışmada Meleagant ölmüş. Ve böylece, kraliçenin yaşam dünyasına çığır açıcı dönüşü tamamlanmış.

Romansta altını çizmek istediğim bir ayrıntı var, yani tüm serüvene ve Lancelot'a "Mahkûm Arabasındaki Şövalye" adını veren o tuhaf araba ayrıntısı. Chrétien'in okuyucuları, sadık şövalyenin serüvenini korku ve hayranlık karışımı bir ürpertiyle okumuş, ama onu dünyanın gözünde ilelebet küçük düşürecek bir taşıta atlamanın "utancı konusunda hiçbir kaygı duymamış" olmalılar. Şövalyelik çağının lordlarının ve leydilerinin bakış açısına göre bu, benzeri görülmemiş bir kahramanlıktı. Ancak bunu takip eden olaylar daha keyifli bir okuma sunuyordu. Şair bunun etkisini, Sir Lancelot'un kraliçeyi kurtardıktan sonra onun selamını almak üzere olduğu ve gülümsemesini beklediği Ölüm Şatosu'ndaki o büyük an için saklamıştı.

... Kral Bademagu, Prens Meleagant'ın müşfik babası, Sir Lancelot'u kendi eliyle şatoya almış. Ama kraliçe onların girdiklerini görünce, kralın huzurunda ayağa kalkmış, yüzünde bir hoşnutsuzluk ifadesi varmış ve ağzından tek bir söz bile çıkmamış.

"Leydi, Sir Lancelot sizi görmeye gelmiş" demiş kral, "buna sevinmeniz gerekir."

"Sizce öyle mi efendim? O beni sevindiremez. Onu görmek umurumda bile değil."

"Yapmayın leydi," demiş çok açık sözlü ve nazik olan kral, "sizi böyle davranmaya iten ne? Size bu denli sadakatle hizmet eden bir adama karşı çok kırıcısınız."

"Efendim, doğrusu zamanını boşuna harcamış. Ona karşı hiçbir minnet duygusu beslemediğimi saklayacak değilim." Ve kraliçe başka bir şey söylemeden odasına çekilmiş. ...

Lancelot'un şaşkınlıktan dili tutulur. Çok geçmeden kendini öldürmeye kalkışır; onun öldüğünü işiten kraliçe kahrından neredeyse öl-

mektedir. Birçok karışıklık daha yaşanır, ama sonra, en sonunda, iki ebedi aşık tekrar birleşir ve kraliçe derdini izah eder.

... "Küçük düşme korkusuyla arabaya binmekte tereddüt etmedin mi? İki tam adım boyunca duraksayarak, binmekte isteksiz olduğunu gösterdin. Seninle konuşmaktan veya sana bakmaktan kaçınmamın sebebi budur."

"Tanrı beni böyle bir suçu tekrar işlemekten alıkoysun" diye karşılık vermiş Lancelot "ve söylediğinde yerden göğe haklı bulmuyorsam seni, Tanrı esirgesin benden merhametini!" ...

Chrétien ve okuyucuları bu bölümden çok hoşlanmış olmalıdırlar. Bu bölümde saray çevresinin aşk oyunlarının altında yatan aşırı inceliğin güzel bir örneği sergilenmektedir. Ama nasıl oluyor da diye sorabiliriz, kraliçe, tutsak olduğu bir sırada, Lancelot dışında hiç kimsenin farkında olamayacağı ve Sir Gawain ve cüce dışında hiç kimsenin göremeyeceği bu bir anlık olayda şövalyesinin onu düş kırıklığına uğrattığını bilebiliyor?

Kraliçenin alimi mutlak olduğu çok açık, bu nedenle uzakta olan bir şey onun zihninde mevcuttur. Bir tanrıçanın alimi mutlaklığına sahiptir, çünkü o bir tanrıçadır. Ve hakiki bir tanrıça gibi, en küçük bir hürmetsizliğe veya itaatsizliğe içerlemektedir. En ufak bir kaba davranış karşısında öfkelenmektedir. Kendisini ona adayan kişinin mutlak, kusursuz adanmışlığa ulaşamadığını fark ettiği anda öfke ve kızgınlık nöbetine tutulmaktadır. Bu, her yerdeki arkaik ve ilkel ilahların –ve hepimizin içinde taşıdığı hâlâ daha da ilkel olan varlığın– tavrıdır. Yaşamın tanrıçası –elbette– kıskanç ve talepkârdır ve en yüce lütuflarını ihsan ettiği dindar kulunun tüm kalbiyle ve bütünüyle teslim olmasından daha azına tahammül edemeyecektir. Kul, toplumsal değerler ve ünü gibi önemsiz şeyleri tanrıçası için feda etmeli,

hatta bir fedakârlıkta bulunduğunu bile hissetmemelidir. Zaten canını bile ona adamamış mıdır? Chrétien ve saray çevresinden okuyucular âşkın ilahi nitelikte olduğuna ilişkin duyarlı kurallar düzeni ve inançlarında bu aynı nokta üzerinde ısrarla durmuşlardır. Kusursuz aşka ulaşılması her tür toplumsal utanca maruz kalmayı gerektirebilirdi; ama böyle bir aşk, bütün araçları soylu kılan bir amaçtı.

Ama mahkûm arabası ayrıntısı yine de başka ve hatta daha da önemli bir anlamla yüklüdür. Belirttiğimiz gibi, arabanın ortaya çıkışıyla birlikte iki şövalye, kraliçeyi arayışları sırasında katlanmak zorunda olacakları sınavlardan ilkiyle karşılaşır. Lancelot daha istekli ve adanmış olduğunu zaten kanıtlamıştı: öldüresiye at koşturmuş ve bir ön çarpışmada dövüşmüştü, oysa Gawain hızla ilerliyor, ama akıldışı bir hıza ulaşmıyordu. Gawain ona ancak büyük bir zahmetle yürümek zorunda kaldığında yetişir. Her iki şövalye de mahkûm arabasının alaycı cücesine kraliçeyi sorar ve aynı yanıtı alır: kraliçeden haber almak istiyorlarsa, şövalyeliklerinden vazgeçmeli, bilinçli kişiliklerinin sahip olduğu o çok sevilen toplumsal düzeyi feda etmelidirler. Sayısız çarpışmalarda ve müsabakalarda uğruna dövüştükleri ve yaşamlarının, insanlar arasındaki onurlarının ve sonsuz şöhretlerinin ölçütünü oluşturan toplumsal idealdir bu. Onlardan, bilinçli yaşamlarının bu en yüce değerini, kraliçenin ve onu kaçıran adsız düşmanın izini bulmanın belirsiz umuduyla değiş tokuş etmeleri istenir. Gawain bu aptalca adımı atmayı reddeder; daha sonraki en zorlu serüvende başarısız olmasının nedeni budur. Yaşamın tanrıçasını pençeleri arasına almış olan ölüm krallığının şeytani insanüstü güçleriyle çarpışmaya ve onları alt etmeye yönelik daha yüksek görevi üstlenmekten kaçındığı için çok yetenekli, kusursuz bir şövalye, dünyasal bir süvari olmaktan öteye gidemez. Gawain bu serüvende Cehennem'e

iniş için uygun niteliklere sahip üstün-kahraman değildir.[1]

Sir Lancelot, yalnızca Hıristiyanlık'ta değil, sayısız Hıristiyanlık öncesi inanç geleneğinde de görülen arketipal "Kurtarıcı" figürlerinden biridir. İsa çarmıha gerilmeden önce bir suçlu olarak damgalanmış ve alaya alınmıştı; İsa, onun yerine infazdan kurtulan katil Barabbas'tan daha kötü biri olarak görülüyordu. Ve İsa iki hırsızın arasında çarmıha gerilmişti. Lancelot, bu kılık değiştirmiş "Kurtarıcı," İsa'yla benzer bir durumdadır: peşinde olduğu şey için ölüm krallığına doğru ilerlemeden ve orada yaşamın ruhunu kurtarmadan önce toplumsal düzeydeki lekesiz şövalyelik karakterini terk etmek ve pilorinin aşağılayıcılığına maruz kalmak zorundadır. Sir Lancelot simgesel olarak sosyal ölüme boyun eğmek zorundadır; bunun ardından ve yine simgesel olarak, fiziksel ölüm –kilisenin mezarlığından geçerken dostlarını bekleyen mezarlarla ve kendi lahtiyle karşılaştığında– gelir. Bu iki adım, yani toplumsal düzeydeki ölüm ve fiziksel ölüm, bazı batıni erginlenme ritüellerindeki, adayın tüm dünyasal kişiliğini, daha yüce bir ruhani doğanın lütfu ve ölümsüzlük deneyiminin *summum bonum*'u [yüce lütuf] karşılığında yavaş yavaş terk etmesini gerektiren iki aşamayı temsil ediyor gibidir.

Aynı simgecilik, yeterince tuhaf bir biçimde, Tarot adı verilen or-

---

1 Bu yüce ve kozmik serüven, Antik Çağ'ın İlahi Âşıklarının tipik hikâyelerinden biridir. Babil mitolojisindeki tanrıça İştar [Aştar, Astarte], ölmüş sevgilisi Temmuz'u (Adonis) cehennem kraliçesi Ereşkigal'in esaretinden kurtarmak için yedi kapıdan geçerek ölüler dünyasına inmiştir. Şimdi korkunç yolculuğun yeniden üstesinden gelecek kişi at üstündeki lekesiz Gawain değil, mahkûm arabasındaki küçük düşmüş yolcu Lancelot'tur. Cehennem'e inen ve Adem'le Havva'yı, bütün patrikleri ve peygamberleri ezeli ve ebedi ölümden azat eden ilahi serüvenci İsa gibi, Sir Lancelot dipsiz kuyuya inecek ve kurtuluşu getirecektir.

taçağ Fransız iskambil kâğıtları üzerindeki biraz şaşırtıcı resimlere esin kaynağı olmuş gibi gözüküyor. (*Tarot de Marseilles*'in geçmişi en azından ondördüncü yüzyıla kadar uzanır.) Bu deste dört takım kağıdın –"maça," "sinek," "kupa" ve "karo"– yanında, yirmiiki resimli kâğıttan oluşan üstün bir dizi içeriyordu. Bunlardan biri olan "Soytarı"nın numarası yoktu; bu açıkça bugünkü "Joker"in öncüsüydü. Diğer yirmibir kâğıt artan bir dizi oluşturacak şekilde numaralandırılmıştı. Bu, kâğıtların ön yüzlerindeki resimlerin, büyük ölçüde Hıristiyanlık simgelerinin kullanıldığı batıni bir erginlenme düzeninin derecelerini temsil ettiğine, ancak onbeşinci yüzyıla kadar Güney Fransa'da çok yaygın olan sapkın Gnostik öğretinin ilkelerini maskelediğine inanıyorum.[1] Erginleştirilen kişi gitgide kuvvetlenen aydınlanmanın yirmi derecesini geçtikten ve birçok tipik ayartmanın saldırısına uğradıktan sonra, sonunda Kutsal Teslis'le mistik birleşme aşamasına varmıştır ve bu, dizinin en üstteki imgesi olan "Dans Eden Hermaphroditos"ta simgelenmiştir. Ruh, Tanrının gelinidir; Hermaphroditos figüründe iki, tektir. Bu figür akla hemen "Dans Eden Şiva"yı getirmektedir; Şiva, dişiyi ve erkeği kendinde birleştirir.[2] Böyle bir çiftcinsiyet simgesi, bütün zıt çiftlerin tek bir biçimde tecessümünü, görüngüler dünyasındaki karşıtlıkların aşılmasını simgeler ve bütün biçimlerin bedenlenmesi olan bu Biçim, yaptığı dans yaratılan dünya olan Tek olarak kavramlaştırılır. Erginleştirilen kişi, bu tutumu idrak edecek ve onu yüce metafizik kavrayışının etkin simgesi olarak kişileştirecektir.

---

[1] Tarot simgeciliğinin birçok yorumu yapılmıştır. Yukarıdaki yorum daha önce hiç dillendirilmemiş gibi gözüküyor.

[2] Dans Eden Şiva simgeciliğinin bir açıklaması için, bkz. Zimmer, *Hint Sanatı ve Uygarlığında Mitler ve Simgeler*, Kabalcı Yayınevi, 2004, syf. 172-198.

Sir Lancelot ve kraliçenin ilahi yatağı da benzer bir şeye işaret ediyor gibidir: iki aşık tektir ve her biri, her ikisidir. Bu özdeşliği kavrayarak, tüm uzay ve zamanın ötesindeki biçimlerin tek Biçim'inin tecessümü ve tezahürü olurlar; onların aşk oyunları, Kozmik Hermaphroditos'un dansıdır[1] ve Ölüm Şatosu'ndaki yeniden birleşmeleri, dünyanın yaşamını geri getiren yenilenme anının simgesidir.

Tarot destesinin onur dizisinde temsil edilen bu kavrayışa giden yolun orta noktasında, yani XIII. kâğıdın uğursuz durağında, Ölüm'ün bildik simgesiyle karşılaşırız: yaşam çayırındaki çiçekleri biçen tırpanıyla iskelet. Ve bunun öncesinde "Asılmış Adam," *Le Pendu* (XII. kâğıt), figürü gelir; burada, erginleştirilen kişi başı aşağı gelecek şekilde sol topuğundan asılmış haldedir, toplumsal darağacında toplumsal utancın diğer ölümüne mahkûm edilmiştir. XII. kâğıt, Sir Lancelot'un mahkûm arabası erginlenmesinin karşılığıdır; XIII. kâğıtsa mezarlıktan geçişi simgeler.

5

Batı geleneğinin en ilginç ve esinlendirici animus figürünün bu çok kaba hatlarla çizilmiş portresini sona erdirirken, Lancelot'un büyülenmiş ve büyüleyen kayıtsızlığının onun arkaik pagan köklerinden çıktığını ileri sürmek isterim. O, katışıksız yaşam gücünün tanrıçasına, onun kendini adamış kurtarıcısı olarak, ayrılamaz bir biçimde, körü körüne ve sonsuza dek bağlıdır. Ve onu Kutsal Kâse'nin Hıristiyan serüveninde başarısız kılan özellikler de bu köklerden çıkmış ol-.

---

1 Doğunun tanrı ve tanrıça heykellerini karşılaştırın, Zimmer, *a.g.e.*, Resim 34, 35.

malıdır. *"Sir Lancelot"* diye buyurur uyarıcı ses, *"burası taştan daha serttir, tahtadan daha acıdır ve incir ağacının yaprağından daha çıplak ve yalındır; öyleyse buradan git ve bu kutsal yerden uzak dur."* Lancelot bu saf ruhani arayışta başı çekeceklerden biri değildi. Gizemi uzaktan izleyebilir, ama asla yakınına gelemezdi. Lancelot bu gerçeğin farkına vardığında, Tinin Kraliçesi'ne değil de Dünyasal Yaşamın Kraliçesi'ne adanmış birinin sınırlarını kavramıştı. Onun matemini işitmiştik: *"... çünkü ne zaman dünyasal arzular için dünyasal serüvenler peşinde koşsam, onları her zaman elde ettim ve her yerde en iyiye sahip oldum ve ister haklı ister haksız olsun, hiçbir çekişmede altta kalmadım. Ve şimdi kutsal şeyler için serüvene atıldığımda, eski günahımın bana engel olduğunu ve beni utandırdığını görüyor ve anlıyorum, öyle ki kutsal kan önümde belirdiğinde yerimden kımıldayacak ve konuşacak kudreti bulamıyorum."*

Ama bu avutulamaz derecede kederli hali uzun sürmemiştir. Çünkü gençliğinde "Göl"ün sularındaki peri tanrıçasıyla birlikte kaldığı sırada kişiliğine sinen yaşam gücünün sesi, kozmosun hareketliliği onu çok geçmeden avutmuştur. *"Böylece sabaha dek kederlendi"* diye okuyoruz, *"ve sonra kuşların şarkısını işitti, bunun üzerine biraz rahatladı."*

Lancelot'un alteregosu, Lancelot'un (Gölün Leydisi onu çalmadan, erginleştirmeden ve adını "Gölün Lancelot'u" [Lancelot du Lac] olarak değiştirmeden önce) insan babasının eliyle vaftiz edilirken aldığı aynı adı taşıyan oğlu, Kutsal Kâse'nin kutsal serüvenini başarıyla sonuçlandıracaktır; çünkü düşlerin simgeciliğinde olduğu gibi, buradaki çocuk, oğul, kişiliğin daha yüksek bir dönüşümünü çağrıştırır. Çocuk, benliğin bozulmamış kusursuzluk halinde yeniden doğumudur, olmamız gereken, olmaya çabaladığımız ve deyim yerindeyse şimdiki be-

denimize girdiğimizde olmayı umduğumuz kusursuz varlıktır. O, varış noktamızın temel doğasının ya da gizli modelinin simgesidir.

Bu nedenle kusursuz Sir Galahad, "Hıristiyan" adını yeniden tasdik ettiği ve taşıdığı muğlak, görkemli babasının kefaretidir. Babasının tecessümü olarak onun kurtuluşunu sağlar. Bu muzaffer, azizvari oğlun erdemleri, babasının özündeki erdemlerdir. Ve böylece bu babanın –Gölün Sir Lancelot'u, ama Vaftiz Kurnasının Sir Galahad'ı– iki alanın, arzuların dünyasal alanın ile saf tinsel serüvenin daha yüce alanının enerjilerini kendinde birleştirmiş olduğu ifşa edilir. Bu onun cazibesinin nihai sırrıdır.

IV. Merlin

Kuzey Avrupa'nın putperest dinlerinin gelişiminin önü, bu dinleri yaşayan insanlar Hıristiyanlığın etki alanına girdiklerinde kesilmişti. Kilise, Keltlerin, Tötonların ve Britanya Adaları'nın Kelt-öncesi ilkel topluluklarının mitolojisini, onu içinde yaşatan, devindiren ve var eden eski inançtan yoksun bırakmak konusunda, Roma kültürünün yaptığından daha fazlasını yaptı. Yine de bu eski inanç, bir temeli veya zeminini olmadan kült niteliğini yitirmiş, eski ritüelinden kopmuş olsa da hayatta kaldı. Benzer şartlar altında olan başka yerlerde de görüldüğü üzere, mitoloji şiire ve efsaneye dönüştü, sekülerleşti ve bağlayıcı gücünü yitirdi ve bu biçimiyle kilisenin saldırısına uğrayabilecek bir yanı kalmadığından ortaçağ boyunca gelişimini sürdürdü; Kilisenin, selamet teolojisiyle buna denk bir şey sunmakta yetersiz kaldığı noktada, ruh için zengin bir besin kaynağı oldu. Ortaçağ insa-

nı zayıf düşmüş gençliğini Kelt ve Kelt-öncesi mitleri ve efsanelerinin imgelerinde ve figürlerinde düşledi ve Arthur döneminin Kutsal Kâse ve diğer romanslarına konu edilerek bu mitler ve efsaneler, tüm Avrupa'nın şövalye ve saray çevrelerinin popüler hikâyeleri haline geldi.

Bu efsane devrinin özünü Merlin figürü oluşturmaktadır. Merlin, Batı için, diğer kültürlerde sık rastlanan ve heyecan verici olan bir kişiliği temsil eder: ruhların öğretmeni ve rehberi olan büyücü. Merlin, örneğin Hindistan'daki erginleştirme törenlerinin ev rahibi ve üstadı olarak *guru*'ya ya da ilkel kabilenin kâhini ve ruhani lideri olarak büyücü hekime benzetilebilir. Merlin "büyülü orman"da, Ölüm Ülkesi, dünyanın karanlık yüzü olan "Dönüşü Olmayan Vadi"de yaşar. Büyülü orman her zaman serüvenlerle doludur. Hiç kimse oraya yolunu kaybetmeden giremez. Ama büyülü ormanın ölümcül tehlikelerini atlatarak hayatta kalan seçilmiş biri yeniden doğar ve orayı değişmiş bir insan olarak terk eder. Orman her zaman bir erginlenme yeri olmuştur; çünkü orada şeytani varlıklar, ataların ruhları ve doğanın güçleri ortaya çıkar. Orada insan kendi yüce benliğiyle, kendi totem hayvanıyla karşılaşır. Ve büyücü hekim gençlere karanlık erginlenme ayinlerinden geçerek savaşçılar ve erkekler olarak yeniden doğsunlar diye ormanda yol gösterir. Orman, evsel tanrıların yönettiği ve insan yasalarının ve geleneklerinin hüküm sürdüğü evin ve yuvanın, köyün ve tarlanın antitezidir. Orman yasaklanmış karanlık şeyleri –sıradan günlerin düzenli dünyasının korunaklı yaşamını tehdit eden sırları, korkuları– barındırır. Tuhaf biçimlerle ve fısıldayan seslerle dolu ürkütücü derinliklerinde ruhun serüveninin sırrını saklar. Bu korkunç bölgenin, bu karanlık diyarın bir yerinde Merlin'in şatosu vardır. Şatonun sayısız penceresi, şatonun etrafında dolanan sırlara bakar, kapıları dünyanın her köşesinden gelen yolculara açılır ve şatonun yolları

dünyanın en uzak uçlarına uzanır. Şato, karanlığın kalbidir; onun sayısız gözü her şeyi görür ve bilir ve seçilmişlerin her biri gizeme farklı bir biçimde yaklaşır.[1]

Ama Merlin yalnızca seçilmiş kişiyi tehlikeli sınavlar meydanına çeken ormanın efendisi değildir, o aynı zamanda Yuvarlak Masanın kurucusu, rehberi ve Kral Arthur'un öğretmeni, onun efendisidir. Gün ışığıyla aydınlanan sıradan dünyada Merlin seçilmişleri bir araya toplar ve onları teker teker dönüşümlerini sağlayacak sınamalardan geçmeleri için karanlığa gönderir. Merlin tüm dönemin efendisidir – şekil değiştiren, gizemli, iyicil, yine de korkutucu bir pedagog, azmettirici, sınamacı ve nihai lütfu ihsan edendir; o Meleagant ve Kral Bademagu'dur, Bernlak de Hautdesert'tir, Bolluk Şatosu'nun ev sahibidir ve Ormanın Bekçisi'dir.[2]

---

1 Merlin'in ormanının betimlemeleri için bakınız: Geoffrey of Monmouth, *Vita Merlini*, ed. John Jay Parry, University of Illinois Studies in Language and Literature, cilt x, No. 3, Ağustos 1925, özellikle 74 vd., 347 vd., 533 vd. dizeler. Yetmiş kapılı ve pencereli ev 555 vd. dizelerde betimlenir.

2 Merlin'in Ormanın Bekçisi'ne dönüşmesine ilişkin bir anlatı Eski Fransızca daki *Livre d'Artus*'ta anlatılır; burada, genç kahraman Calogrenant, Gal di lindeki *Red Book of Hergest*'ten alıntıladığımız versiyonda(s. 118 ve devamı) Kynon'a ve Owain'e verilen roldedir.

... Broceliande ormanına gidip oyalanmak ve sonsuza dek söz edilmeye değer bir şey yapmak geçti (Merlin'in) aklından. Böylece üç habercinin Calogrenant'tan ay rıldığı günde, kendini daha önce hiç kimsenin görmediği veya işitmediği bir şekle soktu. Elinde büyük bir sopa, kürkü bilinen en büyük elin genişliğinden daha kalın ve ne siyah ne de beyaz, ama dumanlanmış ve kararmış ve bir kurt postuna benze yen büyük bir posta bürünmüş bir çobana dönüştü. Bir hendeğin kıyısındaki büyük bir açıklıkta, tümseğin hemen üstünde, yosun tutmuş yaşlı bir meşeye yaslanarak yerini aldı ve sopasını hendeğin tabanına yerleştirerek üzerine eğildi. Genişti, eğik ti, karaydı, zayıftı, tüylüydü, çok yaşlı bir ihtiyardı, kuşağına dek uzanan tuhaf toz

luklar giymişti. Öyle bir dönüşüm geçirmişti ki, harman savurma yelpazesi kadar geniş kulakları beline dek sarkıyordu. Kafasında iri ve kömür gibi gözleri vardı ve kafası bir mandanın kafası kadar büyüktü ve her bir teli diken diken, sert ve mürek kep gibi siyah olan saçları o kadar uzundu ki, kuşağına dek uzanıyordu. Ağzı bir ej derhanın ağzı kadar büyük ve genişti ve kulaklarına dek açılıyordu; dişleri beyazdı ve kalın dudakları her zaman açıktı, öyle ki bütün dişleri görünüyordu. Belkemiğinin üstünde, bir havan kadar büyük bir kambur vardı. İki ayağı, dünyalı bir insanda topukların olması gereken yerdeydi ve ellerinin ayaları, terslerinin olması gereken yerdeydi. Görünüşü o denli çirkin ve iğrençti ki, cesur ve yürekli değilse hayattaki hiçbir insan büyük bir korkuya kapılmadan edemezdi. Ayaktayken boyu o denli uzundu ki, onsekiz ayak boyundaki bir sırık onun boyuna erişemezdi ve boyunun aksine, zayıf bir adamın genişliğine sahipti. Konuştuğunda sesi o kadar yüksek çıkı yordu ki, alçak sesle konuştuğunda bile sesi bir borazana benziyordu. Merlin kendi ni bu şekle soktuğunda ve Calogrenant'ın yolculuk ettiği yola koyulduğunda, marife tiyle erkek geyiklerin, dişi geyiklerin, keçilerin ve her türden yabani hayvanın gele rek etrafında toplanmalarını sağladı; o kadar kalabalıklardı ki, hiç kimse sayılarını kestiremezdi. Merlin onları öyle bir yönetiyordu ki, birini sertçe azarladığında, on dan bir buyruk gelinceye dek ne bir şey yemeye ne de içmeye cüret ediyordu.

Calogrenant *hom sauvage*'ı [vahşi adam] gördüğünde savunma duruşu aldı, ama yolu sormak için ona doğru döndü. Onun nasıl bir adam olduğu sorusuna karşılık, çoban şöyle yanıt verdi: "Vasal, bundan sana ne? Ben gördüğün gibiyim işte, çünkü başka biri değilim ve tek efendisi olduğum bu korunun ve ormanın hayvanlarına göz kulak oluyorum. Çünkü ona çıkıştığımda veya azarladığımda ben söyleyene ka dar bir şey yemeye veya içmeye cesaret edecek kadar cüretkâr tek bir hayvan yok tur. Sonra bir dostumun korumalığını yaptığı yakınlardaki bana ait bir pınardan su içmeye giderler ..." Sonra fırtına çıkaran pınar ve onun koruyucusu Brun sans Pitié betimlenir. ... "Söylesene" dedi Calogrenant, "neyle geçinirsin? Bu çev rede uyuduğun veya inzivaya çekildiğin ve yemeğini ve yaşaman için gerekli olan her neyse onu yediğin bir konağın mı var?" Diğer hayvanlar gibi otlardan ve ağaç köklerinden başka bir şey yemediği yanıtını verdi, "çünkü başka yiyecek aramam ve bütün bunlar benim marifetlerimdir ve geceleri dinlenebileceğim sert bir meşe dışında kalacak bir yer ve hava soğuk ve fırtınalı olduğunda gördüğün gibi giyinmek dışında bir arzum yoktur. Hava soğuksa ve ısınmam gerekirse, istersem bir ateş ya karım ve et yemek istersem, istediğim kadarını her zaman bulurum." "Doğrusu"

Onikinci yüzyıl Arthuryan geleneğinde, Merlin bir *demon-incubus*▽ ile bir bakirenin oğlu olarak gösterilirdi. Bu elbette Merlin'in Hıristiyan versiyonu ve ussallaştırılmasıydı. Briton'ların iblislere indirgenen eski tanrılarının, Kurtarıcının artan gücü karşısında erimekte olan güçlerini diri tutma çabasıyla bir mesih-karşıtı doğurdukları ilan edildi ve böylece evrensel mitolojinin Bakireden Doğma motifi propaganda amacıyla kullanıldı. Çünkü mucizeler sergilemeye, ejderhayı öldürmeye ve yeni bir dünya düzeni yaratmaya yazgılı kahramanın dünyalı bir babası olamazdı. Kahramanın sıradan insanların dar çevresinde gerçekleşen sıradan bir evliliğin ürünü olması olanaksızdır; onun tohumu göksel güçler tarafından atılmalıdır. Ama annesi dünyalıdır ve dolayısıyla o hem tanrı hem de insandır. Seçilmiş kişi iki alanı her zaman bu yolla kendinde birleştirir. Örneğin Perseus, Zeus'un prenses Danae'nin döl yatağına boşalttığı altın tohumun meyvesidir. Medusa'yı denetim altına alarak ve Andromeda'yı deniz ejderhasından kurtararak, insanların dünyasını canavarların kudretinden kurtarmıştır. Yine bir ejderha katleden ve bir bakirenin oğlu olan İndra, kozmik amelleri sayesinde bir tanrı konumuna yükselmiştir. Ancak Merlin, doğaüstü kökeni bakımından bu figürlere benzemesine

---

dedi Calogrenant, "arzularını böyle karşıladığın sürece sen bir lordsun." Sonra *hom sauvage*, Calogrenant'ı, pınara gitmeden önce iyi ağırlandığı bir kulübeye götürür. ...

(*Livre d'Artus*, ed. H. O. Sommer, *Vulgate Version of the Arthurian Romances* VII, s. 124-126, Roger S. Loomis tarafından alıntılanmış ve çevrilmiştir, *a.g.e.*, s. 131-132. Bu bölüm Columbia University Press'in izniyle basılmıştır.

Merlin'in hayvanların ürkütücü muhafızı olduğu bir diğer anlatı *Roman de Merlin* (26-28, Sommer baskısı, s. 38-40) içindedir. *Vita Merlini*'de Merlin'in dönüşümlerine sayısız örnek vardır.

▽ Ortaçağda kadınlara saldırıp, cinsel ilişkiye girdiğine inanılan iblis –çn.

karşın, onlar gibi savaşçı bir kahraman değil, bir büyücüdür; onun silahları amellerinden çok, büyü ve bilgidir. O, İndra gibi yeni bir dünya düzeni yaratmaz, ama özel bir amaç için yönlendirilmiş kralını, Arthur'u dünyaya getirir ve sonra Yuvarlak Masanın kuruluşuna öncülük eder. Bu işleyiş, Britanya Adaları'nın Hıristiyanlık öncesi kültürünün, Budist rahiplerin bugün Lamaistik Tibet'te yaptıkları gibi druidlerin, papazların ve kâhinlerin büyülü güçleri ve bilgileri sayesinde kralları gölgeledikleri, eğittikleri ve yönettikleri bir kültürün ifadesidir.

Merlin'in annesi bir prensesti. Tam bir masumiyetle iblise teslim olmuş ve sihirli çocuğuna gebe kaldıktan sonra, onu karanlık bir zindanda, dışlanmış ve bir başına dünyaya getirmişti. Ama bebek zavallı annesinin üzüntüsünü dindiriyordu; kendisinin nereden ve neden geldiğini biliyordu. Ve gideceği yoldan korkmuyordu. Doğaüstü soydan geldiğini birçok yolla kanıtladı. Bu "çocukluk düsturu," çocuğun yüksek yazgısını açığa vuran mucizeleriyle ve peygambervari sözleriyle, seçilmişin geleneksel mitsel uğraşıyla bağlantılıdır. Merlin anlatılarından birinde, Kral Vortigern'in hikâyesi anlatılır. Kral tahtı kanlı bir biçimde ele geçirdikten sonra bir sığınma ve saklanma yeri olarak kendine bir kule inşa ettirir. Ama kulesi sürekli sallanır ve kralın iki büyücüsü buna bir son veremezler. Ve böylece kral, büyüde usta olan çocuğun varlığını öğrenince, onu çağırtır. Merlin kulenin sırrını ifşa eder: kulenin hemen altındaki yerin derinliklerinde iki ejderha birbiriyle kavga etmekte ve onların hareketleri temelleri sürekli sarsmaktadır. Bu durum, iki saray büyücüsünü utandırır. Ve sonra harika çocuk kehanetini sürdürür ve beyaz ejderhanın kırmızı ejderhayı yenmesi durumunda Vortigern'in krallığının sona ereceğini bildirir. Bu, Kral Arthur'un gelen düzeninin habercisidir; bu çocuk, bu düzeni kur-

mak için dünyaya getirilmiştir. Ve böylece Merlin yalnızca büyücüler üzerinde değil, kral üzerinde de üstünlük kurmuştur. Aşırı övüngen bir dayatmayla kendilerini büyük gösteren bu özgüvenli güçler göçüp gitmeye mahkûmdular. Yeni düzeni Merlin başlatacaktı. Yuvarlak Masa bütün ihtişamıyla onun ellerinin eseri olacaktı.[1]

Merlin'in ilk sorunu, Arthur'un anne-babası olacak soylu çifti, Kral Uther Pendragon ile o sırada Cornwall Dükü'nün karısı olan İgerne'yi ya da İgraine'i bir araya getirmekti. Merlin bunu büyücülük marifetleriyle başardı.[2] Ve sonra gençken Arthur'a göz kulak oldu, onu gizlice kaderinin saatine hazırladı. Merlin, Yuvarlak Masayı yarattı (bunun bir kopyası halen Winchester'de görülebilir) ve şövalye kardeşliğinin rehberi ve esin kaynağı, Hıristiyanlık öncesi druid-benzeri bir kâhin, bir Hint prensinin sarayındaki bir Brahmanik *guru* gibi, kralın danışmanı ve büyücüsü oldu.

Ortaçağ bittikten sonra Merlin, Galler'deki inziva köşesinde, Kelt dünyasının kâhin figürü olarak kaldı. Kendi zamanları hakkındaki düşüncelerini ve geleceğe ilişkin düşlerini gizemli, tarihöncesi kehanetleri andıran bir üslupla düzenlemek ortaçağ insanlarının ortak geleneğiydi – bunlar Yunan Sibylla kehanetlerinden ve Eski Ahit'in ve Yuhanna'nın İbrani peygamberlerinden etkilenmiş bir tür vahiy görünümündedir. Galler'de, Merlin'in şarkıları ve kız kardeşiyle olan konuşmaları yüzlerce yıl sonraya uzanan bir halk anlatıları zinciri oluşturmuş ve onaltıncı yüzyılda bile o denli etkili olmuştur ki, Trento Kon-

---

1 Geoffrey of Monmouth, *Historia Britonum VI-VII*, Everyman's Library, cilt. 577; ayrıca *Roman de Merlin* 1-23, Sommer baskısı, s. 1-34.

2 *Historia Britonum VIII*, 19-20; *Roman de Merlin*, 50-72, Sommer baskısı, s. 57 71; ayrıca Malory, *Morte d'Arthur*, I, 1-2.

sili tarafından *Index*'e dahil edilmiştir.[1] Ve böylece, hiç yaşlanmayan büyücünün maskesi aracılığıyla, Kelt insanının dehası, çağdaş siyasal güçlere ve koşullara karşı sesini yükseltmiştir. Merlin, kabilelerinin düşlerini düşleyen ve onları yorumlayan medyumlar ve büyücüler, druidler ve hava durumu büyücülüğünün ilkel işçileri gibi, ırkının kehanetçi tininin bir temsilcisiydi ve halkının gözünde, rahatlatıcı ve iyileştirici güçleri yeryüzündeki yaşamının mitsel yıllarından çok daha uzun yaşayan önemli bir figür olarak kaldı.

Merlin ve Arthur, Vortigern ve Arthur'un anne-babası, Romalıların Britanya adasını terk ettiği, İskoçların kuzeyden ve İrlandalıların batıdan Britanya'ya girdikleri ve Angleslerin ve Saksonların Kıta Avrupası'ndan istilacı olarak geldikleri kanlı dönemdeki İngiliz tarihinin gerçek figürleridir. Vortigern, komşularına karşı savunmasında ona yardımcı olmaları için Saksonları ülkesine çağıran ve sonra kendini, davet ettiği müttefikleri tarafından aldatılmış ve ülkesini daimi olarak fethedilmiş bulan Britanya kralıdır. Geoffrey of Monmouth'un *Historia Britonum*'ununun kaynaklarından biri olan Eski bir Galler vakayinamesinde, *Brut Tysilio*'da, Vortigern'in düşmanlarına karşı bir kale inşa etmeyi deneyerek başarısız olması ve bilge çocuk Merlin'le karşılaşması anlatılır.[2] Uther'in oğlu Arthur, diye devam eder vakayiname, Britonların yabancı düşmanlara karşı savaşan büyük önderlerinden biriydi. Başarılı bir denizaşırı seferde bir Viking işgalini geri püskürttü, Gaul'e kadar ulaştı, oradaki geç dönem Roma egemenliğini

---

[1] Rabelais, yaklaşık 1533'te yazdığı *Gargantua*'da ve *Pantagruéline prognostication certaine, véritable et infallible*'de Merlin'in kehanetlerini parodi ve gülmece biçiminde işler.

[2] Editörler O. Jones ve diğerleri, *The Myvyrian Archaiology of Wales*, Denbigh, 1870, s. 476-554.

tehdit etti ve hatta, üç yüzyıl sonraki Charlemagne gibi, imparatorluk tacını hedefleyerek, Roma'ya karşı bir sefer başlatmayı planladı. Ama yurdundan gelen ihanet haberleri Arthur'u durdurdu.

Britanya'daki yurdunda –diye devam ediyor hikâye– Kral Arthur'un yeğeni Modred ona karşı ayaklanmış ve kraliçesini çalmıştı. Arthur geri döndü, Modred'i öldürdü ve onun ordusunu darmadağın etti, ama çarpışmada kendisi de ölümcül bir yara aldı. Mucizevi bir tedavi ararken, Avalon'un efsanevi ada tapınağını ziyaret etti; ama Sir Gawain'in *Château Merveil*'i ziyareti gibi, bu onun Dönüşü Olmayan Ülke'ye yolculuğuydu. Büyülü adaya son yolculuk, tarihsel bir kralın seyahati değil, efsanevi kahramanın evine dönüşüydü. Arthur Mukaddes Adalar'a taşındı. "Arthur'un Ölümü," görevini yerine getirdikten sonra dünyadan el ayak çeken ve içinden çıkıp geldiği dünya-ötesinde yok olan eski bir tanrının yuvaya dönüşüydü.[1]

E. T. A. Hoffmann'ın masallarındaki figürler gibi, Merlin ve Arthur da iki düzlemde yaşarlar – vakayinamelerde kayıtlı tarih düzlemi ve zamanötesi mitolojik dünya düzlemi. Tarihsel niteliklere, folklorun ve mitin büyük hazine sandığından insanüstü ameller ve özellikler eklenmiştir, öyle ki kahraman, bir ideanın başkalaşmış bedeni gibi, bu dünyada bile ölümsüz olur. Yok olan eski tanrıların özellikleri, tarihsel bellekten daha kalıcıdır ve vakayinamelerin yalınlığında dilsiz adlardan biraz daha fazlası olarak görünen figürler, düşün zamanötesi diliyle konuşmaya başlarlar.

Kelt önderi Arthur'un tarihine eklenen efsanevi bölümlerin en canlılarından biri, krallığa yazgılı olduğunun kendisine bildirildiği ameldir. Babası Uther Pendragon ölmüş ve krallığın bütün güçlü

---

[1] *Morte d'Arthur*, XXI.

lordları taca göz dikmişler. Sonunda, Merlin'in önerisi ve öğüdü üzerine, bu sorunlu meselenin çözümünün doğaüstü güçlere bırakılmasına karar verilmiş. Londra'nın en büyük kilisesinin önünde bir taş belirmiş; bu taşa bir kılıç saplıymış. Kılıcın etrafında altın harflerle kılıcı çekip çıkarabilenin kral olarak tanınması gerektiği yazılıymış. Birçok kişi denemiş ama başaramamış. Sonra Merlin'in gözetiminde gizlice yetiştirilmiş olan bu yabancı genç, yani Arthur, kiliseye gitmiş ve amelinin büyüye dayandığını bilmeden, kılıcı çekip çıkarmış.[1]

Kahramanın seçilmesinin ve kutsal gücünün bu çarpıcı simgesi, Taş Çağı'nın kapanışındaki tarihöncesi dönemden gelmektedir. Tuncun ve demirin keşfine kadar kılıç yapılmamıştı; o zamana dek yalnızca mızraklar, oklar ve baltalar vardı. Peki öyleyse metali taştan çıkaran kimdir? Dünyayı Taş Çağı'ndan kurtaran ve insanlığa cevherden tunç ve demir eritme sanatını öğreten kültür-kahramanı, büyülü demircidir. Demir kılıcı taştan çıkarabilen kahramanın büyük bir savaşçı olması gerekmez, ama mutlaka kudretli bir büyücü, manevi ve maddi şeylerin efendisi olmalıdır; Maden Çağı'nın kavramlarıyla söyleyecek olursak, halkı için yeni silahlar yaratan modern mucitle, kimyagerle veya mühendisle karşılaştırılabilecek bir kâhin olmalıdır. Bugün bilim insanlarına –korkuyla karışık– bir saygıyla bakmamız gibi, o uzak geçmişteki insanların da metali taştan çıkaran birinin varoluşun sırlarının seçilmiş efendisi olduğunu düşünmeleri tamamen doğaldır.

O günlerin kahramanı kendi silahını kendisi yapardı, tam anlamıyla "kendi talihinin demircisi"ydi, dolayısıyla kudreti ve itibarı, büyük ölçüde, elinde kırılmayacak bir silah yapma yeteneğine bağlıy-

---

1 *Roman de Merlin*, 88-99, Sommer baskısı, s. 84-92; *Morte d'Arthur*, I, 5 7.

dı. Savaşçı zafer kazanmak için kılıcının sihrine olduğu kadar, kendi cesaretine ve kuvvetine de bağımlıydı: bu nedenle, sihir ve yetenek, insanlığın yeni icat edilmiş üstün teknik donanımlarının sırrının mitsel karşılıklarıydı. En yüce mucize ve işaret, yok edilemez kılıç, yani mutlak güçlerle donatılmış harika silah olacaktı. Ve Taş Çağı'nın en büyük düşünün, Thor'un çekici ya da Zeus ve İndra'nın yıldırımları gibi, atan kişinin eline dönecek sihirli bir savaş aletine sahip olmak olması gibi, yok edilemez bir kılıca sahip olmak da erken maden çağının büyük düşüydü.

Kahramanın kendi eliyle yaptığı veya tanrıların ona bahşettiği silahın erdemi, kahramanın kendisinden bir parçadır ve onun büyülü kudretinin işaretidir. Silah onunla birlikte mezara gider ya da ancak onu kullanmaya uygun biri tarafından onun elinden alınabilir, çünkü silah bir bakıma kahramanın kendisinin karşılığıdır. Bazen Odysseus'un taliplerden hiçbirinin çekemediği yayıdır, bazen kral Arthur'un taşa saplanmış kılıcı. Silah kendini seçilmiş varisine saklamıştır ve o, genç ve tanınmayan biri olarak, daha yaşlı ve daha ünlü adların arasından yükselir; uygunluğunu kanıtlayan ameli gerçekleştirdikten sonra, onun eski kralın oğlu olduğu anlaşılır.

Arthur, Kral Rion adlı bir devle giriştiği çarpışmada başka bir silah daha kazanmıştır.[1] Yenilgiye uğratılan bir düşmandan ele geçirilen silah, yenilgiye uğratılanın somut kudretidir, ki sonra galibe geçer; böyle bir devi yenen ve onun kılıcını ele geçiren insan bu nedenle bir "dev adam"dır, bir üstündevdir ve silahı herhangi bir çarpışmada kullandığında, devin kudreti ona bahşedilir. Üçüncü bir kılıç Kral Arthur'a, ilk kılıcı savaş sırasında parçalandığı zaman yeni kılıcı

1 *Roman de Merlin*, 308-314, Sommer baskısı, s. 245-251.

"Göl"ün sularından kendisine doğru uzatan doğaüstü bir perinin eliyle verildi. Bu kılıç, muhteşem Excalibur'du. Ama ilk kılıcı parçalandığında, Kral Pellinor'u yenememişti ve bunun sonucunda ülkesi bir süre için bütünleşmemiş kalmaya mahkûm olmuştu.[1]

Yuvarlak Masa başlangıçta Merlin tarafından Arthur'un babasına emanet edilmişti ve onun ölümü üzerine, güzel prenses Guinevere'nin babası olan Camelotlu Kral Leodogran'ın eline geçmişti. Arthur, Leodogran'ı bir düşman ordusundan kurtardı, onun kızıyla evlendirilerek ödüllendirildi ve evlendiği gün Yuvarlak Masanın sahibi oldu. Kardeşliğin başlangıçtaki üyeleri Kral Leodogran'ın hizmetinde olan şövalyelerdi. Diğerleri Merlin'in ricasıyla Arthur tarafından seçildi. Bilinmeyen geleceğin getireceği olayları beklerken boş tutulacak olan "tehlikeli koltuk" dışındaki son boş koltuk, savaşta yenilgiye uğratılamayan, ama şimdi kendi isteğiyle Arthur'un krallığı önünde eğilen Kral Pellinor'a verildi. Ve böylece, Kelt Hıristiyanlığı'nın doruktaki kralının ülkesi bütünleşmiş oldu.[2]

Yeni bir günün şafağı belirmiş. Arthur Guinevere'yle evlenmiş, Yuvarlak Masa kardeşliği tamamlanmış ve kardeşler olağanüstü amelleri için hazırlanmışlar. Hayat umut ve anlam yüklüymüş. Toplanan şövalyeler kılıçlarını havaya kaldırıp kupayı dolaştırarak, yanlışı doğruya çevireceklerine, açları besleyip güçsüzlere yardım edeceklerine, yasalara bağlı olacaklarına ve zor durumdaki bir kadına yardım etmekten asla geri durmayacaklarına yemin etmişler. Ama yeminleri dudaklarından yeni dökülmüş ki, en tuhaf olaylar meydana gelmeye başlamış.

---

1 *Morte d'Arthur*, I, 23-25.

2 *Roman de Merlin*, 48-54, 177-206, 289, 410-414, Sommer baskısı, s. 54-60, 150-169, 232-233, 320-324; *Morte d'Arthur*, III, 1-4.

Köpeklerin şiddetli havlamaları ve boruların anlaşılmaz gürültüsüyle birlikte vahşi bir av güruhu salona dalmış: önde beyaz bir karaca, onun hemen peşi sıra küçük çevik bir tazı, ardından bir sürü köpek. Hayvanlar Masanın etrafında dört dönmüşler ve karaca birden, çaresizlik içinde, Gawain'in üstüne zıplayarak onu sırtüstü yere yıkmış. Peşinden küçük tazı gelmiş, ama Gawain onu yakalamış ve sanki birden büyülenmiş gibi, kucağında tazıyla birlikte, karacanın peşi sıra salondan fırlayıp çıkan hayvanlarla birlikte ortadan kaybolmuş.

Yuvarlak Masanın şövalyeleri sanki bir düşteymiş gibi oturuyorlarmış. Derken beyaz bir midilliye binmiş bir kız kapıda belirmiş, [Gawain'le birlikte ortadan kaybolan] küçük köpeği için yastaymış. "Onu benden almamalı" diye kederleniyormuş. "İçtiğin andı hatırla Kral Arthur. Yardıma muhtacım ve sen, zor durumdaki bir kadına yardım etmekten asla kaçınmayacağına yemin etmiştin."

Kral sesini çıkarmamış, eli kılıcının kabzasındaymış. O yemini ederken, küçük bir köpeği üzüntülü bir kıza geri vermekten çok daha başka ameller düşlemişmiş. Daha kendini toparlayamadan, atlı bir kara şövalye salona bir gölge gibi girmiş, beyaz midillinin dizginini yakalamış ve şövalyelerin kımıldamasına fırsat vermeden, ağlayan kızı alıp götürmüş. Esrarengiz boru sesleri uzaktaki tepelerden hâlâ duyuluyormuş.

Herkes şaşkınlıktan dona kalmış; Arthur şaşkınlık içinde Merlin'e dönmüş: "Bütün bunların anlamı nedir ey büyük büyücü? Onlar senin büyülü ormanından mı çıktılar? Onlar ruhlar mı?"

Merlin, yaşlılığın çizgilerini taşıyan yüzünü saklayan başlığını geriye itmiş ve yüz hatları görünür olduğu anda değişmeye başlamış. Uzun beyaz sakalıyla ve ökseotundan yapılma druidvari tacıyla tanınan çehresi, altın sarısı saçlarında defne yaprakları olan her daim genç bir delikanlının ışıltılı yüzüne dönüşmüş. Konuşurken gülümsüyormuş ve sesinde, uzaktaki av borularının tınısı varmış. "Sizce bu büyülü bir av ve bir peri kızı değil miydi?" demiş. "Ruhlarla

bir serüvene atılacak ve sihirli varlıkların peşinde at koşturacak kadar erkek değil misiniz? Gawain'in yaptığını yapamayacaksanız, neden burada toplandınız?" Bunun üzerine yüzünü tekrar örtmüş ve ortadan kaybolmuş. ...[1]

Kral Arthur'un ve şövalyelerinin Yuvarlak Masanın tamamlanmasının ya da bir dereceye kadar kusursuzluğa ulaşmanın da simgesi olan kral ile kraliçe arasındaki mistik evliliğin keyfini sürmelerine fırsat verilmez. Şimdi Merlin'in çağırdığı bir rüzgâr şatonun her yanında esmekte ve her şey dönüşmektedir; şövalyelerin cesareti kırılır ve bunun tek sebebi, geçip giden beyaz bir karaca ve çaresizlikten ağlayan bir kızdır. Yüce yeminlerinin bu ironik neticesi kafalarını karıştırmakta ve yüreklerini sıkıştırmaktadır, çünkü bu, onların gözünde, ihtişamlarının anlamsızlığının bir göstergesidir.

Seçilmiş kişinin yaşamındaki her başarı anı, içinde ölümün tohumunu taşıyan bir adımdır; çünkü başardığı şeyin bir son olduğuna inandığı anda, o son yavaş yavaş bir çürümeye, tekdüzeliğe ve yinelemeye dönüşür. Somut dünya, denetim altına alındığı oranda çoraklaşır, gerçek tehlikelerin ve serüvenlerin yokluğunda, güvenli ve düzenli olduğu oranda cansızlaşır. Ve sonra bilinmeyenden, büyülü ormandan, Tehlikeli Şato'dan, Dönüşü Olmayan Ülke'den gelen tehlikeler doğar. Şövalyeler şimdi bunu anlamışlardır. Şövalyelik kusursuzluğunun sürdürülmesi bir oyuna, gerilimsiz bir rutine dönüşebilir, tıpkı seçilmiş kişinin ruhani ilerlemesinin herhangi bir aşamasında duraksadığı anlarda olduğu gibi – ancak sıradan bir ölümlünün yaşam düzeyinde bu tür bir eylem, doğanın buyurduğu yaşam soluğunun kendisi olabilir. Halihazırda yaşanacak serüven kalmadığında,

---

1 *Suite du Merlin*, Huth elyazmaları, nüsha 157-158, ed. Gaston Paris ve Jacob Ulrich, Paris, 1886, cilt 11, s. 76-79.

sosyal dünyanın seçilmiş kişiye, saygın bir makam dışında sunabileceği hiçbir şey yoktur. O zaman gerçek eylem alanı, ruhun serüveni olmak zorundadır. Yuvarlak Masa üyesinin kendini doğaüstü olanın peşine tek başına düşmeye hazırlaması gerekir.

Orman, iki çekici ışıkla parıldamaktadır; yeni tehlikeler ve yeni erginlenmeler. Kelt ormanı, Hıristiyan teolojisindeki cehennem gibi bir karşı dünya değil, ruhun kendi ülkesidir, ruh o ülkeyi tanımayı, orada en derindeki serüvenini aramayı seçebilir. Küçük köpeğin ve beyaz karacanın peşinden giderek Gawain'in çabucak yaptığı seçim buydu. Kahramanı koruyan saf bir kudret vardır, ama o, derinliklerin çağrısına kulaklarını tıkayamaz. Dünyada karanlık ve ayartıcı olan her şey, en derindeki isteklerimizden ve ruhun kadim düşlerinden doğan büyülü ormanda tekrar bulunacaktır.

Şövalyelerin gerçek vazifeleri şimdi onları beklemektedir. Rehberleri Merlin avın anlamını ifşa etmiştir. Başka her şeyin olsa olsa bir giriş niteliğinde olduğu, seçilmişlerin kardeşlik cemaatini pekiştirmeyi amaçlayan serüvenle yüz yüzedirler. Hepsi de Yuvarlak Masanın üyeleri olarak ortak bir bağla birbirlerine bağlanmışlardır ve yolları, her biri için ayrı ayrı alınlarına yazılmış olmakla beraber, birbiriyle buluşacak, kesişecek ve iç içe geçecektir. Aynı amaçlar için aynı tehlikelerden geçeceklerdir. Ve tıpkı Herakles'in kahramanlıkları, Argonautların yolculuğu, Theseus'un kahramanlıklarla dolu yaşamı ve Odysseus'un seyahatleri gibi, onların romansları da erginlenmenin, dönüşümün ve kusursuzluğun gerçekleştirilmesinin farklı yollarını temsil edecek ve yorumlayacaktır.

Arthur dönemi romansları, Klasik uygarlığın büyük mitlerinin Kelt karşılıklarıdır. Bunlar, ortaçağ Hıristiyanlığını düzenleyen başlıca etkenlerden biriydi (bir diğeri de İslam ve onun kadim geleneğiyle

yaşanan yüzleşmeydi), en uzak geçmişten yükselerek, acı çekme ve erginleştirilme yoluyla daha yüksek bir insanlığa giden yolu gösteriyorlardı. Bunların büyüsü, druid Merlin'in sihri, şövalye yolculuklarının ve arayışlarının popüler romanslarda aşınan derin düş simgeciliği Rabelais'ın zekâsıyla gülmeceye dönüştürüldüğü ve Don Kişot figürüyle ölümcül darbeyi aldığı Rönesans'a dek Avrupalı insanın yüreğini esinledi ve büyüledi. Ama Merlin'in kendisi, önce Yuvarlak Masanın etrafında birleştirip, sonra onları geçirecekleri çok sayıda dönüşümün yollarına sevk ederek etrafındaki erginleştirilmiş kişilerle birlikte çalıştığı dünyadan çoktan ayrılmıştı.

Merlin'in sonu iyi bilinir. Bir gün ormanda, Sicilyalı *siren*[Φ] Diana'nın, Dyonas adında zengin bir soyludan olma kızı olduğu söylenen güzel Niniane'yle karşılaşır. Annesi onu birçok olağanüstü yetenekle donatmıştır; bu yeteneklerle Merlin'in aklını başından alması kararlaştırılmıştır...

... Merlin onu bir büyü oyunuyla eğlendirmiş. Bir ağaç dalını kırıp bir daire çizmiş; hemen şövalyelerden ve leydilerden oluşan bir topluluk belirmiş, el ele tutuşmuşlar, insanın hayal edebileceğinden daha güzel şarkı söylüyorlarmış. Halk ozanları çok çeşitli çalgılar çalıyormuş, öyle ki, insan meleklerin müziğini dinlediği hissine kapılıyormuş. Sonra güneş yükseldiğinde, yerden serin gölgeli bir çalı biterek etrafı çevirmiş ve uzun çimenler arasından çiçekler ve bitkiler belirmiş. Niniane müziğe doyamamış, oysa sözlerinden yalnızca bir dizesini anlamış: "Keskin bir acı, yeni doğan aşkın tatlı zevklerini sona erdirir."

Niniane sanatını ona öğretmesi konusunda Merlin'den söz almış ve birbirlerini sonsuza dek seveceklerine yeminler etmişler. Birbirlerini kucaklamışlar

---

[Φ] Belden yukarısı kadın ve belden aşağısı balık olan habis deniz perileri. *Seiren* biçiminde de yazılır –yn.

ve sevişmenin hazları arasında Merlin ona benzeri görülmedik birçok büyü öğretmiş. Ayrı kalmaya dayanamaz olmuşlar; buluştukları her seferde, büyücü ona daha çok bağlandığını görüyormuş. Ve böylece ona daha çok şey öğretmeyi sürdürmüş. Niniane'nin onu kendi büyüsüyle büyüleyeceği günün geleceğini çok iyi biliyormuş. Yine de öğretmekten vazgeçmemiş. Ve Arthur'dan ve onun nam saldığı dünyadan ayrılmış.

Merlin, Camelot'a yaptığı son ziyaretten dönüp büyülü ormanda Niniane'ye kavuştuğunda, Niniane onu her zamankinden daha istekli ve tutkulu karşılamış. "Öğret bana" diye yakarmış ona, "bir erkeği prangalar veya hapishane duvarları olmadan, sırf büyüyle nasıl zincirleyebilirim ve ben istemedikçe benden kaçamaz hale getirebilirim."

Merlin iç çekip başını eğmiş. Sonra hiçbir şeyi saklamadan, çok güçlü bir büyünün bütün hünerlerini ve gereklerini ona öğretmiş. Niniane zevkten çılgına dönmüş ve âşkını Merlin'e öylesine bir cömertlikle sunmuş ki, Merlin onsuz bir mutluluğu hayal edemez olmuş.

Ve böylece Broceliande ormanında el ele dolaşmışlar; yorulduklarında, her yanı hoş kokulu çiçeklerle bezeli beyaz dikenli bir ağacın altına oturmuşlar. Orada tatlı sözlerle ve öpücüklerle hoşça vakit geçirmişler, ta ki Merlin sonunda başını Niniane'nin kucağına yaslayıncaya dek; Merlin uykuya dalana kadar Niniane onun yüzünü okşamış, parmaklarını saçlarında gezdirmiş. Merlin'in derin bir uykuya daldığından emin olur olmaz, Niniane yavaşça ayağa kalkmış, uzun örtüsünü alarak beyaz dikenli çalıya dolamış. Sonra, Merlin'in ona öğrettiği büyüyü yaparak, çizdiği bir dairenin içinde kalan çalının çevresinde dokuz kez dönmüş, gerekli sihirli sözcükleri dokuz kez fısıldamış; büyünün bundan böyle bozulamayacağını biliyormuş. Bunun üzerine yerine oturmuş ve Merlin'in başını tekrar kucağına almış.

Büyücü uyanmış ve etrafına bakınmış; inanılmayacak kadar yüksek bir kulenin içindeki bir yatakta uzanıyormuş. "Sonsuza dek benimle kalmazsan"

demiş, "bana ihanet etmiş olursun, çünkü senden başka hiç kimse beni bu kuleden azat edemez."

"Biricik aşkım" diye karşılık vermiş Niniane, "sık sık senin kollarında uyuyacağım."

Ve Niniane sözünü tutmuş. Yalnızca birkaç günü veya geceyi Merlin'siz geçirmiş. Merlin yerinden hiç ayrılmıyor, ama Niniane dilediği zaman gelip gidiyormuş. Yine de kısa bir süre sonra Merlin'e özgürlüğünü seve seve verecekmiş, çünkü onu her zaman mahkûm olarak görmekten üzüntü duyuyormuş; ama büyü fazla güçlüymüş ve Niniane'nin kudretini aşıyormuş. Böylece yüreğinde hiç dinmeyecek bir kederle, Merlin'in yanında kalmış. ...[1]

Bu, Tristan'ın tatlı nostaljisiyle dolu ve incelikli bir melankoliyle gölgelenmiş parıltılı bir romanstır – ortaçağ Fransa'sının aşırı süslü aşk kavrayışıyla renklendirilmiş ve düzenlenmiş, aşk büyüsünün çağlar öncesine uzanan büyüleyiciliğinin bir masalı. Saraylılık unsuru yalnızca üslupta hissedilir; mitsel malzemenin kendisi alabildiğine eskidir.

Ama bu masalın özel bir ayrıntısı vardır. Büyücü büyü bilgeliğini terk eder. Ama onu yetenekli çocuklarına, yani Yuvarlak Masa şövalyelerine, hatta onların efendisine, özel öğrencisi Kral Arthur'a bile bırakmaz. Çünkü dünya nihayetinde bir bilge adamlar cemaati, Himālayalar'ın ötesinden seslenen bir mahatmalar grubu, tapınaklarının koridorlarından seslenen Sarastro ve Cagliostrolar veya diğer kusursuzlaşmış ergin kişiler tarafından yönlendirilmeyecektir. Merlin, dünya yumağını çözerek bu yumaktan kusursuzluk halısını ideal bir tasarıma göre dokuma düşünü bunlar gibilerle paylaşmayacak kadar bilge-

---

[1] *Roman de Merlin*, 277-280, 526, 554-557, Sommer baskısı, s. 223-226, 451-452, 482 484.

dir. Onun kâhin gözleri, geleceğin ve aynı zamanda şimdinin açılan görüntülerini görebilmektedir; o, neyin gerçekleşeceğini bilmektedir. Ve böylece büyücü bilgeliğinin kudretini sevimli çılgınlığın büyüleyen parmaklarına, yani peri sevgilisine teslim eder. Sevgilisi, yaşamın büyüleyici enerjisinin kişileşmesidir; Merlin'in akla sığmayacak kadar güçlü yeteneğini düşüncesizlik ederek alır. Ve bu yetenekle yapmayı düşünebildiği tek şey, büyü üstadının kendisini büyülemektir. Böylece büyülü ormanın efendisi, bilerek ve isteyerek, kendi evinde, bizzat ormanın büyülü derinliklerinin bedenlenmesi olan büyüleyici bir peri çocuk tarafından büyülenir.

Merlin, deyim yerindeyse, kendisi olan güce geri çekilir. Bu güce teslim olması yalnızca görünüştedir. O ana dek kendisi dışındaki dünyada işleyen bir güç olduktan sonra, hoş kokulu, sessizce çiçek açan varoluş yuvasına gönüllü olarak dönüş yapar. Merlin ormanın yüzü ve sesiydi; ama bu yüz şimdi gizlidir ve ses, onu doğurmuş olan sessizlikte, uzayın dünyasına ilettiği mesajın geldiği sessizlikte yitip gitmiştir. Böylece bilinçdışı, bir süre için sözlerin ve jestlerin kılığına büründükten, bir süre için bilinç olarak hüküm sürdükten sonra, sessizce kendi uykusuna döner. Niniane'nin numarası bir yanılsamadır; Merlin'in buna teslimoluşu ise bilerek yapılan bir şeydir. Kızın parıldayan gözlerinde kendi varlığının özünü görebilmektedir.

Derinlikler, bilgeliği ve yüce kayıtsızlığıyla, Merlin'i dünya işlerinden ve zaferlerinden el ayak çektiren büyüye teslim olmaya çeken şeydir. Merlin evinden ayrılarak dünyaya gitmiş ve şimdi ormana dönmüştü. Orman için dünya nedir? Bilinçdışı için bilinç nedir? Bu yalnızca Merlin'in sorabileceği ve yalnızca onun yanıtlayabileceği bir sorudur. Derinlikler için uzay ve zamandaki tarih nedir? O bize kendi yanıtını vermiştir. Yanıt, ormanın derinliklerinin onu geri yutmasına

Merlin'in izin vermesidir ve o bir kez daha büyülü orman ve onun ağaçları olur. Çünkü o, ormanın ve onun özünün efendisidir, oysa Yuvarlak Masanın şövalyeleri insanların çocuklarıdır, şatoların efendileridir ve dünyanın kahramanlarıdır. Bilinçdışı, Merlin yoluyla, ifşa edici simgelerle kendini dünyaya görünür kıldıktan sonra tekrar ilksel durgunluğuna döner.

Her adımda ne yitirdiğini ve sonun ne olacağını bile bile kendini Niniane'nin büyü marifetlerine teslim ederek Merlin, bir tezahür döneminden sonra, dünyayı kurtarmakta veya yargılamakta oynayacağı hiçbir rolün kalmadığını bilerek kendi sessizliğine geri çekilen bir Hint tanrısının dingin doruklarına yükselir. Bu, sessiz bir adanmışlıkla kendini tanrıçasının sevgi dolu çalkantısına, nazik doyumsuzluğuna teslim eden ve karşısında hareketsiz kalarak dünyanın doğum, olgunlaşma ve çürüme dramasını onun yaratıcı ellerine bırakan Şiva'nın jestidir.

... Arthur ve onun şövalyeleri Merlin'in gidişinden ölçüsüz bir üzüntü duymuşlar. Boş yere beklemişler ve yıllarca onu arayarak dünyayı dolaşmışlar. Bir keresinde Gawain, Merlin'i ararken Broceliande ormanından üzüntülü bir şekilde geçerken bir ses duyduğunu sanmış, ama bu yalnızca hafif bir hışırtıymış ve nereden geldiğini bulamamış. Sonra birden sesi yine duymuş. "Üzülme Gawain; olması gereken olur."

"Beni adımla çağıran sen kimsin?" diye bağırmış Gawain.

"Beni tanımadın mı Sir Gawain?" diye seslenmiş yumuşak, muzip ses. "Bir zamanlar beni iyi tanırdın. Gözden ırak olan gönülden ırak olur deyişi doğruymuş demek. Kral Arthur'a hizmet ederken herkes beni tanır ve severdi. Şimdi bir yabancı oldum; yeryüzünde vefa ya da sadakat olsaydı böyle olmazdı."

Bunun üzerine Gawain bağırmış: "Ah Üstat Merlin, şimdi sesini tanıdım senin. Ortaya çık da yüzünü göreyim."

"Yüzümü asla görmeyeceksin" diye karşılık vermiş Merlin, "ve sesimi duyacak son kişi sensin; senden sonra artık hiçbir insanla konuşmayacağım. Bir daha hiç kimse bu noktaya ulaşmayacak, hatta sen de burada son kez bulunuyorsun. Yanına gelmek için çıkış yolunu bulamıyorum, beni ne denli üzerse üzsün, sonsuza dek burada kalmalıyım. Yalnızca beni burada tutan kadın dilediği şekilde gelip gitme kudretine sahiptir, beni ancak o görebilir, benimle ancak o konuşabilir."

"Ne yani sevgili dostum" diye bağırmış Gawain, "şimdi sen bir daha asla özgür olamayacak kadar mı bağlandın? İnsanların en bilgesi olan sana böyle bir şey nasıl olabilir?"

"Ben aynı zamanda en büyük aptalım" diye yanıt vermiş Merlin. "Kendimden daha çok bir başkasını seviyorum ve beni kendisine nasıl bağlayacağını sevgilime ben öğrettim ve artık hiç kimse beni özgürlüğüme kavuşturamaz."

Gawain bu haberi saraya ulaştırmak için üzgün bir şekilde dönmüş ve Merlin'den ayrılmış. Ve şövalyelere bir daha hiç kimsenin Merlin'i göremeyeceğini veya sesini duyamayacağını ve onu tutsak eden gücün ne olduğunu söylediğinde herkes büyük bir yasa boğulmuş. Merlin'in herkesi, kral ve kraliçeyi, soyluları ve krallığı nasıl kutsadığını işittiklerinde hepsi ağlamış. ...[1]

Merlin'in sonunu anlatan bu hikâyede bir hazine gibi saklandığını ve yüceltildiğini gördüğümüz şey büyülü dünyanın üstün gücüdür – bu Keltlerin mitlerindeki ve masallarındaki ilksel motiflerden biridir. Aşkın ve duyuların büyüsü, doğanın ve bilinçdışının gücü, istenç ve feragatten, bilinç ve akıldan daha baskın bir güçtür. Burada, çözülmeye nostaljik bir tapınma, üretici güçlerin rahmine gizemli bir biçimde dönüşe, daha önceki romanslarda değindiğimiz ve Richard Wagner'in Tristan ve İsolde'nin çözülemez bir şekilde birleşmelerini anla-

---

1 *Roman de Merlin*, 558, 565-569, Sommer baskısı, s. 484-485, 492-496.

tan *Liebestod*'unda, Aşk ölümü şarkısında yücelttiği "Anneler"e dönüşe yönelik sevgi dolu bir duygu vardır. Bu tema olağanüstü bir büyüleyiciliği, ama öte yandan da ürkütücü tehlikeleri konu edinmektedir; çünkü ölüme duyulan bu sempati, ölümün tuzaklarından kaçmaya çalışanı kovalayan ve pençesine alan şeytani bir kötülüğe dönüşebilir. Merlin'in sonunun anlatıldığı romansta, Tristan ve İsolde'nin romansında olduğu gibi, ölümün zaferini yücelten unsur, elflerin ve perilerin, suyun ve ormanın güçlerinin ahlakı, Kelt kabilelerinin eski doğa dini ve temel mistisizmidir.

Dünya tarihinin akışı Keltlerin ahlakına, Merlin'in kendini ilahi bir biçimde tüketişine karşı çıkarak, kendi tutsaklığının altın iplerini emanet ettiği kandırıcı varlığa kendini teslim etmesine karar vermiştir. İngilizler –İrlandalılar veya Galliler değil– Roma'dan bu yana en büyük imparatorluğu kurmuşlardır ve dünya bütünüyle Yuvarlak Masa yönetiminin, keşif seyahatlerinin ve iyi niyetli müdahale serüveninin lehindedir. Ama beyaz dikenli çalı hiç bitmeyecek çiçeklerini açar ve Merlin hâlâ onun içinde yaşamaktadır. Zamanötesi evinde yaşayan büyücü –selin ötesinde yüzerken, bir kristal kürede resimlerin değişken akışına bakarak geleceği gören kâhin– zamanın dalgalarına karşı mücadele edebilir mi?

Merlin'in sonu üzerine uzun uzadıya düşünmek gerekir. Beden ve ruh için daha kötü yazgılar vardır. Ne kadar farklı olurlarsa olsunlar, sonu gelmeyen serüvenlerde dünyanın etrafını sonsuza dek dolaşmaya güdülenmek, nihayetinde, çiçek açan dikenin altındaki sihirli daire kadar dar ve kısıtlayıcı bir tekdüzeliktir. Odysseus yendiği canavarlardan, üstesinden geldiği güçlüklerden, yanlarında ruhunu uykuya yatırdığı Kirkelerden ve Kalypsolardan sonunda usanır; düşman veya dost olarak önünde yükselen, alacakaranlıkta ardında sönükleşen yar-

ları ve limanlarıyla adalardan usanır; şarap koyusu denizden ve yıldızlı sessizlikten usanır ve günlük yaşamın bildik şeylerinin daha sıradan yinelenmelerini özler, küçük adasını, evini ve yaşlanmakta olan karısını özler. Çünkü insanın yüreği iki dünyaya adanmıştır. Bir yanda, hem dışarıda hem de içeride olan, yolsuz, canavarlarla, serüvenlerle, perilerle, büyücü kadınlarla ve kurtarılmayı isteyen ve sonra kurtarıcılarını büyüleyen büyü tutsağı sevgililerle dolu deneyimin vahşi ormanı vardır. Diğer yanda ise etrafa hoş kokular saçan beyaz dikenli çalı vardır; uzak mekânlara duyulan bütün özlemler, onun çiçeklerden bulutu altında acı içinde, ama yine de mutlulukla yatışmış olarak, dinlenmek için yuvalarına dönerler. Yılan kıvrılarak son uykusuna yatar. Ve bu, yaratılış gününün arifesidir, görünür dünyanın sayısız biçimlerinin ve olaylarının, peçesini şimdiye dek hiçbir elin kaldırmadığı kutsal sığınaktan boşalmasından önceki karanlık gecedir.

Merlin ve Niniane, nihayetinde, cinsiyetlerini karşılıklı olarak değiştirmiş gibidirler. Merlin, yenilgiye uğramış ve huzur içinde köşesine çekilmiş olmaktan memnundur, öte yandan Niniane, Merlin'in ona öğrettiği bilgiyle özgürce hareket etmektedir. Niniane'nin varlığı Merlin'i köleleştirir ve mutlu eder. Ve bu arada, büyük amelleri ve soylu amacıyla yeni bir dünya düzeni yaratan Yuvarlak Masa unutulur gider; çünkü üstat ve rehber Merlin, sihirli değneğini fırlatıp atmış tır. Yuvarlak Masa kardeşliği fikrini tasarlayan ve sürdüren, üyelerinin yazgısını seçen, yönlendiren ve önceden bilen içsel ilke kendi içine çekilmiş, kendi zamandışı varlığının alacakaranlığında çözülüp dağılmıştır.

Kral ve Hortlak

1

Kral çok ilginç bir şekilde çekilmiş serüvenin içine. Devletin başı olarak halkının dileklerini dinlediği ve adalet dağıttığı kabul odasına on yıl boyunca her gün, dilenci-çileci giysileri içinde bir mübarek adam gelir, tek söz etmeden ona bir meyve sunarmış; kral bu önemsiz armağanı kabul eder, hiç üstünde durmadan, tahtın arkasında dikilen hazinedarına aktarırmış. Bunun üzerine dilenci, hiçbir istekte bulunmadan, yüzünde bir düş kırıklığı veya tahammülsüzlük ifadesi belirmeksizin geri çekilir ve bekleşen kalabalığın arasına karışarak ortadan kaybolurmuş.

Derken bir gün, mübarek adamın ilk ortaya çıkışından aşağı yukarı on yıl sonra, iç saraydaki haremlik odalarından kaçan evcil bir maymun hoplaya zıplaya salona girmiş ve sıçrayarak tahtın koluna tünemiş. Dilenci armağanını az önce sunmuşmuş; kral oyun olsun diye onu maymuna vermiş. Maymun meyveyi ısırdığında, içinden değerli bir mücevher düşmüş ve yerde yuvarlanmış.

Kralın gözleri iri iri açılmış. Ağırbaşlılıkla, omuz başındaki hazinedarına dönmüş. "Ötekilere ne oldu?" diye sormuş. Ama hazinedar yanıt verememiş. Önemsiz gibi görünen armağanları üstteki kafesli bir pencereden hazine binasının altındaki mahzene atar, buranın kapısını kilitleme zahmetine bile girmezmiş. Bunun üzerine izin isteyerek mahzene koşturmuş. Kapıyı açarak, küçük pencerenin altındaki bölüme doğru ilerlemiş. Orada yerde, kimi çürümüş, kimi çürümekte olan bir meyve yığını ve uzun yılların bu birikintisi arasında paha biçilmez bir sürü mücevher yatıyormuş.

Kral memnun olmuş ve tüm bu mücevherleri hazinedarına emanet etmiş. Cömert yaratılışlı olduğu için mala mülke tamah etmezmiş, ama merakı uyan-

mış. Bu nedenle ertesi sabah, çileci kendini takdim ederek sessizce armağanını sunduğunda, biraz durup konuşmadığı sürece armağanını kabul etmeye yanaşmamış. Mübarek adam kralla baş başa görüşmek istediğini söylemiş. Kral bu dileği kabul etmiş; dilenci en sonunda isteğini bildirmiş.

İstediği şey, krala söylediğine göre, bir büyü uğraşına yardımcı olması için bir kahramanın, gerçekten korkusuz bir adamın yardımıymış.

Kral ilgiyle dinliyormuş.

Gerçek kahramanların silahları, diye açıklamış büyücü, tarihsel büyü kayıtlarında kötü ruhları kovma kudretleriyle ünlüdür.

Kral, dilek sahibinin devam etmesine izin vermiş.

Bunun üzerine yabancı, kralı, ayın hilal olduğu bir sonraki gecede, şehrin ölülerinin yakıldığı ve suçluların asıldığı büyük mezarlığa gelmeye davet etmiş.

Kral bu daveti hiç tereddütsüz kabul etmiş ve –duruma uygun olarak, "Sabırca Zengin" adını taşıyan– çileci oradan ayrılmış.

Kararlaştırılan gece gelmiş: ayın hilal olduğu bir sonraki gece. Kral, kılıcını kuşanmış, koyu renkli bir pelerine bürünmüş ve yüzünü bir atkıyla örtmüş olarak tek başına, belirsiz serüvene doğru yola koyulmuş. Korkunç mezarlığa yaklaştıkça, bu tekinsiz yerde gezinen, ölülerden kendilerine ziyafet çeken ve iğrenç cümbüşler tertipleyen hayalet ve iblislerin gürültü patırtısı gittikçe yükseliyormuş. Korkusuzca ilerlemiş. Yakma-yerinden geçerken, hâlâ için için yanmakta olan odun yığınının ışığında, dikkat kesilmiş gözleriyle, dağılmış bir biçimdeki kömürleşmiş, kararmış iskeletler ve kafataslarının görüntüsünü biraz seçiyor, biraz seziyormuş. Hortlakların uğursuz haykırışları kulaklarında çınlıyormuş. Buluşma yerine doğru ilerlemiş; büyücüsü oradaymış, yere bir büyü çemberi çizmekle meşgulmüş.

"İşte geldim" demiş kral. "Senin için ne yapabilirim?"

Öteki gözlerini bile kaldırmamış. "Yakma-yerinin öbür ucuna git" demiş, "orada, bir ağaçta sallanan asılmış bir adam cesedi bulacaksın. İpini kes ve

onu buraya getir."

Kral geri dönerek geniş alanı tekrar geçip devasa bir ağacın yanına varmış. Ayın ışığından mahrum geceyi bir tek tükenmeye yüz tutmuş odunların titrek alevi aydınlatıyormuş; gulyabanilerden insanlıkdışı bir gürültü kopmuş. Ama kral korkusuzmuş; orada sallanan asılmış adamı fark edince ağaca çıkmış ve kılıcıyla ipi kesmiş. Ceset yere düşünce, canı yanmış gibi, bir inleme koyvermiş. Kral, onda hâlâ can olması gerektiğini düşünerek, katılaşmış bedeni eliyle yoklamaya başlamış. Cesedin boğazından tiz bir kahkaha kopmuş; kral, bedenin içine bir hortlağın girdiğini anlamış.

"Neye gülüyorsun?" diye sormuş.

Kral konuştuğu anda, ceset ağacın dalına geri uçmuş.

Kral ağaca çıkmış ve ipi yine keserek cesedi aşağı indirmiş. Cesedi bu kez hiç konuşmadan kaldırmış ve omzunun üstüne yerleştirerek yürümeye başlamış. Ama daha birkaç adım gitmiş ki, cesetteki ses konuşmaya başlamış. "Ey Kral, sana bir hikâye anlatayım da yolun kısalsın" demiş. Kral karşılık vermemiş; böylece hortlak hikâyesini anlatmış.

Bir zamanlar bir prens yaşarmış; bu prens genç bir arkadaşıyla beraber bir ava katılmış. Bu arkadaş, prensin babasının mühürdarının oğluymuş. Diğer av arkadaşlarını kaybedince, ormanda amaçsızca yürümeye başlamışlar, ta ki güzel bir göle varıncaya dek. Dinlenmek için orada mola vermişler. Prens öte kıyıda yıkanan güzel bir genç kız görmüş; kız, beraberindekilere fark ettirmeden, suyun öte yanından prense işaretler göndermekteymiş. Prens bu işaretlere bir anlam verememiş, ama mühürdarın oğlu işaretlerin ne anlama geldiğini çok iyi biliyormuş. Kız adını, soyadını ve yaşadığı krallığın adını söylemekte ve aşkını ilan etmekteymiş. Kız geri dönüp çalıların arasında kaybolduğunda, iki genç sonunda kalkıp uyuşuk adımlarla evin yolunu tutmuşlar.

Ertesi gün yeni bir avı bahane ederek iki arkadaş yine ormana doğru

yola koyulmuşlar, diğerlerinden ayrılmışlar ve kızın yaşadığı kente gitmişler. Yaşlı bir kadının evinde kalacak yer bulmuşlar ve ulak olarak onlara hizmet etsin diye kadına para vermişler. Kız o denli kurnazmış ki, bir buluşma ayarlandığını yaşlı kadına fark ettirmeyecek bir yanıt yazabilmiş. İşaretler, mühürdarın akıllı oğlu tarafından çözülmüş. Sonra, ayın durumu nedeniyle, buluşma ertelenmiş; kız, yine işaretlerle, prensin, kızın babasının bahçe duvarına nasıl tırmanabileceğini ve kızın yüksekteki odasına nasıl çıkabileceğini anlatmış. Prens, kararlaştırıldığı gibi, pencereden içeri girmiş ve iki genç âşık birbirlerinin kollarında mutluluğu bulmuşlar.

Kız hem tutkulu hem de kurnazmış. İşaretleri çözenin prens değil de arkadaşı olduğunu öğrenince, ilişkisini herkesin duyacağı korkusuna kapılmış; böylece şifreyi çözen kişiyi zehirlemeyi kafasına koymuş. Gel gelelim prensin arkadaşı akılca kızın dengiymiş, hatta olacağı önceden sezmiş. Hem kendisini hem de prensini nasıl koruyacağını bildiğini kıza adamakıllı öğretecek bir tasarı düşünmüş.

Genç adam dilenci-çileci kılığına girmiş, prensi çilecinin müridi rolünü oynamaya ikna etmiş ve sonra, akıllıca bir tezgâhla, kızın bir cadı olduğu kuşkusunu uyandırmış. Ülkenin kralını, yeni doğan oğlunun geçenlerde ansızın ölmesinde bu kızın parmağı olduğuna inandırmış ve sunduğu bir kanıtla, kızı utanç verici bir ölüme mahkûm ettirmiş. Kız, kentin dışında çırılçıplak soyularak, civardaki ormanda yaşayan vahşi hayvanlara yem olsun diye orada bırakılmış. Ama kız tek başına kaldığı anda, kendilerine hızlı atlar edinmiş olan iki genç adam kızı kaptıkları gibi prensin ülkesine kaçırmışlar; kız orada prensin gelini ve ileride de kraliçesi olmuş. Kızın yaşlı ana babası utancın ve kaybın kederine yenik düşmüşler; kalpleri bu üzüntüye daha fazla dayanamamış ve ölmüşler.

"Şimdi, bu ikisinin ölümünden kim sorumlu?" diye sormuş cesetteki hortlak ansızın. "Bildiğin halde yanıtı söylemezsen, kafan bin parçaya ayrılacak."

Kral yanıtı bildiğinden eminmiş, ama tek kelime ederse cesedin ağaca geri uçacağından kuşkulanıyormuş. Lakin kafasının dağılmasını da istemiyormuş.

"Ne kız ne de prens suçludur" demiş, "çünkü onlar âşkın oklarıyla tutuşmuşlardı. Mühürdarın oğlu da suçlu değildi, çünkü kendi sorumluluğuyla değil, efendisine hizmet için bunu yaptı. Tek suçlu, ülkesinde böyle şeylerin olmasına izin veren kraldı. Ölen oğlu için duyduğu doğal kederin üzerine oynanan incelikli oyunu göremedi. Dilenci-çilecinin sahte bir kisveye büründüğünü fark edemedi. İki yabancının ülkesindeki faaliyetlerini idrak edemedi; onların orada olduklarının bile farkında değildi. Bu nedenle krallığının her şeyi gören gözü, halkının her şeyi bilen koruyucusu ve yöneticisi olma görevini yerine getirmemekten suçlu bulunmalıdır."

Hükmün son sözcüğü konuşanın ağzından çıktığı anda, ceset, yapmacık bir ıstırapla inleyerek kralın omzundan kaybolmuş; kral onun yine ağacın dalında asılı olduğunu biliyormuş. Geri dönmüş, ipi keserek cesedi ağaçtan indirmiş, omzuna yüklemiş ve yeni bir denemeye girişmiş.

"Sevgili efendim" demiş ses yeniden krala seslenerek, "zorlu ve tuhaf bir görev üstlendiniz. Hoş bir masalla zamanı size unutturmama izin verin.

Bir zamanlar, ruhani hocalarının evinde yıllarca yaşamış olan üç genç Brahmin varmış. Üçü de hocalarının kızına sevdalanmışlar. Hoca, kızını onlardan birine ihsan etmeye cesaret edemiyormuş, çünkü diğerlerinin kalbini kırmaktan çekiniyormuş. Derken genç kız ciddi bir hastalığa yakalanmış ve ölmüş; aynı kederi paylaşan üç genç adam kızın cansız bedenini, ceset yakma ateşine taşımışlar. Ceset yakıldıktan sonra birincisi kederini bir dilenci-çileci olarak dünyayı dolaşıp unutmaya karar vermiş; ikincisi küllerin arasından sevgilisinin kemiklerini toplayarak kutsal Ganj nehrinin hayat veren sularının kıyısındaki ünlü bir tapınağa gitmiş ve üçüncüsü hiçbir yere gitmeyerek, yakma yerinin üstüne bir münzevi kulübesi yaparak âşkının külleri üstünde uyumuş.

Dünyayı dolaşmaya karar veren birincisi bir gün olağandışı bir olaya tanık olmuş. Bir adamın bir kitaptan sihirli sözler okuyarak bedeni küle dönmüş olan bir çocuğu hayata döndürdüğünü görmüş. Kitabı çalan genç âşık hemen yakma yerine dönmüş; Ganj nehrine giden ikincisi sevgilisinin kemiklerini hayat veren nehre daldırdıktan sonra aynı anda geri dönmüş. İskeletin parçaları küllerin arasında bir araya getirilmiş, kitaptan sihirli sözler okunmuş ve mucize gerçekleşmiş. Üç-defa-sevilen her zamankinden daha güzel olarak yeniden canlanmış. Çekişme bir kez daha başlamış, üstelik bu kez daha hararetliymiş; çünkü her biri kızın üzerinde hak kazandığını iddia ediyormuş: biri onun küllerine bekçilik etmiş, biri onun kemiklerini Ganj'a daldırmış ve üçüncüsü sihirli sözleri okumuş.

"Öyleyse kız kime aittir?" demiş cesetteki ses. "Bildiğin halde yanıtı söylemezsen, kafan paramparça olacak."

Kral yanıtı bildiğinden eminmiş ve söylemeden edememiş: "Kızı sihirli sözlerle yaşama döndüren ve bunu yapmakta fazla zorlanmayan kızın babası sayılır" demiş kral, "ve kızın kemikleriyle dinsel ibadeti yerine getiren bir oğulun görevini yapmıştır. Ama kızın külleri üstünde uyuyan, ondan ayrılmayan ve yaşamını ona adayan kızın kocası sayılmalıdır."

Bu yeterince bilgece bir muhakemeymiş – ama dile getirildiği anda ceset gitmiş. Kral azimle geri dönmüş, cesedi indirmiş ve ödülsüz yürüyüşüne yeniden başlamış. Ses kaldığı yerden devam etmiş. Krala bir başka muamma sunmuş ve o bir kez daha yolu gerisin geri gitmek zorunda kalmış. Bu böylece sürüp gitmiş; cesetteki inatçı hortlak birbirine dolanmış yazgılardan ve karmaşık yaşamlardan masal üstüne masal eğirirken, kral bir ileri bir geri gidip gelmiş. Zevkleri ve korkularıyla yaşama dair her şey anlatılmış. Düşsel kurguların iplikleriyle doğru ve yanlış düğümleri atılmış, uyuşmayan talepler birbiri içine dokunmuş.

Söz gelimi hırsız babasının ölümünden sonra dünyaya gelen bir oğulun

hikâyesi varmış. ... *Oğul, ölmüş babasına kutsal bir kuyunun başında bir adakta bulunmaya gittiğinde hassas bir sorunla karşılaşmış. Büyükannesi çok genç bir yaşta dul kalmışmış; akrabaları hile yoluyla onu mirastan mahrum ettiklerinden, küçük kızıyla birlikte dünyaya atılmaktan başka çaresi kalmamış. Köyden ayrılacağı gece, kazığa oturtulmuş ve ölmek üzere olan bir hırsıza rastlamış. Korkunç bir acıyla kıvranan, neredeyse nefes dahi alamayan hırsız, küçük kızla evlenme arzusunu dile getirmiş, hemen o anda ve orada evlenmek istiyormuş – bu evliliğin kendisine, kızın gelecekteki oğlu üzerinde, o oğulun tohumu başka biri tarafından atılacak olsa bile, ruhani haklar kazandıracağını ve bu oğulun daha sonra ölmüş bir babanın ruhuna adak adamaya uygun bulunacağını düşünüyormuş. Bunun karşılığı olarak da çalıntı bir hazineyi sakladığı yeri söyleyecekmiş.*

Nikâh resmi olmayan, ama bağlayıcı bir tarzda kıyılmış, hırsız ölmüş ve anne ile kızı hatırı sayılır bir servete konmuşlar. Kız çok geçmeden genç ve yakışıklı bir Brahmine sevdalanmış; genç adam onun sevgilisi olmaya razı olmuş, ama bir ödeme yapılmasında ısrar etmiş, çünkü ücretini ödeyebilmeyi arzu ettiği bir hayat kadını varmış. Genç kadın bir erkek çocuk dünyaya getirmiş ve rüyasında aldığı bir buyruğa uyarak bebeği, bin altın sikkeyle birlikte, bir kralın sarayının kapısına bırakmış. Çocuksuz olan ve tahtını bir varisine bırakmayı arzu eden bu kral, tam da o gece düşünde kapısına bir çocuğun bırakılacağını görmüş. İşarete inanmış ve çocuğu kendi oğlu ve varisi olarak büyütmüş.

Aradan uzun yıllar geçtikten sonra, yüce gönüllü kral ölmüş; tahtın yeni sahibi genç prens ölmüş babasına bir adak adamaya gitmiş. Sunulan armağanları almak için ölülerin adet olduğu üzere ellerini ileri doğru uzattıkları kutsal bir kuyunun yanına varmış. Ama adağını almak için bir el yerine üç el belirmiş: biri kazığa oturtulan hırsızın, biri Brahminin ve biri de kralın elleri. Prens ne yapacağını bilmiyormuş. Adak törenine katılan

rahipler bile ne yapacaklarını şaşırmışlar. ... "Pekâlâ" diye meydan okumuş cesetteki hortlak, "prens adağını hangi ele teslim etmelidir?"

Yine kafasının parçalanmasıyla tehdit edilen kral kararını bildirmiş: "Adak, hırsızın eline verilmelidir, çünkü ne çocuğu doğurtan Brahmin ne de onu büyüten kral geçerli bir hakka sahiptir. Brahmin kendini satmıştı. Kralın bedeliyse altın sikkeler olarak verilmişti. Prensin dünyaya gelmesini sağlayan adam hırsızdır; onun hazinesi sayesinde çocuk doğurulmuş ve yetiştirilmiştir. Dahası hırsızın evlilik yoluyla çocuk üzerinde sahiplik hakkı vardır." Ceset bir anda gitmiş ve kral yine ağaca doğru yola koyulmuş.

Bir de şu tuhaf masal, iki çocukluk arkadaşı ile bir kızın anlatıldığı yer değiştirmiş başlar vardır.[1] ... *Kız, bu iki gençten biriyle evlenmiş, ama pek mutlu bir evlilikleri yokmuş. Düğünden kısa bir süre sonra evli çift, bekâr arkadaşlarıyla birlikte, gelinin ebeveynlerini ziyaret etmek için yola koyulmuş. Yolda, kana susamış tanrıça Kālī'nin bir tapınağına gelmişler; koca, tapınakta bir süre yalnız kalmak için izin istemiş. İçeride ansızın bir duygu taşkınlığına kapılarak, kendini tanrıçaya kurban olarak sunmaya karar vermiş ve orada bulunan keskin kenarlı bir kurban bıçağıyla başını gövdesinden ayırmış ve bir kan gölünün ortasına yığılıp kalmış. Gelinle birlikte bekleyen arkadaşı ne olup bittiğini anlamak için tapınağa girmiş ve manzarayı görünce aynı şeyi yapma isteği içinde uyanmış. En sonunda gelin de içeri girmiş, ama hemen dışarı kaçmış kendini bir ağacın dalına asmak istiyormuş. Ne var ki tanrıçanın sesi ona durmasını buyurmuş ve başlarını yerine koyarak iki genç adamı hayata döndürmesi için onu geri yollamış.*

---

[1] Krş. Thomas Mann, *The Transposed Heads*, 1940. Bu kısa romanın esin kaynağı, "Die Geschichte vom indischen König mit dem Leichnam," adlı denemenin, Dr. C. G. Jung'un altmışıncı doğum günü onuruna çıkarılan Festival Cildi'nde yer alan *Die kulturelle Bedeutung der komplexen Psychologie* (Verlag Julius Springer, Berlin, 1935) adlı daha eski versiyonudur.

Aklı başından gitmiş olduğu için genç kadın arkadaşın başını kocasının bedenine ve kocasının başını arkadaşın bedenine yerleştirmek gibi ilginç bir yanlışlık yapmış. ... "Şimdi, kadın hangisine aittir?" diye sormuş cesetteki hortlak, "kocasının bedenini taşıyana mı, yoksa kocasının başını taşıyana mı?"

Kral yanıtı bildiğini sanıyormuş ve kendi başını parçalanmaktan kurtarmak için cevap vermiş: "Kocasının başını taşıyana; çünkü baş uzuvlar arasında en başta gelir, tıpkı kadının yaşamın zevkleri arasında en başta gelmesi gibi."

Ceset yine yok olmuş ve kral bahtını karartan ağaca doğru bıkkınlıkla yine yürümeye başlamış.

2

Bu işkence ne zaman bitecektir? Bu ciddi bir sınav mı, yoksa bir şaka mıdır? Toplam yirmidört muamma sunulur ve kral sonuncusu hariç hepsinin çözümünü bulur. Bu sonuncusu bir baba ile oğulun durumuyla ilgilidir.

... Bu baba ve oğul avcı bir dağ kabilesinin üyeleriymiş; baba kabilenin şefiymiş. Baba ile oğul ava çıkmışlar; derken iki kadının ayak izlerine rastlamışlar. Baba dul, oğulsa henüz evlenmemişmiş; ama baba, ölen karısı için duyduğu üzüntü nedeniyle, yeniden evlenmesi gerektiği şeklindeki telkinleri hep geri çeviriyormuş. Gel gelelim bu ayak izlerinde belirgin bir cazibe varmış: avcıların deneyimli gözleri bu izlerin asil bir anne ile kıza, soylu bir evin kaçaklarına –hatta belki de bir kraliçe ile bir prensese– ait olduğu sonucuna varmış. İzlerden büyük olanları kraliçenin güzelliğini, küçük olanları prensesin büyüleyiciliğini sergiliyormuş. Oğul çok heyecanlanmış. Ama babanın ikna edilmesi gerekiyormuş. Oğul şöyle bir öneride

bulunmuş: baba, izleri daha büyük olan anneyle, kendisi ise, izleri daha küçük olan kızla evlenmeliymiş, mevkilerine ve yaşlarına uygun olan buymuş. Bu düşüncesini bir süre savunması gerekmiş, ama şef en sonunda razı olmuş ve ikisi, olması gerekenin bu olduğuna dair en yüce şeyler üstüne yemin etmişler.

Sonra hızla izlerin peşinden gitmişler. Sonunda –tam da avcıların kuşkulandıkları gibi– kralın beklenmedik bir şekilde ölmesi üzerine sarayda gelişen olaylardan endişeyle kaçan iki mutsuz yaratığa, gerçekten de bir kraliçe ile bir prensese rastlamışlar. Ama ortada düş kırıklığına uğratan bir sorun varmış: ayakları daha büyük olan kızmış. Bu nedenle, ettikleri yemin gereği, oğul kraliçeyle evlenmek zorundaymış.

Baba ile oğul av ganimetlerini dağdaki köylerine taşımışlar ve orada onlarla evlenmişler; kız, şefin karısı, anne oğulun karısı olmuş. Sonra iki kadın birer çocuk dünyaya getirmişler.

"Şimdi, doğan iki erkek çocuk birbiriyle nasıl bir akrabalık bağı içindedir?" diye sormuş cesetteki hortlağın sesi. "Tam olarak biri diğerinin nesi olmaktadır ve tam olarak ne değillerdir?"

Yükünü taşımakta olan kral bu karmaşık ilişkiyi uygun bir şekilde ifade edememiş. Kralın dilini bağlayacak muamma en sonunda bulunmuş. Ve böylece kral fark edilir bir canlılıkla yürümeye başlamış, bir yandan da sorunun yanıtını içinden düşünerek eğleniyormuş. ...

Çocuklar, bu ilişkilerin yaşayan paradoksları, hem şu hem de budur: aynı anda babanın tarafından bakılırsa amca ve yeğen, kraliçe anne tarafından bakılırsa yeğen ve dayı olabilirler.

Ama bu biraz gizli bir biçimde de olsa –her şeyde– her zaman böyle değil midir? Her şey, derinlerde bir yerde, kendi karşıtı değil midir? Ayrımcı anlak, insan dilinin ve düşüncesinin sınıflandırıcı

mantığı paradoksal gerçeği kabule yanaşmasa da, her görünüm, yaşamın her anı, açıkça ima edilenlere taban tabana zıt nitelikleri de bir biçimde içerir. Bir kralın içinde gizli bir kral-dışılık, örneğin bir an gelip tehlikeli olabilecek yabancıların yeterince denetlenmemesine ya da mütevazı paketler içinde gelen armağanları değerinden düşük görme eğilimine yol açabilecek bir aymazlık damarı saklı olabilir. Aynı şekilde dindar bir çileci kisvesinin altında kutsal dışılık barınıyor olabilir. Güç ve ihtiras dünyasından yüz çevirmişe benzeyen dilenci keşiş yine de kara büyünün bağımlısı olabilmekte ve gecelerini ölü büyücülüğünün uğursuz ayinlerine ayırabilmektedir.

Cesetteki hortlağın yirmidört hikâyesinden oluşan bu vahşi sempozyumun gizli dersini keşfetmiş mi bulunuyoruz? Bu tuhaf erginleştirmenin anlamı bu mudur? Kralın sessizliğinde, yanıtlarının ferasetini aşan bir bilgelik mi vardır?

... Düşünceleri yeniden kendi sorununa ve içinde bulunduğu sıkıntıya kayan kral sessizce, ama kendisini bekleyen uzun, zorlu sınava aldırmaz görünen övgüye değer bir canlılıkla yürüyormuş. Belli ki hortlak da bundan etkilenmiş, çünkü bu kez saygılı bir sesle konuşmuş.

"Efendim" demiş hortlak, "mezarlığı tuhaf biçimde bir ileri bir geri arşınlamanıza rağmen neşeli görünüyorsunuz; sizde korku yok. Kararlılığınızı sergileyiş biçiminiz hoşuma gitti. Bu nedenle bu cesedi alabilirsiniz. Yanınızda götürün. Ben şimdi ondan ayrılıyorum." ...

Ama bu bir son değildi. Öyle olsaydı serüvenin pek az yararı olurdu – belki bir cesaret sınavı, ama daha çok kaba bir şaka gibi görünürdü; yakma-yerinin ve cesetteki hortlağın bütün işlevi de bu durumda birbiriyle ilgisiz çeşitli masallar için bir çerçeve oluşturmaya yönelik sevimsiz bir aktarım aracından öte bir şey olmazdı. Derle-

me zekice ve eğlencelidir, ama aynı zamanda uğursuz ve derindir; ruhun derinliklerindeki gizli bir muamma, kral ve hortlak arasındaki bağı oluşturur.

... Hortlak ayrılmadan önce, büyücü çilecinin tasarılarının her ikisi için de korkunç tehlikeli olduğu uyarısında bulunmuş; feragatin kutsal giysisinin altında, kudrete ve kana olan sınırsız bir düşkünlük yatıyormuş. Ölülerden yararlanan büyücü, kralı büyük bir kara büyü uğraşında önce işbirlikçi, sonra canlı bir insan kurban olarak kullanacakmış.

"Dinle, ey Kral" diye uyarmış hortlak, "sana söylemem gereken şeyi dinle ve kendi iyiliğine değer veriyorsan dediğimi aynen yap. Şu dilenci keşiş çok tehlikeli bir sahtekârdır. Güçlü büyüleriyle beni bu cesede tekrar girmeye zorlayacak ve sonra onu bir put olarak kullanacak. Yapmayı planladığı şey, cesedi büyü çemberinin ortasına yerleştirmek, orada bana bir tanrı gibi tapınmak ve tapınırken de seni kurban olarak sunmaktır. Sana yere çökmen, önce dizlerinin üstünde, sonra kendini adamanın kulluğa yaraşır duruşuyla başın, ellerin ve omuzların yere değecek şekilde secdeye kapanmış olarak bana ibadet etmen emredilecek. Büyücü sonra senin kılıcınla, tek bir vuruşla kafanı kesmeye kalkışacak.

"Kaçmanın tek bir yolu var. Yere yatman emredildiğinde, şöyle demelisin: 'Kulluğa yaraşır bir secdeye nasıl varılır lütfen gösterin bana, ki ben de, bu tür usullerin yabancısı olan bir kral olarak, böyle bir ibadet duruşunun nasıl yapılacağını görebileyim.' Ve büyücü boylu boyunca yere uzandığında, hızlı bir kılıç darbesiyle kellesini uçur. Büyücünün göksel alanlardan dilediği doğaüstü güçler bir anda senin olacaktır. Ve sen gerçekten kudretli bir kral olacaksın!"

Bunları söyledikten sonra hortlak ayrılmış ve kral özgürce kendi yoluna gitmiş. Uzun zaman beklemek zorunda kalan büyücüde hiçbir sabırsızlık belirtisi yokmuş, aksine görevin başarıyla sonuçlanması karşısında duyduğu hayranlık yüzünden okunuyormuş. Vaktini, büyü çemberindeki ayinin son dü-

zenlemelerini yapmakla geçirmiş. Çemberin dört bir yanı, çevreden toplanmış iğrenç bir malzemeyle: yeraltındaki kemiklerin beyazımsı tozunun ölü bedenlerin kanlarıyla karıştırılmasından elde edilmiş bir bulamaçla işaretlenmiş. Ceset yağıyla yanan fitillerin titrek alevleri etrafa nahoş bir aydınlık yayıyormuş.

Büyücü cesedi kralın omzundan indirdikten sonra yıkamış ve sanki kutsal bir heykelmiş gibi çelenklerle süslemiş, ardından büyü çemberinin ortasına yerleştirmiş. Bir dizi etkili büyülü söz söyleyerek hortlağı çağırmış ve hazırlanan bedene girmeye zorlamış. Sonra, muhterem bir konuk olarak kutsal bir heykelin içine yerleşmeye davet edilen bir tanrıya ibadet eden bir rahip edasıyla cesede ibadet etmeye başlamış. Şimdi de kralı önce dizlerinin üstüne, sonra yüzüstü çöktürme vakti gelmiş; ama buyruğu verdiğinde, soylu yardımcısı bu duruşun nasıl yapılacağını görmek istemiş. Böylece korkunç keşiş dizlerinin üstüne çökmüş. Kral izlemiş ve beklemiş. Keşiş ileri doğru uzanıp, ellerini, omuzlarını ve yüzünü yere yapıştırmış ve kral hızlı bir kılıç darbesiyle keşişin kellesini uçurmuş. Oluk gibi kan akmış. Kral gövdeyi döndürerek yine ustaca bir vuruşla göğsünü yarmış. Kalbini söküp, kafayla birlikte, cesetteki hortlağa bir adak olarak sunmuş.

Her yandan çevredeki ruhlar, hayaletler ve hortlaklar güruhunun, geceyi bölen korkunç sevinç çığlıkları yükselmiş, bu zaferi kutlayan bir şölendir başlamış. Bu ameliyle kral, doğaüstü güçleri, onları bütünüyle köleleştirmenin ve büyüsünün etkisi altına almanın eşiğine gelen büyücünün tehdidinden kurtarmış.

Cesetteki hortlağın tekinsiz, ama şimdi sevinçli ve övgüler düzen sesi duyulmuş. "Büyücünün peşinde olduğu şey, ruhlar ve hortlaklar üzerinde" demiş, "ve doğaüstü âlemin bütün ruhani varlıkları üzerinde mutlak güç sahibi olmaktı. Yeryüzündeki yaşamın sona erdiğinde ey Kral, bu güç senin olacak. O zamana dek tüm yeryüzünün egemenliği sana verilecek. Seni sıkıntıya sokmuştum; şimdi bunun karşılığını vereceğim. Dile benden ne dilersen? Her ar-

zun yerine getirilecektir."

Kral, bildiği tüm gecelerin en tuhafı olan bu gece boyunca çektiği sıkıntıların karşılığı olarak, hortlağın ona anlattığı yirmidört muammalı masalın, bu gecenin hikâyesiyle birlikte, yeryüzünün her yanında öğrenilmesini ve sonsuza dek akıllardan çıkmamasını istemiş.

Hortlak söz vermiş. "Dahası" diye bildirmiş ses, "bu yirmidört masal dünyanın her yanında ünlü olmakla kalmayacak, Büyük Tanrı, Bütün Hortlakların ve İblislerin Efendisi, Tanrıların Başçilecisi Şiva bile onları şahsen onurlandıracak. Bu hikâyelerin anlatıldığı anda ve yerde ne hayaletlerin ne de ifritlerin herhangi bir gücü olacak ve her kim bu hikâyelerden bir tekini bile samimi bir bağlılıkla okursa, o kişi günahtan uzak olacak."

Bu büyük sözü verdikten sonra hortlak aniden ortadan kaybolmuş ve birden Evrenin Efendisi Şiva, yanında çok sayıda tanrıyla birlikte, bütün ihtişamıyla belirmiş. Kralı selamlamış ve ruhlar dünyasının gücünü ihtiraslı büyücünün kirli ellerinden kurtardığı için övgü dolu sözlerle teşekkür etmiş. Tanrı, kozmik güçlerin, evren üzerinde egemenlik kurmak için uğraşan kara büyücü tarafından kötüye kullanılmalarına engel olmasının karşılığında artık kralın hizmetine verildiğini, kralın bu güçlere yeryüzündeki görevinin sona ermesi üzerine sahip olacağını ve kalan ömründe yeryüzünü yöneteceğini bildirmiş. Şiva, dünyanın egemenliğini krala verecek ilahi kılıç "Mağlup Edilemez"i krala kendi eliyle sunmuş ve sonra, insan yaşamının ölümsüz özünü kralın bilincinden saklayan cehalet örtüsünü kaldırmış.

Bu aydınlanmayla kutsanan kralın bu korkutucu sınama alanından ayrılmasına izin verilir. Tıpkı sıkıntılı bir gece uykusundan uyanan bir insan gibi görkemli sarayının geniş salonlarına dönerken şafak sökmektedir. Cesetteki hortlağın masalları sonsuz gibi görünen, yine de görece kısa anlardan oluşan acı verici art arda gelen düşler gibidir. Ve kurban, sonu gelmez bir silsile içine hapsolmuş bir halde yakma-

yerinde, geçip giden yaşamın sahnesinde, ileri geri yürürken, yatağında uyurken huzursuzca dönüp duran biri gibidir. Ve tıpkı birinin uykudan uyandığında önceki gün müphem olan şeyin şimdi anlaşılır olduğunu ve o şeyin müphemliğinin –yaşamın kendi muamması kadar müphem– sandığından çok daha içinden çıkılmaz ve derin olduğunu fark etmesi gibi, kral da yaşadığı deneyim gecesinden bilgi yüklü ve dönüşmüş olarak çıkmıştır. Sonraki yıllarda, vaat edilmiş olan ihtişamın mucizevi bir biçimde yerine getirilmesi gerçekleşir ve kralın yeryüzündeki yaşamı erdem ve zafer bakımından daha üst seviyeye taşınır.[1]

3

Anlamlı düşler uyandıktan sonra anımsanır; aynı şekilde, ürkütücü ama sevimli olan bu hikâyeler halkın belleğinde iz bırakır. Kralda bu kadar büyüleyici olan şey nedir? İnsan ruhuna ilişkin bu tuhaf peri hikâyesinin anlamı nedir?

Bir adam, armağanlar kabul ederek üstlendiği bir borcu ödeme sö-

---

1 *Twenty-five Stories of the Specter in the Corpse*'un (*Vetālapañcavinşati*) beş Sanskritçe versiyonu kayıtlıdır: Somadeva'nın *Kathāsaritsāgara*'sı (75-99); Kşemendra'nın *Brikatkathāmañcari*'si (9, 2, 19-1221); Cambhaladatta'nın, editörlüğünü M. B. Emeneau'nun yaptığı versiyonu (American Oriental Series, 4. cilt); Sivadāsa'nın, editörlüğünü H. Uhle'nin yaptığı versiyonu (Sächsische Akademie der Wissenschaften, Berichte, Philologisch-historische Klasse, cilt 66, fasikül I, Leipzig 1914 ve editörlüğünü yine Uhle'nin yaptığı daha eski bir adsız versiyon. Versiyonlar hemen her Hindu lehçesinde, ayrıca Tamil ve Telugu dillerinde mevcuttur. Diğer dillerde çevirileri de vardır. Hikâyedeki kral, büyük bir olasılıkla yaklaşık MÖ 50'de yükselişe geçen ve hakkında sayısız efsane anlatılan Hindu kahraman kral Vikramāditya'dır ("Cesaret Güneşi").

zü verir, ama o sırada bu armağanların değerinden habersizdir. Ondan istenecek her şeyi yapmaya hazırdır. Ve bir krala yakıştığı gibi hem cömert hem de cesur olduğundan, korkunç görevini yerine getirmeye girişir. Ama bir yabancıyla birlikte böylesine belirsiz bir girişime atılırken biraz aceleci davranmamış mıdır? Başına aksi bir felaket gelmeyeceğinden çok emin görünmekteydi. Aşırı bir özgüvene kapılmıştı. Ama içgörüsü pek de keskin değildi; onun konumundaki bir adamda olması gereken basiretten de yoksundu. Sakınma konusundaki bu eksikliği, kişiliğinin zırhındaki bir gedikti; bu gedik, iç varlığını bahtın mızrağına karşı korumasız bırakabilirdi. Sözde kusursuzluğundaki bu çatlak onu yaşamın etkilerine karşı savunmasız bırakacaktı – savunmasız kalan kral, dış güçlerin etkisine maruz kalacak ve yabancı bir unsurla temas yoluyla dönüştürülecekti.

Azimli dilencinin on yıl boyunca her gün sergilediği davranış ne tuhaftır! Ve tek bir nazik söz bile etmeden, mütevazılıkla sunulan armağanları kabul ederek dilencinin yıllarca gelip gitmesine izin veren kralın tepkisi ne kadar düşüncesizcedir! Ama biz, hepimiz, tanımadığımız dilenciden görünüşte önemsiz olan bir meyveyi her gün kayıtsızca alıp düşüncesizce bir yana kaldırıp atmıyor muyuz? Yaşamın kendisi de her sabah karşımıza, o günün armağanlarını sunmak için bir dilenci gibi sıradan gündelik giysisi içinde habersiz ve nedensiz, dayatmasız ve gösterişsiz bir biçimde çıkmıyor mu? Ve bizler genellikle onun sıradan armağanlarının, sıradan ağacının sıradan meyvelerinin içine bakmak konusunda atıl kalmıyor muyuz? Şunu kesinlikle sormalıyız: "Bunun içinde ne var?" İçinde, değerli ve gerekli bir tohum olduğundan şüphelenmeli ve onu bulmak için meyveyi yarıp açmalıyız. Işıltılı, yok edilemez çekirdeği, kaybolup gitmek için olgunlaşan, çürüyen ve çok geçmeden ölüme yenik düşecek olan kı-

sımdan ayırmasını öğrenmeliyiz. Ancak biz meyvenin, mücevherin ve her şeyin fırlatılıp atılmasına izin veriyoruz. Değerli meyve bize birbirini izleyen her gün de, geçen her anda, dış yaşamın sabırlı eli tarafından sürekli uzatılmakla kalmıyor, içeriden de sunuluyor. Her birimiz bu meselin değerli özünü barındıran bir meyveyiz: peki ama gündelik kişiliğimizin dış kabuğunu kırarak temel tohumumuzun göz alıcı mücevherini açığa çıkarmayı başarıyor –bunu deniyor– muyuz?

Tahtındaki kayıtsız krala ve her gün kabul odasına gelerek hep aynı meyveyi hiç sitem etmeden, amacını bir kere bile dile getirmeden sunan, kendini müşkülpesent ve törensel figürlerin kalabalığı arasında unutturan, onların arasında kaybolarak çıkıp giden sessiz dilenciye dair hikâyede anlatılan her şey basitçe bizleri ve esrarlı yaşamlarımızı anlatmaktadır. Varoluşumuzun meyvesini kayıtsız bir biçimde kabul ediyor ve onda dikkate değer hiçbir şey bulmuyoruz. Onu doğal bir hakkımızmış gibi kibarca ve kör gözlerle alıyor, tahtımızın arkasında dikilen kişiye aktarıveriyoruz.

Yaşamımızın çeşitli bölümlerini yöneten birçok egomuz var. Bizler yönetimsel çevreler önünde sergilediğimiz kral kişiliğinin bütünüyle veya sürekli ta kendisi değil, doğamızın şu ya da bu anda oyuna katılan yönüne bağlı olarak bazen olağanüstü çeşitlilikte olan birçok kişiliğin toplamıyız. Bu egolardan biri, "kraliyet hazinedarı," ihtiyaç duyduğumuz zenginliklerin yöneticisidir. Tahtımızın hemen arkasında durur ve krallara özgü bir edayla dağıttığımız serveti, yaşamamızı sağlayan ihsanları, bizleri büyük ya da küçük krallar yapan hazineyi bize sağlar. Ama mesele göre, her günün son derece esrarengiz bir biçimde getirdiği basit meyveleri araştırmaya kraldan daha çok ilgi duymaz. Bu türden sıradan şeyler için hazine odasının kilidini bile açmaz, onları açık bir pencereden aşağıdaki karanlığa atı-

verir. Ve onlar orada, unutulmuş bir halde, çürüyerek, değerli güzelliklerini bakımsız zemine yayarak birikirler.

Ama sayısız egomuz arasında bir tanesi vardır ki –belki dokuzuncu veya onuncu egomuz– bunu, bizi önemli gösteren tutumlarımızın, vazifelerimizin, ayrıcalıklarımızın ve azametli duruşumuzun baskısını hafifletmemiz gerektiğinde devreye sokarız. Bizim de kendi maymunumuz vardır. Ve bu maymun taht odasına ait değildir; krallara özgü odamızın dışındandır. Onun kibar bekçileri varlığımızın daha içteki bölümlerinde, krallığımıza yaraşır aylaklık içinde kadınlarımız ve oyunlarımızla kendimizi eğlendirdiğimiz hoş harem odalarında yaşarlar. Bununla birlikte yaşamın çarkı habire döner ve döndükçe hepsini birine ve her birini hepsine katıp karıştırır. Çok geçmeden maymun zincirlerini koparır ve protokol kurallarına boş vererek taht dairesine gelir, tahtın üstüne tüner ve burnunu kralın işlerine sokar.

Maymun dilencinin albenisiz armağanını alır. Kral tenezzül etmezken, maymun meyvenin tadına bakmaya isteklidir. Dizginlenmemiş bir itkiyle ve lezzete duyarlı bir meraklılıkla, maymunlara özgü nesneleri kavrama ve kırılıncaya dek onlarla oynama davranışı sonunda meyveyi yarıp açar ve içindeki gizi gözler önüne serer. Merak, nesneleri kurcalamaya, onları kullanmaya ve yok etmeye yönelik sıradan arzu, özdeki mücevheri açığa çıkarır. Ama oyunbaz hayvan ne yaptığını bilemez. Onun eylemi eğlendiren bir masumiyetten ibarettir. Değerli taşı ortaya çıkardıktan sonra onu bırakır, bir sonraki maymun taklasını atmaya gider – ve böylece masaldan ayrılır.

Bizim bahtımız da tıpkı bu şekilde, sırf oyun olsun diye yapılan bir dokunuşla, şansın küçük bir hilesiyle, içinde sakladıklarını şaşkın gözlerimizin önüne serer. O anda kendi yaptıklarımızın uzun, o ana kadar farkında olmadığımız tarihine dönüp baktığımızda, kendimizi

farkında olmadan bir sonuçlar buhranına sürüklediğimizi kavrarız. Düşüncesizce gerçekleştirdiğimiz bütün amellerimizin tohumları karanlık ve gizli bir hazine odasında –deyim yerindeyse bilinçli yaşantımızın dehlizinde– sessizce birikmiştir. Sanki uzun zamandır eğirdiğimiz kader sicimi biz farkında olmadan yavaş yavaş üstümüze dolanmış ve şimdi, bir kaza sonucu, birden bizi sıkmaya başlamıştır. Kendimizi düşüncesizce teslim ettiğimiz kaçışı olmayan bir ağda kapana kısıldığımızı anlarız. Önünü ardını bilmediğimiz bir serüvenin içine çekiliriz. Özgüvenle ve en yüksek inançla dirensek bile bu serüvenin umduğumuzdan çok farklı, çok daha karmaşık, tehlikeli ve zor olduğu eninde sonunda görülür. Bütüne gözlerimizi kapattığımızdan, şimdi ayrıntılar bizi şaşkınlıktan şaşkınlığa sürükleyebilmektedir.

Mukaddes biriymiş gibi davranan dilenci, zararsız, dikkatsiz kurbanından gitgide daha fazla istekte bulunma niyetini ustalıkla saklayarak, uğursuz maksadını gerçekleştirmek için uygun zaman ve koşulun gelip çatmasını beklemiştir. Ve kurban, kurban etme saati gelip çattığında, en sonunda, buluşma yerindedir. Amansız bir dayanma gücüyle, gizli tasarısını gerçekleştirmek için bir, iki, üç, on sene bekleyebilen bu "Sabırca Zengin" kimdir?

Kader'in gardırobu, karşımıza çıkarken giydiği her türden kostümle doludur ve kralla buluşma için seçilmesi gereken kostüm tam da budur. Bu kostümü kral ortaya çıkarmıştır; gerçekten de bunu dokuyan ve diken kralın kendisidir. Kostümü kendi içinin görünmez malzemesinden dokumuştur, tıpkı bir örümceğin ağını örmesi, Ebu Kasım'ın çarıklarını dikmesi gibi. Kral-dışılığının kusurlu ipeğinden –gözlerinin gerçeği görememesi, halkın gözündeki kişiliğinin azametli yönünden duyduğu hoşnutluk– bu sahtekârın cüppesi dokunur. Keşişlikten uzak keşiş, kralın karşısına, onun sahte alimi mutlak bilgeli-

ğinin bedenlenmiş analojisi olarak çıkar, her gün devam eden bu karşılaşma onun kendisini ve başkalarını aldatmasının kanıtını ortaya koyar. Meydan okuma, kralın gerçeği göremediği yılların sayısıyla orantılı olarak tehdit edici boyutlardadır. Bu tepeden tırnağa saf kralın karşısına bu korkunç düzenbaz büyücüden başkası çıkamazdı: ikisi tekti. Bu figürü var eden kralın kendisiydi. Kendi ruhani körlüğünün karşılığı olarak onu üretmiş, yaratmış olan kraldı.

William Blake'in dediği gibi, "kendi hayaletim gece gündüz etrafımda dolanır." Nereye baksak kendi benliklerimizle karşılaşırız. Onlardan kaçamayız. Nereye adım atsak, tanımadığımız benliğimizin bir parçası bizden önce adım atar. Kaderimiz, çevremiz, düşmanlarımız, dostlarımız: bütün bunlar bizim eserimizdir. Kendi derinliklerimizden filizlenirler, gereklidirler ve kendi kendilerini üretirler. Bu nedenle aydınlanmış kişinin karşılaştığı her şey erginleştirici bir rahibin tezahürü, anahtarı ihsan eden ruhani bir yol göstericidir. Erginleştirici kudretin şekli değişir, ama bu değişim mutlaka ihtiyacımıza veya suçumuza uygun olarak gerçekleşir. Bu şekiller bizim ruhani cehaletimizin veya olgunluğumuzun derecesini yansıtır. Ve bizden beklenen dönüşümlerin, yapmamız gereken vazifelerin işaretidirler.

Görünüşte başkasının hizmetinde olan kral, bir cesedi alıp getirmekle görevlendirildiğini öğrenir: biz de öyle. Yaşayan ruh, ölüm krallığında, ölü bir şeyin peşinde dolanmaya zorlanır. Bu iki-kez-karanlık puslu gecede ayın tatlı ve rahatlatıcı ışığından eser yoktur; cehennemin bütün şeytanları ve hortlakları serbest bırakılmıştır, alaycı ve tehditkâr bir tavırla ortalığa korku ve dehşet salmaktadırlar. Bu yorgun yürüyüşümüzde etrafımızı bir tek içten içe yanmakta olan cesetlerin parlaklığını yitirmiş titrek alevleri aydınlatmakta, burnumuza kavrulmuş, çürüyen etlerin kokusu dolmaktadır. "Yolunu kaybe-

den" Dante de, benzer bir şekilde, ölülerin atıldığı cehennem çukurlarının arasından geçmişti. Ama o rahatlatılmıştı. Dante, dehşete düşmüş ve derinden sarsılmış olsa da, göksel merhametin ona gönderdiği usta şairlerin dindar ustası aziz Vergilius'un yol gösterici ellerinde güvende olduğunu biliyordu. Öte yandan cesedi taşıyan kral yalnızdı. Biz de öyleyiz. Bugün hangimiz geçmiş yaşantımızın ve ruhumuzun labirentinde dolaşırken böyle bir göksel rehbere sahip olduğumuzu iddia edebiliriz?

Ölü bir bedeni alıp getirmek: ne tuhaf bir görev! Ağaca asılmış yabancı bir adamın cesedini oradan indirmek ve suçluyu sırtta taşımak! Kral bu işi yaparken görünüşte bir başkasına hizmet etmektedir; oysa gerçekte yükü de, görevi de kendisinindir. Çünkü bu bir başkasına iradedışı bir minnettarlıkla bağlıdır; ama bu belirgin bir sorumluluğu olmadığı anlamına gelmez; tıpkı hepimizin yaşadığımız ömrün üstünde yığılmış ölü yılların devasa yükünden bireysel olarak sorumlu olmamız gibi. Ve hangimiz yitirdiğimiz bir anı geri getirme, ölü, gömülmüş, çürümekte olan bir şeyi –etrafımızda kükreyen cehennem hortlaklarının ateş danslarına aldırmadan– geceleyin gizlice mezarından çıkarma fırsatını bir kerecik olsun elde etmek istemeyiz?

Geri getirilen cesette hayaletimsi bir yaşam vardır. Tekinsiz bir canlılıkla, şeytani bir küstahlıkla konuşmaktadır, alaycıdır, tehdit edicidir. Sakınmasız kralın gece dünyasındaki zorbaca emirler savuran tek figür büyücü değildir; kral, çağrıya boyun eğdiği an ile kurban etme eyleminin gerçekleştiği an arasında bu diğer varlığı tanır: ondan kurtulmak, büyücüden kurtulmak kadar zordur. Ve o varlık pençesini, hayalet elini, kralın boğazına dayar.

Ölü bir bedenin, mezarlık ağacının tuhaf meyvesinin, böyle çenesi düşük bir tohumu içinde barındıracağı kimin aklına gelirdi? Yine de

her birimiz omzumuzda böylesi bir yük, geçmişin ölü ağırlığını taşırız. Bu ceset, bu çürüyen şey, bir diğer egomuzdur (bu egoların toplam sayısı kaçtır bilen var mı?), dolayısıyla kendi varlığımızın bir parçasıdır – unutulmuş, ölmekte olan, kopmuş bir parça. Ve içteki hayalet, egolarımızın en tuhaf olanıdır. Bilinçli olarak kendimize yakıştırdığımız kral "Ben"in ardında, ötesinde, içinde ikamet eder ve çevremizi saran ölü biçimlerden yankılanan sesiyle, kaprislerine boyun eğmezsek hemen öleceğimiz tehdidini savurur.

Hayalet, vakit geçirmek için, bizi işletmek için, belki de bizi sınamak için bilmecemsi masallar anlatmaya başlar. Ve biz bunlara yanıtlar vermeye zorlanırız. Ama eğer yanıtı bilirsek, geri getirdiğimiz ceset bizden kaçar; aynı yoldan geri gitmek zorunda kalırız. Yanıtı bildiğimiz halde susarsak, parçalara ayrılmamız kaçınılmazdır. Gündelik yaşantımızın kral egosu, sözü, isteği yasa olan o soylu, güçlü kişilik (herkese ve her şeye gitmesini ya da kalmasını veya son bulmasını ya da sürmesini emredebilir), şimdi ele avuca sığmaz üstün bir gücün boyunduruğu altındadır ve bu dışsal egemen-tin nereyi buyurursa oraya, bir ileri bir geri ve tekrar tekrar asılmış adamın darağacına doğru geri gitmek zorundadır. O ölü şeyin, o tükenmiş yaşamın karabasanının yükünü hep yeniden bulmak, yine alıp getirmek ve taşımak zorundadır.

Gece ebedi gibidir, sanki zaman bu tuhaf Sisyphos lanetinin zamanötesi ritmine yer açmak için durmuştur. Ne zaman tekrar özgür olacağız? Arınmamızı sağlayan bu araf gecesi ne zaman sona erecek? Korkunç gecenin bize anlatacağı –ayartıcı ve çekici, uğursuz ve hüzünlü, şaşırtıcı olaylarla dolu– daha kaç masal var? Sırtımızdaki ceset konuştukça bunlar daha iyi anlaşılırlar. Her hikâyenin sonunda bir meydan okuma bizi bekler: "Yaşamın burada karşına çıkardığı muam-

manın yanıtını bul. Parıltılı tohumu örten kabuğu soy."

Suç ve masumiyet ender olarak aşikârdır. Siliktirler, şaşırtıcı bir sarmal halinde birbirlerine sımsıkı dolanmışlardır. Örneğin iftiraya uğrayan ve kaçırılan kızın anne-babasının üzüntüden ölmelerinin suçlusu kimdi? Genç sevgililer veya onların akıllı danışmanları değil, mukaddes biriymiş gibi davranan sahte bir çileci tarafından kandırılan kraldı. Bu kral, şimdi cesetle uğraşan kraldan, erdem kisvesine bürünmüş bir sahtekârın verdiği meyveleri onları incelemeden art arda kabul eden yöneticiden pek farklı değildi. Aşikâr olan yalnızca dış görünüştür; altta gizli bir şey, gerçek yatar. Ve her kim yalnızca dış görünüşe itibar ederse, farkında olmadan onun tuzağına düşer. Kendini açıklanamayan ifritlerle dolu bir cehennemle kuşatılmış, boş yere oraya buraya koştururken bulur. Ve ihmalinin ağırlığı, tıpkı bir ceset gibi sırtına biner, kulağını tırmalayan çığlıklar atar, hayalet kahkahaları atarak onunla dalga geçer, gün ışığında apaçık önünde duran gerçeğin farkına varamadığı için onunla alay eder.

Kendi görüntüsüyle tatmin olan, kendini erdemli ve tamamlanmış olarak algılayan, bir kahraman ve yargıç koltuğundaki bir kral olarak gören kişi hata yapmaktadır. Bu hatası masumiyet kisvesi içinde, ama öte yandan tekinsiz bir istekle çıkar karşısına. Karşısındaki zararsız gibi görünse de (ki kendine dair olumlu yargısının karşılığıdır bu), onu gündüzün aydınlığından gecenin karanlığına götürür ve bir işçi gibi ceset taşıma işiyle –bir krala yakışmayan kirli bir iş– görevlendirir. Narin ve görkemli kral bir paryanın işini yapacaktır, üstelik yaşadığı aşağılanmayı unutmasına fırsat verecek şekilde bir kereliğine ve çabucak değil, defalarca, daha doğrusu, kaç kez günah işlediyse, sunulan meyveyi ve içindeki cevheri kaç kez ihmal ettiyse o kadar kez yapacaktır. Krallara yaraşır bir günün tatlılığı ve zarafetinin aksine

cehennemde geçirilen bir gece tezat olarak ne kadar acıysa, bu meyve, en sonunda ona o kadar acı ve ürkütücü gelecektir.

Çileden kurtuluş yoktur. Dış görünüşler artık geçmişte kalmıştır. Kralın sorunu, gerçekten ve bütünüyle kendisi olmaktır. Cesedin ağzından dökülen bütün o akıl karıştırıcı sözlerin kendisiyle ilgili olmadığını ileri sürmek krala hiçbir yarar sağlamaz; çünkü ceset, krallığın alimi mutlak yöneticisi olarak adalet dağıttığı taht odasında, gündüzün güzel aydınlığında kralın huzuruna defalarca çıkmıştır. Bütün bu cehennemsi durum ve karmaşa kendi krallığının, yaşamının krallığının karmaşasıdır – benzer bir şekilde bizim yaşamımızın da.

Hiçbir şey bizden uzakta değildir. Hiçbir şeyi yabancı sayamayız. Kendimiz ve diğerleri arasına bir uzaklık koyduğumuzda hata yaparız ve bunun sonuçlarına katlanırız. Öyleyse şimdi geriye git, tekrar tekrar geriye; geçmişin cesedini onu mahkûm ettiğin darağacından indir. Can sıkıcı hayaletin sesini dinle: geceleri seninle konuşacak başka bir ses bulamazsın, sana öğretecek veya seni kurtaracak başka bir ses yoktur. Çünkü tarihin dolambaçlı yollarından çıkıp gelerek kabuslarımızda bizimle konuşan bütün erkek ve kadın kahramanlar, kötüler bir biçimde kendimiziz ve onun sunduğu muammaların tek çözümü yine bir biçimde bizleriz. Ceset, kendi –ihmal edilmiş, unutulmuş– geçmişimizin somutlaşmasıdır. İsteği yerine getirilmemiş, doyurulmamış, öte yandan ölü de sayılamayacak geçmiş yakamızı bırakmaz, ta ki biz, sonsuz gibi görünen gecede, kendi varoluşumuzun o ana kadar yadsıdığımız yönünü kabul edene, tanıyana ve tatmin edene dek.

Kral kişiliğini en sonunda kurtaran nitelik –içteki gecenin labirentinde ona yol gösteren Ariadne[Φ] ipliği– bu girişimi sürdürme konu-

[Φ] Minatauros'la çarpışmak için Girit'e gelen Theseus'a âşık olan ve binbir deh-

sundaki istencindeki içtenliği, ona musallat edilen şeytani güçlerin tuzakları karşısındaki cesareti olmuştur. Bu niteliği onu bilmecemsi sorular karşısında ayakta tutar. Arı ve dürüst olması, kral egosunun sınırlarını aşabilmesi, hatta onu karanlığın güçlerinin hizmetine sunması ne büyük bir yücelik, ne görkemli bir tesellidir! Erginlenmemizin yolu, istemediğimiz, ama yine de atılmaktan geri durmadığımız bir sınamanın cehenneminden, belleğimizdeki izleri, silinmeye yüz tutmuş yoksayışlarımızı simgeleyen yakma-yerinden geçerek, o ana kadar içimizde yaşattığımız ve gerçekleştirme gücünü elimizde tuttuğumuz daha yüce bir gerçekliğe geçişe götürür bizi. Hatalarımız, kusurlarımız bizleri yukarıya, zirvedeki güçlerin tahtına taşıyan kanatlardır; üstlendiğimiz görevi bize onlar verir. Ama bu güçler ile şimdiki benliklerimiz arasında, zaferimiz ile kayıtsızlığımızın bayağılığı arasında, karşılanmak ve mutlaka tatmin edilmek için bekleyen sahte çileci ve cesetteki hortlak yer alır.

Cesetteki hortlak koruyucudur, rehberdir, ama yine de ölü bir bedendeki hayaletten öte bir şey değildir, diğer bir deyişle, ne şair Dante'ye yol gösteren üstat şair ne de bir çocuğu ilk adımlarında yalnız bırakmayan koruyucu melektir. Çünkü bu kral ne bir şair ne de bir günahsızdır. Bununla birlikte beklenmedik sesin işitilmesi yeterlidir: o şey konuştuğu anda, düşüncesiz insan, yoksunluğunu çektiği şeyi aniden elde eder. İçi düşüncenin aydınlığıyla dolar. Eski, ama her zaman yeni kalan masallar önünde açıldıkça kral, geniş ve içe işleyen bir içgörüyle erginlenir. Eskiden dikkatsiz, tedbirsiz olan kişi, kur-

---

lizli Labyrinthos mağarasında kaybolmasın diye onun eline bir yumak iplik veren mitolojik figür. Theseus geçtiği yerlerde ipliği ardında bıraktığı için canavarı öldürdükten sonra labirentten kolayca çıkabildi. Ariadne'nin hikâyesinin devamı için bkz. Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü* –yn.

naz, dalavereci, alabildiğine sinsi olan düşmanının dengi olur. Gerçekliği bütünlüğü içinde kavrama, aydınlığın *ve* karanlığın iç içe geçmiş ağının farkına varma, maskenin ardındaki gizli kişiliği ayırt etme yetisiyle donatılan kişi, nihayetinde en önde giden ikiyüzlüyü onun alaycı ikiyüzlülükler oyununda alt edebilecek bir konuma gelir; çünkü kurnaz olan, saf olanın kendisinden daha kurnaz olabileceğini hiç aklına getirmez. Kahraman, eskiden yalnızca olduğunu sandığı şeye, yani gerçek bir krala dönüştürülür. Gerçek kral, kendisinin gölgesini, yıldırmak ve katletmek için her ortaya çıkışında yok edebilir. Düşmanını tanıyıncaya, kendi yaşamının darağacı meyvesi olan cesetle karşılaşıncaya ve korkunç iç sesten dersini alıncaya kadar, kişilik bir bütün ve gerçek, kral hakiki bir kral değildir.

Cesetteki hortlak, her şeyin kaydını tutan ve derin bilgeliğiyle her şeyi önceden bilen içimizdeki yüce yargıcı simgeler. Küçücük bir uyarıyla bu kudret bizi, bilinçli doğamızın bütün enerjisi ve tek yönlülüğüyle körü körüne peşinden koşturduğumuz yıkımın eşiğinden çekip alabilir. Bu, tanıdığımız egodan daha bilge bir egodur. Olmayı istediğimiz kraldan daha kudretli bir kudrettir. İhtiyacımız olduğu anda ortaya, karşımıza çıkar ve alaycı bir kahkahayla bizi uyararak ortadan kaybolur. Hortlakların ve cesetlerin gecesinde, bilmecelerle dolu sesin işitildiği gecede, yine bir başımıza kalakalırız. Onu geri getirmek için yapabileceğimiz bir şey yoktur. Başımıza musallat olmak istediğinde savunmasız kalırız; geri dönmesini nasıl sağlayacağımız konusunda hiçbir bilgiye sahip değildir.

Bununla beraber o gece kral ile hortlak arasında, sonu gelmeyen bilmeceler, ölüm tarlasındaki gidiş gelişler aracılığıyla belli bir ilişki kurulmuştur. Bu, yalnızca birkaç kaçamak saatin sağladığı bir sohbet değil, zamanötesi bir buluşmaydı. İkisi o uğursuz süreç boyunca, kan

sıcaklığındaki yaşam ülkesinde bir daha hiç olmayacağı ya da olamayacağı kadar birbirlerine yakınlaşmışlardı. Hatta yaşayan bir "Ben" ve "Sen" olarak, kaçınılmaz bir sonun dayattığı ortak bir tehlikeye karşı kol kola yürüyorlardı. Her biri ötekini kurtardı ve bu karşılıklı kurtarış sayesinde, yüksekteki tin dünyası da dahil, tüm evren kurtarılmış oldu.

Bedenli kral ve bedensiz hortlak, gözle görülür ve görünmez âlemler, gündüzün kral "Ben"i ve gecemizin karanlık derinliğinden yükselen hayalet ses (akıl ve sezgi dolu bilgelik) birbirine aittir. Biri, diğeri olmadan var olamaz; ayrı düştüklerinde her ikisi de bütünüyle âciz kalır; birlikte tek bir canlı birim meydana getirirler. Dahası eylemleri eşzamanlı olmadığında yine bir işe yaramazlar. Amelleri gerçekleştiren kraldı, ama esinlendirme saklı derinlikteki hayaletten geliyordu. Ve bu şekilde her biri ötekini kurtardı. Hortlak, kralı, yalnızca bilinçle körü körüne sürüklendiği kötü sondan, kralsa hayaleti çürüyen geçmişten kurtardı. Kral ile hortlak arasındaki bu ilişki, Prens Conn-eda ile uzun tüylü atın içindeki büyülenmiş alteregonun sesi arasındaki ilişkiye benzer.

Ses, kralın bilgi noktasına ulaştığına nihayetinde ve bir anda emin olunca kraldan lütfunu esirgememiş, onu bekleyen ölümcül tehlikeyi haber vermiş ve kurtulmak için ne yapması gerektiğini son anda söylemiştir. Çünkü bizim için hazırlanan cehenneme özgü yazgı, gerçekten hak ettiğimizden daha korkunçtur. Ama öte yandan, bu yazgıyı hayata geçirecek iblisi kandırmak çok güç değildir. Bir hile, olabildiğince basit bir hile tasarlamak yeterlidir. Sahtekarlığın üstadı yok edilir, sıkıntı eğlenceli bir şölene dönüşür ve kral, kudretinin tamlığına ulaşır.

Kurtuluşun nasıl gerçekleştiğini gözden kaçırmamak önemlidir.

Rehberinin talimatlarını izleyen yürekli kral, habis kara büyücünün kafasını uçurur, kalbini söker. Sonra bunları hortlağa sunar; hortlak geçici olarak yüceltilir ve hazırlanan cesede, bir heykelin içindeki tanrı gibi yerleştirilir. Ardından kralı hortlağa bağlayan büyü bozulur. Varlığının gecesinde, geçmişinin idam meydanı ve yakma-yerinde artık gezinmek zorunda olmayan kralın sarayına dönmesine izin verilir; anılardan silinen yaşamın cesedinde barınma veya kralın bilinciyle muammalar ve geçici arzular aracılığıyla alay etme yükümlülüğü ortadan kalkan hortlaksa ölüm tarlasını terk etmekte özgürdür artık. Bu sonuca kişiliğin kibirli ve düşmanca olan bir bölümünün adak olarak sunulup –bilinçli benliğin kasıtlı bir eylemiyle– kurban edilip törpülenmesi, daha yüce, görünmez, içsel bir yetkeye boyun eğdirilmesi aracılığıyla ulaşılmıştır. Kafa, deyim yerindeyse, kralın kusurunun tam merkezindedir ve kafadaki sapkınlık kalbi de etkilemiştir. Hastalıklı merkezlerin her ikisi de şimdi kurban edilmiş ve sonunda yeniden ortaya çıkarak azat edilmeye giden vahşi ama gerekli eylemin yolunu gösteren gizemli otoriteye adak olarak sunulmuştur.

Böylece bize cesetten ya da büyücüden daha az tekinsiz ya da daha az iğrenç gibi gözükmeyen hortlağın aslında bir kurtarıcı, iyiliğimizi isteyen yol gösterici ruh olduğu en sonunda anlaşılır. Doyumsuz halimizin bu ele avuca sığmaz, gözle görülmez en iyi örneğinin, bilinçdışımızda biriken suçlarımızı dillendiren hortlağın, bizi kendi kendimize yarattığımız kötülüğün büyü çemberinden kurtarabilecek tek varlık, varoluşumuzun karanlık gecesindeki biricik rehberimiz olduğu görülür. Bizi kurtarması, sonunda onun arzusuna ve istencine boyun eğmemize bağlıdır. Bizi sınamak ve aşağılamak için sırtımıza yüklediği vazifeleri sabırla yerine getirdiğimiz için bizi kurtarabilir. Varlığımızdan saçılan ve sonra birçok değişik biçimde bizi çevreleyen

kendimizin bütün bu bileşenleri arasında en bilgesi odur. Gerçekten de her şeyi, yalnızca bizlere olanları değil, bütün varlıklara, çok uzak diyarlardaki krallara, dilencilere, suçlulara ve her zaman genç ve sevgi dolu kalan kadınlara olanları biliyor gibidir. Hortlağın sesi, belli belirsiz ama yine de kesin olan düşlerin zorlayıcı inandırıcılığıyla, bu figürleri bize doğru çeker, onları geçmişin kuyusundan –içinde hiçbir şeyin yok olmadığı kuyu, unutuşun ve anımsayışın derin kuyusu– gelişigüzel çıkarır ve alaycı bir biçimde onları bilincimizin kırılgan masasına fırlatır. Onları dikkate almaya zorlanırız. Onları düşünmeli, çözümlemeli ve yeniden anlamalıyız.

Kral bilmecemsi sorular sınavını geçtiği anda hayalet önemli bir dönüşüme uğrar. İkisi birbirini keşfetmiş ve ortak bir özselamet uğraşı sırasında sürdürdükleri uzun konuşmalarla birleşmişlerdir; artık hortlak, cesedi terk eder ve cesedi getirmekle görevlendirilen kralın kendi yoluna gitmesine izin verir. Hortlak daha sonra, ceset büyü çemberinin ortasına yerleştirildiğinde, kişiliği değişmiş olarak geri döner ve önünde eğilinmeyi, uğruna kurbanların en yücesi olan insanın adanmasını hak eden bir tanrı gibi oraya yerleşir. Üstelik o anda ceset de bir dönüşüme uğramıştır. Darağacında sallanan bir cesetten, kandillerin titrek alevleriyle aydınlanan ibadet yerinin ortasına yerleştirilmiş kutsal bir heykele dönüşmüştür. Aşağılık bir varlıktan, tapınılmayı hak eden bir varlığa dönüşen iğrenç yaratık, kudretin ışıltısını, kutsanmışlığın yüceliğini taşıyan bir tanrıdır artık.

"Çoğu peri masalının önemli bir özelliği" diyor Alman şair-filozof Novalis, esinlenmiş ve esinleyen aforizmalarından birinde, "olanaksız bir şeyin olanaklı olduğu anda, eşanlı olarak, diğer bir olanaksız şeyin de beklenmedik bir biçimde olanaklı olmasıdır: kendini yenen kahraman aynı anda doğayı da yener. Hoşa gitmeyen bir şey hoşa

gider olduğu anda bir mucize gerçekleşir ve hoşa giden şey kahramana ihsan edilir. Örneğin bir prensi bir ayıya dönüştüren büyü, ayı bir ayı olarak sevildiği anda bozulur. Bir insan dünyadaki kötülüğü sevebilirse belki de benzeri bir dönüşüm gerçekleşebilir. Hastalığa veya kedere sevgiyle yaklaşırsa en büyük zevki kucaklayabilir, içi, tüm varlığını kuşatan, olumlu anlamda en şehvetli hazla dolabilir."

Bu alabildiğine cüretkâr ve paradoksal görüş, psişik yapımızın çok derinde yatan bir özelliğini gözler önüne serer. Novalis burada insan yaşamının bir hakikatine, meçhul ama yine de doğrulanabilir bir hakikate parmak basmaktadır. Ve bu hakikat Hindistan'ın kral ve hortlak masalında su yüzüne çıkmıştır. Ruhun savaş meydanında kazanılan kesin bir zafer, temel ve nüfuz edici bir başkalaşımı da beraberinde getirir. Kral hem hortlağı hem de cesedi sırtlanır; omzunda iki kat yük vardır. Dolayısıyla içindeki gecenin bu ikili hayaletinin sunduğu muammaları çözmeye ilişkin, görünürde sonu gelmeyen vazifeyi de sırtlanmaktadır. Onları kabul ederek, onlara gerekli özeni gösterme borcunu ödemiştir ve böylece onlar kutsal bir heykele ve bir kurtarıcıya dönüşmüşlerdir. Kral için değiştikleri anda, kral da değişir. Hatta kralı çevreleyen karanlık bile Dünyanın Nuru'ndan yayılan ışıkla aydınlanan şafağa yerini bırakır.

Hikâyenin geçtiği mekân, kralın ruhani evrelerini yansıtacak biçimde üç köklü dönüşümden geçer. Çünkü bizler, her birimiz, kendi dünyamızı oluştururuz: bildiğimiz dünya içimizden dışarı doğru akar, çevremizi sarar ve dışarıdan yine üzerimize doğru parlar. Kralın görkemli taht odası ve orada olanlar, kralın bilincinin, kendinden hoşnut egosunun zayıflığının, körlüğünün ve duyarsızlığının bir yansımasıydı. Karanlık mezarlık, bu parıltılı kabuğun çürümüş özüydü.

Tıpkı katil büyücünün, mukaddes bir kişi gibi gözüken çilecinin, "Sabırca Zengin"in gerçek özü olması gibi, bu gece de aldatıcı gündüzün özüydü. Bu gece kral el yordamıyla, sendeleyerek yürümeye zorlanmıştı. Burada kral için hiçbir güvenlik yoktu. Büyülenmiş, yaşamı tehdit edilmiş, bir ileri bir geri yalpalayan kral farkında olmadan hain̩ce bir ölüme doğru sarsak sarsak ilerliyordu. Ama bütün tehditler, hortlaklarla hayaletler, Yeni Günün –En Yüce Tanrı'nın üstündünyasının şafağının gününün– doğuşuyla birlikte yok olur.

Kendini değiştir (ders budur); ancak o zaman yenilenmiş bir dünyada yaşarsın. Görkemli bir sarayda olsa da, geçmişin hayaletleri ve cesetleri arasında acılar içinde kıvransa da veya varoluşun yüce güçleriyle iletişim kursa da, insan kendi çevresinin ve benliğinin belirli sınırlarının bir adım bile ötesine geçemez. Dünya ve yukarıdaki göklerle aşağıdaki cehennem arasındaki diğer tüm dünyalar kendimizden başkası değildir: kendi varlığımızın dışsallaştırılmış alanlarıdır; varoluş biçimimizi meydana getiren ve bizi bir büyüyle kendi yaşamamızın sınırları içinde tutan kadiri mutlak yaratıcı Māyā'nın ürünleri, patlamalarıdır. Kralın soylu yeryüzünün debdebesinden başlayan yolu ölüm krallığından geçerek zafer doruğunda sona erer. Kralın içi boş –dayanıksız ve çürümeye yazgılı– azameti, içinde ölümün tohumunu barındırıyordu; ama ölümün yolu aslında erginlenmenin yoludur. Mezarın zebanileri hayalet elleriyle insanı boğazından yakalar ve ölüme mahkûm edilen yaşam idam sehpasında can verir; ancak bu son, sonsuza dek ölümden muafiyet, özbütünlük ve kutsanmayla yeniden doğmaktır.

O zaman hangimiz o seçilmiş, bahtın inayetini kazanmış, peri kızlarının uğruna şarkı söyledikleri prenstir:

"Düşüncemde sevgiye yer verseydim eğer,

Bir tek bu genç oynatabilirdi kalbimi yerinden;"

ve gök kubbenin yıldızlı şalına bürünmüş "Gecenin Kraliçesi," ateşin ve suyun gazabını dindiren ve bütün tehlikeleri kovan Sihirli Flütü hangimize verecektir? Sarastro'nun anlattığı Tamino gibi "erdemce zengin, basiretli ve yardımsever" olan kimdir? "Kararan gecenin peçesini onun gözlerinden kaldırmayı ve yüce ışığın tapınağına bakmasını isteyen" kimdir? Ya da hangimiz İsis ve Osiris'in yüce rahibi –Bilen Kişi'nin parıltılı Yedi Katlı Güneş Diski'ni göğsünde ilahi yetkiyle taşıyan *mustagōgos*– tarafından tapınağın koridorlarında karşılanmaya değeriz?

Kralın ve cesetteki hortlağın yirmidört hikâyelik bu harikulade peri masalında, kralın dönüşme biçimi onu yalnızca dış görünüşlerden ibaret bir dünyadan, kendi kral varlığının gerçekliğine ulaştırmıştır. Eskiden göz ardı ettiğine şimdi yaşamında yer vermeyi öğrenmiştir. Yaşamın ondan bekledikleriyle yüzleşmiş ve onları yerine getirmiştir. Ve tahtında oturmuş krallığının sefasını sürerken taktığı tacı şimdi hak etmiştir. Gerçek bir kral, bilgeliğin her şeyi gören gözü, adalet gücünün yöneticisi ve hakiki temsilcisi olmuştur. Arthur'a verilen Gölün Kılıcı "Excalibur"un dengi "Mağlup Edilemez"in ona verilmesinin sebebi budur.

4

Bu gizemli, ufuk açıcı gecenin erginleştirmelerini doruk noktasına ulaştıran yüce ifşaat, kralın gözündeki cehalet örtüsünün Yüce Tanrı Şiva tarafından kaldırılmasıdır. Sandığından daha yüce bir doğanın hamuruyla yoğrulduğu krala gösterilmiştir. Empyrios ateşinden bir kıvılcım yeryüzüne inmiş ve kralda bedenlenmiştir; böylece kral bir

"avatār,"[Φ] Sonsuzluk'un ve Ölümsüz Varlık'ın uzay ve zamandaki bir tezahürü olmuştur. Yeryüzündeki yaşamının keyfini sürdükten sonra, tanrılar krallığındaki meskenine gidecek ve sonunda, başlangıçta içinden çıktığı, yaşam ve kudretin yüce ateş-kaynağına dönecektir; çünkü insan biçiminde olsa da, o özünde ilahi bir varlıktı ve bu nedenle de her tür insansal esaretin ötesindeydi. Kozmos'un Efendisi Şiva onun içinde ikamet ediyordu. En derindeki özünde, ezeli ve ebedi olarak Yüce'yle bütünleşmişti. Bu hakikatin hakikatidir. Bu, kralın varoluşuna ve varoluştaki deneyimine ilişkin diğer bütün olguların hem başlangıcını hem de sonunu oluşturan içteki, nihai, en mahrem gerçektir. Beden meyvesinin içindeki –etin, duyguların, uslamlama yetisinin ve kavrama gücünün örtüleriyle sarılmış– parıltılı, değerli mücevher, ölümlü yaşamın özünün, Ölümsüz Varlık'la özdeş olmasıdır.

Şiva, Yıkımın Efendisi'dir: meyvenin etli kısmını parçalayan, yok edilemez tohumu açığa çıkaran efendidir. Şiva, Yaratmanın Efendisi'dir: Aşkın Varlık'ın kudretinin, görkeminin ve dinginliğinin uzay-zaman çerçevesi içindeki tezahürünün efendisidir. Şiva, Yoga'nın Üstadı'dır: meditasyonun, kendi üzerine tekrar tekrar yoğunlaşmanın ve ayırdına varan gözün üstadıdır; kılıcı, yaşamın örtülerini, *mustagōgos*'un gerçeği gizleyen kisvelerini, Māyā'nın sahte görüntülerini delip geçerek Varlığın Canı'na kadar nüfuz eder. Şiva Dansın Kralı'dır: ey-

[Φ] Dünya iblisler ve karşıt-tanrılar tarfından genel yıkım tehdidi altındayken Vişnu avatārlarından, yani bedenlenmelerinden herhangi biriyle dünyaya inerek bu korkunç güçleri denetim altına alıp onlara boyun eğdirir; böylece tekrar bozulana ki bozulmak zorundadır kadar denge sağlanmış olur. Bu avatārlar on tanedir. Avatār mitleri ve daha fazla bilgi için bkz. Heinrich Zimmer, *Hint Sanatı ve Uygarlığında Mitler ve Simgeler*, Kabalcı Yayınevi, 2004 yn.

lemler ve olaylar dünyası onun salınan kol ve bacaklarının anlık yansımalarıdır; zevkten kendinden geçmiş bir halde evrenin gaddar, acımasız, çılgın ve yüce dansıyla raks eder.

Ve insan kral, bu tanrının özünün bir avatārı, bir bedenlenmesi, göze görünen bir biçimidir. İkisi uzayda –görünüşte– ayrıdırlar; kral büyüklük olarak sınırlıdır, tanrı ise sınırsızdır; kral varoluş biçimi açısından ölümlüdür, tanrı ise ölümsüzdür; kralın bilgisi sonludur, tanrınınki ise sonsuzdur; kral insansal karakterdedir, tanrı ilahidir. Yine de ikisini birbirinden ayıran uzay, yaratılışın o kısacık görsel şöleni için gerekli bir yanılsamadır. Onun ötesinde ikilik diye bir şey yoktur. Ölümlüyle tanrı, bilenle bilinen, tapanla tapınılan birdir.

Kral gibi bizler de korkunç tinler dünyasının efendileri olmak zorundayız, çünkü onlar bizim hem içimizde hem de dışımızdadır. Benliklerimizin dışındaki her bir şey, ister o şeyin bizimle olan ilişkisini bilelim ister o şey bizim için görünüşte önemsiz, zihnimizle ve kalbimizle ilgisiz olsun, gerçekte iç benliklerimizi yansıtan bir aynadır. Bunu öğrenmemiz gerekir. Ve bu öğrenme eylemi aracılığıyla nihai, son ve mümkün olan en yüce –en sonunda krala bahşedilen– kavrayışa ulaşmamız beklenir: adına "Tanrı" dediğimiz töz, bilinç ve saadetle aramızdaki ilahi özdeşliğin kavranması. Bu, Benlik'in mutlak doğasının farkına varmaktır. Bu, özdeki mücevherin bulunmasıdır. Bu, uzun soluklu erginlenme-bütünleşme sürecindeki son deneyimdir. Bu kavrayışla birlikte bizlerin –yalnızca bizlerin değil, aynı zamanda bizi saran gece ve gündüzün, bütün "sen"lerin– dünyanın Benlik'inin avatārları, kisveleri, maskeleri ve oyunbaz taklitleri olduğumuz bilgisine ulaşırız.

Bu uhrevi saadete uyanmaktır.

Ama kral, aydınlanmasını gerçekleştirdikten sonra, bedeninin ha-

pishanesini hemen terk etmemiştir. Tersine kral "Ben"in sarayındaki dünyasal tahtına dönmüştür. Aynı şekilde İrlanda masalının kahramanı Conn-eda, Periler Âleminin bir üyesi olduktan sonra, dünyadaki rolüne dönmüştü. Prens, erginlenmesi aracılığıyla, insanlar arasında bilgelikle hüküm sürme yetisiyle donatılmıştı; tıpkı bu Hindu kral gibi. Kral, kendisinin ölümsüzün –yücenin nurunun, evrenin göksel, merkezi, hayat veren güneş ateşinden yayılan kıvılcımın veya huzmenin– bir bedenlenmesi olduğunu öğrendiği için "Mağlup Edilemez" kılıcı taşımaya lâyık bulunmuştu. Ve bu iki kahraman, görüngüler dünyasının geçici biçimleri karşısında huzuru yakalamışlardır; çünkü gösterinin kişileri, kisveleri, maskeleri ve kostümleri gelip geçebilir, sahnede görünebilir, bir an orada kalabilir ve sonsuza kadar ortadan kaybolabilir, ama Benlik, varlıklarının sert cevheri ve tohumu asla doğmamıştır – ve asla ölmeyecektir.

İkinci Bölüm



Tanrıçanın Romansından Dört Bölüm

I. İstemdışı Yaratma

Evrenin mucizesi nedir: Tanrıların kendi yarattıkları ağa takılmaları, böylece çok da isteme bağlı olmadan öztezahürlerinin tuzağına düşüp, sonra da dışa yansıyan iç yargıçlarının o çok bilmiş kahkahasıyla alaya alınarak, tıpkı Ebu Kasım gibi, kendi yarattıklarının saldırısına uğrayan kurbanlar olmaları. Bu dünyanın trajikomik romansıdır. Tanrılar, büyülü güçler her zaman kendi kendini büyüleme tehlikesi içindedir. Tıpkı Bağdat pazarlarının kendi kendisine yarattığı benliği istifleyen tüccarı gibi, genç Narkissos gibi kendilerinden yansıyan imgelere takılı kalırlar – zamanın ilerleyişiyle birlikte ilerlemeyi istemezler, ille de kurtarıcı bir felaketin şaşırtıcı, sarsıcı darbesinin inmesini beklerler. Dünyanın küçük yaratıcısı insandır, büyük yaratıcısı Tanrı. Her biri, kendi derinliklerinin aynasından yansıyan hayallerle çevrilmiş olarak, kozmik özişkenceyi bilir ve bunun acısını çekerler. Ve her ikisini de büyüleyen ölümcül kudret, büyük tanrıça, bütün dünyaların yüce yaratıcısı Māyā'dır, yani kendi kendini aldatmadır.

Hindistan'ın popüler mitlerinde, evrene hükmeden Tanrı'nın üç önemli eril kişileşmesi vardır: Vişnu, Şiva ve Brahmā. Vişnu, dünyaötesi olsa da dünyayı kucaklayan bir yalnızlık içinde istirahat ederek, dünyanın zaman içindeki akışını sürdürür, onun sürekliliğini sağlar ve çalkantı zamanlarında adaleti ve düzeni yeniden kurmak için bir kurtarıcı olarak dönem dönem dünyaya iner. Şiva, Vişnu'nun tersine

mutlak bir geri çekilmişlikle hareketsiz duran bir tanrıdır. Bakışları içe dönmüş ve kendi varlığının mutlak boşluğuna odaklanmış olarak, kendi kendini üreten bu haz ve acı kısır döngüsüne kayıtsız bir biçimde bilincinin, dünya sahnesinin bitmek bilmeyen düzensizliğine yönelmesini engeller, ta ki onu çözüp yok edeceği an gelene kadar. Ve Brahmā, ilahi bütünün yaratıcı çehresidir. Övgüye değer bir çabayla, kendine yoğunlaşmış tefekkürünün iç ısısından dünyadaki oyunları yaratır.

Huzur içinde uyuyan birinin düşünde gördüğü soluk kesici olaylara katlanması gibi kendi içindeki her şeye dinginlikle katlanan Vişnu, bu üçlü içersinde bütünlüğü kucaklayan yön olarak görülebilir; bu durumda diğer iki figür zıt uçlardaki dramatik yok etme ve yaratma anlarını ifade eder. Yine de bu üç unsur, tek bir Sırrına Erişilemez'in yönleri veya tezahürleri oldukları için sonuçta Māyā'nın ürünleridirler – Bütünü, Birçok olarak gösteren ayna etkisi nedeniyle töz bakımından tek, ama biçim ve işlev bakımından üç ayrı şeydirler. Māyā, Ana'dır. Māyā, yaşamın kendi kendisini sürekli baştan çıkardığı büyüleyici güzelliktir. Māyā, rahim, emziren meme ve mezardır.

Bu büyük Ana'nın, Dünya Dokumacısı'nın, Hindu kaynaklı bir yaşamöyküsü, Hint geleneğinin görece daha yeni bir belgesi olan *Kālikā Purāna*'da sunulur. *Purāna*, "unutulmuş zamanlardan kalma kadim öğretiler ve masallar" anlamına gelir. Birçok Purāna vardır. Bunlar Hint bilgeliğinin geniş ve güçlü akıntısıyla ilk çağların Vedik şarkıcılarından ve kâhinlerinden süzülerek gelen malzemelerden derlenmiş kutsal kitaplardır – birçok yan koldan nehrin akıntısına katılan çok eski mitler ve birçok anlama çekilebilecek öğretiler. Bunlar halka ait her çeşit eski kültür ve inanışla yüklüdür. Ve hepsi, bir türlü çözülemeyen yaratılış sorununun ele alınmasıyla başlar, ama yolları, bakış

açıları ve sunumları çok çeşitlidir. *Kālikā Purāna* başlığı, Ana Tanrıça'nın Hindistan'daki en yüce tezahürü olan Kālī'den, yani "Kara Hanımefendi"den gelir. Kālī, açıkça kitaptaki baskın ilahtır. Bu özlü eserin açılış bölümlerinde yaratılışın ve evrenin ilk günlerine ilişkin Hindu geleneğinin genel eğiliminden haberdar olan birine şaşırtıcı gelebilecek bir anlatım yer alır.[1]

... Tanrı'nın dünyayı üreten yönü olan *demiurgos*, Yaratıcı Brahmā, sakin bir meditasyon anında kendi ilahi ve her şeyi içeren özünün canlanmış derinliklerinden evreni ve onun içindeki sayısız varlığı doğurmuştur. Onun yogik durumunun derinliklerinden birçok görüntü uzay ve zaman alanına fırlamış, billur saflığındaki görüler birden tortulaşarak tecessüm etmiş biçimlere dönüşmüş. Ve bu biçimler, Brahmā yaratıcı yoğunlaşmasını sürdürürken, onun çevresinde dingin bir halka halinde toplanmışlar. Zihninden doğurduğu on oğlu -daha sonra kutsal Brahminlerin ataları olacak doğaüstü rahipler ve kâhinler- onun etrafını sarmış. Ve bunların yanında, Brahmā'nın, yaratışın daha sonraki aşamalarına yardımcı olacak ve sonra kozmosun doğal süreçlerini denetleyecek on tane kısmi sureti, "Yaratıkların Efendileri" duruyormuş. Brahmā, kendi içinin duru karanlığına biraz daha daldığında yeni bir derinliğe ulaşmış: görüsünde canlanan en güzel siyah kadın birden ortaya çıkmış ve herkesin gözü önünde çırılçıplak duruyormuş.

O, Şafak'mış, canlı bir gençlikle ışıldıyormuş. Tanrılar arasında onun gibisi görülmemiş; onun bir eşine ne insanlar arasında ne de yılan kralların ve krali-

---

[1] *Kālikā Purāna*'nın Sanskritçe metni, Shrīvenkateshvaram Press (Gangāvişnu Khemarāca) tarafından daha önceki elyazmalarından toplanarak 1892'de Bombay'da yayımlanmasına karşın Batılı bilim adamlarının dikkatini çekmemesi epey şaşırtıcıdır. İlerki sayfalarda, bu metnin bir Avrupa dilinde [ve Türkçe'de yn] ilk kez yayımlandığını düşündüğümüz çevirisi yer almaktadır. [Dr. Zimmer'in çeviri müsveddeleri Almancadır JC]

çelerin yakutlarla süslü saraylarındaki suların derinliklerinde rastlanabilirmiş. Mavi-siyah dalgalı saçları bir tavuskuşunun tüyleri gibi parlıyormuş, kıvrımları belirgin koyu renk kaşları Aşk Tanrısı'na yaraşır bir yay biçimindeymiş. Siyah nilüfer çanaklarını andıran gözlerinde ürkmüş bir ceylanın tedirgin, kuşkulu bakışları varmış; ay gibi yuvarlak yüzü mor renkli bir nilüfer çiçeğine benzermiş. İki siyah göğüs ucuyla taçlanan dolgun göğüsleri bir azizi meftun etmeye yetermiş. Gövdesi bir mızrak gibi pürüzsüzmüş ve düzgün bacakları, fillerin ileri doğru uzanmış hortumları gibiymiş. Yüzündeki ter damlacıkları küçük narin inci taneleri gibi parlıyormuş. Ve kendini şaşkın bakışlarla onu izleyen kalabalığın ortasında bulunca kararsızlıkla onlara bakmış, sonra dalga dalga yayılan yumuşak bir kahkaha atmış.

Brahmā onu fark etmiş, yogīk duruşundan çıkmış ve ona arzulu bakışlarla uzun uzun bakmış. Sonra, fiziksel gözlerini kadının görüntüsü üzerinden ayırmadan, yine ruhani görüsünün derinliğine dalmış ve bu görüntünün yaratma uğraşının sonraki aşamalarında hangi vazifeyi üstlenebileceğini ve kadının kime ait olabileceğini düşünmeye başlamış – onla birlikte zihinden-doğan on oğlu ve çağların on muhafızı "Yaratıkların Efendileri"de düşünüyormuş.

Derken başka bir şaşırtıcı olay meydana gelmiş: Brahmā'nın iç düşüncelerinden başka bir varlık –bu kez yakışıklı, siyah ve güçlü bir genç– doğmuş. Kolları ve bacakları kuvvetli ve güzel biçimliymiş. Sağlam kasların çevrelediği gövdesi tunçtan bir heykel gibiymiş; kalçaları sıkı ve pürüzsüzmüş; narin kaşları burnunun köprüsünde birleşiyormuş. Çiçek kokuları yayıyor ve ateşli bir arzuyla kıvranan bir fili andırıyormuş. Bir elinde balık işlemeli bir sancak taşıyormuş. Diğer elinde çiçekten bir yay ve çiçekten beş ok varmış. Zihinden-doğan on oğul ve on dünya muhafızı onu gördüklerinde düşünceli bir şaşkınlığa kapılmışlar. İçleri arzuyla dolmaya başlamış. Her biri kadını elde etmek için gizli, yakıcı bir özleme kapılmaya başladığını hissediyormuş. Böylece dünyaya inen ilk arzu bu olmuş.

Çekici, ama bir o kadar da utangaç olan yeni gelen, yakışıklı yüzünü Brahmā'ya çevirmiş, eğilmiş ve sormuş: "Ne yapmam gerekiyor? Lütfen öğretin bana. Bir varlık ona biçilen işi yaparsa gelişir ancak. Bana uygun bir ad koyun. Bana kalacak bir yer ve her şeyin yaratıcısı olduğunuza göre, bir eş verin."

Brahmā bir an için sessiz kalmış, kendi ürünü onu hayrete düşmüş. Kendinden çıkan nasıl bir şeymiş? Bu neymiş? Sonra kendini toplamış, bilincini denetim altına almış ve zihnini yine odaklamış. Şaşkınlığını yenmiş. Dünya Yaratıcısı yine ustalık göstererek, bu olağanüstü yaratığıyla konuşmuş ve ona vazifesini vermiş.

"Yeryüzünü dolaşacaksın" demiş, "çiçekten yayınla ve oklarınla erkekleri ve kadınları şaşkınlığa düşüreceksin ve böylece dünyanın yaratımının sürekliliğini sağlayacaksın. Hiçbir tanrı, hiçbir göksel tin, iblis veya kötü ruh, yılantanrı veya cinlerle periler, ne bir insan ne de bir hayvan, ne uçan ne de yüzen yaratıklar senin amacını gerçekleştirmene engel olamayacaklar. Ve ben kendim, ayrıca her şeyi kuşatan Vişnu, hatta meditasyonda ustalaşmış, kaya gibi hareketsiz bir çileci olan Şiva, Biz Üçümüz, senin kudretine teslim olacağız – nefes alıp veren diğer varlıklardan söz etmeye bile gerek yok. Hissettirmeden kalbe ulaşacaksın ve orada zevk uyandıracaksın, böylece yaşayan dünyanın her daim yenilenen yaratılışını teşvik edeceksin. Çünkü kalp, yayının hedefi olacak; okların nefes alıp veren bütün varlıklara sevinç ve sarhoşluk taşıyacak. İşte vazifen bu. Bu vazife, dünyanın yaratılış anını ebedileştirecek. Ey En Yüce Varlık, şimdi de sana yakışan adı al."

Brahmā, zihinden-doğan on oğluna dönerek sözlerine son vermiş ve nilüfer çiçeği üstünde oturmayı sürdürmüş. On oğul onun yüzünü okumuş ve anlamışlar. Biliyorlarmış, aynı düşüncede birleşmişler ve konuşmuşlar. "Doğduğunda Yaratıcının ruhunda heyecan uyandırdığı için dünyada "Ruhun Uyarıcısı" adıyla bilineceksin; adın "Aşk Arzusu" olacak, çünkü senin biçimin sevme arzusu uyandırmaktadır; sana "Esritici" diyecekler, çünkü etrafa esriklik yay-

maktasın."

Sonra "Yaratıkların Efendileri" ona kalacak bir yer ve bir eş vermişler. "Vişnu, Şiva ve Brahmā'nın oklarının kudretinden daha kudretli olan," demişler hep bir ağızdan, "senin çiçek-okundur. Yeryüzü ve gökyüzü, büyük boşluğun derinlikleri ve Brahmā'nın *empyrios*'u[∇] senin meskenin olacak: sen Her Şeyi Kuşatan'sın. Nerede nefes alıp veren yaratıklar, ağaçlar, çayırlar varsa sen orada var olacak, hatta Brahmā'nın zirvedeki taht makamında[1] ikamet edeceksin. Ve "Yaratıkların Efendileri"nin başı Efendi Dakşa sana gönlünün çektiği kadını bağışlayacak. Böylece açıklamalarını sunmuş ve sonra sessizce, saygılı bir eğilişle, Brahmā'nın çehresine dönmüşler. ...

Brahmā evrende bulunan her şeyin ilahi asıl bilincidir; dolayısıyla yalnızca hakikati söyleyebilir. Hakikat ondan Aşk Tanrısı'nın kurbanlarından biri olarak kendisini işaret etmesini talep ettiğinde bile, hiç duraksamadan veya çekinmeden öyle yapar. O, katışıksız ışıktır, tinin ışığıdır – Olympos'un, tehlikelerden korkan ve sağduyulu önlemler alan Homerik tanrıları gibi yarı insan bir varlık değildir. Brahmā bütünüyle ilahidir, bilincin yaratıcı ışığının kişileşmesi ve karşı konulmaz cazibenin bedenlenmesi olan ilahi kadına duyduğu istekle baş edemediğinde bile öyle kalır.

Aynı şekilde "Arzu," yani Aşk Tanrısı Kāma, olası sonuçlara aldırmayan katışıksız, doğrudan eyleme geçen güçtür.

... Brahmā'nın, zihinden-doğan on oğulun ve on muhafızın sözlerini dinledikten sonra, güzel bir kadının kaşları gibi biçimli çiçek-yayını kaldırmış ve sırasıyla "Taşkın Arzuları Coşturan," "Alevlendiren," "Meftun Eden," "Kavu-

---

[∇] Mitolojiye göre gökkürenin ateş elementini barındıran üst bölümü –çn.

[1] Brahmaloka; bkz. s. 101, dipnot 2.

ran" ve "Ölüm Getiren" adlarıyla anılan beş çiçek-okunu hazırlamış. Sonra görünmez olmuş. "Hemen burada ve hiç vakit yitirmeden" diye düşünmüş, "Brahmā'nın bana verdiği üstün kudreti bu kutsal kişilere ve Yaratıcı'nın kendisine kanıtlayacağım. Hepsi buradalar ve bu muhteşem kadın Şafak da burada; her biri silahımın kurbanı olacak. Zaten Brahmā'nın kendisi söylemedi mi bana, 'Ben ve Vişnu, hatta Şiva, senin oklarının kudretine teslim olacağız,' diye? Diğer hedefleri niye bekleyeyim ki? Brahmā'nın bildiğini ben gerçekleştireceğim."

Kararını verdikten sonra okçu duruşu almış, çiçek-yayın teline bir çiçek-ok yerleştirmiş ve yayını iyice germiş. Sonra ilkbahar çiçeklerinin hoş kokularını taşıyan esritici rüzgârlar esmeye başlamış; bunlar taşkın bir sevinç dalgası yaymış. Yaratıcıdan, zihinden-doğan oğulların sonuncusuna dek tanrılar, düzen bozucunun atışlarıyla birer birer çılgına dönmüşler, huyları hemen büyük bir değişime uğramış. Kadına, Şafak'a bakmaya devam etmişler, ama bakışlarındaki anlam şimdi farklıymış ve aşkın büyüsü içlerinde çoğalmış. Genç dişinin güzelliği, tanrıların esrikliğini sürdürmekten ve daha da artırmaktan başka bir işe yaramamış. Hepsi birlikte vahşi bir çılgınlığa kapılmışlar ve duyuları şehvetle kabarmış. Gerçekten de vecd hali o denli güçlüymüş ki, Yaratıcının berrak zihni kızını bu taşkın ortamın içinde kavradığında, uyarılan duyarlılıkları ve zorlanımları, bütün jestleri ve anlık fiziksel tezahürleriyle birlikte kendilerini bütün dünyanın gözü önünde doğrudan açığa vurmuşlar. Ve bu arada kadın, evrenin bu uzun romansında ilk kez, kendi heyecanını ele veren belirtiler sergiliyormuş. Dünyanın bu sabahının donuk tan ışığında utangaç nazlanmalar yerini açıktan açığa beğenilme çabalarına bırakıyormuş. Aşk Tanrısı'nın oku derinliklerine işleyen kadın, bedenini artan bir istekle seyreden gözlerin önünde duruyor ve titriyormuş – bir an geliyor utançtan yüzünü kollarının arasına saklıyor, bir an geliyor kaçamak bakışlar atmak için gözlerini yine kaldırıyormuş. İlahi Ganj nehri boyunca yayılan dalgacıklar gibi, her yanını duygusal coş-

kunluğun ürpertisi sarmış. Kadının hal ve tavırlarına tanık olan Brahmā'nın her yanını ateş basmış; ona duyduğu arzuya yenik düşmüş. Ve zihinden-doğan on oğul, keza "Yaratıkların Efendileri" olan on muhafız içten içe paralanmışlar. Böylece uygun jestleriyle ve doğal belirtileriyle birlikte duyguların dünyaya indirilmesi vazifesi yerine getirilmiş.

Aşk Tanrısı her şeyi dikkatle izlemiş ve kendisine bahşedilen kudretin, vazifesini yerine getirmesi için yeterli olduğuna kuşkusu kalmamış. "Brahmā'nın bana verdiği görevi başarabilirim" diye düşünmüş; tüm varlığı, kendisine karşı duyduğu harikulade bir memnuniyetle dolmuş.

Ne var ki bu topluluğu başka bir sürpriz daha bekliyormuş. Âşkın büyüsü Yaratıcı'yı, Tanrıça'yı ve tüm maiyeti tutsak ederken ve Aşk Tanrısı kudretinin etkinliğinden dolayı kendini kutlarken, tanrıların yalıtılmış, uzak çilecisi Şiva, hiç kimse farkında olmadan, özüne kapanmışlığın sessizliğinden sıyrılmış. Yoga duruşunu hiç bozmadan, göğün katlarını dolaşmış. Ve aşk topluluğunun yakınına gelip de Brahmā'nın ve beraberindekilerin içine düştüğü durumu görünce aşağılayıcı bir kahkaha patlatmış ve daha bu kahkaha yankılanırken art arda gelen diğer kahkahaları durmak bilmiyormuş ve bu yetmezmiş gibi alaylı alaylı, "Vah, vah! Vah, vah!" diye bağırıyormuş. Sonra hepsini azarlayarak utandırmış: "Brahmā, neler oluyor burada? Seni bu üzücü duruma düşüren nedir? Kendi kızının görüntüsü mü? Ama 'Kız kardeşini annen sayacaksın, kızını da kız kardeşin!' diyen Veda buyruğunu –bizzat senin ağzından ifşa edilen yasaları– çiğnemek Yaratıcı'ya hiç yakışmıyor; bunları taşkın bir arzuyla unutuyor musun? Brahmā, evren tutarlılık üstüne kuruludur. Nasıl böyle, sırf acınası bir arzu yüzünden dengeni yitirebiliyorsun? Peki ya bu seçkin yogīlere, senin zihinden-doğan oğullarına ve 'Yaratıkların Efendileri'ne, akli melekelerini yitirmeksizin Tanrı'nın kendisini görebilen kutsal kişilere ne demeli, onlar da mı bir dişinin görüntüsüne yenik düştüler? Nasıl oldu da Aşk Tanrısı size bunları yaptı, sizi tıpkı kendisi gibi uyuşuk ve idrakten yoksun hale getirdi?

Kudretini kullanarak, kadın güzelliğinin bütünlüğü ortadan kaldırmasına ve ruhun arzunun kaprislerine boyun eğmesine yol açan kişiye yazıklar olsun!"

Brahmā bu sözleri duyunca, zihni hemen ikiye bölünmüş: bir yanda asıl doğası öne çıkmış, ama diğer yanda şehvete yenik düşen kişilik varlığını sürdürmeye devam etmiş. Kol ve bacaklarına doğru ısı dalgaları yayılmış. Arzusunun bedenlenmesine sahip olma özlemi içinde inlemesine rağmen, kişiliğinin tutkunun değiştirdiği yanını yenmiş ve kadının görüntüsünü zihninden kovmuş. Aynı anda tüm gövdesi terle kaplanmış, çünkü arzu uzaklaştırılsa da, bütünüyle yok edilemezmiş. Ve bu ter damlalarından "Ölülerin Ruhları" doğmuş.

Ölülerin Ruhları insan ırkının ataları, ölülere adanan adakları yutan cetler olacakmış. Onlar saman üstünde otururlar. Bedenleri rastık kadar siyahtır, gözleri lacivert nilüfer çiçeklerine benzer. Onlar, etle kaplı gövdeleri ölü yakma yerinde yakılarak yok edilen Babalar'dır. Ama hiçbir yere gitmezler, cenazeye sunulan adakları umutla beklerler, çünkü bu adaklar ve evlâtlarının tapınmaları olmadığında varlıkları tamamen yok olur, ikinci bir ölümle sarsılırlar, sımsıkı tutundukları etten kemikten bir yaşamın zavallı gölgesini bile yitirirler. Tek istekleri varlıklarını sürdürmektir; ama arzusunu bastırdığında Brahmā'nın döktüğü ter damlalarından doğmuş olmaları, bu istek evrensel yaşama dürtüsünün en değersiz ve alçakgönüllü tezahürü olsa bile, sevgilileri birbirlerine gönderen, aygırı kısrağa getiren, hatta dünyaüstü tanrıları esinlendiren olağanüstü güçlü bir töz olduğunu gösterir.

Dört Başlı Yaratıcı Brahmā tutkusunu bastırarak gözeneklerinden dışarı atarken, diğer tanrılar da duyularını yeniden berraklaştırma uğraşı veriyorlarmış. "Yaratıkların Efendileri"nden en yaşlı olanı Hünerli Dakşa'dan çıkan terler yere akmış ve oradan, cilalanmış altın gibi parıldayan, mutluluk saçan, narin endamlı muhteşem bir kadın ortaya çıkmış. Brahmā'nın zihinden-doğan oğullarından altısı duyularının oyununu olaysız bir şekilde denetim altına almayı

başarmış, ama diğerlerinden terler boşanmış ve bu terlerden ataların yeni türleri türemiş, yani "vakti geldiğinde ölenler," ve "adakları yiyenler." Bunlarla birlikte Brahmā'dan türeyen ve dünyayı dolduran yaratılmış yaratıkların bütün türleri tamamlanmış. Aslına bakılırsa, onların yaşam sahnesine çıkışları aşk okuyla vurulan kadın, yani Şafak sayesinde olmuş ve üremeleri önceden düşünülmemiş. İstemdışı bir işleyişle, yaratma başka bir aşamaya ulaşmış; dünyayı doldurmaları yazgılanan varlıkların çeşitleri, daha önce akla gelmeyen bir yaratık güruhunun –ölülerin– eklenmesiyle tamama erdirilmiş. Onların sayısı, yaşayanların sayısından çoktur. Onlar "büyük çoğunluk"tur.

Brahmā şehvetinden arınmış, ama Şiva'nın alaycı sözleri onu kızdırmış. Kaşları çatılmış, öfkesi yaylı tanrıya yönelmiş. Durumu hemen anlayan ve hem Brahmā'dan hem de Şiva'dan çekinen neşeli genç tanrı oklarını çabucak bırakmış. Ama Brahmā, gazabının sınırsızlığıyla korkunçlaşan bir sesle onu lanetlemeye başlamış bile. "Ey Şiva, değil mi ki Aşk Tanrısı çiçek-oklarıyla beni senin gözünde küçük düşürdü" demiş Brahmā, "öyleyse bu yaptığının sonuçlarına katlansın. Ölçüsüz cesareti yüzünden işi, bir gün sana, o erişilmez sakinliğine işleyen bir ok fırlatmaya kadar vardırırsa, ortadaki gözünün bir bakışıyla yanıp kül olsun." ...

Dünyanın yaratılış romansının daha sonraki bir bölümünde bu lanet gerçekleşecek, önceden kestirilemeyen kurgunun gelişiminde yeni sürprizlere yol açacaktır; ama şimdilik korkunç bir tehdit olarak kalmıştır.

... Aşk Tanrısı bunu sınama havasında değilmiş. Gür saçlarıyla uçsuz bucaksız eteri meydana getiren Şiva'nın önünde Yaratıcı'nın ökesine maruz kalan Aşk Tanrısı gerçekten korkmuş. Duruma hâkim olmak için yine görünür olmuş. "Niçin beni böyle lanetliyorsun" diye karşı çıkmış, "senin ilahi buyruğuna uyan biri suçlu sayılabilir mi? Yaptığım tem şey bana verdiğin görevi yeri-

ne getirmekti. Senin, Vişnu'nun ve Şiva'nın yayımın kurbanları olacağını sen söylemiştin; ben yalnızca senin sözlerinin doğruluğunu kanıtladım. Beni suçlarken haksızlık ediyorsun. Bu yüzden o korkunç lanetini kaldır."

Yaratıcı merhamete gelmiş. "Bakire Şafak benim kızımdır" diye açıklamış. "Seni lanetledim, çünkü sen beni kızımın önünde kendine hedef seçtin. Ama şimdi öfkem yatıştı; üstündeki lanetin nasıl kalkacağını sana söyleyeyim. Şiva'nın gözü yıldırımlı bir bakışla seni küle çevirecek; ama Şiva, başçileci, kendine bir eş aldığında sen başka bir beden edineceksin." Brahmā gözden kaybolmuş. Aynı anda rüzgâr kadar hızlı Şiva meditasyon yerine dönmüş. Dakşa, taşkın duygularının terinden doğan muhteşem kadını işaret ederek, onu eş olarak genç Aşk Tanrısı'na vermiş. Sonra dünyanın ilk kocasına karısının adını söylemiş; onun adı Ṛati, yani "Zevk"miş.

Şimşek kadar parlakmış Rati. Gözleri ürkek ceylan gözleriymiş. Aşk Tanrısı karısının kaşlarının kıvrımını görünce, "Yaratıcı, yayım 'Çılgınlık Uyandıran'ı onun gözlerinin üzerine mi yerleştirdi yoksa?" diye sormuş kendi kendine. Sonra kadının hareketlerinin çabuk, bakışlarının delici olduğunu görünce, kendi okunun o kadar da hızlı veya keskin olmadığını düşünmüş. Kadının nefesindeki tatlılık, Aşk Tanrısı'nın yürekte sevme isteği uyandıran çiçek kokulu ilkbahar esintilerinin kudretine olan inancını yok etmiş. Göğüsleri bir çift altın renkli nilüfer goncasına benziyormuş. Göğüs uçları, gelip oraya konmuş iki mavi-siyah kelebek gibiymiş. Göğüslerinin arasından, nereden başladığı anlaşılamayan ve göbeğine kadar ince bir çizgi halinde inen, tanrıya yayının bir dizi keskin vızıltılı böcekten yapılmış telini anımsatan parlak narin tüyleri akıyormuş. Aşk Tanrısı'nın mızrağının sapı kadar düzgün bacakları varmış. Aşk Tanrısı, "Ne yani" diye geçirmiş içinden, "şimdi bu kadın beni kendi silahlarımla mı serseme çeviriyor?"

Böylece kendi oklarının ateşiyle kalbura dönen, duyuları cezbedilen Aşk Tanrısı, Brahmā'nın korkunç lanetini unutmuş. "Karım olan bu kadınla" de-

miş Dakşa'ya, "güzelliği gören gözleri büyüleyen bu kadınla, değil dünyanın tüm yaratıklarını, soğukkanlılığın timsali olan Şiva'yı bile çıldırtabilirim. Yayım bir hedefe yöneldiğinde, bu Māyā, adına 'Kadın' ya da 'Büyüleyici' denen bu 'Yanılsama,' güzel çehresini sergileyecek. Nereye gidersem gideyim, ister tanrıların ikametgâhlarına çıkayım, ister yeryüzüne ineyim, ister yeraltının derinliklerine dalayım, bu narince gülümseyen yüz hep yanımda olacak. Benim yoldaşım olacak, evrenin tüm yaratıklarını yönetecek, tıpkı Nilüfer Kraliçesi Lakşmī'nin Vişnu'dan ayrılamaması gibi, tıpkı altın-şimşek-yılanın bulutun varlığına bağlı olması gibi."

Aşk Tanrısı kendine eş olarak Tanrıçayı almış –tıpkı Vişnu'nun Kozmik Okyanus'un sularından ilk çıktığında güzel Lakşmī'yi cezbetmesi gibi. Tanrıça'yla birleşen Aşk Tanrısı, ufukta güneşin ışığıyla tutuşan bir akşam bulutu gibi parıldıyormuş. Bir yogīnin bilgisinin kudretini kendine çekmesi gibi, genç Aşk Tanrısı, içi sevinçle dolu olarak, Rati'yi göğsüne bastırmış. Rati muhteşem sevgilisinin güçlü kolları arasında sevinçliymiş. ...

Bu olağanüstü mite göre yaratılış işte böyle, sürprizlerle, istemdışı eylemlerle ve beklenmedik tersine dönüşlerle sürüp gider. Dünyanın yaratılışı belli bir zaman aralığında (diyelim yedi günde) gerçekleştirilmiş, tamamlanmış bir iş değil, tarihin akışı içinde süregiden, evreni durmaksızın yeniden biçimlendiren ve onu her an tazeleyen bir süreçtir. Kozmos, tıpkı bir insan bedeni gibi, her gün, her gece kısmen yeniden inşa edilir; sonu gelmeyen bir yeniden üretim süreciyle canlılığını sürdürür. Ama bu gelişim ansızın ortaya çıkan durumlar, buhranlar, şaşırtıcı olaylar, hatta küçük düşürücü kazalar yoluyla olur. İşler hep ters gider, ama mucizevi gelişmenin gerçekleşmesini sağlayan durum tam da budur. Muazzam bütün, bir buhrandan diğerine sürüklenir; ancak yol almasını sağlayan taşıtın tehlikeli, tüyler ürpertici bir tarzı vardır.

Dünya sürecinin kesintisiz bir buhran olduğu yorumu, son nesil tarafından anlamsız ve karamsar bir dünya görüşü olarak reddedilecekti; ama dünyanın haline bakınca, bugün bunun aksini düşünmek neredeyse olanaksız. Felaketler olağan durumlardır, hem düzen kurma kavgamızı hem de mutlak bir güvenliğe ulaşabileceğimize dair yüreklendirici yanılsamamızı desteklemektedirler. "Bu bazen bir paradoks olmuştur, ama şimdi zaman bunun kanıtını sunuyor." Yine de Hindu mitinin karamsar olduğu söylenemez. Aksine doğal bir şey olarak art arda vahim ve küçük düşürücü bunalım anları resmetse de, mit, tuttuğu yol gereği, alabildiğine iyimserdir. Brahmā, her şeyi içeren bilgisiyle, çiçek-yayın kudretini Aşk Tanrısı'na açıklayarak ve yayın Şiva'yı, Vişnu'yu ve Dünya Yaratıcısı olan kendisini bile alt edebileceğini öğrenmesine izin vererek içine girdiği tehlikeye biliyor olmalıydı. Ama onun hiçbir gizlisi saklısı yoktur. Başka türlü bir tutumda zaten ondan beklenemez, çünkü sahip olduğu nitelikler kişiliğinde değildir. Hakikat, Yaratıcı'nın kendisidir. Bu nedenle Brahmā (Aşkın Gerçeklik'in ve Bedenlenmiş Hakikat), yayın tehlikeli sırrını açıkladığında yalnızca hakikate karşı değil, kendine karşı da samimiydi. Bu ifşaatın önceden tasarlanmamış sonuçları arzu ve aşağılanma olabilirdi, yine de bu sonuçların meydana gelme olasılığı onu yıldırmaya yetmezdi, çünkü onu kurtaracak bir şey, yine önceden tasarlanmamış olarak, ortaya çıkabilirdi. Başka bir deyişle, doğal olayların düzensizliğinde bile gizemli bir güvenlik, kader arabasının sonunda takla atmasını veya darmadağın olmasını önleyen şaşırtıcı dengeleri yaratan gizli bir güç vardır. Dünyayı yaratırken ve kendi kendini yenileyen yeniden yaratım yoluyla sürekliliğini sağlarken aldıkları darbelere karşın ilahi güçler her zaman asıl doğalarına sadık kalırlar. Olayların sarsıcı, şaşırtıcı ve soluk kesici şiddetinin onları hiçbir za-

man hüsrana uğratmamasının sebebi budur.

Hindu mitlerinin, her biri bir vazifeyi yerine getiren tanrılarında kişileştirildiği gibi dünyayı biçimlendiren güçler akıllarına güvenen ve yeri geldiğinde kaybettiğini dürüstçe kabullenen varlıklar olarak, o an için kaybetmelerine yol açan beklenmedik durumun kısa süre sonra onların kurtuluşunu sağlayacağına ve ağırlığını terazinin öteki kefesine koyacağına olan inançlarını hiç yitirmeyen varlıklar olarak temsil edilirler. Ama eninde sonunda kurtarılacak olmalarına karşın, aradaki zamanda en çetin sınavlara çekilir ve dayanılmaz zorlukta görevleri yerine getirir, kendileri hakkında en hayret verici kavrayışlara dayanmaya, hatta değer verdikleri kişiliklerinin parçalanmasının ve görünür bedenlerini feda etmenin acısını çekmeye zorlanırlar ya da daha önce hiç bilmedikleri, hatta bazıları onların evrensel rolleriyle bütünüyle çelişen vazifeler üstlenmek zorunda kalırlar. Örneğin Brahmā'nın, kendisinin başlangıçta olduğunu sandığı şey, yani billur kadar berrak bir ilahi ve evrensel içgörü, görünün saf ruhani kudreti ve her şeyi kuşatan bilgelik olmadığının kavraması ve bunu kabullenmesi gerekir. Gerçekten de Brahmā'nın dünyayı biçimlendirmesini sağlayan ve ondan yansıyan kudret aslında bunun tam zıttıdır. Bu kudret ansızın cinselliğin başdöndürücü cazibesi, Kadın'ın baştan çıkarıcı biçiminde bedenlenen libido olarak kendini ifşa eder. Böylece Brahmā, varlığı çoğaltan ve dingin meditasyonda ustalaşmış saf tini alaya alan kör bir kudrete derinden ve tamamıyla teslim olduğunun bilincine vardırılır. Tanrı bu ifşaatı, kendi varlığının doğasına ilişkin bu şaşırtıcı gerçeği, kendisinin, kendi derinliğinden fark ettirmeden çıkan bu parçasını kabullenir. Aşk Tanrısıyla uzlaştırılır. Aşk Tanrısı da acı veren sonuçlara ve hatta –kendisinin bütünüyle yaşam olduğunu sansa da– ölüme katlanmak zorunda olmasına karşın, sonuçta tıpkı Brahmā

gibi eski iyi durumuna kavuşturulacaktır.

Güçler arasındaki bu ironik bağlantı ve bunların hem birbirleri hem de kendileri üzerindeki etkilerinin şaşırtıcı paradoksları, romansın bir sonraki serüveninde parlak bir ifadeyle dile getirilir.

... Aşk Tanrısı'yla uzlaşmış olmasına rağmen, Brahmā hâlâ Şiva'nın doğruculuğunun iğnesinin bıraktığı acıyla kıvranmaktadır. Brahmā gözden kaybolmuştur, ama öyle olsa bile ruhani yara hâlâ sıkıntı vermektedir. "Kadını arzuladığıma tanık olunca Şiva beni kutsal kişiler önünde, oğullarımın önünde yerdi" diye düşünmüş Brahmā. "Ama Şiva böyle bir arzuyu bu denli aşmış mı ki onun yüreğini hoplatacak bir kadın yaratmak olanaksız olsun? Ruhun derinliklerinde nasıl bir kadın görüntüsü saklıyor – ona yogasını küçümsemeyi öğretecek, onun aklını karıştıracak ve sonra onun gelini olacak bir dişi nasıl bir şeydir acaba? Aşk Tanrısı bile onun dengesini bozamıyorsa, bunu hangi kadın yapabilir? 'Kadın' sözcüğü onun sınırsız yogasıyla uyumlu değil, peki ama Şiva kendine bir eş almadıkça dünya gelişimini nasıl sürdürecek, amacını nasıl gerçekleştirecek ve Şiva'dan başka hiç kimsenin gerçekleştiremeyeceği çözülmeye doğru nasıl yol alacak? Yeryüzünün büyüklerinden kimisi benim ellerimle katledilecek, kimisi Vişnu'nun kudretiyle, ama birçoğunun ölümü Şiva'nın eylemiyle olacak. Şiva böyle her tutkudan uzaklaşır ve özgürleşirse, yogası dışında hiçbir işe yaramaz olur."

Brahmā bu düşüncelerle göklerin zirvesinden aşağıya, yeryüzüne bakmış ve Dakşa'yla diğerlerinin hâlâ orada durduklarını ve genç Aşk Tanrısının güzel ve mutlu Rati'yle sevinç içinde birleştiğini görmüş. Brahmā aşağıdaki varoluş alanına inmiş, yine görünür olmuş, tutkulu çifte dönmüş ve hoşa gidecek sözlerle Aşk Tanrısına seslenmiş:

"Nasıl da ışık saçıyorsun eşinle birlikte ve o nasıl da parıldıyor senin yanında! Ayla gece, geceyle ay gibi sizin ışıltılı birlikteliğiniz. Bu birleşmeyle yücelen sizler, tüm dünyalara ve tüm varlıklara örnek olacaksınız. Öyleyse tüm evrenin

iyiliği için, şimdi Şiva'ya gidin ve onu arzuyla çıldırtın, ki kendine bir eş alsın ve mutluluğu onda bulsun. Gidin ve onu sarsın, tek başına yaşadığı yeşillikler içinde, dağın sarp kayalıkları ve çağlayanlar arasında aklını çelin onun. Bunu ancak siz yapabilirsiniz. Kadınlardan vazgeçerek benliğinin denetimini ele geçirmiştir. Ama sevme dürtüsü içinde bir kez uyandırılırsa, bu eğilimin artmasına izin verecektir. İşte o zaman senin üzerindeki lanet kalkacaktır."

Aşk Tanrısı şöyle karşılık vermiş: "Buyruğun yerine getirilecektir! Şiva'ya gidecek ve arzuyu başına bela edeceğim. Ama bunun için en gerekli silah kadındır; Şiva'yı uyandırdığımda onun ilgisini çekecek bir kadın yarat bana. Belki tanrıda delirtici bir istek uyandırabilirim, ama büyüyü tamamlamamı sağlayacak kadar çekici bir kadına hiçbir yerde rastlamadım. Böyle bir kadın yarat."

Sonra, Kozmos'un atası Brahmā kendi kendine şöyle düşünmüş: "Büyüleyen Kadını yaratacağım." Yine kendi içine yönelmiş ve üretici yoğunlaşma durumuna geçmiş. Ama Brahmā'nın burun deliklerinden çıkan soluktan meydana gelen şey bir tanrıça değil, bir gençmiş – adı "İlkbahar" olan ve çiçek açtıran bir rüzgârın eşlik ettiği bir genç. Delikanlının çevresinde arılar vızıldıyormuş. Tomurcuklanan mango sürgünleriyle ve nilüfer goncalarıyla bezeliymiş. Görkemliymiş. Yüzü ay gibi parlak, saçları gece gibi mavi-siyah, gövdesi gösterişli ve güçlü, elleri acımasızmış. Bedeni aniden açılan bir tomurcuk gibi ışığa çıktığı anda her yandan güzel kokulu rüzgârlar esmiş, bütün ağaçlar çiçeğe durmuş, göller nilüferlerle bezenmiş, kuşlar şakımaya başlamış.

Bu yeni varlığı gören Brahmā ona iyi duygularla bakmış ve önceki oğlu Aşk Tanrısı'yla dostane bir şekilde konuşmuş. "O bundan böyle senin dostun ve yoldaşın olacak ve senin gibi dünyaya aşk tohumları ekecek. Güzel kokulu Güney Rüzgârı ve Aşk İsteği, onunla beraber yol alacaklar. Aşk Jestleri, Kışkırtıcı Serinkanlılık, İstemdışı Cazibe ve diğerleri Rati'nin yanında yol alacak ve senin buyruğun altında olacaklar. Bu küçük orduyla Yüce Tanrı'yı yenersin; bu zafer sayesinde dünyanın yaratılışı aralıksız sürecektir. İstediğin yere git. Ve bu ara-

da ben yine içime gömülecek, büyünü tamamlayacak kadını yaratacağım."

Tanrıların en yaşlısı sözünü bitirince Aşk Tanrısı, yardımcılarından oluşan küçük ordusuyla birlikte saygıyla eğilerek Şiva'yı bulmak için oradan ayrılmış; ama Brahmā, içini kemiren bir endişeyle, Dakşa'ya ve diğer "Yaratıkların Efendileri"ne ve zihinden-doğma on oğluna danışmadan edememiş. "Şiva'nın gelecekteki eşi kim olabilir?" diye sormuş. "Hangi kadın onu içine daldığı derinliklerden çekip çıkarabilir?" Yine düşünceye dalmış ve birden yanıtı bulmuş: "Şafak! Başkası değil! Şafak! Māyā: beni ve kozmosu taşıyan Vişnu'nun Yanılsama Dünyası! O evreni güdüleyen ilkedir. Şiva'nın aklını çelecek olandır. Yoganın en derindeki görüsüne bile o esritici olur. Dakşa, şimdi git ve uygun adaklar ve armağanlar sunarak, mukaddes Her Şeyin Anası'nı önce senin kızın olarak, sonra da Şiva'nın gelini olarak doğmaya razı et."

Dakşa bu kararı bilgece bulmuş ve rolünü oynamak için hazırlanmış. Vişnu'nun saadetinin sonsuz ve ölümsüz denizinin, üzerinde yüce tanrı Vişnu'nun uyuduğu ve dünyanın düşünü gördüğü ilahi Samanyolu Okyanusu'nun öteki kıyısına gitmiş. Ve orada, Vişnu'nun düşünün toplamı ve tözü olan tanrıçaya adaklar ve armağanlar sunmak için hazırlanmış. Önce tanrıçanın görüntüsünü zihnine ve yüreğine yerleştirmiş. Sonra görüntünün canlanmasını ve tanrıçanın gözlerinin önünde cisimleşmiş olarak belirmesini sağlayacak ruhani ısıyı üretmek ve yoğunlaştırmak için uzun ve zorlu bir çileye girmiş. Otuzaltı bin yıl, buna ek olarak üç bin yıl daha orada kalarak, müthiş bir yoğunlaşmayla tek bir noktaya odaklanarak, zihnindeki tanrıça görüntüsünün çevresinde ve içinde ısı meydana getirmiş; ama bu arada kendi bedenini yalnızca suyla, yapraklarla ve havayla beslemiş. Tamamen içine dönmüş olarak, dünyanın şafağının binlerce yıl süren ilk mucizevi çağları boyunca oturmuş. ...

Bu mitte, beklenmeyen durum, anlatının biçimini inşa eden ilkeyi oluşturur.

Tini billurlaşmış bir tefekkür denizi (bütünüyle durağan, yaratıl-

mışların itkisinden doğan esintinin yüzeyinde en küçük bir titreşim meydana getirmediği ilahi bir ayna) olan Yaratıcı birden arzuyla allak bullak olur. Ansızın bütün ruh halleriyle dolup taşar –aynı anda bu hallerin zorlanımlı fiziksel ifadeleri bedenin yüzeyinde belirginleşir ve bunlar, Yaratıcı'nın yarattığı dünyayı tamlığına eriştirir– ama bu, onun öngörmediği bir biçimde gerçekleşir. Onun istemdışı yaratımının vahşi romansını harekete geçiren sarsıntıyı tetiklerler.

Görünüşe göre Brahmā değil, ateşli kör bir itkinin yakışıklı ve hayranlık uyandıran genç efendisi –Brahmā'nın ürünü olan, ama onu hiç yaşamadığı bir şaşkınlığa düşüren Aşk Tanrısı– bütün varlıklar üzerinde, hatta içinden çıktığı Yüce Varlık üzerinde egemenlik kurar. Aşk Tanrısı onun üretici enerjisinin bedenlenmesi olabilir mi? Yaratıcı, ezeli ve ebedi tasarıma göre dünyayı kendi içinin bir ayna yansıması olarak yaratırken, onun içinde gizliden gizliye hep faaliyette olan güç Aşk Tanrısı mıydı?[1] Peki öyleyse bu genç niçin bir rakip olarak ortaya çıkmıştır? Sırf –Brahmā'nın da onu ilk gördüğünde düşündüğü gibi– cinslerin karşılıklı etkileşimi yoluyla dünyanın yaratılışının sürekliliğini gerçekleştirmek için mi?

Aşk Tanrısı, ondan hemen önce gelen ilahi kadın, evrensel günün ilk çiçeği Şafak varolmasaydı güçsüz olurdu (aslında gün ışığını hiç göremezdi). Şafak, İstemdışı Yaratma'nın başlangıcıydı. İlk sürprizdi. Öyleyse Tanrı'nın üretici enerjisinin görünür biçimi, Aşk Tanrısı değil de, Aşk Tanrısı'nın hizmet ettiği, Aşk Tanrısı'nın yaratma işini gerçekleştirmesini sağlayan kudret olan bu kadın olabilir mi? Çok çeşitli yollarla kendine çağıran, parıldayan baştan çıkarıcı olarak Şafak,

---

1 [Kāma, yani Aşk Tanrısı, zihin tohumlarından "ilk doğan" olarak anılır. *Rig Veda* 10.129.4 –AKC.]

varoluşun ilksel kudretidir, dünyayı doğuran anadır, her şey ondan çıkar. Onun bir görünüşüyle Brahmā yoga duruşunu kendiliğinden terk eder, yoğunlaşmış dinginliğinden uyanır, bir ürpertiyle dizlerinin üstüne çöker ve kendi kendini sorgulayarak, içindeki muammaya yanıt arar. Çünkü kendi billurlaşmış, gitgide kararan dipsizliğinde değilse, bu yanıtı başka nerede bulabilirdi? Bulduğu yanıt Aşk Tanrısı'dır, dişi biçime eşlik eden çekiciliktir, bütün varlıkları Şafak'ın zarif ağına ilmek ilmek dokuyan kör arzudur:

A quell' amor che e palpito
Dell' universo intero,
Misterioso, altero,
Croce e delizia al cor.[1]

Aşk, ah, kudreti sonsuz olan o tanrı yüreği,
Tüm dünyayı yerinden oynatan,
Hazla ve mutluluk veren bir acıyla,
Tüm yürekleri titreten o aşk!

[çev. Ahmet Cemal]

Sınırsız bir güçlü aşk, açıkça, ilahi dişil biçimle ilişki kurmanın tek olası yolunun temel tezahürüdür.

Böylece Yaratıcı Bilgelik'in tasarımcı dehası, kendi yansımasıyla –dişiliğin güzel imgesinin büyüsü altında ortaya çıkan, ihmal edilmiş itkiyle– ıslah edilemez bir biçimde istemdışı olanla, kendiliğinden çekici olanla, kendi doğasının harikuladeliği ve kendi cazibesinin kaçınılmazlığıyla büyülenmiş olup, dünyaya gelen ve dünyaya getiren

1 *La Traviata*, I, 5.

herkesi büyüleyen bir büyüleyicilikle yüz yüze geldiği anda, yalnızca bir an için kendi düzenli imgesinin ötesine geçerek, tehlikeli bir serüvene atılmıştır. Ve bu itki Yaratıcı'nın dünyaya ilişkin tasarılarını, dokuma tezgâhındaki gerilmiş ipliklerin arasından bir o yana bir bu yana geçirilen mekik gibi boydan boya kateder. Ama gerilmiş ipliklerin bir kumaşa dönüşmesinin başka yolu yoktur. Çeşitli zigzaglar malzemeyi ve deseni meydana getirir. Tasarlayan yönlendiren tinin tasarımlarını sürekli boydan boya kateden bu itki, şaşırtıcı bir biçimde dünya kumaşını dokur. İki uzlaşmazın iç içe geçmesi bütün olayların kumaşının arışını ve atkısını oluşturur.[1]

---

[1] Görünüşe göre, Yaratıcı Brahmā kendi varlığının derinliklerini bilmemektedir. Aynı zamanda kılı kırk yaran bir düzen içinde aydınlığı karanlıktan, kuru toprağı sudan ayıran ve sonra bahçesinde yeri geldikçe bitkileri ve hayvanları, önce balıklar ve kuşları, sonra suaygırları ve zürafaları ve diğer dört ayaklıları ve son olarak, zaferini taçlandırmak için insanı yaratan Eski Ahit'in Dünya Yaratıcısı'nın naif özgüvenine de sahip değildir. Yedinci günde Yehova şöyle seslenir: *Plaudite amici, comoedia finita* [Alkışlayın dostlar, komedi sona erdi] ve yaptığı işten pek memnun olarak yerine kurulur; ama çok geçmeden *incipit tragoedia*'yı [trajedi başlıyor], işlerin ters gittiğini görecektir. Tek başına olan Adem'in Cennet'te canı sıkılır; sonra yanında Adem olduğu halde Bahçe'de Havva'nın canı sıkılır; yalnızca Yılan biraz canlandırıcı bir arkadaşlık sunar. Ama bütün bunların ne kadarı kasıtlı olmuştur? Adem ile Havva çifti mevcut iki ağaçtan elbette kötü olanından o meyveyi koparır. İşler daha da kötüye gider; Tanrı kendi eliyle yerle bir eder Cennetini. Gazabı sınırsızdır, ancak uzaktaki bir eskatolojik vaatle yumuşar korkunç bulutun gümüş çizgileri. Sonra gücenmiş olarak geri çekilir, ama daha da şiddetlenen gazap fırtınalarıyla Yaratıklarına kükremekten vazgeçmez, her seferinde onların yapısal kusurluluğundaki bir başka hatayı ifşa eder. Gerçekten grotesk eski bir mit! Bütünüyle insana hitap eden, ama başka bir şeyle uyuşmayan ya da başka bir şey doğurmayan bir hiç. Barındırdığı çelişkiler sonunda önemli sayıdaki ve sayıları hızla çoğalan kilisedışı çevrelerin

Dünyanın işleyişi yolundan sapar, ama bu sapma onun doğrudan hedefine yönlendirir. Öngörülemeyenin felaketi, dünyanın ilerlemesini sekteye uğratır ve felaket gerçekleştiği anda, başından beri amaçlananın bu olduğu görülür. Çünkü bu, tasarlayıcı yaratıcı ruhun varsaydığından daha derin bir biçimde yaratıcıdır. Durumu dönüştürür, yaratıcı ruhun değişime uğramasını zorunlu kılar ve onu kendi kendisinin ötesine taşıyan bir eyleme sürükler, başka bir deyişle, onu gerçek anlamda ve olması gereken bir şekilde, yaratımı tamlığa ulaştıracak bir eyleme yöneltir. Tasarlayıcı gözetleyici durumundan çıkar, katlanan ve acı çeken haline gelir. Böylesi bir zıt olana, bütünüyle yabancı olana başkalaşma, yaşayan bütünün ağını dokuyan düğümleri atan ve yaşayan bireyi kumaşa dahil eden şeydir.

Güçler arasındaki –halihazırda Brahmā'da vücut tecessüm etmiş olan ve onun içinde yaratıcı bir etkinlikte bulunan, ancak derinlerde bir yerde belli belirsiz, kuşku uyandırmadan ve fark ettirmeden barınan ve işleyen– yabancı unsur ansızın, istenmeden, tasarlanmış faaliyetler alanına fırlar, duruma hâkim olmak amacındadır. Ancak Brahmā'nın –Bilgelik'in– kendisini sersemletici bir körlükle alt etmek isteyen bu esritici güce tepkisi müthiştir; bilginin bütün kudreti Bilgelik'in yanındadır. Bilgelik, bu gücün ne olduğunu ve ne yapabileceğini itkiye bildirir, çünkü itki bu bakımdan acizdir. Kendisi hakkında hiçbir şey bilmemektedir, aslında henüz kendisi değildir; kendi özicrasını gerçekleştirme itkisinden başka bir şey değildir. Ona yol gösterilmemiş ve ona kudretini tanımlayan bir ad, böylece kudreti üzerine erginleştirildiği, çağrılacağı ve onurlandırılacağı, hitap edileceği

gözünde değerini yitirmesine yol açmıştır. Ama Hindu miti farklıdır çok daha tutarlıdır.

ve ricada bulunulacağı bir ad verilmeseydi bu gizilgücü idrak edip gerçekleştiremeyecekti. Brahmā'nın bilgeliği Aşk Tanrısı'na adını verir, varlığının köklerinden güç almak için ne yapması gerektiğini ona açıkça söyler ve bu şaşırtıcı doğumun kudretinden kendini korumak için en küçük bir yalana başvurmaz. Her yaratığın duyduğu korku, Brahmā'nın bilgeliğine yabancıdır. Hem kendisine hem de onun tüm yarattıklarına kötülüğü dokunabilecek büyüye ve utanç verici bir şehvetli zayıflığa düşürülmeye karşı hiçbir savunma geliştirmez. Brahmā'nın sözleri ne ötekini aldatır ne de kendine zincirler vurur, çünkü saf bilgi doğası gereği korkusuzdur. O kusursuz bir dinginlikle yanan, rüzgârın soluğuyla titreşmeyen ak bir alev, ateşten bir dildir. Bilgelik kendisini aydınlatan ışıktır ve büyüyen karanlığa aydınlık saçar. Kendisinin ürettiği ve yaydığı hakikatten korkmak Brahmā'nın temel kişiliğine aykırıdır, tıpkı acıma duygusunun, En Yüce Varlık'a çiçek-oklarını fırlatmaktan yalnızca ve yalnızca korku nedeniyle alıkoyulabilecek yay silahlı arzu dehasının doğasına aykırı olması gibi. Brahmā tüm hakikati söyler ve kendisi ve dünyası üzerindeki icraatlarına engel olmak için hiçbir şey yapamaz. Kendi kişiliğine gölge düşüren ve onu yok etmekle tehdit eden kudreti yüceltebilmektedir. Hatta o kudreti, alacağı bir kararla sınırlandırmak yerine, yalansız sözleri sayesinde kendi bilincine erdirmektedir. Ve bu, Yaratıcı Brahmā'nın büyüklüğünün işaretidir.

Bu mitolojik sahnede iki büyük düşman ilke, yani Bilgelik ve Arzu, henüz Yunanlılar'ın Zeus'u ve Aphrodite'i, Cermen geleneklerinin Votan'ı ve Freja'sı gibi tanrısal niteliklerin ve insansal güdülerin harmanlandığı edebi kişiliklere büründürülmemiş bir halde ve gücünü doğadan alan insandışılıklarının bütün basitliği içinde birbirleriyle çatışırlar. Gizilgüçlerin her biri kendinde kök salar, kendi doğasının

bağlı olduğu yasak hem onun koşulsuz güdüsünü hem de hareket alanını daraltan sınırları meydana getirir. Bu iki ilkenin bileşimi olan ve yalnızca çatışma yoluyla açığa çıkan enerjileri içinde barındıran yaratıkların davranışlarını yöneten bütün sağduyu, siyasal üstünlük ve çıkar paylaşımı ölçütlerinden uzaktırlar – tıpkı ilksel elementler gibi.

Yaratıcı Brahmā maddi dünyayı kendi içinden manevi araçlar yardımıyla, yogīk meditasyon durumunda kendi derinliğine dalarak yaratmıştır; ama meydana getirdiği görüntüleri denetleyemez veya belirleyemez. Bu görüntüler onu şaşırtır, sersemletir, dengesini bozar. Yine de onlarla yüzleşir, onların derinliklerini yansız olarak enine boyuna inceleyerek kendi özüyle karşılarına çıkar; çünkü bu görüntüler, düşman ve yabancı gibi görünseler de, sonuçta bizzat kendi tözünün ürünleridir – art arda gelen nesiller ve kat kat açılan dünya için ölümsüz bir baştan çıkarıcı olarak kadın ve kadının büyüsünün bedenlenmesi olarak Aşk Tanrısı karşısında durmaktadır. Bu iki figür kendi etki zincirlerini meydana getirirler – vahşi bir duygular ve kışkırtmalar kalabalığı ve bunlara eşlik eden yüz ifadeleri, zorlanımlı jestler ve cinsel, kendiliğinden teşhir biçimleri.[1] Belki de Brahmā daha önceden bu şeyler olmadan dünyanın tamamlandığını düşünmüştü; ama bunların kozmik oyunun sürekliliği için taşıdığı önemi hemen kavramamış ve bunların kendi doğalarının, eylem alanlarının ve varoluş yasalarının farkına varmalarını sağlamamış olsaydı, Brahmā arı ve benliksiz bir ruhanilik, her şeye yayılan bir berraklık olamaz-

---

[1] Brahmā'nın yogası, doğa dünyasının daha kalabalık, daha donuk alanlarında hayvanların ve bitkilerin üreme itkilerinde ifadesini bulan aynı arzunun berraklaşmış bir ruhani biçimidir. Bütün şeyleri harekete geçiren yaşam kudreti, ister arzulu âşıkların mutluluğunda, ister azizlerin ve ermişlerin billurlaşmış görüsünde olsun tektir.

dı. Brahmā, karşıtlıklardan meydana gelmesine karşın, kendisinin farkına varmadan yaratıcı zeminini teşkil ettiği ve istemdışı olarak ürettiği bütünlük içersinde kalabalık bir varlıklar topluluğunun karşılıklı etki ve tepkilerinin çok önemli olduğunu ve böylece dünyanın sürekliliğinin kaçınılmaz kılınacağını idrak edebiliyordu.

Bu istemdışı yaratma hiçbir engelle karşılaşmaksızın geleceğe doğru sürer. Yaratma süreci her zaman için birtakım sabit, içsel yasalara göre düzenlenen bir olgular kümesi olarak ilerlemez. Kendinden kaynaklanan sürprizlerle varlığını sürdürür. Çünkü Yaratma, evrenin sürekliliğini dokuyan, başından sonuna kadar dünya eylemine eşlik eden, onu yepyeni başlangıçlara sevk eden kesintisiz bir süreçtir. Bu nedenle Yaratma ve Süreklilik, dünyanın yaşamöykusünün, her biri kendine özgü bir üslupla yazılmış iki ayrı evresi değildir. Başlangıçtaki yoğunlaşmış düşünce uğraşı, bu uğraşı birden boydan boya geçen sürprizler ve başlangıçta amaçlanmayana hak ettiği yeri vererek onu yeniden oyunun bir parçası haline getiren anlam bahşedici kavrayış kozmik sürecin sürekliliğinin, "sürekli yaratım" anlamına gelen kozmik "devamlılığın" sağlanmasında etkin olan öğelerdir. Aşk Tanrısı'nın okuyla vurulan her çift "dünyanın sürekli yaratılışını" yeniler; âşıkların hislerinin bazı anlarda çok ciddi, ateşli ve son derece şiddetli olmasının nedeni budur. Sonu gelmeyen başlangıcın nabzı ileri doğru gelişme süreci boyunca sürekli atar.

Ama öte yandan tüm süreç başlangıçta halihazırda mevcuttur: ilahi kadın ve Aşk Tanrısı en başından beri, soyut olarak, Brahmā'nın derinliğinde yaşamaktadır. Onlar gerçekten de Brahmā'nın yaratıcı kudretidirler ve kendi içine yoğunlaşma duruşunu bozmak için onun karşısına somut olarak ancak Brahmā'nın yogasının berrak dünya-gölünden biçimlendirildiklerinde çıkarlar. Her şey zaten en başından beri

bu gölün içindedir; şeyler yalnızca ortaya çıkar, bir tavır takınır ve biçimlerini değiştirirler. Kendi kendini çevreleyen ve her şeyi kendi içinde barındıran bir düş gibi Tanrı'nın içinde yatan şey uyanır, şekillere girer ve kendisinin üzerinde etkiler meydana getirmek için çeşitli biçimlerde kendisiyle yüzleşir. Bu sürekli yaratımdır, dünyanın oyunudur.

Şiva, Aşk Tanrısı'nın büyüsünü kahkahasıyla bozar. Büyü etkisi altına alınmamış bu muazzam tanrının kahkahası, doğurma itkilerine kapılan dünya-üretici güçlerin kabarmış sessizliğini darmadağın eder. Şiva, bütün olayların ve olay olasılıklarının ötesindeki aşkın ilkenin kendi içine yoğunlaşmasıdır. Dünyadan vazgeçen Şiva kendi yüceliğine dalmıştır; yaratılmamışların el değmemiş kozası, bozulmamış Boşluk olarak hareketsiz sonsuzluğa bakar ve kusursuz durgunluğun iç denizinde tefekküre dalarak bir taş gibi öylece durur. Yalnızca bir an için, yaratıcı güçler yollarını şaşırarak bir anlığına aşırı baskıya yakalandıklarında kendisinden ayrılır ve işleri yoluna koyduktan sonra yine geri çekilir.

Brahmā'nın kudretinin gerçekten harikulade olan yönü, kendi derinliğinden köpüklenerek doğan biçimlerin ve olayların –Aşk Tanrısı ve onun saldırısı, onu yenen ve ihtişamını söndüren duygular güruhu– her birinde sonsuz bir anlam keşfedebilmesidir; Şiva'nın aşağılayıcı eleştirisine bile bir değer vermeyi bilmektedir. Ama aynı zamanda eğer "sürekli yaratım"ın duraksamasını istemiyorsa başına gelen bu sersemlemeyi yüce Münzevi'nin de yaşaması gerektiğini anlar. Aşk Tanrısının en yüksek vazifesinin ve işlevinin, Şiva'nın, o üstün yalıtılmışın, halkaya, her şeyi zapt eden ve desenlerini bütün tanrı ve yaratıklardan dokuyan o çıldırtıcı dansa çekilmesi olduğunun farkındadır. Okların tanrısını kendi yüksek amacı için kullanmanın kolay

olduğunu görür: genç Aşk Tanrısı, tutkulu tanrıçasıyla, Arzuyla, birleşmiş olduğu için o kadar büyük bir esriklik içindedir ki, kendi iradesinden vazgeçmeye hazırdır. Ama Şiva'nın bir kez uyandırılan isteğinin yöneleceği ve bu isteği daimi kılacak kadın nereden bulunacaktı? Brahmā'nın en başta gelen sorunu budur.

II. İSTEMDIŞI EVLİLİK

Ve bu eski hikâye devam eder: ... Dakşa, Samanyolu Okyanusu'nun ötesindeki dağın sarp kayalıklarında oturmuş zahmetli bir meditasyon yaparken, iç ısısıyla parlayıp yalnızca su, yaprak ve havayla beslenirken, kudretli Brahmā kutsal Mandara dağına gitmiş, orada tek bir noktaya odaklı zorlu bir meditasyona başlamış ve otuzaltı bin yıl boyunca kusursuz bir düşünce yoğunlaşmasına dalarak, Dünyanın Anası'nı, besleyen ve doyuranı, etkileyici sözlerle yüceltmiş. Varlığının temeli, her yaratığın yaşam kurtaran dünyaötesi aydınlanması ve dünyanın çekiciliğine kapılmış, yaşamı kabusa dönüştüren cehaleti olan Dünya'nın Anası'na, yan gelip yatmak istemeyen, ama yine de tüm sonsuzluk boyunca hareketsiz kalan Kraliçe'ye, bedeni hem dünyanın somut hali hem de cennetlerin ve cehennemlerin duyu-ötesi maddesi olan Hanımefendi'ye seslenmiş. Ona "Düşün Sonsuz İlahi Sarhoşluğu," yani tüm yaşayan dünyanın maddesinin içinden çıktığı kozmik uyuşukluk, uykuda olan tamamlanmış varoluşun, Vişnu'nun, düş maddesi olarak seslenmiş. Ona "Yaşamın Biçime Bürünen Âleminin Ötesinde İstirahat Eden" adını vermiş. Şöyle dua etmiş ona: "Sen ezeli ruhsun, doğası saadet olansın; sen cennetin nihai doğası ve yeniden doğuşun korkunç döngüsünün kendi kendini hipnotize edişini aydınlatan ve parçalayan cennet ışığısın; sen evreni kendi öz karanlığın-

la çepeçevre kuşatansın." Brahmā Māyā'nın büyüsünü –bütün yaratıklar üzerinde etkili olan, onları kendi bedenlerinin tutsağı haline getiren ve onları doğumun ve ölümün prangalarıyla acı ve zevk çarkına bağlayan dünya yanılsamasını– dünyanın "sürekli yaratımını" kuşatan büyüyü işte böyle yüceltmiş. ...

Māyā'nın büyüsünü bozan bilgi ışını yalnızca erginleştirilen bireyin manevi gözüyle görülür, ama o da bu ışını ancak yaşamının nadir, en olağanüstü anlarında görebilir. Bilgi ışını onu tek başına yükseklere, berrak varoluş alanlarına taşır, bu arada dünya bir düşün dünyası ve yaşayan varlıkları olarak uzayın tüm alanlarını ve dünyanın tüm yaratıklarını kapsayan esrimenin esaretini yaşamaya devam eder. Bu düş gücü –bu kozmik uyuşukluk, evrensel organizmanın düşünün sonsuz ilahi sarhoşluğu– her yere ve her şeye yayılarak, kozmosun kat kat açılmasını, sürmesini ve nihayetinde sona ermesini sağlar. Bu güç gerçekten de Teslis'de –Brahmā, Vişnu ve Şiva– etkin olan kudrettir; çünkü bütün karşıtlıklar ve özdeşlikler, Māyā'dan kaynaklanır. Yüce Māyā bilgelik ve büyümedir, durağanlık ve yardıma hazır oluştur, şefkat ve dinginliktir. Dünyanın Kraliçesi, duygunun ve algının ince ayrıntısında yaşar; duygular ve algılamalar onun jestleridir. Ve onun doğası, yalnızca onun zıtların birliği olduğunu kavramış biri tarafından hissedilebilir. Kraliçe, fani yanılgının döngüsünü üretir; öte yandan bu kudret azat edilmeye giden yolu açar. O tekliği içinde hem bilgelik hem de cehalettir – içsel parıltıdaki özaydınlanmadır. Ve bütün kadınlar, ama özellikle iki büyük tanrıça, Vişnu'nun karısı ve talihin koruyucusu Lakşmī ve ilahi ifşaatın ve geleneğin bilgeliğinin aydınlatıcı kelamının tanrıçası Sāvitrī –Brahmā'nın zevcesi– onun tezahürleridir.

... Brahmā, tek başına ona dua ederek, göksel yılların tam yüzyılı boyunca

(her göksel yıl, dünyanın üç yüz altmış yılına eşittir) ona olan bağlılığını göstermiş ve uykunun uyuşukluğunda Vişnu'yu saran ve dünyanın düşü olarak Vişnu'nun nazarında yaşayan büyük Māyā'nın doğası üstüne bu zorlu meditasyonu yaparken zihnini bir an olsun dağıtmadığı için tanrıça sonunda ona görünmüş, siyah ve narin, saçları omuzlarına dökülmüş ve kahvemsi sarı renkli aslanının sırtına binmiş olarak karşısında belirmiş. Brahmā onu selamlamış. Ve Kālī, "Kara Olan," gök gürlemesini andıran bir sesle ona seslenmiş: "Beni neden çağırdın? İsteğini söyle. İsteğin yerine getirilemez olsa da, benim görüntüm onun gerçekleşmesini sağlayacaktır."

Brahmā şöyle demiş: "Dünyanın Efendisi, Ruhların Efendisi Şiva yalnızlıktan vazgeçmiyor. Bir eş edinme isteği duymuyor. Sen onun aklını çel ki, bir kadına sahip olma isteği uyanabilsin içinde. Senden başka onun dengeli aklını yoldan çıkarabilecek hiçbir kadın yok. Madem ki büründüğün Lakşmī biçimiyle Vişnu'nun sevinci oldun, öyleyse bu kez dünyanın selameti için Şiva'yı sevince boğ. Şiva bir eş edinmezse, dünyanın yaratılımı nasıl sürer? Şiva, tutkulardan arınmış olan, yaratmanın başlangıcının, ortasının ve sonunun nedenidir. Vişnu'nun gücü Şiva'yı bu yola sevk etmeye yeterli değil. Lakşmī, Aşk Tanrısı ve ben de, üçümüz de birlikte olsak, onu harekete geçiremiyoruz. Öyleyse sen, ey Evrenin Anası, onu büyüle. Ve Vişnu'nun sevgilisi olduğun gibi, Şiva'yı da esaretin altına al."

Büyülü-kudretli Kālī'den yanıt gelmiş: "Dediklerin doğru. O kusursuz huzur timsalinin huzurunu kaçırabilecek tek kadın benim ve bu iş benim için bile kolay olmayacak. Ama nasıl Vişnu'yu kudretimle etkim altına aldıysam, Şiva'yı da etkim altına alacağım. Güzel bir kadına dönüşerek, Dakşa'nın kızı kisvesine bürünerek kendimi ona sunacağım ve ona sahip olacağım. Böylece tanrılar bana –Vişnu'nun Māyā'sı ve düş sarhoşluğu olan ve bundan böyle Şiva'nın gelini olacak olan bana– "Kusursuz Huzurun Kadını" adını takacaklar. Tıpkı yeni doğan bir bebeği ilk nefesinde hayatın tuzağına düşürdüğüm gibi,

bu tanrıların Tanrısı'na da öyle yapacağım. Ve yeryüzünün bütün çocuklarının, güzel dişinin cazibesine dayanıksız olmaları gibi, Şiva da benim karşımda öyle olacak. Meditasyonu sırasında yüreğinin en derindeki özünden ayrıldığı anda, bütün varlıkların ve dünyaların çağrısına uysallıkla koşan ben, oraya nüfuz edeceğim; sonra, büyülenen Şiva, beni kendisiyle birleştirecek."

Ve böylece Brahmā'nın gören gözlerinin önünden kaybolmuş; Brahmā girişiminin amacına ulaştığını düşünmüş. İçine sığmayan bir sevinçle, hâlâ Şiva'ya karşı başlattığı uzun soluklu saldırıyla meşgul olan Aşk Tanrısı'nın yanına gitmiş ve ilahi Yogik Düşün Sarhoşluğu'nun, zapt edilemez hedefi büyülemeye hazır olduğunu ona bildirmiş. Ama Aşk Tanrısı bu yeni yoldaşın ne tür bir varlık olduğunu bilmek istemiş ve onun bu imkânsız görevi nasıl başaracağını sormuş. Bunun üzerine Brahmā birden umutsuzluğa kapılmış. "Heyhat!" diye iç geçirmiş, "Belki de Şiva'nın kılı bile kıpırdamaz."

Brahmā'nın iç geçirirken dışarı bıraktığı soluk yoğunlaşarak korkunç yaratıkların yer aldığı bir sürü haline gelmiş, bazıları fil ve at başlı, aslan ve kaplan çeneli, bazıları köpek veya kedi suratlı, ayı başlı veya maymun burunlu, kurbağa ağızlı ve papağan gagalıymış. Kimi dev, kimi cüce, kimi çelimsiz, kimi azman, kimi çok bacaklı, kimi bacaksız olan bu yaratıklar, sığır suratları ve yılan bedenleriyle, en pervasız şekil ve uzuv birleşimleri sergileyerek –çok gözlü ve gözsüz, timsah çeneli ve insan bedenli, çok ayaklı ve kuş benzeri, çirkin ve kibirli– önceden kestirilemeyen bir doğurganlıkla, kör yaşam zorlanımının aşırı bir bolluk halinde fışkırması olarak her türden hayvan varlığı biçiminde ortaya çıkmışlar. Trampetler çalan, her tür silahla donanmış, güçlerini düşün ilahi sarhoşluğundan alan bu ordular şöyle bağırıyormuş: "Öldür! Savaş!"

Brahmā onlarla konuşmak istemiş, ama Aşk Tanrısı birkaç soruyla araya girmiş: "Ne işe yarar bunlar? Onlara ne ad vereceğiz? Yaratım sırasında onları nerelerde görevlendireceksin?" Brahmā şöyle yanıt vermiş: "'Öldür!' diye bağırdıklarından ve daha yeni doğduklarından, onların adı 'Katiller,' 'Ölüm Getiri-

ciler' olsun ve hak ettikleri saygıyı onlardan esirgeyen varlıkları öldürsünler. Onları da birliğine kat. Senin mızraklarının kurbanı olan insanları çılgına çevirecekler. Dahası kurtarıcı aydınlanmayı arayanların önündeki zor yolu tıkayacaklar, geçit vermeyecekler. Onların komutanı sensin. Onların kudretiyle kim boy ölçüşebilir? Ne eşleri vardır ne de çocukları; sevgisiz olarak terk etmişlerdir yaşamı."[1]

Bunun üzerine Brahmā, Māyā'sı olarak Vişnu üzerinde egemenlik kuran Evrensel Düşün Büyücüsü'nün muhteşem kudretini, annesinin bedeninden çıktığı anda her yaratığı nasıl etkisi altına aldığını, onu beslenmek için ağlattığını, doymak bilmezlikle ve öfkeyle kıvrandırdığını, sonra gece gündüz arzuyla tahrik edilsin, kuruntuyla içi içini yesin, endişeyle ve zevkle gerilsin diye içinde sevme arzusu uyandırdığını Aşk Tanrısına anlatmaya başlamış. "Sayısız dalavere çevirir. Bütün şekiller onun üretimidir. Dünyanın koruyucusu Vişnu'yu kendine kul köle etmiştir; dişi biçimlerini yem olarak kullanarak her varlığı kandırır. Şimdi de Şiva'nın aklını çelmeye hazır. Öyleyse gelinin Arzu'yu ve harika ilah İlkbahar'ı yanına alarak hemen yola düş; bunlar senin ordundur. Şiva'nın tanrıçadan karısı olmasını istemesini sağla. O zaman galip gelmiş olacağız ve yaratılışın hikâyesi hiç kesintiye uğramadan sürecek."

Aşk Tanrısı, Şiva'nın çevresinde yürüttüğü faaliyetlerin bir sonuç vermedi-

---

1 Budha'nın üzerine yürürken Aşk Tanrısı'nın ve Ölüm'ün (Kāma-Māra) beraberindeki ordu bu ordudur (bkz. sayfa 94-95). Bu ayartıcı ve onun kraliçe karısı, "Zevk," Sir Gawain'i sınamadan geçiren Lordun ve Leydinin bir benzeridir. Brahmā'nın dediği gibi, dünyanın tüm yaratıkları bir yana, Yaratmanın En Yüksek Tanrıları (Brahmā, Vişnu, Şiva) bile sürekli yaratımın bu usta tanrısına karşı savunmasızdır. Onun önünde boyun eğmeyen Budha (yüce erginlenmiş kişi), yalnızca yaratıkları değil, Yaratmanın En Yüksek Tanrıları'nı da aşmış ve sonsuz döngüden kurtulmuştur. Ünlü "Budha'nın Ayartılması" olayının bu neredeyse unutulmuş mitten etkilenmiş olması mümkündür. Büyük Vedik arketipi, tanrı İndra'nın titan Vritra'yla çatışmasıdır.

ğini itiraf etmiş. Ne İlkbahar'ın zevkleri ne de kendi içine dalmış olan yalnız tanrı Şiva'nın gözleri önünde tatlı tatlı cilveleşen ve hazlar içinde kendinden geçen âşık çiftler –sonsuz bir kucaklaşmayla sarmaş dolaş olmuş biçim değiştirmiş göksel çiftler, ceylanlar, aşkın tutuşturduğu dans eden tavuskuşları– Şiva'da en küçük bir kıvılcım tutuşturabilmiş. Duyularını denetim altına alan Şiva onların tatlı çılgınlıklarına kayıtsız kalmayı sürdürmüş. "Onda oklarıma geçit verecek hiçbir gedik veya zaaf bulamadım. Ama senin sözlerin beni yüreklendiriyor. Bu ölümcül şeytanlar ordusunun başaramadığını kozmik düş yanılgısı başaracak elbette. Şiva üstünde yeni bir denemede daha bulunacağım." Böyle diyerek Brahmā'dan ayrılmış; Brahmā ona gecesini ve gündüzünün dörtte birini evrenin diğer yaratıklarına ayırmasını, ama her günün geriye kalan dörtte üçünü bu büyük baştan çıkartma işine adamasını öğütlemiş.

Bu arada Dakşa, uzaktaki korunağında, kudretini muazzam bir gayretle tanrıçaya tapınmaya odaklıyormuş ve tanrıça sonunda ona da görünmüş. Kapkara bedeniyle ve kocaman göğüsleriyle aslanının üzerinde belirmiş. Dört elinden birinde nilüfer, diğerinde bir kılıç taşıyormuş; üçüncü eli "sakın korkma" işareti yapıyor, dördüncü eli "lütuflar ihsan eden" adı verilen bir duruşla açık duruyormuş. Dakşa onu yerlere kadar eğilerek selamlamış ve içi uhrevi saadetle dolu olarak, özü bahtiyarlık olan, dünyayı sevince boğan ve yeryüzünü taşıyan büyük Māyā'yı yüceltmiş. Çiçeği evren olan ezeli kudret Dakşa'dan dileğini söylemesini istemiş, Dakşa dileğini söylediğinde de şu sözü vermiş: "Yaratılmışların iyiliği için senin kızın ve Şiva'nın sevgilisi olacağım. Ama bir an için bile olsa bana saygıda kusur edersen, içinde ister mutlu olayım ister olmayayım, bedenimi hemen terk edeceğim. Şiva'yı cezbedeceğim. Ve bunu, Şiva dünyanın hikâyesinde yer alsın diye yapacağım."

Tanrıça yine görünmez olmuş ve Dakşa mutlu bir şekilde evine dönmüş. Kadınlarla ilişki kurmaksızın, derin düşüncesinde biçimler şekillendirerek, sonra bu biçimleri ruhunun derinliklerinden dünyaya çıkartarak yaratıklar

üretme işine koyulmuş – binlerce oğul, yeryüzünü dolaşacak, hatta yeryüzünün sınırına dek gidecek, sonsuz zaman boyunca yol alacak bilge Brahminleri yaratmış. Bunun ardından, bir başka yaratıklar grubu doğursun diye kendine bir eş edinmiş; bu eşin adı Vīranī'ymiş ve Virana adındaki hoş kokulu çimenin güzel kızıymış. Dakşa'nın ruhundan doğan ilk arzu-görüsü onun rahmine düştüğünde, kadın bir çocuk doğurmuş; bu çocuk Tanrıça Māyā'ymış. Dakşa bunu biliyormuş ve çok sevinmiş. Kızının doğduğu gün gökten çiçek yağmuru yağmış, açık gökyüzünden tatlı sular inmiş ve tanrılar gökgürültüsü davullarını çalmışlar. Vīranī, kocasının, kızlarını içten bir coşkuyla Evrenin Hanımefendisi, bedeni dünya olan "Ana" diye selamladığının farkında değilmiş. Ve Büyük Tanrıça orada bulunan herkesi öyle bir aldatmış ki, sesini yükseltip babasıyla konuştuğunda yeni annesi ve ziyarete gelen dostlar hiçbir şey işitmemişler. "Dakşa" demiş Tanrıça, "gerçekleşmesi için lütfumu kazanmaya uğraştığın dileğin artık gerçekleşti." Ardından sihir gücüyle yine yeni doğan bir bebek şekline bürünmüş ve ağlayarak annesinin kucağına sığınmış. Vīranī onu emzirmiş.

Küçük tanrıça ebeveynlerinin kulübesinde hızla büyüyor, ona bahşedilen erdemlerle doluyormuş; yeniayın, her geçen gece dolunaya doğru büyüyen hilaline benziyormuş. Küçük arkadaşlarıyla oynarken en çok hoşlandığı şey onlara Şiva'nın resmini çizmekmiş, çocuk şarkıları söylediğinde minik dizeleri hep gönülden bağlandığı Şiva'yı anlatıyormuş. Dakşa kızına Satī, "O [dişil], O Olandır"[1] adını vermiş. Brahmā bir gün Satī'yi babasının yanındayken izlemiş; Satī tanrıyı görmüş ve önünde saygıyla eğilmiş. Bunun üzerine Brahmā onu kutsamış. "Seni seveni ve senin zaten bir koca olarak sevdiğini, zevcen –alimi mutlak Dünya Efendisi– olarak alacaksın. Ne sahip olunan ne de başka bir kadına sahip olan, Kıyaslanamaz Şiva, senin kocan olacak."

1 [Krş. "O [eril], O Olandır," Tanrının en hakiki adıdır. *Katha Upanişad*, Damascene, vb AKC.]

Çocukluk yıllarını geride bırakan Satī'nin güzelliği baş döndürücüymüş; Dakşa onu Şiva'yla nasıl evlendireceğini düşünüyormuş. Satī de bir tek bunu düşünüyormuş ve annesinin önerisiyle efendisine özel ibadetlerde bulunmaya başlamış. Meditasyon yapmak için tek başına bir köşeye çekilmiş ve büyük bir çileye girmiş. Aradan oniki ay geçmiş. Yemin ettiği üzere oruç tutmuş, geceyi izlemiş, adaklar adamış ve sürekli meditasyon yapmış, kendini eksiksiz bir şevkle tanrıya adamış. Derken Brahmā, Satī'nin teslimiyet dönemi sona yaklaşırken, kudretinin ilahi bedenlenmesi olan tanrıça karısıyla birlikte Şiva'nın uzaklardaki huzur diyarına, Himālayalar'ın doruklarına gitmiş. Vişnu da karısı Lakşmī'yle birlikte bu yalçın köşkte ortaya çıkmış. Ve mucize eseri, çileci tanrı mutlulukla ışıldayan bu iki çifti karşısında görünce, kadına ve evliliğe duyulan arzunun küçücük bir kıpırtısı bu ezelden beri yalnız tanrının ruhunda kendini belli etmiş. Şiva bu iki kudretli çifti selamlamış ve ziyaretlerinin sebebini sormuş.

Brahmā şöyle yanıt vermiş: "İlahların iyiliği için, tüm yaratılmışların iyiliği için sana geldik. Ben dünyayı yaratan sebebim; Vişnu dünyanın sürekliliğinin sebebidir; ama sen, tüm varlıkların tükenişine sebep olansın. Siz ikinizle birleştiğimde, yaratma eylemini sürekli olarak tamamlayabiliyorum, tıpkı Vişnu'nun varlıkları koruma görevi için bende dayanak ve destek bulması gibi. Biz ikimiz olmadan da sen asla sonu gerçekleştirecek bir konumda olamazdın. Yani güçlerimizin birbirlerini karşılıklı olarak dengelemesi yüzünden karşılıklı olarak birbirimize bağımlıyız ve çeşitli işlerimizde işbirliği yapmak zorundayız; aksi takdirde dünya var olamaz. Kozmosun denetimini ele geçirmek için sürekli ilahlarla çarpışan, ilahi düzenimizi yıkmaya yeltenen birtakım titanları ve karşıt-tanrıları ben öldüreceğim; bazıları Vişnu'nun kurbanı olacak ve kalanları senin. Oğullarımız, gizilgüçlerimizin parçaları ve fiziksel tecessümleri, şeytani sürünün diğer üyelerine boyun eğdirecek ve diğerlerinin ölümü Tanrıça Māyā'nın eliyle olacak. Ama sen, yoganın içinde tutsak, her mutluluktan ve acı-

dan arınmış olarak tarihin akışının dışında kalmakta diretirsen, resmin tamamlanması için gerekli vazifeyi yerine getirmen mümkün olmaz. Şeytani güçler sürekli denetim altında tutulmazsa yaratma, koruma ve yok etme nasıl bir arada tutulabilir? Ve biz üçümüz, üç değişik duruşumuzu birbirimizle uyumlu olarak sürdürmeyeceksek eğer, ne diye Tanrıça Māyā'dan farklı olan üç değişik bedene sahip olalım? Varlığımızın ilksel özünde tek olan bizler yalnızca eylemlerimiz bağlamında ayrıyız. Bizler aynı tanrıdan çıkan üç tanrı-benzeriyiz ve aynı şekilde, içimizde devinen tanrısal kudret üç tanrıçaya, yani Sāvitrī, Lakşmī ve Şafak'a bölünmüştür, her biri dünyanın kat kat açılmasında üstüne düşen vazifeyi yerine getirir.

"Kadın, ihtiyacın filizlendiği köktür; kadının elde edilmesinin çiçeği arzu ve gazap şeklinde açar. Bu arzu ve gazaba sebep olan ihtiyaç sürdükçe, yaratıklar ondan kurtulmak için harekete geçer. Dünyaya bağlılık, arzuyu ve gazabı kışkırtan tutku ağacının meyvesidir; dolayısıyla bu ağaçtan yüz çevirmek ve dünyadan kopmak ya acı çekmeye karşı duyulan tepkiden doğar ya da kendiliğinden gelişir; ikinci durumda birey dünyanın bütün yönlerinden mutlak surette yüz çevirmiştir ve hiçbir şeye bağlı değildir. Bu durumda o merhametle ve iç huzurla dolar. Hiçbir yaratılmış varlığa zarar vermez. Onun yolu çilecilik ve kusursuz özendir. Sen, ey Şiva, böyle bir yoga ṣükûnetinde kök salmışsın; sen hiçbir şeye bağlı değilsin, merhametle dolup taşmışsın. Senin payın, sonsuza dek, varlıkların kılına zarar verdirmeyen iç huzur olacak. Ve sen, arzunun payına düşeni vermediğin sürece varlıkların durumundan kaygı duymak zorunda kalmayacaksın. Ama dünyanın gelişip serpilmesi işinde üstüne düşeni yapmaktan kaçınmakta diretirsen, az önce anlattığım kabahati işlemiş olacaksın. Öyleyse evrenin ve tanrıların selameti için Vişnu'nun zevcesi, nilüfer tahtında oturan Lakşmī veya karım Sāvitrī gibi muhteşem bir kadını eş olarak al."[1]

[1] Yaratıcı Brahmā'nın Yıkıcı Şiva'ya hitaben yaptığı bu parlak konuşmada, yı-

Bir tebessüm Şiva'nın ağzının kenarına gelip yerleşmiş ve bu gülümsemeyle yanıt vermiş: "Söylediklerin doğru. Ama kendimi –kendim için değil, evrenin kurtuluşu için– nihai gerçekliğin bu kusursuz tefekkürünün sükûnetinden çekip çıkaracaksam, darbe üstüne darbeyle gelecek akkorlaşmış kudretimi soğurabilecek, arzuma göre şekillenmiş dişi yogī, karım olabilecek kadın nerede? Kendi berrak ruhumun içinde sonsuza dek Hakiki Varlık'ın, bilgelerce tasdik edilen yüce, yok edilemez sonsuzluğunu seyredeceğim; onun üstünde düşünmeye odaklanarak, onu bilincimde canlı tutacağım ve beni bu adanmışlığımdan hiçbir kadın alıkoyamayacak. Biz üçümüz özde Tek Yüce Varlık'tan başka bir şey değiliz. Bizler onun üyeleriyiz; öyleyse düşüncede ondan ayrılmamalıyız. Öyleyse benim işime adanmış ve en yüce görümde bana katılacak kadını gösterin bana."

Aynı gülümsemeyle karşılık veren Brahmā'nın içi sevinçle dolmuş. "Sözünü ettiğin nitelikte bir kadın var" demiş Brahmā, "o, Dakşa'nın kızı Satī'dir. Senin için akla hayale sığmayan çilelere katlanıyor." Araya giren Vişnu, "Brahmā'nın öğüdüne uy" diye eklemiş. Bunun üzerine ikisi, karılarıyla birlikte ayrılmışlar: ama Aşk Tanrısı, tanrıça Arzu'yla birlikte ve (Şiva'nın sözlerini işitmesinden dolayı) yeni bir güvenle daha da yaklaşmış. Ve İlkbahar'a gerekli hazırlıklara başlamasını buyurmuş.

Satī'nin üzerine yemin ettiği Sonbahar Ayı dolunaya yaklaşmaktaymış. Ayın yükselmesinin sekizinci gecesinde, Satī oruçluyken ve tek noktaya odaklanmış bir biçimde Tanrıların Efendisi'ne şaşmaz bir adanmışlıkla ibadet ederken Şiva çıkagelmiş. Şiva'yı etiyle kemiğiyle karşısında görünce, Satī'nin yüreği sevinçle kabarmış; ağırbaşlılıkla başını eğmiş ve Şiva'nın ayaklarına secde et-

kıcı unsurun yaratma ve koruma işlerinin vazgeçilemez bir parçası olduğu kabul edilir; ölüm, sürekli doğumun ve varoluşun önkoşulu olarak tanımlanır. Kısaca şu söylenir, biz üçümüz, yani Doğum, Yaşam ve Ölüm tekiz Tek'in uzuvları ve jestleriyiz.

miş. Böylece zorlu yeminini yerine getirmiş. Tanrı onu eş olarak almakta isteksiz değilmiş. Bu yüzden şöyle demiş: "Yeminin hoşuma gitti; istediğin şeyi sana bahşedeceğim." Onun gönlünden geçenin ne olduğunu pekâlâ biliyormuş, yine de devam etmiş: "Şimdi konuş;" nitekim Şiva onun sesini duymak istemiş. Ama Satī çok utanmış ve çocukluğundan beri yüreğini hoplatan şeyin ne olduğunu söylemeye cesaret edememiş. Alçakgönüllülüğü sırrını açıklamasına engel olmuş.

Tam o anda Aşk Tanrısı, Şiva'nın zırhında bir gedik bulmuş. Yüce Tanrı kendine bir eş edinmekten kaçınmıyormuş ve Satī konuşsun diye içi gidiyormuş, çünkü onun sesini duymayı arzuluyormuş. Yay Tanrısı kışkırtan okunu fırlatmış. Şiva genç kıza bakmış ve içi ürpermiş; o zaman Üstün Varlık'ın ruhani görüntüsünü unutmuş. Aşk Tanrısı bu sefer de şevk uyandıran okunu fırlatmış.

Bu arada genç kız utancını yenmiş. "Lütfumu ihsan edin bana, ey siz lütuflar ihsan eden ..." diye başlamış söze. Ama sancağında boğa olan tanrı bu dileğin nereye varacağını öğrenmekte sabırsızlanmış. Birden bağırmış: "Karım ol!" Dileğinin bir gök gürlemesi gibi gerçekleşmesinin yüreğinde yarattığı büyük heyecanla Satī'nin dili tutulmuş. Ama yüzündeki tatlı gülümseyiş, adanmışlığını sergileyen duruşu duygularını karşısında arzuyla dolup taşmış olarak duran tanrıya anlatmaya yetiyormuş. İkisi de aşkın büyüsüyle büyülenmişler. Satī, ayın berrak parıltısı altında, yağmur biriktiren kara bir bulut gibi duruyormuş Şiva'nın karşısında. "Şimdi babama gidip beni ondan istemelisin" demiş Satī. Başıyla eğilip selam vermiş, gitmeye hazırlanıyormuş; ama yanan okların ateşiyle dağlanmış olan Şiva, yerinden kımıldayamamış, "Karım ol!" diye tekrarlayıp duruyormuş.

Satī başka bir şey dememiş. Derin bir saygıyla izin alarak oradan ayrılmış ve evine, ebeveynlerinin yanına koşmuş, mutluluktan titriyormuş. Bunun üzerine Şiva inziva yerine dönmüş; ondan ayrılmanın acısını yaşıyormuş, Satī'nin

görüntüsünü düşünmekten vazgeçemiyormuş. Brahmā'nın, bir eş edinmesi yönündeki öğüdünü anımsamış. Düşüncesini Brahmā'ya yöneltmiş ve Brahmā, karısı Sāvitrī'yle birlikte önünde belirivermiş. Göğün yabankazlarının çektiği bir arabayla uzay boşluğunu kat ederek, düşünce hızıyla gelmişler. Brahmā en derindeki dileğinin gerçekleşmek üzere olduğunu hissetmiş ve bu dileğin gerçekleşmesi için ne yapabilecekse yapmak istemiş.

"Önerin, yani bir eş edinmem gerektiği yönündeki öğüdün aklıma yattı. Dakşa'nın erdemli kızı tutkulu bir adanmışlıkla bana tapınmaktaydı. Ve ben ona bir lütuf ihsan etmek için karşısında belirdiğimde, Aşk Tanrısı oklarıyla beni vurdu. O zamandan beri Māyā duyularımla beni aldatıyor; güçsüz düştüm. Satī'nin gönlünden öyle geçtiği için, onun kocası olacağımı biliyorum. Bu nedenle hem evrenin iyiliği hem de bu kez ben de öyle istediğim için Satī'nin babasının beni evine davet etmesini ve kızını eş olarak bana vermesini sağla. Acele et ve ondan ayrı kalışımı sona erdirmek için elinden geleni yap." Şiva Brahmā'nın karısına bakmış ve birleşmiş çiftin görüntüsü içindeki yalnızlık acısını artırmış.

Brahmā bu görevi yerine getirmeye söz vermiş ve hızlı arabasının üzerinde süzülerek Dakşa'ya gitmiş. Dakşa olanları kızının ağzından zaten öğrenmişmiş ve biraz tedirgin edici olan ilk adımların üstesinden nasıl başarıyla gelebileceğini düşünmeye çalışıyormuş. Yüce Münzevi bir keresinde onu ziyaret etmiş ve cana yakın bir şekilde ayrılmıştı; bu kez genç kız için bir kez daha gelir miydi? Yoksa Dakşa, Yüce Tanrı'ya bir haberci mi göndermeliydi? Bu pek yakışık almazdı; çünkü ilk adımın erkek tarafından atılması gerekirdi. O zaman Dakşa yorucu meditasyonlarla büyük tanrıya yalvarmalı ve Satī'yi eş olarak alsın diye içinde büyük bir arzu mu uyandırmalıydı? Ama görünüşe göre, Tanrı'nın zaten kızı elde etmekten başka bir isteği yoktu.

Brahmā, Satī'nin babasını işte bu kararsızlıklar içinde bulmuş. Hızlı araba Dakşa'yı şaşırtmış. Brahmā ona Şiva'nın uğradığı köklü değişimden mutluluk-

la söz etmiş. "Okların ateşiyle delik deşik olan Şiva meditasyonunu terk etti. Tek düşünebildiği Satī. Ve can çekişen zavallı bir yaratık gibi duygu karmaşası içinde kıvranıyor. Onun en içsel varlığı olan Kutsal Bilgelik, bilincini bütünüyle terk etmiş. 'Satī nerede?' diyor da başka şey demiyor. Onun özlemiyle içi yanıyor. Benim ve hepimizin uzun zamandır umduğu şey sonunda gerçek oluyor; kızın, Şiva'nın kalbini kazandı; Şiva yalnızca onu istiyor; onu mutlu etmek istiyor. Tıpkı Satī'nin yeminine uyarak Şiva'ya tapması gibi, şimdi Şiva ona tapıyor. Öyleyse Şiva'ya uygun bulunan ve onun için hazırlanan kızını Şiva'ya ver."

Varlığından içeri sel gibi nektar akıyormuşçasına sevinen Dakşa kabul etmiş. Brahmā bu mutlu haberi ulaştırmak için hızla Şiva'nın yanına dönmüş. Şiva onu Himālayaların tepesinde sabırsızlıkla bekliyormuş. Brahmā'nın geldiğini gördüğü anda ötelerden ona doğru bağırmış: "Oğlun ne dedi? Söylesene! Yoksa bu Aşk Tanrısı yüreğimi paralayacak! Evrenin tüm canlılarının arzularının sancısı onlardan bana doğru akıyor ve ben tek başıma onların acısıyla doldum ve patlayacak hale geldim. Hangi işle uğraşırsam uğraşayım hep Satī'yi düşünüyorum. O yüzden onu bir an önce elde etmem için bana yardım et."

Brahmā haberi Şiva'ya vermiş ve sonra düşüncesi aracılığıyla Dakşa'yı çağırmış, Dakşa da hemen gelmiş; damadı beraberinde evine götürmeye hazırmış. Üstünde yalnızca kaplan postundan yogī peştamalı olan ve Brahminlerin taktıkları ip yerine sol omzundan sağ kalçasına kadar inen canlı bir yılan taşıyan kudretli tanrı Şiva, muhteşem öküzüne binmiş. Yeniayın saçlarına yansıyan hilali bütün vücuduna tatlı bir parıltı yayıyormuş. (Şiva'nın heyecan verici varlığının yaydığı olağanüstü kudretle elle tutulur gözle görülür hale gelen, kendisinin kısmi ve gülünç suretleri olan) ruhlarının ordusu büyük arabalarının içinde neşeli bir feryatla denizkabuğundan trompetler ve kamıştan flütler öttürerek, davullar ve tefler çalarak, el çırparak, tempo tutarak, kulakları sağır edici sevinç çığlıklarıyla bir o yana bir bu yana sallanarak gökyüzüne doğru süzülmüşler. Bütün tanrılar bir şölen alayı haline gelerek damadın kafilesi-

ne katılmışlar. İlahi çalgıcılar ve dans eden göksel kızlar dört bir yanı ezgilere boğmuşlar. Aşk Tanrısı beraberindeki Duygular'la birlikte görünerek Şiva'yı hazza ve çılgınlığa teşvik etmiş. Şiva bütün tanrılarca müzik eşliğinde selamlandıktan sonra Dakşa'nın evine doğru ilerlediğinde, gökyüzü bir uçtan diğer uca neşeli bir ışıltıyla parlamış, güzel kokulu rüzgârlar esmiş, bütün ağaçlar çiçeğe durmuş, yaratılmış bütün varlıklar sağlık havasını solumuş, sakatlar ve hastalar iyileşmiş. Kuğular, yabanördekleri ve tavuskuşları ahenk içinde sevinç çığlıkları atarak kanatlanıp uçmuşlar.

Dakşa seçkin konuklarını en iyi şekilde ağırlamak için elinden geleni yapıyor, onlara oturmaları için yer gösteriyor, ayaklarını yıkamaları için su getirtiyor ve eğlenmeleri için armağanlar sunuyormuş. Brahmā'nın zihinden-doğma on oğluna, Kutsal Kişiler'e danışmış ve onların yıldızlara bakarak vardıkları sonuca uyarak düğün için uğurlu bir saat belirlemiş. Şiva görkemli bir şekilde Dakşa'nın kızıyla evlenmiş. Bunun üzerine tanrılar kutsal Vedalar'dan stanzalar, meseller ve ezgiler sunarak bu evliliği övmüşler; Şiva'nın ordusu bir cümbüştür koparmış, dansçı göksel kızlar raksa başlamışlar; biriken bulut kümeleri gökyüzünden çiçek yağmurları yağdırmışlar.

Vişnu ve eşi Lakşmī, altın kanatlı Güneş-Kuş Garuda'ya binerek uzayın en uzaktaki yerlerinden gelmişler. Vişnu, Şiva'yı selamlamış: "Kara bir rastık gibi mavi-siyah parlayan Satī ve sen, koyu mavi ben ve bembeyaz Lakşmī gibi –ama tam tersi– bir çift oluşturdunuz. Satī'yle birleşen sen, tanrıların ve insanların koruyucusu ol; doğumun ve ölümün döngüsüne sıkışıp kalan tüm yaratıklar için iyi bir gelecek hazırla. Tarihin akışında ortaya çıktıkça düşmanlarını katledeceksin. Ama her kim arzusunun Satī'ye yönelmesine izin verirse, ey Varlıkların Efendisi, onu hiç tereddüt etmeden öldüreceksin."

"Amin" demiş Şiva neşeyle, "dediğin gibi olsun." Ve neşeli gözlerle mutlu tanrıya gülümsemiş.

Bunun üzerine Satī cevval bir kahkahayla gülmüş ve Brahmā'nın bakışları-

nı kendi yüzüne çekmiş. Ama Aşk Tanrısı, Brahmā'nın damarlarına girmişmiş ve Brahmā'nın bakışları Satī'nin yüzünde donup kalmış, orada biraz fazla oyalanmış. Bunun üzerine bedeninde rahatsız edici bir duygu uyanmış, tepeden tırnağa ürperdiğini hissetmiş. Brahmā içinde uyanan bu duyguyu denetleyemez olmuş. Kudretli bir akkor parıltısı halinde bedeninden dışarı fışkırmış; içinden dışına doğru yaratıcı enerji akışı başlamış ve alev alev yanarak kutsal topluluğun gözleri önünde toprağa akmış. Yaratıcı enerji, nihai yıkımın tufanını meydana getirmek için bardaktan boşanırcasına yağmur indiren mavi-siyah, nilüfer karası bir kütle halinde dünyanın ucunda biriken bulutlara benzer yağmur yüklü siyah bir buluta dönüşmüş. Bulut gürleyerek yükselmiş ve gök kubbeyi bir uçtan diğer uca, ta dünyanın kıyısına dek kaplamış.

Zaten Aşk Tanrısı'nın yüklediği hislerle dolmuş olan Şiva, Satī'ye bakmış ve Vişnu'nun söylediklerini hatırlamış. Birden mızrağını kaldırmış, Brahmā'ya fırlatmaya hazırlanmış. Kutsal Kişiler dehşet içinde haykırmışlar, Dakşa hemen araya girmiş. Şiva öfkeyle bağırmış: "Vişnu'nun hükmü, benim hükmüm olmuştur: 'Her kim arzusunun Satī'ye yönelmesine izin verirse, onu öldüreceğim.' Yeminim tam da buydu ve şimdi yeminimi yerine getireceğim. Neden Brahmā, Satī'ye arzunun bakışlarıyla bakmaktan kendini alıkoymadı? Bu yaptığı şey nedeniyle onu öldüreceğim!"

Vişnu telaşla Şiva'nın önüne atılmış ve silahını indirmiş. "Dünyanın Yaratıcısı'nı öldürmeyeceksin," demiş. "Satī'yi elde etmişsen, bu onun sayesinde olmuştur. Kozmos'un tomurcuklanmasını sağlayan Brahmā'dır; onu öldürürsen, başka hiç kimse evren nilüferinin tohumundan açılmasını sağlayamaz. Yaratma, Koruma, Yok Etme – biz üçümüz olmadan bu üçlü varlığını nasıl sürdürecek? İçimizden biri ölürse kim onun yerini dolduracak?"

Ama Şiva yemininde ısrar etmiş. "Yaratıkları ben kendim yaratırım," diye bağırmış, "ya da kendi akkor ısımdan sana başka bir yaratıcı yaratabilirim ve evreni o var eder. Ona bunu nasıl yapacağını öğretirim. Ama yeminimden asla

dönmem. Sana Yaratıcı'nı yaratırım. Şimdi bırak beni! Elini çek üstümden!"

"Dur, dur" diyerek yatıştırmaya çalışmış Vişnu, "önce bir düşün." Anlayışlı bir gülümsemeyle aydınlanmış sevecen yüzü. "Yeminini kendi üzerinde yerine getirmeyi arzulamazsın değil mi?"

"Ne demek kendi üzerimde? Oradaki Yaratıcı ben kendim miyim? İşte o herkesin gözü önünde orada duruyor, bense buradayım; o başka, ben başkayım!"

Vişnu gülmüş ve Kutsal Kişiler'in önünde Şiva'yla açıkça alay etmiş. "Brahmā hiç de senden ayrı biri değil" demiş "benim senden ve ondan ayrı olmadığım gibi. Sen ve o, ilksel ve yüce Cennet Işığı olan benim parçalarımsınız ve senin karşında duran ben aynı zamanda o Mutlak'ın bir parçasıyım. Eşsiz Tanrı'nın tözünün üç tecessümüyüz ve işlevlerimiz ayrı ayrı: yaratmak, korumak ve yok etmek. Tanrıyı kendi ilahiliğinde ara, inancını ve güvenini ona yasla. Başın ve uzuvların yaratılmış bir bedenin yaşamında tek olması gibi, biz üçümüz yaratılmış ve kusursuz Yüce Varoluş, Işık olan bende tekiz. O tek Yüce Varlık'ta, biz üçümüz ayrı değiliz. ...

Şiva elbette bütün ayrımlardan muaf olan tek Yüce Varlık'ın pekâlâ farkındaydı, ama Māyā'nın cazibesine aldandığından, hakiki Gerçek'i göremiyordu; düşüncesini başka bir şey ele geçirmişti. Bu nedenle Vişnu, Şiva'yı hem Tek'i ve hem de Türlü Türlü Olan'ı, Üçlü'nün birbirleriyle özdeş olmalarına karşın birbirleriyle çatışan Var Etme, Destekleme ve Sonlandırma işlevlerini yerine getirdikleri Gerçeklik'in derin sırrını yine görmeye zorladı.

... "Kendi içine dal" demiş Vişnu, "ve orada o kudretli Benlik'i, Yüce Varoluş'u, saf ve sonsuz Işık'ı gör. Dünyayı var eden büyü olan Māyā'nın seni kandırarak oradan uzaklaştırdı. Bir kadının güzelliğiyle büyülenerek o göksel Işık'ı unuttun ve öfkeyle dolduruldun. Bundan böyle kendi varlığında Evrensel Var-

lık'ı bulamazsın."

Şiva'nın çehresi sevinçle ışıldamış. Tüm Kutsal Kişiler'in önünde içe dönük görüye gömülmüş, yoğunlaşmış. Sonra gövdesini yere bırakmış, bağdaş kurmuş, gözlerini kapamış, Yüce Varlık'ın derinliğine ulaşıncaya dek kendi varlığının içine dalmış. Bedeni korlaşmaya başlamış, öyle ki orada bulunan bütün Kutsal Kişiler'in gözleri kamaşmış. Ve bu derinlikte sükûnete ulaştığı anda, Vişnu'nun Māyā'sı onun çevresinden uzaklaşmış; tüm gövdesi öyle bir parıltıya kesmiş ki, kendi ordusu bile bu patlamaya dayanamamış. Vişnu onun içine geçmiş, saf Cennet Işığı olarak onun içine dökülmüş ve Şiva'nın gövdesinin içinde, onun iç tefekkürünün gözüne, yaratılışın tüm nilüfer-gösterisini ve dünyanın geçit alayını göstermiş. Kendinden geçen tanrı, mesut ve asude, duyuların ve onların ayrımlar evrenlerinin ötesinde, yalnız ve saf, her şeyi görerek, kendi varlığında Yüce Varlığı, bütün Var Etmelerin Temelini hissetmiş. Tefekküre dalarak, Tek Töz'ün nasıl kat kat açılarak dünyanın bütün hazları halinde ortaya çıktığına tanık olmuş.

Şiva'nın ilk gördüğü şey bir karanlıkmış; her yeri dolduran ve içinde hiçbir varlık bulunmayan, içine girilemeyen, düşsüz bir uyku gibi niteliksiz, gece ile gündüz ya da gökyüzü ile yeryüzü arasında hiçbir fark bırakmayan, ışıksız, susuz, topraksız bir karanlıkmış bu. Soyut, hissedilemez bir biçimde narin tek bir varlığın, saf bilinçliliğin kımıltıları seziliyormuş; başka da hiçbir şey yokmuş. Sanki sonsuzu kuşatan iki ezeli ve ebedi varlık, ilk Madde ve ilk İnsan, çözülemez bir iç içe dolanmışlıkla kusursuz bir teklik halinde kaynaşmış gibiymiş. Ancak yaşayan her şeyin biçimsel sebebi, En Yüce Varlık'ın ezeli tözü olan Zaman oradaymış. Ve ruhlar, muazzam bir ateşten uçuşan kıvılcımlar gibi durmaksızın ondan sürgün veriyorlarmış. Bunların sınırsız çeşitliliği yoluyla, En Yüce Varlık, hazları ve acıları tatmak adına Kendini Kendine sunuyormuş. Zaman kat kat açılmış; farklılaşmış; Yaratımı, Sürekliliği, Tamlığa Erişi kuşatmış. Zaman, bütün tanrıların Māyā'sı olarak biçimlenmiş; Brahmā'nın etkin

enerjisi, Sāvitrī olmuş; Vişnu'nun eşi Lakşmī ve ayrıca Satī olmuş. "Zevk" kişiliğine bürünerek, Aşk Tanrısı'yla birleşmiş.

Kozmik Yumurta biçimlenmiş ve rüzgârla, ateşle ve uzayla sarılarak derinliklerin sularında gelişmiş. Sonra Şiva kendi içinde, beyaz bir nilüfer kadar beyaz, ışık saçan Yaratıcı'yı görmüş ve Yaratıcı dünyayı kat kat açıyormuş. Yaratıcı'nın biçimi tekmiş, üç olmuş, ama yine de tek olarak kalmış; en üstte, bir nilüferin taçyaprağı kadar beyaz, dört başlı ve dört kollu Brahmā varmış; ortada, koyu mavi, tek başlı ve dört kollu Vişnu yer alıyormuş; ama en alttakinin, berrak bir gövde üzerine yerleştirilmiş beş yüzü ve dört kolu varmış; bu Şiva'ymış. Üçü birbirlerinden çıkmışlar ve yine birbirlerine akarak birleşmişler. Ortadaki Vişnu eriyerek kâh üstteki Brahmā'ya, kâh alttaki Şiva'ya karışıyor, bir an Brahmā Vişnu'da kayboluyor, bir an Şiva Brahmā'ya akıyormuş; derken Brahmā ve Şiva yine iç içe geçiyorlarmış. Birlikteliklerinde çeşit çeşit olan teslis suretleri oyunlarını böyle oynarmış ve hem üç hem de tek olarak kalırlarmış.

Suların beşik gibi bir o yana bir bu yana salladığı Kozmik Yumurta çatlayarak açılmış. İçinden Dünya Dağı yükselmiş, dağın etrafında, yedi deniz tarafından çevrelenmiş yeryüzü genişleyerek açılmış; deniz kabuğu kendini düzenleyerek sınırları belirleyen dağları meydana getirmiş. Şiva, Brahmā'dan ayrılmış ve bu ikisinin yanında, altın Güneş-Kuş üzerinde süzülen Vişnu varmış. Şiva'nın gözleri Aşk Tanrısı'nı ayırt etmiş, bütün tanrıları ve Kutsal Kişiler'i, güneşi, ayı ve bulutları, kaplumbağaları, balıkları ve deniz canavarlarını, kuşları ve böcekleri, göktaşlarını ve insanları görmüş.

Sonra iç bakışlarının önünde güzel bir kadının görüntüsü belirmiş; kollar kucaklıyormuş kadını. Şiva doğan, gelişen, yok olan yaratıkları görmüş. Yükseklerden uçarak âşkın esrimesiyle kahkaha atanları, hemen yanlarında yas tutanları ve diğerlerini izlemiş. Birçoğu kendilerini çelenklerle ve hoş kokulu sandal ağacı reçinesiyle güzelleştirilen göz alıcı giysiler içinde eğlenceli oyunlara kaptırmışlar. Diğer birçoğu Brahmā'ya ve Vişnu'ya dualar ediyor ya da Şiva'nın

huzurunda ibadet ediyorlarmış. Nehir kıyılarında veya kutsanmış korularda çileci meditasyonlarını sürdüren başkaları da varmış. Nehirler, göller ve dağlarla birlikte Şiva yedi deniz görmüş. Ve Lakşmī biçimine giren Māyā'nın Vişnu'yu, üstelik de gönlü Satī'nin latif endamına meyletmişken, nasıl büyülediğine tanık olmuş. Şiva yüce bir dağın doruğunda Satī'yle baş başa olan kendini görmüş. Esritici bir aşkla sarmaş dolaş olmuşlar. Arzularından yayılan kokular tanrılara adanmış koruyu sarmış.

Bir de geleceğe bakmış büyük Tanrı. Satī'nin bedeninden sıyrılıp yok olduğunu görmüş; ama sonra Dağ Kral Himālaya'nın kızı olarak yeniden doğmuş; Şiva uzun bir ayrılıktan sonra ona yeniden kavuşmuş. Onu şehvetle arzulayan "Kör Olan" adındaki titanı öldürmüş; titan zorba Taraka'yı katletmek için oğulları Savaş Tanrısı dünyaya gelmiş. Şiva bütün bunları en ince ayrıntısına kadar görmüş. Vişnu'nun İnsan-Aslan olarak büyük titan Altın Giysi'yi paramparça edişini izlemiş, titanlar ve tanrılar arasındaki bütün parlak savaşları görmüş ve bu sonu gelmez çarpışmalar boyunca, tanrısal zaferin sevinci ile yenilginin korkunç çaresizliği arasında gidip gelen dünyanın hikâyesini izlemiş.

Dünyanın yaratıklarını seyretmiş, bir kez daha ve bir kez daha, bütün görüngüsel biçimlerin farklı içsel niteliklerine uygun olarak ortaya çıktıklarını görmüş, nihayetinde kendisinin gelerek bütün bunları silip süpürdüğünü, kendi içine aldığını ve kendi içinde yok ettiğini izlemiş. Geride yalnız Brahmā, Vişnu ve Şiva kalmış – başka hiçbir varlık yokmuş. Dünya yine boşmuş. Brahmā, Vişnu'nun biçimine katılmış ve onda erimiş. Sonra Şiva kendisinin Vişnu'ya akıp onda çözülüşünü izlemiş. Ama Vişnu en sonunda ayrışarak, kusursuz Işık, saadete ulaştıran Bilinç olan Yüce Tanrı'da erimiş. ...

Şiva'nın izlediği şey En Yüce Varlık'ta evrenin eşzamanlı tekliği ve çokluğuymuş ve bunu kendi bedeninin içinde görmüş. Yaratma, Koruma, Yok Etme: üçü de oradaymış. Bunlar, kendi içinde tek ve dinginlikle dolu olan kendi varlığından farksızmış. Brahmā kimdir? Vişnu kim? Şiva kim? Şiva düşünmeye

dalmış; ama hiçbir yanıt bulamamış. Bizzat kendisi En Yüce Varlık'mış – ve hepsi Bu'ymuş.

Gerçeklik'in birliğini ve çokluğunu bu şekilde gösteren Vişnu, Şiva'nın bedeninden ayrılmış ve meditasyon halindeki damat Şiva derin yoğunlaşmasından çıkmış. Bir anda Māyā tekrar etrafını sarmış; Māyā'nın marifetiyle içten içe çözülmüş Şiva ve onun düşünceleri doğruca Satī'ye yönelmiş. Sonra bakışlarını ona çevirmiş ve bir düşün derinliklerinden uyanır gibi, onun nilüfer çehresinin açmasını seyretmiş. Hayran bakışları Dakşa'ya çevrilmiş, ardından çevresindeki Kutsal Kişiler topluluğunun üzerinde dolaştıktan sonra Brahmā'da durmuş, Vişnu'da durmuş; şaşkın şaşkın bakmış onlara.

Vişnu gülümseyerek şöyle demiş: "Merak ettiğin çoklukta birliği gördün, bedenindeki Zaman'ı ve Māyā'yı buldun ve onların ne olduğunu yeniden keşfettin. Eşsiz Varlığı ezeli ve ebedi durgunluğunda seyrettin ve onun çiçek açarak nasıl dünyanın çokluklarına dönüştüğünü gördün."

"Gerçekten dediğin gibi oldu" diye karşılık vermiş Şiva. "O Tek'i sessizliğinde ve sınırsızlığında gördüm; onun ötesinde hiçbir şey yoktu. Senin taşıdığın dünya ondan ayrı değil. O Varlık tüm yaratıkların ve tanrıların kaynağı. Ve biz Tanrı'nın Kişileşmeleri, onun Yaratımı, Süregitmeyi ve Bitişi icra etmek için tezahür eden üçlü parçaları ve biçimleriyiz."

"Bu doğru" diye karşılık vermiş Vişnu. "Bizler üçüz, ama onun tözünde tekiz. İşte bu yüzden mızrağınla Brahmā'yı öldüremezsin."

Şiva'nın biçimde ayrı olanın özde aynılığını kavrayarak Brahmā'ya ölümcül darbeyi indirmekten nasıl vazgeçtiğinin masalı böylece sona erer.

Bir Hıristiyanın çalışma odasından bakıldığında son derece şaşırtıcı olabilecek (ve olan) tamamen imkânsız şeyleri sürekli yapıyor ve bu yaptıkları tarafından alt ediliyor olmaları Hint tanrılarının kendi-

lerine özgü ve hayranlık uyandıran erdemidir. Doğaüstü ilahiliklerine karşın, yine de tamamıyla Doğa'dadırlar, kozmik oyunun temel ilkelerinin kişileşmiş halleridirler – Yunanlıların Olympos tanrıları gibi kentli tasarımlar değillerdir. Hint mitolojisinin derinlerde yatan özündeki gerçekçilik onun şaşırtıcı uçlarda gezinmesinden, ciğerlerini önce doldurup sonra tamamen boşaltmasından ve bu yolla bizlere de aynı şeyi yaptırmayı başarmasından kaynaklanmaktadır. (Yönü ne olursa olsun) her zaman olabildiğince uzağa uzanarak, yönelerek –Şiva'nın az önce anlatılan düğün şöleninde olduğu gibi– birbirinden uzak uç simgeleri sürekli bir araya getirmektedir. Gerçekliğin en uzak uçlarına ulaşan devasa, etkisi geniş sarkaç bu vahşi serüvenler boyunca salınarak zıtlıkların birbirini dengeleyen oyunlarının gerçekleşmesini çabuklaştırır.

Dahası Büyük Tanrılar'ın bütün aşırılıklarında tasvir edilen şey, Māyā'nın alt edilemez oyunudur. Dünya var oldukça, onu Var Eden, Sürdüren ve Sonlandıran tanrıların hepsi de özyanılgının ağına takılırlar. Ve takıldıkları bu ağı bizzat kendileri dokurlar – bu en yüce paradokstur; her şeyi görmelerine ve bilmelerine, hatta daha iyi bilmelerine karşın, büyünün ipine dolanarak acı çeker ve debelenirler. Mitsel örüntünün zihne sunduğu büyük teselli, insan yaşamının anlaşılmasında ve yaşanmasında yararlanılacak büyük model budur. Yüce Tanrılar, Māyā'nın büyüsüyle olan ilişkileri bakımından, bir yandan azat edilmiş bilgeler ve yogīler için, diğer yandan umudun ve korkunun tuzağından hâlâ çıkamamış Dünyanın Çocukları için örnektirler.

III. İstemli Ölüm

... Buluttan davulların şiddetli gümbürtüsü arasında Şiva, Vişnu'dan ayrılmış. Neşeyle ışıldayan Satī'yi kaldırarak heybetli öküzüne binmiş. Tanrılardan, iblislerden ve yaratılmış varlıklardan oluşan topluluk hep bir ağızdan sevinç naraları atarken, yeni evli çift yola koyulmuş. Brahmā ve onun zihinden-doğma oğulları, Yaratıkların Efendileri, tanrılar, göksel çalgıcılar ve dans eden kızlar bir süre onlara eşlik etmişler, sonra arkalarından uzun uzun el sallayıp kendi âlemlerine dağılmışlar. Şiva sonunda kendine bir eş aldığı için bütün yaratıklar çok sevinçliymiş.

Evli çift, Şiva'nın, Himālayaların doruklarındaki korunaklı sığınaklar arasındaki ikametgâhına varmışlar. Tanrı Şiva karısını öküzü Nandī'nin sırtından indirmiş. Sonra öküzü ve gürültücü ordularını göndermiş. "Şimdi bizi yalnız bırakın. Ama sizi düşündüğüm anda hemen burada olun" demiş. Sonra tanrı ve tanrıça şölenlerini yalnızlıklarının mahremiyetinde tamamlamışlar ve birbirlerini uzun süre gece gündüz sevgiyle kucaklamışlar.

Şiva, Satī için orman çiçekleri toplamış ve bunlardan bir taç yapıp başına takmış. Sonra Satī aynada kendi görüntüsüne bakarken, Şiva onun arkasına geçmiş ve ikisinin yüzü aynada birleşerek bir yüz olmuş. Şiva, Satī'nin gece siyahı saçlarını rüzgârda dalgalansınlar diye çözmüş ve bundan büyük keyif almış. Saçları yine bağlamış, sonra yine çözmüş, bunu hiç bitmeyecek bir uğraş edinmiş kendine. Satī'nin güzel ayaklarını kızıl *lākh*'la[Φ] boyamış ve bunu yaparken onları ellerinin içinde tutmaktan büyük haz almış. Yüksek sesle söyleyebileceği sözleri bile Satī'nin kulağına fısıldıyormuş sırf onun yüzüne daha

[Φ] Asya'ya özgü belirli böceklerin dişileri tarafından koruyucu bir kılıf olarak inşa edilen koyu kırmızı reçinemsi tabakadan yapılan bitkisel boya. Türçede *laka* olarak bilinir –yn.

yakın olmak için. Ve bir an için ondan ayrılsa, olabildiğince çabuk ona dönüyormuş. Satī ne zaman başka bir işle meşgul olsa, gözleriyle sürekli onu izliyormuş. Marifetiyle kendini görünmez yapıyor, sonra birden kucaklayarak Satī'yi yerinden sıçratıyor, korkudan başını döndürüyor ve heyecanlandırıyormuş. Satī'nin güzel nilüfer göğüslerine bal toplayan arı görünümünde birazcık misk yerleştiriyor, sonra inci kolyelerini çıkararak değişik bir düzenlemeyle geri koyuyormuş, sırf onun nilüfer yumuşaklığına dokunmak için. Bileziklerini bileklerinden ve kollarından çıkarıyor, giysisinin bağlarını çözüyor, sonra yine bağlıyor ve süslerini geri takıyormuş. "Bak, bir yabanarısı" demiş, "senin kadar siyah; çevrende dört dönmesi bu yüzden ..." Satī bakmak için arkasını döndüğünde, göğüslerini avuçlarına alıyormuş. Sevişmenin neşesi içinde Satī'nin başından aşağı avuç avuç nilüferler ve orman çiçekleri döküyor, onu sevindirmek için taze çiçekler toplüyormuş. Ve nerede yürüyor, duruyor veya yatıyor olursa olsun, onsuz bir an bile mutlu olmuyormuş.

Yeni evli çift Himālayalar'a daha adım atar atmaz, Aşk Tanrısı, bir şölen havasında, İlkbahar ve Arzu'yla birlikte çıkagelmiş. Görkemli İlkbahar büyü gücünü kullanmış: bütün ağaçlar ve asmalar çiçeğe durmuş, su yüzeyleri arıların üşüştüğü nilüfer çanaklarıyla örtülmüş, güneyden ıtırlı rüzgârlar esmiş, en ağırbaşlı kadınların bile içini titreten, azizlerin bile iç huzurunu bozan baş döndürücü hoş kokular etrafa yayılmış. Kameriyelerde ve yüksek, çağıldayan dağ nehirlerinin kıyılarında, Şiva ve Satī birbirlerini tatmışlar; Satī'nin arzusu öylesine güçlüymüş ki, Şiva her anında ondan büyük hazlar alıyormuş. Satī kendini teslim ettiğinde, sanki Şiva'nın bedeninde eriyor, onun ateşinde boğuluyormuş. Şiva Satī'nin her yanını çiçek zincirleriyle donatıp seyrediyormuş; onunla şakalaşıyor, gülüyor, konuşuyormuş; bir yogīnin kendi kendine yoğunlaşarak Benlik'e dalması ve orada tamamen erimesi gibi, kendini Satī'de yitiriyormuş. Şiva, Satī'nin ağzındaki nektarı, içtiği sanki ay kadehinden yudumlanan ilahi ölümsüzlük iksiriymiş gibi içiyor, gövdesi tükenmez bir arzuyla dolu-

yor ve insanların hissettiği türden bir yorgunluk asla hissetmiyormuş. Satī'nin nilüfer çehresinin kokusu, zerafeti ve cilveleri, bir filin ayağına bağlanmış sağlam halatlar gibi Şiva'yı bağlıyor, ondan ayrılmasına izin vermiyormuş. İlahi çift, böylesi çeşit çeşit hazla, Himālaya'nın uzak dağ ıssızlıklarında, çardak altlarında ve mağara içlerinde, yalnızca sevişmenin esrikliğini tadarak, ondokuz göksel yıl ve ek olarak beş yıl (dokuz bin iki yüz kırk insan yılı) geçirmişler.

Bir gün, kurak mevsim yaklaşırken, tanrıça hayıflanmış. "Havalar ısınmaya başladı" demiş, "ve bizim başımızı sokacak bir evimiz yok." Şiva gülümsemiş. "Benim evim yoktur" diye yanıtlamış, "ama belli bir yerde kalmadan ormanda gezinebiliriz." Böylece sıcakları gölgeli ağaçlar altında birlikte geçirmişler. Ve sonra yağmur mevsimi yaklaşmış. "Şuraya bak, bulutlar birikiyor" demiş Satī; "rengârenk kalabalıklar halinde toplaşan bir orduya benziyorlar ve gök kubbeyi boydan boya kaplamışlar. Rüzgârlar fırtınalara dönüşüyor yüreklere korku salan bir kuvvetle. Çok geçmeden sağanak yağmurlar indirecek, korkunç yıldırımlar gönderecek bulutların çatırdayan gümbürtüsü neşemi kaçırıyor. Güneş Tanrısı görünürlerde yok, Gecenin Efendisi de öyle, çünkü bu fırtına bulutları gözlerden saklıyor onları. Gece ve gündüz bir oldu. Gökler her yanda gürlüyor. Fırtınanın kamçıladığı dünya başımıza yıkılacak gibi, şiddetli rüzgârla köklerinden sökülen koca koca ağaçlar havada dans ediyor. Katlanması zor zamanlar geliyor. Ne olursun, yalvarırım, başımızı sokacağımız, içinde uyuyacağımız bir kulübe yap bize." Ama Şiva yine gülümsemiş. "Bir ev yapmak için gerekli şeylerin hiçbiri bende yok," demiş. "Bir kaplan postu belimi sarar ve takılar yerine canlı yılanlar süsler kollarımı, boynumu ve başımı." Bunun üzerine Satī iç çekmiş. Ve bu kez ondan utanmış. Sabit bakışlarla yere bakmış ve sabırsızlıkla karşılık vermiş: "Yağmur mevsimini burada, ağaçların kökleri altına sığınmak için çukur kazarak geçirmemi beklemiyorsun ya?" Şiva bir kahkaha atmış. "Yağmur mevsimi geçecek" demiş, "ve sen yağmurdan çok yukarıda, üstüne bir damla yağmur düşmeden oturuyor olacaksın." Satī'yi kucakladığı gibi

bir bulutun üzerine kaldırmış ve yukarı çıkarak onunla aşkla birleşmiş ve güneşli sonbaharın aydınlık günleri gelene dek orada kalmışlar, sonra aşağı inip yine yeryüzünün dağları arasında yaşamaya başlamışlar.

Ertesi yıl yağmur mevsimi yine ufukta göründüğünde, Satī yine bir ev isterim diye tutturmuş; Şiva neşeyle cevap vermiş ve yüzü, ayın saçlarına düşen ay ışığıyla parlıyormuş: "Aşkımızı yaşamak için gideceğimiz yerde, sevgilim, tek bir bulut bile olmayacak. Bulutlar yüce dağların ancak eteklerine ulaşabilir; dağ dorukları her daim karlıdır, yağmurlar oralara ulaşmaz. Hangi doruğu seçiyorsun? Seni ağırlayacak ve sana bir anne gibi bakacak, Dağ Kralın Kraliçe Karısı Menakā'nın seni beklediği yücelerin yücesi Himālaya Dağı'nı mı? Orada vahşi hayvanlar, meditasyon yapan münzevi azizleri ve bilgeleri çevreleyen kutsal havayla evcilleşmiştir. Orada birlikte vakit geçireceğin göksel bakirelerle ve doruğun kızlarıyla, kutsanmışların aziz eşleriyle ve yılan prenseslerle tanışacaksın. Ama öte yandan Dünyanın Ekseni'ni, Meru Dağı'nı da düşünebiliriz; onun etekleri değerli taşlarla parlar ve doruğunda Tanrıların Kralı'nın ve Dünyanın Muhafızları'nın sarayları vardır. Orada İndra'nın karısıyla arkadaş olabilirsin. Yoksa yüce Kailāsa Dağı'nı mı tercih ederdin? Orada Zenginlik Tanrısı, madenlerin hazinelerine bekçilik eden yeryüzü cinlerinin arasında tahtında oturmaktadır."

Satī, "Himālaya Dağı'nı tercih ederim" diye cevap vermiş. Ve doğruca dağın doruğuna gitmişler; oraya hiçbir kuş uçamaz, hiç bulut uğramazmış. Şiva ve Satī orada üçbin altıyüz yıl kalmışlar. Sık sık Kailāsa'yı ziyaret etmişler; bir kez Meru Dağı'na gitmişler ve dünyayı koruyan Tanrıların Kralı'nın bahçelerinde birbirlerini mutlu etmişler. Şiva kalbini tamamen Satī'ye adamış; sevgisini göstermekten hiç usanmıyormuş. Gecede ve gündüzde başka bir eğlencesi yokmuş, varoluşun yüce özünü çoktan unutmuş, bilincini kendi içine dalmanın ateşli tutkusuna odaklayamaz olmuş. Çünkü Satī'nin bakışları hep yüzünde geziniyormuş; o da gözlerini onun güzelliklerinden hiç ayıramazmış. Aşklarının

bitmek tükenmek bilmeyen pınarı, yeşerttikleri sevgi ağacının köklerini bereketle suluyor, ağaç sürekli büyüyormuş.

Ama bu arada Satī'nin babası Dakşa, bütün dünyaların ve yaratıkların hayrına olacak büyük bir kurban töreni için hazırlıklara başlamış. Sunuları takdim etmek için seksensekiz bin rahip, büyü duaları için altmış bin bilge ve aziz ve bunlara ek olarak –alçak bir sesle, hiç durmayan mırıltılı bir uğultuyla meseller ve veciz, etkili stanzalar okumaları için– bir altmış bin bilge ve aziz daha davet etmiş. Törenin yönetimini Vişnu üstlenmiş; Brahmā kutsal Vedik yasasının bütün ince ayrıntıları üzerine vaaz vermiş. Dünya Dağı'nın yamaçlarından Dört Bir Yana göz kulak olan ilahi Dünya Bekçileri, kutsal mekânın girişlerinde bekleyen Kapı Muhafızları olmuşlar. Yeryüzü boylu boyunca uzanarak sunak olmuş. Ateş Tanrısı gövdesini bin kurban ateşine bölmüş. Ve kutsal kişiler, "Kurbanlar," dünyanın selameti için sunu olarak takdim edilmek üzere birer birer gelmişler.

Uzayın her yanındaki bütün canlılar, tanrılar ve kâhinler, insanlar, kuşlar, ağaçlar ve otlar davetliymiş. Vahşi ve evcil hayvanlar, yüce alanların bütün sakinleri, azizler ve bilgeler, derinliklerin bütün yaşayanları, gösterişli yeraltı iblisleri ve muhteşem yılan krallar ve kraliçeler gelmeye başlamışlar. Bulutlar ve dağlar, nehirler ve okyanuslar da davetliymiş; maymunlar ve bütün varlıklar şölenden paylarını almaya gelmişler. Yeryüzünün kralları, yanlarında oğulları ve arkalarında danışmanları ve ordularıyla birlikte gelmişler. Evrenin dört bir yanındaki bütün yaşayan varlıklar, ister gezgin, ister yerleşik olsunlar, orada hazır bulunmuşlar; bilinçli yaratıklar da davetliymiş, bilinçsiz yaratıklar da. Ve Dakşa sahip olduğu her şeyi hizmetlerinin karşılığı olarak rahiplere vermiş. Dünyanın her yanından, göklerden ve derinliklerden Dakşa'nın davet etmediği yalnızca iki varlık varmış, onlar da damadı Şiva ve sevgili kızı Satī'ymiş. Şiva ve Satī davet edilmemişler, çünkü tören için gerekli saflıktan yoksun olduklarına karar verilmiş. "Şiva bir dilenci çilecidir ve kurban etme töreninde hazır bulun-

maya uygun değildir" demiş Dakşa; "cesetler arasında meditasyon yapıyor ve dilenci kâsesi olarak bir kafatası taşıyor. Satī de uygun değil; çünkü Şiva'nın karısı ve bu birliktelik yüzünden kirlenmiş durumda."

Satī'nin kız kardeşlerinden birinin kızı olan Vicayā, tüm dünyaların yaratıkları çok uzaklardaki yurtlarından evrensel şenliğin düzenlendiği yere gelmeye başladıkları sırada, dağdaki inziva yerini ziyaret etmiş. Satī'yi tek başına bulmuş, Şiva, öküzü Nandī'yle birlikte akşam meditasyonu için Kailāsa Dağı'nın doruğundaki Manasa gölünün kıyısındaymış. "Yalnız mı geldin?" diye sormuş Satī. "Kız kardeşlerin nerede?"

Vicayā evrendeki bütün kadınların büyükbabası Dakşa'nın verdiği büyük davete doğru yola çıktıklarını söylemiş. "Seni almaya geldim" demiş. "Sen ve Şiva gelmiyor musunuz?"

Hayretler içinde kalan Satī'nin gözleri donuklaşmış.

"Siz çağrılmadınız mı?" diye bağırmış Vicayā şaşkınlıkla. "Ama bütün azizler ve kâhinler geliyor! Ay ve eşleri de! Bütün dünyalardaki herkes davet edildi. Siz davet edilmediniz mi?"

Satī yıldırım çarpmışa dönmüş. İçinde büyük bir öfke kabarmış, gözleri adeta kıvılcımlar saçıyormuş. Bir anda her şeyi anlamış; nefreti sınırsız biçimde artmış. "Kocam dilenci kâsesi olarak elinde bir kafatası taşıdığından" demiş, "biz davet edilmedik." Bir an Dakşa'yı bir lanetle küle çevirmeyi geçirmiş aklından, ama sonra onun kızı olarak yeryüzünde ete kemiğe bürünmenin büyük lütfunu ona ihsan ettiğinde söylediği sözleri anımsamış: "... Ama bir an için bile olsa bana saygıda kusur edersen, içinde ister mutlu olayım ister olmayayım, bedenimi hemen terk edeceğim. ..." Ve böylece kendi ezeli ve ebedi biçimi, evrenin içinden çıktığı biçim, noksansız olarak ve benzersiz bir korkunçlukla onun manevi gözüne görünür olmuş. Tefekkür içinde kendi içine dalarak bunu, yani asıl niteliğini, yani "Kozmosun Koruyucusu'nun Dünya Yaratan Düş Sarhoşluğu" olarak da bilinen Māyā'yı düşünmüş ve içinden şunlar geç-

miş: "Evrensel çözülmede dünyanın sırası henüz gelmedi; bu doğru; Şiva'nın henüz bir oğlu yok. Bütün tanrıların sabırsızlıkla beklediği o büyük dilek gerçekleşti: Şiva benim büyüme kapılarak kadında zevki tattı. Ama bu onlara nasıl bir fayda sağladı? Bütün dünyalarda, Şiva'da arzu uyandıracak ve sonra bu arzuyu tatmin edecek başka bir kadın bulunamaz; Şiva asla başka bir kadınla evlenmez. Yine de bu beni durdurmayacak. Dediğimi yapıp, bu bedeni terk edeceğim. Belki bir gün, dünyanın kurtuluşu için, burada, Şiva'yla birlikte mutluluk içinde çok uzun yaşadığım Himālaya'da yeniden ortaya çıkabilirim. Sevgili Menakā'yı, Kral Himālaya'nın saf ve nazik karısını tanıdım. Bana hep bir anne sevecenliği ve iyiliğiyle davrandı. Ben de onu çok sevdim. O benim bir sonraki annem olacak. Ve bir kez daha küçük bir kız olacak ve doruğun kızlarıyla oynayarak büyüyeceğim ve Menakā'nın tatlı yavrusu olacağım. Şiva'yla yine evleneceğim, yine onunla birlikte yaşayacağım ve bütün tanrıların zihinlerinde olan işi tamamlayacağım."

Böylece Satī tasarısını yapmış. Sonra gazabı ona üstün gelmiş. Yoga yaparak duyularının dokuz kapısını kapatmış, nefes alıp vermeyi durdurmuş ve bütün güçlerini bağlamış. Yaşam nefesi kafatasının tepesinden (Brahmā yarığı denen) onuncu kapıdan çıkıp gitmiş. Bedeni cansız yere serilmiş.

Yukarıdaki tanrılar onun yaşam rüzgârını gördüklerinde evreni keder nidalarıyla çınlatmışlar. Vicayā cansız bedenin üstüne kapanmış, acı gözyaşları dökmüş. "Satī, Satī!" diye haykırmış, "Ne oldu sana böyle? Nereye gittin? Ah, annemin sevgili kız kardeşi, sırf seni inciten bir şey duydun diye mi terk ettin bedenini? Gözlerim böylesi korkunç bir şeye tanık olduktan sonra nasıl yaşarım ben?" Ölü yanakları okşamış, ağzı öpmüş, onun gözyaşlarını sinesine ve yüzüne sürmüş, siyah, ışıltılı saçlarını parmakları arasından geçirmiş, şimdi hareketsiz kalan güzellikleri doya doya seyretmiş. İki elini göğsüne ve başına vurarak dövünmeye başlamış, hıçkırıktan boğulurcasına ağlıyor, delirten bir acıyla başını duvarlara vuruyormuş. "Bu acı" diye haykırıyormuş, "zavallı anneni

perişan edecek, onu öldürecek. Ya o kalpsiz baban, senin öldüğünü duyunca oracıkta yığılıp ölmez mi? Ah sana nasıl kaba davrandığının farkına vardığında pişmanlık ve acıyla kıvranacak! Kurban etmenin kurallarını bilen, bunun göreneklerine sevinç içinde bağlı olan biri olarak bilgeliğine inancını yitirdiğinde aklını o büyük kurbanın ayrıntılarına nasıl verecek? Ah, sevgili Ana, bir kere daha duysam sesini. Küçük bir çocuk gibi ağlıyorum. Hatırlıyor musun, bir keresinde Şiva'yı nasıl da kızdırmıştım alaylarımla, hani sen de içerlemiştin bana? Ah Ana, Ana! Niye cevap vermiyorsun? İşte yüzün, bunlar da gözlerin ve bu da ağzın: bütün can çekildi mi onlardan? Şiva nasıl dayanacak buna, dans eden gözlerinin donuklaştığını, yüzünden gülümsemenin silindiğini görmeye? İnzivaya çekildiğin yere geldiğimde gecenin çiğdemleri kadar tatlı sözlerle beni karşıladığın gibi kim karşılayacak beni bundan böyle? Eşine karşı bu kadar düşünceli, ona her türlü zevki tattıran başka birini arasan bulabilir misin? Sen olmayınca Şiva ıstırapla kıvranacak, bu acı onu yiyip bitirecek; yerinden kımıldayacak kudreti bulamayacak, hiçbir şey hissetmez olacak!"

Vicayā acı içinde ağlamış, cansız bedene bakmış, bir haykırışla kollarını ona dolamış ve yığılıp kalmış. ...

Aldanma, büyülenme, Māyā her yerdedir, tanrılar katında olduğu kadar, yaratılmışların da dünyasındadır – öyle olmasa dünya ilerlemez, sürekli yaratım olmazdı. Satī'yi dünyaya getirmek ve Şiva'yla evlendirmek için kendini kullanan Dakşa, onu bir kez daha dünyanın dışına yollar ve kendisine yorucu bir yoğunlaşmaya mal olan birliği yerle bir eder. Dahası bu birliğin evrensel olarak istenen, mutlu ama zahmetli bir tamamlanmayla taçlanmasının kutlamasında büyük bir coşkuyla yer alan diğer tanrılar ve yaratıklar bu büyük kurban töreninde Dakşa'ya katılıyor ve Büyük Tanrı'nın nerede olduğunu bile sormuyorlar – onun yokluğunun, Tanrıçanın görüngüsel sahneden çıkmasına ve dünyanın sürekliliğini sağlayacak evliliğin dağılmasına

yol açmak üzere olduğu hiç akıllarına gelmiyor.

İstemdışı Yaratma, İstemdışı Evlilik, İstemli Ölüm sıralaması, Uzay ve Zaman'daki bu büyük Yaşam tiyatrosunda herhangi bir oyuncunun –bu oyuncu ister yalnızca bir insan, ister en yüce tanrı olsun– sergileyebileceği tek özgür istenç jestinin sahneyi terk etmek olduğunu ima etmektedir. Zaman zaman oyuncuların her biri güçlerini istemli olarak kullandığını zannedebilir; ama bu güçleri nasıl kullanması gerektiğine kendisi karar veremez ya da eylemlerinin sonucunun ne olacağını kestiremez. Ve dahası oyuncuları eylemde bulunmaya zorlayan durumlar her zaman için büyük bir kudretle hiç yoktan ortaya çıkıp, o anın Mevcut'u olarak, kuvvetli bir fırtınanın kesin etkisiyle zihne şiddetli bir darbe indirirler. Yanıtlar artık düşünülüp tasarlanan önlemler olarak değil, anlık tepkiler şeklinde verilir. Ve geri dönülmez eylemin dünya yaratan büyük buhranları ile bağları koparan karar arasında –bir süre için özgür insan ilişkileri içinde daha hafif bir eğlenceye izin veren ve böylece belirli bir özgürlüğün olduğu yanılsamasını besleyen– uzun sakinlik dönemleri olabilmesine karşın, felaket anı nihayetinde olgunluğa erişip patladığında, insanlar, tanrılar ve iblisler kudretli bir rüzgârla savrulurlar.

Başvurulabilecek tek yol olan İstemli Ölüm bile sonunda geçerliliğini yitirir. Hiçe sayılan ve aşağılanan Satī sahneyi terk etmişti; ama onun yok olması hiçbir gerçek kozmik sonuç doğurmayacaktı. Onun rolünü alacak başka bir dişi –Pārvatī– doğacak, adı ve güzelliği farklı olsa da, özünde Satī'nin aynısı olacaktı. Ve aynı vazifeyi icra eden aynı durum –olayların önüne geçilmez gelişimi tarafından, yavaş yavaş ve dolambaçlı yollarla– yine inşa edilecektir. Böylece istençli eylem sonunda yaşam akımlarına kısa devre yaptıran ve onda akıl karışıklığı, zorluk ve gerginliğin gelişimini hızlandıran, ama ardında ne

hasara uğramış ne de çözüme kavuşturulmuş bir şey bırakmayan anlık, şuursuz ve coşkun bir duygu patlamasından ibaretmiş gibi görünecekti. Ölen kimdi? Göçüp giden kimdi?

İntihar ve cinayet bir Māyā şaşkınlığıyla doğan eylemlerdir, egoya acınacak bir biçimde saplanıp kalmanın göstergeleridir. Kişinin kendisinin veya bir başkasının beden kabuğunu parçalaması ve bu eylemi uygulanan şiddetin kesin ve anlamlı bir sonuç doğuracağı yanılgısıyla gerçekleştirmesi, gerçekte ve tamamen kabuğun kişiye oynadığı bir oyun olarak kalacaktır. Çünkü somut insan gerçeği, fiziksel açıklaması ne olursa olsun, esas itibariyle içsel psikolojik karmaşıklıklar kümesinin bir izdüşümüdür. Acılarla kıvranan kişi, korkunun iç duvarlarını oluşturduğu karanlık labirentlerden, gazabın dışsal, keyfi darbeleriyle çıkabileceğini zanneder. Ama bu kişi, kendini başıboş egosundan ayırsa ve böylece farklı bir bakış açısına ulaşıp, ayağına dolanan şeyden, onun gerçek olmadığını kavrayarak kurtulursa daha iyi eder.

Satī'nin kırgınlığı ve ölümü, onun kendi yanılgısının ağına takıldığının belirtileridir; öte yandan onun ağı karşıtlığın kumaşıdır. Geri dönmek zorunda kalacağını bilmektedir. Dağ Kralın kızı Pārvatī olarak doğacak ve uzun süreli, zorlu sıkıntılara katlanarak sevgilisi Şiva'yı yeniden kazanacaktır. Ve Aşk Tanrısı oklarını Şiva'nın kalbine sapladığında yoganın büyük tanrısı bu kez "Hâkimiyet Nilüferi" denen orta gözünü açarak ona bakacak ve çiçek-yayın neşeli, kendinden memnun, yakışıklı tanrısı sanki bir yıldırım çarpmış gibi yanacak ve küle dönecektir. Böylece Brahmā'nın kehaneti gerçekleşecek, diğer bir deyişle, felaketin ve felakete doğru sürüklenen her şeyin önceden yazılmış olduğu anlaşılacaktır. Ve şimdi İstemli Ölüm'ün gerçekten istemli olup olmadığı sorusunun zihinde bir başka soruyla dengelen-

mesi zorunlu olacaktır: Māyā'nın oyunbazlığı nerede başlamakta, nerede bitmektedir?

IV. Deliren Şiva

Satī ölmüştür; Vicayā kederden yerlere kapanmıştır. Bu eski hikâye, Şiva'nın, güzel Manasa gölünün ışıltılı sularında yıkanarak akşam meditasyonunu tamamladıktan sonra beyaz ve görkemli öküzü Nandī'ye binip gökyollarında eşkin giderek evine doğru dönüşünü anlatarak sürer. Ve evine az bir uzaklıktayken, kemiklerinin iliğini donduran bir çığlık duyar. Vicayā kendine gelmiştin, feryatları akşamın sessizliğinde yüksek Himālaya doruğunu çınlatmaktadır.

... Nandī hemen adımlarını hızlandırmış ve Şiva'yı rüzgâr hızıyla kulübeye getirmiş. Orada tanrı, sevgilisi Satī'nin ölüsüyle karşılaşmış. Ve âşkının kudreti yüzünden, gözlerinin gördüğüne ilk anda inanamamış. Eğilerek, Satī'nin tepki vermeyen yanağına hafifçe vurmuş ve ovmuş. "Uyuyor musun?" diye sormuş. "Seni ne uyuttu böyle?"

Sonra Vicayā, Dakşa'nın tüm dünyalardaki her tanrının ve yaratılmış varlığın davetli olduğu kurban töreninin haberiyle başlayarak olan bitenleri Şiva'ya anlatmış. "Davetli olmayan tek bir canlı varlık yoktu!" diye tekrarlamış. Ve sözlerini bitirince yine şiddetli bir ağlama nöbetine tutulmuş. Hıçkırıklar arasında nasıl Satī'yi ve onu çağırmaya geldiğini, karısının kurban töreninin haberini nasıl karşıladığını Şiva'ya anlatmış. Satī'nin, babasının onu neden davet etmediğini hemen anladığını söylemiş. "Satī'nin yüzü kasıldı. Onun bu kadar korkunç görünebileceği hiç aklıma gelmezdi. Çehresi ürkütücü bir renk aldı, konuşamayacak denli öfkeliydi. Çatılan kaşları birleşti, yüzü gerildi, yoğun bir

dumanla dolan gök kadar karardı. Bir süre böyle oturduktan sonra, gövdesi ansızın yığıldı kaldı ve Satī adeta kendi başının üstünden püskürerek ardında bir ceset yığını bırakıp gitti."

Şiva öfkeyle ayağa kalkmış. Kızın anlattıklarını dinleyince, öfkesi kabına sığmaz olmuş. Her şeyi yakıp kavuran bir iç yangına dönüşmüş: ağzından, kulaklarından, burnundan ve gözlerinden alevler fışkırmış; gövdesinden vızıldayan ve ölüm kusan, dünyanın sonundaki yedi güneşe benzeyen göktaşları saçılmış. Bir anda kendini Dakşa'nın sunu takdim ettiği mekâna götürmüş. En kenarda dikilerek korkunç gözlerle kalabalığı taramış. Tüm yaratıkları –dünyaların her köşesinden, göğün her bölgesinden davet edilen konukları– her biri dünyanın oluşumunda oynadıkları çeşitli rollere göre onlara biçilen konumda olan yüksek ve alçak tanrıları, bitkileri, canavarları, azizleri, akla gelebilecek her tür canlıyı, hepsi de kendi fiziksel biçimlerine bürünmüş balıkları, solucanları, mevsimleri, dünyanın çağlarını, insanları ve bitkileri orada toplanmış görünce içinde denetleyemediği bir öfke kabarmış. Şiva, büyük bir ağırbaşlılıkla bir araya toplanmış ve her biri törenin gidişatına uyarak kendisine biçilen rolü ciddiyetle oynayan bütün bu yaratıkları görünce, öfkesinin patlamasından doğan korkunç bir canavarı salıvermiş. Bu canavarın adı Virabhadra'ymış; korkunç bir aslan başına sahip, "Orduların Efendisi"ymiş. Virabhadra çok geçmeden ayinin düzenli gidişatını bozacağa benziyormuş.

Bir elinde bir ok demeti, öbüründe sağlam bir yay, üçüncüsünde sopasını ve dördüncüsünde uzun bir kargı taşıyan Virabhadra, Kapı Muhafızları'ndan birini kolayca safdışı bırakarak, bir kükremeyle ve aslan yelesini öfkeyle dalgalandırarak kutsal yerin ortasına dalmış. Tanrılar ve yeryüzünün bütün kralları şimşek gibi parıldayan silahlarıyla yerlerinden doğrulmuşlar, ama canavarın bir yağmur gibi akan hızlı oklarından korkarak yerlerine geri oturmuşlar. Sonra canavar rahiplerin ve bilgelerin sunuları koydukları sunağa doğru saldırmış. Sunağın başındakiler hızla kurban çanaklarını bırakmışlar ve alanın orta yerin-

den töreni yöneten Vişnu'ya sığınmışlar. Vişnu ileri doğru atılmış ve o anda Evrensel Tanrı ile Virabhadra arasında görenleri hayrete düşüren bir çarpışma başlamış. Her biri diğerine büyü silahlarıyla saldırıyor, mucizevi buluşlarla, hilelerle ve darbelerle birbirlerine sürekli üstün geliyorlarmış. Ama Vişnu en sonunda savaşçı uşağı çıplak elleriyle yakalamış, havada çevirmiş, yere sermiş ve sonra kafası kan içinde kalıncaya dek çıplak ayaklarıyla çiğnemiş. Kanlar içindeki Virabhadra kendini toplamış ve acılar içinde efendisinin yanına dönmüş.

Şiva büyük bir öfkeyle ve ateş saçan gözlerle meydana çıkmış; bütün azizler korkudan kaskatı kesilmişler. Vişnu ortadan kaybolmuş; kendini görünmez yapmış. Ve Şiva öfke içinde onu ararken, kutsal çanakları devirmiş, tekmeleriyle sunakları parçalamış, döküntüleri dört bir yana saçmış. Kozmik topluluk korkuyla geri çekilmiş; birçoğu can havliyle kaçıp gitmiş. Hiddetlenen bir tanrı, öfkeli bir bakışla Yıkıcı'nın karşısına çıkma cüretini göstermiş; Şiva elinin tersiyle vurup onun gözlerini yuvalarından çıkarmış. Ardından alabildiğine açılmış kollarıyla Güneş Tanrı, kendinden geçmiş tanrıyı, ışıldayan dişlerini ortaya çıkaran dostane bir gülümsemeyle durdurmaya kalkışmış. Ama Şiva hızlı bir yumruk darbesiyle bu ışıltılı dişleri Güneş Tanrı'nın boğazından aşağı göndermiş. Şiva onu yakalamış, bir aslanın pençelerine düşen bir ceylan gibi silkelemiş, parmak uçlarından kan gelip kas bağları yırtılıncaya dek başının üstünde çevirmiş.

Şiva güçsüz düşmüş ve kan içinde kalmış Güneş Tanrı'yı öylece yere bıraktığında, evrenin tanrıları ve yaratıkları arkalarını dönüp kaçmışlar. Çığlık çığlığa bir gürültü patırtıyla dört bir yana koşuşuyor, saklanabilecekleri her yere dalıyorlarmış. Şiva'nın bakışları çoğunu öldürmüş. Bu gözler kurban yerini yakıp küle çevirmiş, bir harabeye döndürmüş. Ölesiye korkan "Sunu" kendini bir ceylana dönüştürmüş ve can havliyle göklere doğru kaçmış. Şiva okları ve yayıyla onun ardına düşmüş. Ceylan saklanmak için Brahmā'nın krallığına dalmış; Şiva orada bile ceylanın peşini bırakmamış. Korku içindeki hayvan hızla

geri dönmüş, yeryüzüne yönelmiş ve telaşla, gizlenecek bir yer aranmış, Şiva hâlâ peşindeymiş. En sonunda hayvanın saklanmak için bulduğu yer Satī'nin cesediymiş; cesedin içine girerek gözden kaybolmuş. Şiva'nın tek bildiği hayvanın birden yok olduğu ve kendisinin ölü Satī'nin, âşkının bedeni önünde dikildiğiymiş. Satī'yi görünce ceylanı unutmuş. Hiç kımıldamadan durmuş. Sonra boğazından büyük bir elem çığlığı kopmuş. Satī'nin çehresinin nilüfer mucizesine, kusursuz kaşlarının çizgisine, dudaklarına bakarken beyninde onun güzelliği, iyiliği kükrüyormuş. Onu yitirmenin acısı o denli büyükmüş ki, sıradan bir ölümlü gibi kederden her yanı dağlanarak kendinden geçmiş.

Vahşi ve yoğun hıçkırıkları işiten Aşk Tanrısı, Arzu ve İlkbahar Tanrısı'yla birlikte Şiva'ya doğru yaklaşmış. Bütün bedeni duyguya kesen, sanki idraki tamamen dağılmış gibi ağlayan Şiva'nın yanına gelince gülümsemiş, yayına bir ok yerleştirmiş, yayı çekmiş ve beş duyuyu birden serseme çeviren okunu Şiva'nın kalbine saplamış. Tanrının içine sıcak bir şeyler akmış. Her yanı acıyla dağlanmış olmasına rağmen içinin sinsice uyandığını hissetmiş; aklını yitirene ve korkunç bir yoksunluk ve ihtiyaç tutkusuyla kıvranana kadar delilik içinde büyümüş. Kendini yere atmış. Sonra ayağa kalkıp koşmuş. Geri dönüp cesedin yanına çömelerek sabit bakışlarla cesede bakmış. Hafifçe gülümseyerek Satī'nin gövdesine uzanmış ve onu kucaklamış; içi boş cesedi canlandırmak için şöyle seslenmiş: "Satī, Satī, Satī, Satī! Küserek gittiğin köşenden çık gel artık, Satī, Satī!" Satī'nin gövdesi kaskatı ve buz gibiymiş. Şiva onun alnını ve yanaklarını okşamış. Süslerine dokunmaya, onlarla oynamaya başlamış; parça parça çıkarıyor, sonra farklı biçimlerde onları geri takıyormuş. Gövdeyi kaldırarak kucaklıyor, sonra onun kollarının arasından kayıp gitmesine izin verip kendini sırtüstü yere atarak ağlıyormuş.

Brahmā ve tanrıların dünyaları Şiva'nın gözlerinden boşanan yaşları gördüklerinde kaygı ve korkuya kapılmışlar. "Bu yaşlar yeryüzüne ulaşırsa, yeryüzü yanar. Ne yapabiliriz?" Sonra bir koşu göklerin Aheste Gezgin'i, sancağı Ak-

baba süslemeli, Güneş Tanrı'nın oğlu Satürn gezegenini çağırmışlar. Satürn bir keresinde, şiddetli yağan yağmurları yağdıkları kadar hızla bin göksel yıl boyunca yutarak yeryüzünü büyük bir selden kurtarmış. "Senden başka hiç kimse bu göz yaşlarını yere değmeden önce durduramaz" demiş tanrılar Satürn'e. "Yeryüzü tutuşursa, gökler de tutuşur, ardından bütün tanrılar." Ama Aheste Gezgin isteksizmiş. "Şiva yaptığım şeyi fark ederse" diye karşı çıkmış, "bedenimi ezip pestil haline getirir." Tanrılar kendi aralarında konuşmuş ve hiç vakit kaybetmeden, Aheste Gezgin acıdan çılgına dönen Şiva'ya yaklaşıp onun yakıcı gözyaşlarını avuç içlerinde toplamaya başladığında Şiva'nın onu fark etmemesi için hünerleriyle Şiva'nın dikkatini dağıtacaklarına söz vermişler.

Şiva hâlâ sırtüstü yatıyormuş. Şiva'nın gözyaşları Aheste Gezgin'e o kadar sıcak gelmiş ki, onları elinde tutamamış. Yaşlar dolup taşarak akmaya başlamış. Aheste Gezgin'in yaptığı şey, düşen yaşları avuç içlerinde toplamak, ama sonra hızla evrenin en uzağındaki, Boşluk'un esnediği ve var olanın var olmayanla buluştuğu dünyanın dış kenarındaki dağa fırlatmak olmuş. Bu dağ, dünyanın merkezindeki tanrılar dağı Meru Dağı kadar heybetliymiş, ama Şiva'nın gözyaşlarının ısısına dayanacak kudrette değilmiş. Ortasından çatlamış ve yanılmış, böylece yanan sel dünyayı taşıyan ve çevreleyen Kozmik Okyanus'un içine akmış. Şiva'nın okyanusun sularıyla karışan sıcak gözyaşları ateşini biraz yitirmiş, böylece evren tutuşmamış; ama gözyaşları tam olarak suyun içine karışmamış. Doğu yönünde dönüp duran ve bugüne dek varlığını koruyan dumanlı bir akıntı oluşturmuşlar: bu akıntı Vaitarani, yani "Geçilmez Olan" olarak adlandırılıyormuş ve Ölülerin Efendisi'nin krallığının sınırını meydana getiriyormuş.[1] Ölüler Kralı'nın şatosunun yüksek kapılarından geçtiği yerde genişliği dört kilometreymiş, çok derinmiş ve dev gibi dalgalarıyla haşinmiş. Hiçbir tekne onun yanan akıntısını geçemezmiş. Ve tanrılar, ne kadar

1 "Kılıç-köprü"de Lancelot tarafından geçilen nehirle karşılaştırın.

yükseğe çıkarlarsa çıksınlar, arabalarıyla onun üzerinden geçmeye cesaret edemezlermiş, çünkü korkunç çalkantı yüzünden gözyaşları gökyüzünün en yüksekteki yerlerine bile sıçrıyormuş.

Şiva yerden kalkmış; acıdan körleşmiş haldeymiş. Eğilerek cesedi omzuna almış ve bir deli gibi, ne yaptığını, nereye gittiğini bilmeden doğuya yönelmiş, bir yandan da kendi kendine konuşuyormuş. Tanrılar bu durumu görmüşler ve yine endişelenmişler. Birbirlerine seslenmişler. "Satī'nin cesedi" diye haykırmışlar, "Şiva'nın bedenine değdiği sürece hiç çürümeyecek." Böylece onu izlemeye başlamışlar. Brahmā, Vişnu ve Aheste Gezgin kendilerini görünmez yaparak ve Māyā hünerlerini kullanarak cesedin içine girmişler. Ve sonra, Şiva kör bir şaşkınlıkla düşe kalka ilerlerken, cesedi parçalara ayırmışlar, parçalarını birer birer yere atmışlar. İki ayak "Tanrıça Dağı"na düşmüş, iki bilek biraz öteye; Satī'nin rahmi, doğu yönünde daha da ötede bulunan, Kāmarūpa, yani "Aşkın Bedeni" denen bölgedeki, "Aşk Tanrısı Dağı"na ve narin göbek deliği de onun hemen yanına düşmüş. Altından bir kolyeyle birlikte iki göğsü, ardından omuzları, sonra da boynu parçalanıp atılmış. Şiva'nın geçtiği yol boyunca mukaddes bedenin kalıntıları etrafa dağılmış olarak kalmış; ... –bu doğu ülkelerinin insanları Şiva'nın bu keder yolunu kutsal toprak olarak görürler. Bedenin her bir parçasının düştüğü yerde bir türbe yükselmektedir ve buralarda Satī'ye birçok adından biriyle veya ötekiyle hürmet edilir. İnsanlığın saadeti için ondan, mucizevi güçlerinden birini veya ötekini kullanması dilenir. Ve böylece bu korkunç parçalanma dünyanın çocuklarının yararına olur–[1] ... Brahmā, Vişnu ve Aheste Gezgin cesedin bazı kısımlarını çok küçük parçalara ayırmış ve bu parçalar rüzgârlarla uza-

[1] Hindistan'ın halk kültüründe iyi bilinen bu efsane, "Elliiki Kutsal Yer"in geleneksel Hint kadınlığının en önde gelen modeli olan Satī adına dikilen hac türbelerinin geniş bir alana dağılmasını açıklar.

ya, Göksel Ganj'ın yıldızlar arasından aktığı yukarıdaki diyarlara taşınmış ve orada kutsal akarsuya düşmüş. Ama Satī'nin başının yeryüzüne düştüğü noktada, Şiva bilinçsiz yürüyüşüne bir son verip durup kalmış, yerdeki başa bakmış, dizlerinin üstüne çökmüş ve acıyla inlemiş.

Tanrılar onun etrafında toplanmışlar. Onu yatıştırmak istiyor, ama yine de korkuyorlarmış. Biraz uzakta durmuşlar, ama Şiva onları görmüş ve öyle utanmış ki, aşkının sebep olduğu işkenceye daha fazla dayanamayarak kendini tanrıların gözleri önünde sert, yalın ve iri bir lingam taşına dönüştürmüş. Tanrılar saygıyla eğilmişler. Hep birlikte Ebedi Olan'a hamd etmişler. Bu şükürle Şiva'yı, kaybettiği idrakine yeniden kavuşturmaya çalışıyorlarmış. Onun Hakiki Varlık'ının doğasını yeniden kavramasını, sonsuz bilincinin ışığını yeniden tanımasını istiyorlarmış. "Sen Aydınlanma'nın nektarıyla dolusun" diye dua etmişler. "Bu lingam biçiminde sen En Yüce Varlık'sın. Sen Bilgelik'sin; sen zamanın şeylerinin geçiciliğini biliyorsun. Ey sen, yok oluş denizinin orta noktası, hem sürekliliğin hem de çöküşün asıl sebebi, senin varlığının ışıltısında parlayan tüm ışığın ışığı olan sen, bu lingam biçimindeki sen En Yüce Varlık'sın. Kederinin öfkesiyle ortaya çıktığında bütün tanrılar korkar senden. Öyleyse onlardan merhametini esirgeme ve bitir bu ıstırabı."

Tanrı Şiva, diğer tanrıların duası esnasında bildik biçimine dönmüş, ama yine de acısı dışa vuruyormuş. Brahmā, kendine gelmesinde Şiva'ya yardımcı olmak için nazikçe konuşmuş.

"Ey sen, Tanrı, dünyanın eleminden kurtulmak isteyenler tapınarak sana yönelirler ve kurtulurlar. Şehvetten, kötülükten ve bütün tutkulardan arınmış olarak acı tarlalarından yüz çevirip, sükûnet içinde dinginliği seçen bilgeler de seni düşünürler. Senin alnının ortasındaki üçüncü göz olan içgörüleriyle sürekli tefekkürdedirler, çünkü o göz, ay ve güneş gibi, beş duyunun üzerine yükseltilmiştir ve aydınlanmaya giden yolu aydınlatır. O göz en yüce ve kusursuz gerçekliktir, senin varlığının büyük, dallı budaklı ağacını taçlandıran ku-

sursuz çiçektir; onun besini, çileci coşkunun parıltısıyla kuşatılmış tasasız tefekkür badesidir. Sonsuza kadar seni kudretli kılan budur.

Ey sen, Tanrı, kalbinin nilüferinde, kusursuz ateşin hareketsiz alevini görüyorsun; o ateş dingindir, güneşi perdeleyen bir toz bulutu gibi şu anda onu kuşatan ve bulanıklaştıran bu tutkuların yol açtığı zihin karmaşasının çok ötesindedir. İdrak eden yogīye gözle görülmez bir şekilde göründüğü gibi, o yüce, yok edilemez, biricik Ezeli ve Ebedi olan senin Benlik'indir, hep öyle olmuştur ve öyle olacaktır. O, kavranılamayacak kadar narindir; yine de kozmosu kuşatır. Kudrete gebedir ve bilgelerin arayışı ona dönüktür. Aynı zamanda hem yoldur hem de yolun sonudur. Kimse ona bekçilik etmez, kimse onu çalmaz. O senin hazinendir; elle tutulur, gözle görülür bir biçimi yoktur.

Ey sen, Tanrı, Māyā'nın aldatmacalarıyla şaşkınsın, kalbinin odasında neyin yaşadığını artık görmüyorsun. Her şeyi kuşatan cazibenin sahteliğinin farkına var; parçala, yok et onu. Kendine yoğunlaş; kendi özvarlığınla birleş ve böylece benliğini En Yüce'yle birleştir ve orada sebatla kendi benliğin, Benlik olarak kal. Bütün bu acı, bırak gitsin. O senin varlığının özüne ulaşamaz."

Şiva sessizce dinlemiş. Her zaman meditasyonunun konusu ve nesnesi olan En Yüksek Benlik'i anımsamış; ama şu anda kendini toplayamıyor ve güçlerini odaklayamıyormuş, Satī'yi yitirmenin acısı bu denli altüst ediciymiş. Başını eğerek bir süre hiç konuşmadan durmuş. Sonra gözlerini Brahmā'ya çevirmiş. "Ne yapmalıyım?"

Brahmā yanıtlamış. "Kudretli Tanrı, zihnini acının kabaran dalgalarından uzaklaştır ve düşünceni bütünüyle En Yüce Varlık'a yönelt. Varlığının merkezi bu çalkantılı denizin ötesindedir. Zamanın ıstırabı şu anda bilincini doldurduğu için tanrılar şaşkınlık içinde ne yapacaklarını bilemiyorlar. Tutkun evreni tuzla buz ediyor; gazabının harareti her canlıyı yakıp kavuruyor; Aheste Gezgin avuçlarında toplamamış olsaydı, gözyaşların yeryüzünü parçalayabilirdi. Hatta gözyaşların yanan bir nehir olup tanrıların ve azizlerin yaşadıkları ve havadaki

bulutların alçalıp su içtikleri görkemli dağı yardı, evrensel denizin balıklarını öldürdü ve dünyanın gövdesini dağladı. İç çekişlerinin kavurucu rüzgârları dağları kökünden söktü, ormanları soldurdu, bu yüzden kaplanlar kaçtı, filler evsiz ve başıboş kaldı, şimdi yerleşecek bir yer bulmak için dünyada gezinip duruyorlar. Dengeni yitirmen yüzünden her canlı göçebe oldu. Ve omzunda Satī'nin cesediyle geçtiğin yerlerde yerkabuğu ayaklarının altında kırıldı, hâlâ korkudan titreyip duruyor. Göklerde ve cehennemlerde senin kaderinin dişleriyle çiğnenip tükürülmemiş hiçbir yaratık yok. Ey sen, öyleyse bu kederi ve acıyı terk et; gazabının kendi yoluna gitmesine izin ver; huzurunu ihsan et bize! Çünkü sen Göksel Varlık'ı ve Saadet Bilinci'ni bilirsin ve sen özün gereği, bunların ta kendisisindir; o Varlık'ı ve Bilinci, o Saadeti derin dinginlikle koru. Üçbin altıyüz yıl (yüz göksel yıl) geçecek ve zaman dönüp dolaşıp başladığı yere geldiğinde tanrıça yine senin eşin olacak; bu arada ..."

Şiva başı eğik, ses çıkarmadan duruyormuş; içine dalmış, kendini tamamen soyutlamış. O anda sesi işitilmiş. "Bu acı beni terk edene kadar – Satī'yi yitirdiğim anda içine düştüğüm bu derin boşluktan çıkıncaya kadar– ey Brahmā" demiş tanrı, "benim yanımda kalman, beni rahatlatman gerek. Her gittiğim yerde benim yanımda ol ve beni rahatlat."

"Bunu yapacağım," diye karşılık vermiş Brahmā.

Bunun üzerine tanrılar gitmek için hazırlandıklarında, Şiva'nın orduları onun etrafında toplanmış ve heybetli beyaz öküzü Nandī gelmiş; Nandī tanrının sırtına binmesini beklemiş. Yılan krallar çıkagelmişler ve Şiva'nın bedeni boyunca kıvrılmışlar, onu süslemek için boynuna ve uzuvlarına dolanmışlar. Evrenin bütün ilahi figürlerinin refakatinde, Şiva, Himālaya'ya, eski evine doğru yola çıkmış. Ve orada Dağ Kral, dağ sarayının kapılarından çıkarak Şiva'yı karşılamış, sarayına buyur etmiş.

Genç kız Vicayā oradaymış. Geri dönen tanrının huzurunda eğilmiş ve onu gördüğünde acıyla ağlamaya başlamış. "Ey Büyük Tanrı" diye haykırmış, "ca-

nından çok sevdiğin, Satī nerede? Onsuz ışıltını yitirmişsin. Büyük Tanrı, olur da, onu bir daha düşüncene getirmezsen, o daima benim düşüncemde yaşayacak; kalbimden hiç çıkmayacak. Bedenini benim gözlerimin önünde terk ettiğinden bu yana, ruhumda başka hiçbir görüntü belirmedi; acının oku beni delip geçiyor, bir daha asla neşenin saadeti nedir bilmeyeceğim."

Yüzünü peçesinin bir köşesiyle örtmüş ve bir hıçkırıkla birlikte baygın bir halde yere yığılmış. Şiva onun düştüğünü görünce, kendi anıları ona saldırmış; ansızın içini bir acı kaplamış. Gözlerine yaşlar dolmuş. Tanrılar yine kaygılanmışlar. Brahmā yere çömelerek acı içindeki Vicayā'yı yatıştırmaya çalışmış, sonra metanetle tanrıya seslenmiş.

"Ey sen, başlangıcın öncesinden gelen Yogī, sende acıya yer yoktur ki. İç bakışının gerçek nesnesi Göksel Işık'tır, Noksansız Haşmet'tir. Ne diye bu bakış şimdi bir kadına yöneldi? Senin Varlık'ın, duyuların ötesindeki yüce dinginliktir, değişimle bozulmayan yıkılmaz dayanıklılıktır. Öyleyse nasıl oluyor da acıya tutsak oluyor? Senin gerçekliğin dünyayı saran en katıksız huzurdur; ruhunun bilgeliğiyle idrak et buṇu. Vişnu'nun biçiminde, yogīler seni Dünyanın Koruyucusu olarak bilirler. Senin gözünü kör eden Satī, dünyanın büyücüsü Māyā'dır. Doğmamış bir bebekten, daha annesinin karnındayken, önceki varlık halinin bütün anılarını siler; işte seni de kandırdı, bu yüzden acıyla kıvranıyorsun. Daha önce binlerce kez Satī senin aklını çelmişti ve onu şimdi olduğu gibi her kainat devrinde bir yitirmiştin. Ama Satī önceden hep olduğu gibi sana geri döndüğü zaman, onu eskiden tanıdığın gibi, yine tanıyacaksın ve bir kez daha ona bağlanacaksın. Kendine yoğunlaşmaya yoğunlaş, binlerce Satī'yi gör, ölümün nasıl onları senin elinden aldığını, bu yüzden senin binlerce kez ondan nasıl ayrı düştüğünü, sonra nasıl yeniden doğduklarını ve tanrıların meditasyonlarının bile ulaşamadığı sana yine kavuştuklarını hatırla. İç gözünle bir bak da Satī'nin nasıl yine senin gelinin olacağını gör."

Çektiği acıyla şuursuzlaşan Şiva, Brahmā'nın uzattığı eli kabul etmiş ve iki-

si Dağ Kralın kentinden ayrılmışlar. Batıya doğru giderek tepelerin yalnızlığında gözden kaybolmuşlar. ...[1]

[1] İstemdışı Yaratma, *Kālikā Purāna* 1:1-5:10; İstemdışı Evlilik, *a.g.e.*, 5:11-13:53; İstemli Ölüm, *a.g.e.*, 14:1-16:70; Deliren Şiva, *a.g.e.*, 17:1-19:13. Bir sonraki "Sip rā'nın Kıyısında" başlıklı bölümde anlatılanlar, kısaltılarak *Kālikā Purāna* 19:13-33'ten alınmıştır.

Şiva'yı Siprā gölüne getirerek *Purāna* anlatısı daha sonra başka konulara, bü yük ölçüde de Vişnu'nun Yabandomuzu olarak Bedenlenmesi'nin hikâyesi ne geçer, ama *Adhyaya* 42'nin başında Şiva ve Pārvatī'nin hikâyesine devam edilir. Aşk Tanrısı'nın yanarak küle dönüşmesi 44:125'te anlatılır.

Sİprā'nın Kıyısında

Yaşam kaçınılmaz, haksız ve yersiz bir şekilde acı çekme olasılıkları bakımından "trajik" diye ifade edebileceğimizden daha korkunçtur. "Trajik" görüş olsa olsa yaşam karşısında hâlâ hayrete düşen, yaşamı olduğu gibi kavrayamayan insanların benimsedikleri yüzeysel bir görüştür. Bu görüşe adını veren Yunan Tragedyası'nın kendisi, paradoksal bir biçimde canavarlıklardan zevk aldığı için kusursuzdur. Buna karşın Attike Tragedyası, kişinin bir acıma ve dehşet karmaşası içinde okun ucunu kendi göğsüne çevirmesinden ve okun parıldayan ucu bir tıslamayla, yakıp kül etmek için kalbine doğru yol alırken bile canavarlığa bir zafer edasıyla karşı çıkıyor olmasından hoşlanır – ki bu da yine fazlasıyla duyusal bir yaklaşımdır. Tek uygun tavır, Şiva'nın delilik anında kollarını ve ellerini dengeli hareketlerle dalgalandırarak ve çınlayan halhalların ritmi eşliğinde çıplak topuklarıyla amansızca yeri döverek ve bir yandan da maskemsi bir gülümseme takınarak yaptığı ağırbaşlı, törensi danstır.

Mythos sözcüğü Yunancadır; Kelt ve Cermen mitolojisinden bize kalan bütün mirasına karşın, ne zaman bu sözcüğü duysak aklımıza ilk anda Homeros'un, Hesiodos'un ve trajik şairlerin koruduğu ve bize aktardığı Yunan mitleri gelir. Ama yaratıcı hayal gücünün bu yüce ürünleri halkın ve ruhbanın ortak kültür dağarcığından koparılmış ve İyon, Boiotia ve Attike dünyalarının kendine has kişisel ve çağdaş-tarihsel sorunlarının ifadelerine dönüştürülmüştür. Bu ürünler, kullanılan malzemelerin halk geleneğinin büyük ana ırmağında birbirleriyle belli belirsiz kaynaşmış, iç içe geçmiş ve gösterişli bir şekilde an-

lamlarıyla sarmalanmış olarak yol aldığı, daha eski ve artık tamamen kaybolmuş Orphik dönemlere ait arkaik kaynaklarının niteliklerinden yoksundurlar.

Bu arkaik, daha eski mit üslubu, Hindistan'ın büyük popüler mitsel geleneklerinde bugüne dek hayatta kalmıştır. Klasikleri iyice öğrenmiş ve –Platon'un izinden giden Schiller'in dediği gibi– "bilgi diyarına yalnızca güzelliğin güneşli kapısından geçerek" varmak isteyen şımartılmış modern Batılı okuyucunun Hindu lokmasının tadına varmakta bazen biraz zorlanmasının sebebi budur. Çünkü ruhbana ait Brahmanik gelenek, gelişiminin hiçbir döneminde çağdaş, oldukça sofistike seküler şiir sanatının tekniklerini asla hor görmemiş olsa da ruhban içinden üslupçular şair olmaktan bir hayli uzaktılar. Onların mitleri genelde, nispeten ham olan popüler düzeyde kalır ve *İlyada*'daki mitler veya Sophokles'in tragedyaları gibi, taze ve özgün bir yeniden kavrayışa hizmet eden yeni bir dengenin, yapının ve istikrarın canlandırıcı gücü aracılığıyla şiirsel imgelere dönüştürülmezler. "Şiirsellik" gerçekten de süsleme olarak ve yüksekten uçan retoriksel pasajlarda, ama gerçekten şair olmayan insanların kanatlarını çırptıklarında her zaman olduğu, gibi genelde başarısızlıkla ve yavanlıkla, tattan veya ölçüden yoksun olarak kullanılır. Sonuç mitsel içeriğin çoğu zaman aşırı boyanmış, allanıp pullanmış eski bir güzellik gibi görünmesidir. Bütün bu yapmacıklığın altında çehresi ışıldayan bir gençliğin yeniden doğmuş tazeliğinden eser yoktur, bulunan yalnızca görünümü onarılmış buruş buruş, kırış kırış bir ihtiyardır. Yine de aşırı olgunlaşalı çok uzun zaman olmuş bu eski güzellikler çoğunlukla yaşamın kadim masallarını en iyi anlatanlardır; bu alanda genç ve çekici bir büyüleyicilikten çok daha iyidirler. Yeter ki onları dinlerken görüntüleri bizi ürpertmesin.

Ne olursa olsun Hindistan'ın mitlerini günümüze taşıyan geleneksel biçimin anonim olmak gibi büyük bir avantajı vardır. Bu mitlerde belirli tek bir birey konuşmaz, konuşan bütün bir halktır – belki belirgin önyargılarla şu ya da bu tanrıdan yana olan bir mezhebin diliyle belli bir yüzyılın veya yerel bir bölgenin genel özellikleriyle de olsa, yine de daima bir halk. Yaygın olarak geçerli olan ve kabul gören, özel bir ruha veya duyarlılığa yaranmaya çalışmayan bir genelliğe tanık oluruz bu mitlerde. Bu hikâyeleri dinlediğimizde herhangi bir kişinin sesini değil, sayısız tapınakta ve hac türbelerinde vaaz veren Brahminlerin, inziva köşelerine çekilmiş azizlerin ve ermişlerin, köylerde ve evlerde ders veren ruhani hocaların ortak sesini işitiriz. Büyük bir camia, eğitmen rolünde, bu hikâyeler aracılığıyla başka bir büyük camiaya, dindarlara seslenmektedir, her biri diğerini sürekli olarak denetler ve diğerine bağımlıdır. Yerli dinleyicinin olduğu ve hissettiği, ama bilmediği şey ona söylenmektedir. *Mythos*'lardaki resimler, ünlü kişilikler ve olaylar sayesinde, evrensel ruhani ve dinsel yaşamın ve kültürün ortak derinliklerine ve doruklarına ulaştırılmaktadır.

Başka hiçbir yerde insan, kültür varlığının pınarından, yaşam özsuyunun ilk kaynağından kana kana içmeye bu kadar yaklaşamaz. İnsan sanki bir huş ağacının dallarını ve gövdesini besleyen özsuyunu çeşme gibi akıtan bir delik açmış, bunu avuç avuç yudumluyor gibi olur – ya da daha iyisi, bir palmiyenin esritici özsuyunu içer gibidir, çünkü esriklik hissi, *mythos*'un ana etkilerinden biridir. *Mythos*'u artık unutan kültürler sıradandır ve tükenmiştir. Mite olan açlık, tıpkı dinsel ritüellerde içilen esritici soma içkisi gibi harekete geçiren ve can landıran bir esritici maddeye duyulan özlemdir; soma içkisi, Brahminlerin sunduğu bu içkiyi günde üç kez yudumlayan Hindu savaş ve

yıldırım tanrısını harekete geçiriyor ve ona kozmik yönetim amelleri, örneğin seçilmiş halkının, Vedik Ârilerin, zafer yürüyüşleri için göksel yıldırımlarla önlerini açma işi için kudret veriyordu.

Tanrıların içkisi (soma, ambrosia) mitlerde nasıl bir yere sahipse, mit de ruhsal besin kaynakları arasında öyle bir yere sahiptir; insan mit sayesinde insanüstü varlıklarla ve güçlerle iletişim kurar. Mit bireye aldırmaz – hatta onu tanımaz bile. Toplumun bütün üyeleri mite belli bir tarzda katıldığı, bu yolla diğerlerine bir şeyler verdiği, diğerlerinden bir şeyler aldığı ve varlığını sürdürdüğü için mit insanı üstinsanın varlığına bağlar.[1] Uzak ve bilinmeyen halkların eski mitlerinin son zamanlarda bize bu kadar büyüleyici gelmesinin nedeni budur. Batıda eleştirel düşüncenin doğmasıyla birlikte, kendi dinsel ritüellerimiz ve dogmalarımız yoluyla tanrısal güçlerle kurduğumuz bağ koptu. Ama bugün, kendinden sonra gelen bir dinin dogmaları ve ritüelleriyle yaklaşık ikibin yıl boyunca üzeri örtülmüş ve çarpıtılmış olan ölümsüz hakikati içinde barındıran daha ilkel düzeydeki bir mitin bize söyleyeceği çok derin şeyler olduğunun birden farkına varı-

1 "Uygarlaşma döneminde yapaylaşmış olan bazı örneklerde olduğu gibi, mitin derinliklerinde gizli bir düşünce veya idea bulunduğu doğru değildir, mitin kendisi bir düşünme çeşidi veya üslubudur. Mit, bir evren ideası ortaya atar, ama bunu bir olaylar, eylemler ve acı çekmeler dizisi içinde yapar" diyor Nietzsche. Bu nedenle mite, imalar ve kehanetlerle dolu olan, bize ortak yazgımızdaki şaşırtıcı olayların ve durumların hayret verici silsileleri arasında ne olduğumuzu ve nasıl davranmamız gerektiğini söyleyen bir aynaya bakar gibi bakabiliriz. En azından Hindu halkı, mitler ve efsanelerindeki tanrıların ve kahramanların yaptıkları işlere ve çektikleri acılara hep bu gözle bakmıştır.

Mit, akıp giden uyumuyla ve düşmanca karşıtlıklarıyla, çelişkilerin çok seslīliğiyle ve uyumuyla, yaşamın kendisinin tek ve kendiliğinden imgesidir. Mitin bitmez tükenmez gücü burada yatar.

yoruz.[1] Uzun süre önce yitirdiğimiz şeyin, çağdaş kavrayış ve ilgimize bu şekilde geri dönüşü, onun modern teknoloji çağının etkisiyle Hint ve diğer kadim kültürlerin topraklarında aynı anda çöküşü üzerine dünya çapında yapılan gerekli bir telafidir. Yeni gelişmeler karşısında yenik düşmemek için, kendi sınırlı alanımızda bile, bütün kadim geleneklerin mitsel içeriğini araştırmamız gerekir, çünkü değişim o kadar geniş kapsamlıdır ki, daha yakın çağlarda ortaya çıkmış daha dayanıksız şeyler içinde bulunduğumuz korkunç çağın gücüne dayanacak ve onun başkalaşım ateşlerine karşı koyacak kudreti bize vermeye yetmez.

Evrensel Tanrıça, Toprak Ana, dünya mitlerindeki bilinen büyük destekleyici tanrıların en yaşlıları, "en dayanıklıları" arasındadır. Yerel ana-tanrıçalara adanan tapınakların her yanında temsil edilir; Neolitik dönemden kalma sayısız, Paleolitik dönemden kalma birkaç heykeli vardır; Akdeniz kültürlerinde birçok adla tanınmaktaydı – Kybele, İsis, Astarte, Diana; o, Magna Mater'di. Ve onun kökenini araştı-

---

1 Çok gerilerde kalmış çağlar ve insan davranışları, ruhumuzun daha derindeki bilinçdışı katmanlarında hâlâ varlığını sürdürmektedir. İlkçağ insanının ruhsal mirası (bir zamanlar onun bilinçli yaşamında ona rehberlik etmiş ritüeller ve mitoloji) somut ve bilinçli alanın yüzeyinden büyük ölçüde silinmiştir, ama yine de bilinçdışının alt katmanlarında sürekli yaşamaktadır. Bu miras, varlığımızın, bizi uzak geçmişteki atalarımıza bağlayan ve ilkçağ insanıyla, eski uygarlıklarla ve geleneklerle olan istemdışı kanbağımızı sürdüren parçasıdır.

Uzak bir geçmişte kalan simgelerle ve mitlerle uğraştığımızda bir bakıma kendimizle, ancak yerkabuğunun içinin yerbilimi öğrencilerine yabancı olması kadar bilinçli varlığımıza yabancı olan parçamızla konuşmuş oluruz. Dolayısıyla mitsel gelenek bize, bilinç düzeyinde belli belirsiz hissettiğimiz daha içteki benliğimizin içeriğini keşfetmemiz ve değerlendirmemiz için bir tür harita sağlar.

rırsak, en eski metinsel kalıntılar ve heykeller bizi ancak bu kadar eskiye götürür ve şöyle dememize olanak tanır: "İlk dönemlerde ortaya çıkmıştır; şu şu adları almış olabilir; şöyle şöyle tapınılmışa benzemektedir." Ama bunu söyledikten sonra ekleyebileceğimiz başka bir şey kalmaz; böylece onun anlamının ve varlığının ilksel sorununa gelmiş oluruz. O Büyük Ana olduğu için her şeyden önce ortaya çıkmıştır. O, *primum mobile*'dir, ilk başlangıçtır, her şeyin içinden çıktığı rahimdir. Onun atalarını ve kökenini soruşturmak, onu anlamamak, daha doğrusu yanlış anlamak ve küçümsemek, hatta aşağılamak demektir. Ve böyle bir şey yapmaya kalkışan biri, kadim Mısır tapınağı Sais'teki Tanrıça heykelinin peçesini açmaya kalkan ve gördüğü şey karşısında dili sonsuza kadar tutulan akıllı gencin başına gelen felaketle karşılaşabilir. Yunan geleneğine göre, Tanrıça şöyle demiş: **οὐδεὶς ἐμὸν πέπλον ἀνεῖλε** "hiç kimse benim peçemi kaldırmamıştır." Aslında söz konusu olan peçe değil, onun dişi çıplaklığını örten giysidir – peçe, edepli olmak için hikâyeye daha sonra eklenen yanlış bir yorumdur. Bunun anlamı şudur: Ben, zevcesi olmayan Ana'yım, İlk Ana'yım; herkes benim çocuğumdur, bu yüzden hiç kimse bana yaklaşmaya cüret edemez; bunu yapmaya kalkışan bir edepsiz Ana'yı utandırır – ve lanetin sebebi budur.

Bu durumda O, Yaratıcı Brahmā'nın dünyayı yaratan kuluçka dönemi olan tefekküründen doğmuştur. Ama bu tam olarak onun yaratıldığı anlamına gelmez; yalnızca onun nasıl tezahür ettiğinin hikâyesidir. Onun yaratılışı açıklanamaz veya tartışılamaz; çünkü her şey ondan doğmuştur, onun büyüsü her şeyi tutsak eder ve her şey ona dönecektir.

Görünüşe göre Tanrıça'nın Romansı mitinin ana fikri şudur, hiç kimsenin uzun süre olduğu gibi kalmasına izin verilmez. Dünyanın

sürekli yaratım olarak ilerlemesini sağlayan durum budur. Göksel Kişiler'in hiçbiri başlangıçta olduğu, kendisinin olduğunu düşündüğü ve değişmeden yoluna devam etmek isteyebileceği haliyle kalamaz.[1] Brahmā gülünçleşir. Brahmā ve Vişnu ricacılar olurlar. Aşk Tanrısı kendini bir Nefret ordusunu komuta ederken bulur. Ve Şiva'nın, hareketsiz, bağlantısız çilecinin, Satī'nin büyüsüne kapıldığında En Yüce Varlık'ın tefekkürünü asla bırakamayacağını söylemeye dili varmamış ve olabildiğine yoğunlaşmış güçleri şehvete ve öfkeye –Brahmā'nın düşüncesizce davrandığı andaki öfke– ve Satī'nin ölümünden sonra da vahşi bir çaresizliğe sürüklenmiştir. Tanrıların en özgürü ve en bağımsızı, küçük görülen ve aşağılanan damat, kendini duygulara o kadar kaptırmıştır ki, zihni darmadağın olmuştur! Bu, en yüce ilahi ilkenin, Aziz Pavlus'un Filipililere yazdığı piskopos mektubunda, ***"Mesih, Tanrı özüne sahip olduğu halde, Tanrı'ya eşitliği sımsıkı sarılacak bir hak saymadı. Ama kul özünü alıp insan benzeyişinde doğarak ululuğunu bir yana bıraktı. İnsan biçimine bürünmüş olarak ölüme, çarmıh üzerinde ölüme bile boyun eğip kendini alçalttı,"*** (Filipililer 2:6-8) diyerek anlattığı İsa Mesih'in alçalışına benzer bir şekilde kendini alçaltmasıdır. Her şeyi kuşatan Dünya'nın Anası, yüce bir alçakgönüllülüğü gözler önüne seren benzer bir jestle, ikinci sınıf bir demiurgos kudretinin kızı olarak görüngüler alanına getirilmesini ve sonra,

[1] Hemen hemen hiç açıklanmamış, yine de olaylar silsilesi içinde sezdirilen ve yinelenen bu anlam, analitik psikolojinin ana amacına, yani acı veren, şaşırtan ve hatta küçük düşüren deneyimler pahasına, iç varlığımızın birbirinden uzak durma eğiliminde olan güç ve alanlarını temasa geçirme, bu temasın yol açtığı tahribat ve bozgunlar sonucunda ortaya çıkan bu buhranlar aracılığıyla psişenin enerjilerini yaratıcı bir akış halinde tutma amacına az çok benzemektedir.

aslında ezelden beri kendisinin ölümsüz eşi olan, kendisine ait olan ve dahası kendi varlığının yalnızca temel bir kudretini, önemli bir yönünü temsil eden Şiva'yı kazanmak için kendini uzun süre ibadete vermeyi bir aşağılanma olarak görmez.

Birbirleriyle karşılıklı zıtlık içersinde olan bütün karakterleri dünyasal, epik bir maskeli balodaymışcasına yan yana sahneye getirip çeşitli yönlerini sergilemesi bu miti özellikle önemli kılar; bu mitin merkezi gücü ve figürü, kendini gizleyerek herkesin içinde etkin olan büyük Māyā, yani kendi kendini aldatmadır. Bütün bu olanların gerçekten olması ya da olmaması önemli değildir; önemli olan bunların tamamen Māyā'nın çerçevesi içinde ve sürekli olarak Māyā'yı yaratmak ve etkin kılmak için gerçekleşmesidir – mitin anlamı, can alıcı noktası budur.

Mitteki bütün karakterlerin dünya oyununun hilelerinin tuzağına hiç istisnasız düşmeleri mitin şaka yönüdür; her biri kendine özgü, ama eşit ölçüde paradoksal bir biçimde tuzağa düşmedikçe hikâye başlamaz.

Brahmā'nın tanrıçaya (*şakti*'ye, yani kendisinin ve tüm panteonun "kudret"ine) okuduğu ilahi, yaşamı bir bütün olarak, olduğu gibi, huzuru bozan bütün zıtlıklara tam bir teslimiyet içinde kabul eder. "Sen biri *ve* ötekisisin." Her zaman "*ve*" der; bu, "Sen bütünlüğü içinde her şeysin, senin dışında başka hiçbir şey yok" demektir. Bu muazzam bir kabuldür, yaşama karşı takınılan inanılmaz bir *laissez-faire* [yalnız bırakma] tavrıdır. Brahmā, Kāma ona ilk göründüğünde eşit derecede harikaydı. Yaratıcı ilke herkese kendi haklarını ve taleplerini verir, tüm yaratımı, birbirlerine karşı gerektiği gibi ve sürekli çalışan sayısız çeşitli gücün hesaplanamaz toplamı olarak görür. Şaşkınlık, zihin karışıklığı ve felaket tüm önemli olayların kategorileridir. İstemdışı

Yaratma, yaşam süreci ve üretimi, kendi içinde istemdışıdır, rastlantısaldır. Ve tasarlanmış olana her seferinde üstün gelir. Tasarıların yapılması aslında yalnızca onun üstesinden gelinemez etkilerini artırmaya hizmet etmektedir.

Tanrıçanın Miti, kişinin benliğini bu evrensel duruma nasıl uyduracağını muhteşem jestlerle gösterir; bu bir bütün olarak, korkmadan, kabullenerek ve temel bir uzlaşma içinde yapılmalıdır. Dolayısıyla bu yaratılış hikâyesinin, Tanrı'nın iradesine aykırı olan İlk Günah motifiyle, Tanrı'nın gazabıyla hiç ilgisi yoktur. Birey –Tanrı'nın kendisi– yeni gelişmelerle sürekli işbirliği içinde olmalıdır; evrenin istikrarsız evrimi işte böyle ilerler. Yaratma, ilahi ve insansal aktörlerin kendilerine yabancı olan, kendilerine her seferinde yeni ve şaşırtıcı durumlar tarafından dayatılan rollere benliklerini teslim etmeleriyle mümkün olur. Herkes, şu ya da bu zamanda, ilk bakışta hep olayların normal seyrini bozuyormuş gibi görünen "diğer oyuncunun" gerçekte dünyanın evrimi için vazgeçilmez bir araç olduğunu kavramaya zorlanacaktır. İlk anda altüst edici ve şaşkınlığa düşürücü olan şeyin zaman içinde yararlı ve gerekli bir unsur olduğu anlaşılır. Temel nokta sürekli yaratım sürecinin herhangi bir anlık duruşta katılaşmamasıdır. Yaratma her zaman için dikenüstü bir süreç olarak ilerler ve beklenen bir sonraki olay her zaman sinsi, şaşırtıcı ve katlanması zor olandır – tıpkı kişinin yaşlanma sürecindeki değişimler ve kavrayışlar gibi. Bununla birlikte gelişim sırasında, görüngüler dünyasını aşan, varlığı buna bağlı olmayan, ama yine de kendini görüngüsel varoluşumuzun kazançları ve kayıpları biçiminde belli eden Yokedilemez'in durumunun üstün biçimi tamamen gözler önüne seri lir. Bu tek ve biricik yaşayan bilincin tanınması, sonu gelmeyen çarmıha gerilmenin uhrevi saadeti ve bilgeliğidir.

... Yitik ve bitkin Şiva, *guru*'su Brahmā tarafından yaşamının en değerli varlığını yitirdiği kentin kapılarından nazikçe çıkarılarak Himālaya'nın karlı doruklarına götürülmüş. Orada ikisi birlikte yürürlerken sakin, berrak ve huzur veren küçük bir göle rastlamışlar. Gölü önce Brahmā fark etmiş.

Gölün sakin kıyısı boyunca azizler ve bilgeler oturmuş meditasyon yapıyorlarmış; iki üç kişi de gölün serin, billur sularında yıkanıyor, mavi ve durgun göğün göl yüzeyindeki aksini dalgalandırıyormuş. Her yönden sürülerle göçmen kuş tiz çığlıklar atarak geliyor, gölün nilüfer çiçekleriyle çevrili kıyılarına konuyorlarmış. Parlak kırmızı tüylü kazlar geniş kanatlarını sevinçle açıyor, kanca gagalı karabataklar, gri kanatlı kazlar ve turnalar kıyılarda geziniyor, gölün üstünde yüzüyor, sulara dalıyor, sonra ani bir gürültüyle yüzlerce kanadın çırpmasıyla birlikte gölden yükselerek göğe yükseliyor, kümeler halinde havada daireler çiziyor, ardından kanat çırparak tekrar göle konuyor, sularına dalıyorlarmış. Ve gölün içinde, billur derinliklerde, sayısız parlak renkleriyle, nilüfer sapları arasında döne döne yüzen balıklar varmış. Nilüfer goncaları, nilüfer çanakları, mavi ve beyaz nilüferlerden bolca bulunuyormuş orada; kıyılar insanı alabildiğine rahatlatan ve serin gölgelikler sunan bir bitki örtüsüyle kaplıymış.

Şiva bu gölü gördüğünde içinde bir kıpırdanma olmuş; sonra, ay yuvarlağından akan Ganj gibi gölden akan Siprā ırmağını görmüş. Bu göl yaz sıcağında hiç kurumaz. Bu gölde yıkananlar ve bu gölün suyundan içenler, tanrıların yasalarına göre, ölümsüzlüğe kavuşurlar ve hep genç kalarak melekelerini yitirmeden uzun yıllar yaşarlar. Güz dolunayı gecesinde bu gölde yıkananlar pırıl pırıl parlayan bir arabaya bindirilerek Vişnu'nun göksel ikametgâhına götürülürler. Tüm bir ay boyunca gölde yıkananlar Brahmā'nın diyarına giderler ve ardından bütün biçim dünyalarından azat edilirler.

Bu huzur gölünün kıyısında Şiva, bütün varoluş biçimlerinin temeli, yaşamı ve bilinçliliği olan varlığın yüce, değişmeyen, her şeyi kuşatan kaynağı ve so-

nu üzerine tefekküre dalarak o eski dinginliğine ve haşmetine yeniden kavuşmuş. Böylece dünya sürecinin dengesini bozmak üzere olan delice tutkusundan kurtulmuş. Kendini şaşmaz bir meditasyona adamış. Ta ki Dağ Kral Himālaya'nın ve onun karısı Menakā'nın kızı olan Pārvatī'nin biçimini almış Tanrıça uzun süre katlandığı manevi ve fiziksel çileleri vasıtasıyla Şiva'yı yalnızlığından yine uzaklaştırıncaya dek. Ardından ikisinin yaşamları bir olmuş ve sürmüş. ...

DİZİN

Adem, 191, 199, 284
Adonis, bkz. Temmuz
Aheste Gezgin, bkz. Satürn
Aineias, 102, 151
Aitareya Aranyaka, 61
Akhilleus, 133
altın buzağı, 147
Altın Dal [*The Golden Bough*], 124
Altın Eşek [*The Golden Ass*], 48, 82
Altın-Ağız John, bkz. Aziz John Krisostom
Ambrosia, 49, 336
Amrita, 49
analitik psikoloji, 153, 339
Andromeda, 30
anima-arketip, 153, 180, 182
animus-arketip, 153, 180, 182, 201
Anneler Âlemi, 100, 166, 188, 224
Aphrodite, 59, 286
Apuleius, bkz. Altın Eşek
Argonautlar, 217
Ariadne, 250
Âriler, 336
Arimatealı Yusuf, 171
Artemis, 60
Arthur, Kral, 83, 84, 87, 91-3, 97, 98, 100, 103-9, 110-9, 126-9, 130-4, 138, 140, 144, 148, 149, 152-9, 160, 161, 170, 171, 174, 178, 179, 183-7, 192, 195, 204-9, 210-9, 220, 222, 258
Arthur'un Ölümü, bkz. *Morte d'Arthur*
"Asılmış Adam" (Le Pendu), Tarot kartı, 201
Aslanlı Şövalye, bkz. Owain
Astarte, 199, 337
Astyanaks, 151
Aşk Tanrısı Dağı, 326
Atalante, 59
Avalon, 211, ayrıca bkz. Mukaddes Adalar, Anneler Âlemi, Dönüşü Olmayan Ülke, Le Château Merveil
avatār, 259
Avelionlu Lile, 158

Bademagu (Ölüm), Kral, 191, 194, 196, 205
Bakire Meryem, 68, 76, 85
Balan, 157, 166-9
Balin (İki Kılıçlı Şövalye), 157, 159, 160-9, 170, 171, 194

Ban, Kral, 156
Barabbas, 199
Benlik, 260, 261, 305, 312, 328
Benz, Richard, 74
Bernlak de Hautdesert (Yüce Çölün Bernlak'ı), 97, 194, 205
Blake, William, 246
Bliant Şatosu, 178, 179
Bo ağacı, 94
Bolluk Şatosu, 120, 128, 140, 150, 194, 205
Brahmā, 265-9, 270-9, 280-9, 290-9, 300-9, 311, 315, 317, 320, 323-9, 330, 339, 340, 342
Brahmaloka, 101, 270
Brisen, Dame, 172, 174, 175, 177, 178
Broceliande, 205, 219, 222
Brown, A. C. L., 93
Brun sans Pitié (Yaşam Pınarı'nın koruyucusu), 206
Brunilde (Brünnhilde), 65, 66, 133
Bruno, Giordano: *Della Cause Principo e Uno*, 52
Brut Tysilio, 210
Bryan, W. F., 115
Budha, Gotama, 94, 95, 133, 188, 294
Burton, Richard F., 23
Büyük Ana, bkz. Tanrıça
Cagliostro, 220
Camelot (Cameliard), 83, 174, 183, 195, 214, 219
Celâleddin Rūmī: *Mesnevi*, 96
Charlemagne, 151, 211
Charles, VII (Fransa Kralı), 151
Charon (Ötedünyanın kayıkçısı), 101
Chaucer, 114
Chrétien de Troyes, 98, 99, 101, 116, 117, 142, 144, 145, 182-6, 192, 196-8,
Comfort, W. Wistar, 144, 183
Conn, Kral, 37, 38
Conn-eda, 38, 39, 40-9, 51-7, 60, 64, 77-9, 141, 147, 253, 261
Conte del Graal, 98, 99
Coomaraswamy, Ananda K., 7, 51, 52, 61, 94, 101, 188, 282, 296
Cornwall, 149, 209
Cuchullin, 52, 96
Curoi Mac Daire, 93
Curtin, Jeremiah, 44

Dağ Kral, bkz. Himālaya
Dakşa, 270, 273, 275, 276, 279, 281, 290, 292, 295-9, 301-4, 309, 315-8, 321, 322

Danae, 207
Daniel, 81, 135
Dante, 247
Davut, 151
Dempster, Germaine, 115
Diana, 124, 337
Diana (Niniane'nin annesi olarak), 218
Don Kişot, 218
Dönüşü Olmayan Ülke, 101, 103, 166, 211, 216
Dönüşü Olmayan Vadi, 98, 204
Dünya Dağı, 307, 315
Dünyanın Ekseni (Meru Dağı), 314, 325
Dyonas, 218

Eda, Kraliçe, 37, 38
Eden Bahçesi, 63, 284
Efkaristiya, 77
Egmont, 32
Elaine (Astolatlı), 180
Elaine (Kral Pelles'in kızı), 172-9,
Eleanor, Aquitaineli, 117
Elliiki Kutsal Yer, 326
Epifani, 83
Ereşkigal, 199
Erne, Loch, 40
Eskalibor, bkz. Excalibur
Eski Ahit, 147, 151, 209
Excalibur (Eskalibor), 83, 104, 153, 156, 160, 214, 258

Fata Morgana, bkz. Morgan le Fay
Faust, 99, 102
Fenikeliler, 149
Filipililer, bkz. Aziz Pavlus (*Filipililere Mektup*)
Finn McCool, 60
Fled Bricrend, 93
Francesca, Riminili (Francesca da Rimini), 155, 170
Frazer, Sir James George (*Altın Dal* [*The Golden Bough*]), 123, 124
Freja (Freyja, Freya, Freyia), 59, 286
Fritzlarlı Hermann, 74
Furterer, Ulrich, 117

Galahad (Galaad), 83, 133, 152, 156, 163, 164, 169, 172-8, 203
Ganj, 231, 232, 271, 326, 342
Garlon, 162, 164, 194
Garuda, 303, 307
Gawain (Gawaine), 83-9, 90-9, 100-9, 110-7, 129, 130, 133, 141, 150, 152,

153, 157, 164, 166, 169, 183-9, 190, 194-9, 211, 215-7, 222, 223, 294
Geoffrey of Monmouth, 205, 209, 210
Gılgamış, 96, 102
Glewlwyd Gavaelvawr, 118
Gnostisizm, 200
Goethe, 32, 99
Golden Bough, The [*Altın Dal*], 124
Golden Legend [*Altın Efsane*]
Jacobus de Voragine (Jacobi a Voragine), 74
Gospel of Nicodemus, The, 191, 192
Gölün Leydisi (Nimue), 156, 160, 161, 202
Gower, John, 114
Graal, bkz. Kutsal Kâse
Grimm masalları, 75
Gringalet, 104
Gromer Somer Joure, 107, 110
Guénon, René, 51
Guest, Lady Charlotte: *The Mabinogion*, 117
Guinevere (Guenever), 83, 98, 118, 153, 155, 170-9, 180-4, 187, 192, 194, 214
Güneş-Kuş, bkz. Garuda
Hamlet, 101
Hareket Etmeyen Harekete Geçirici, 52
Hartmann, von Aue, 117
havarilik silsilesi, 77, 80
Havva, 191, 199, 284
Heinrich von dem Türlin, 99
Hektor, 151
Helen, Troyalı, 99
Herakles, 96, 146, 147, 217
Hesiodos, 333
Hesperidler, 59
Himālaya
Dağ, 220, 297, 302, 311-4, 317, 321, 329, 342
Dağ Kral, 308, 314, 317, 320, 329, 330, 343
Hindistan, 7, 14, 25, 28, 29, 34, 66, 146, 204, 256, 265-7, 326, 334, 335
Hint Sanatı ve Uygarlığında Mitler ve Simgeler (Zimmer), 78, 200, 259
Hippomenes, 59
Historia Britonum, 209, 210
Hoffmann, E. T. A., 211
Homeros, 12, 333
Hull, Eleanor, 52

Index, 210
Inferno, 155
Inglewood, 109
Istırap Getiren Darbe, 157, 161, 170

İbni el-Hamavi: *Tamarat ül-Evrak* [*Yaprakların Meyveleri*], 23
İbrahim, 66
İgerne (İgraine), 209
İhtiyar Bilge Adam, 51, 52, 153, 161, 164
İlk Günah, 341
İlkbahar, 280, 294, 299, 312, 324
İlyada, 334
İndra, 138, 207, 208, 213, 294, 314
İnnina, bkz. İştar
İsa Mesih (İesus Hıristos), 65, 67, 80, 85, 112, 151, 161, 171, 191, 199, 339
İsis, 47, 48, 258, 337
İskender, 151
İsolde (İsoud, İseult, İsotte, İsolt, Yseult), 138, 154, 223, 224
İştar, 101, 199

Jaimīniya Upanişad Brāhmana, 101
Jeanne d'Arc, 151
Jones, Owen, 210
Jung, Carl Gustav, 234

Kai (Kay), 83, 118, 119, 129, 184, 185
Kailāsa Dağı, 314, 316
Kālī, 267, 297
Kālikā Purāna, 266, 267, 331
Kalypso, 224
Kāma, 94, 270, 282, 294, 340
Kāmarūpa, 326
Kara Şövalye, 121-4, 127, 129, 131, 145, 167
Karma, 34
Katha Upanişad, 193, 296
Katibah, H. I. :*Other Arabian Nights*, 23
Kıbrıs, 60
kılıç köprü, 187, 191, 192
Kirke, 224
Kirtlan, E. J. B., 92
Kitabı Mukaddes, 59, ayrıca bkz. *Daniel*, *Yeni Ahit*, *The Gospel of Nicodemus*, *Eski Ahit*, Aziz Pavlus (*Filipililere Mektup*)
Kittredge, George Lyman, 92, 93, 94
Kozmik Okyanus, 276, 325
Kozmik Yumurta, 307
Kozmik/Dans Eden

Hermaphroditos, 200, 201
Kör Olan, (Şiva'nın öldürdüğü titan), 308
Krişna, 133
Krisostom, Aziz John, 67, 69, 74, 75, 81, 135
Kşemendra: *Brikatkathāmañcari*, 241
Kurtarıcı, 65, 80, 85, 94, 95, 199, 207, ayrıca bkz. İsa Mesih, Budha
Kutsal Kâse (Graal, Sangreal), 65, 133, 134, 152, 163, 164, 171, 172, 178, 201-4
Kutsal Ruh, 65, 66, 76
Kuzu, 65, 76, ayrıca bkz. İsa Mesih
Kybele, 337
Kynon, 118, 119, 120, 121, 128, 205

La Hire (Etienne de Vignolles), 151
Lakşmī, 276, 291, 292, 297, 298, 303, 306, 308
Lancelot du Lac (Launcelot du Lake), 83, 133, 141, 151-7, 161, 164, 169, 170-9, 180-9, 190-9, 201-3, 325
Lao-tse, 154
Le Château Merveil (Olağanüstü Şato), 98, 104, 166, 211
Le Chevalier au Lion (Aslanlı Şövalye), bkz. Owain
Leodogran, Kral, 214
lingam, 327
Livre d'Artus, 205, 207
Logres (Logris) ülkesi, 179
Loomis, Roger S., 93, 97, 115, 172, 207
Louis, VII (Fransa Kralı), 117
Luned (Lunette), 125, 126, 134, 140, 142
Luther, Martin, 75, 76

Mabinogion, *The*, 117
Macleod, Fiona (William Sharp), 149
Madden, Sir Frederic, 92
Magna Mater, bkz. Tanrıça
Mahkûm Arabasındaki Şövalye, 182, 183
Malory, Sir Thomas, 83, 101, 116, 152, 157, 169, 171, 174, 209
Manasa gölü, 316, 321
Mandara dağı, 290
Mann, Thomas, 234
Māra (Kāma-Māra), 94, 95, 294
Marie de Champagne, 117, 182
Māyā, 25, 257, 259, 265, 266, 276, 281, 290-8, 301, 305, 306, 308, 309, 310,

316, 318, 320, 321, 326, 328, 330, 340
Maynadier, G. H., 115
McCoy, Abraham, 44
Medusa, 30, 207
Meleagant, Prens, 194, 195, 196, 205
Menakā, 314, 317, 343
Merlin, 8, 97, 98, 153, 154, 157, 161, 163, 164, 166, 169, 171, 203-9, 210-9, 220-5
Meru Dağı, bkz. Dünyanın Ekseni
mit
Attike, 333
Boiotia, 333
Doğu, 193
Hint, 265, 266, 276-8, 335, 338, 341
Kelt, 103, 149, 183, 204, 223
Kelt-öncesi, 204
Pagan, 44, 46, 79
Yunan, 96, 146, 187, 333, 334
İrlanda, 51, 58
İyon, 333
mitoloji
Cermen, 333
Doğu, 149
Hint, 115, 310
Kelt, 98, 333
Kelt-öncesi, 203
Mezopotamya, 147
Mısır, 147
Pers, 193
Modred, 211
Morgan le Fay (Fata Morgana), 97, 98
Morris, Richard, 92
Morte d'Arthur, 83, 101, 116, 152, 169, 174, 209
Mozart, 48
Mukaddes Adalar, 211, ayrıca bkz. Anneler Âlemi, Avalon, Dönüşü Olmayan Ülke
Musa, 147

Nandī (Şiva'nın öküzü), 311, 316, 321, 329
Narkissos, 265
Nebukadnessar, 81, 135
Neşeli Ada, 179
Nemea, 146
Nemi gölü, 123, 127
Neolitik dönem, 337
Nietzsche, 101, 336
Niniane, 97, 153, 218, 219, 220, 221, 222, 225
Nirvāna, 95
Novalis, 255

Odysseus, 99, 213, 217, 224
Olympos, 182, 270, 310
Ormanın Kralı (Ormanın Bekçisi), 120, 124, 140, 205
Orpheus, 96, 154
Osiris, 47, 48, 103, 258
Ovidius, 182
Owain (Uwaine, Yvain), 83, 117-9, 120-8, 130-9, 140-9, 150, 153, 167, 194, 205

Ölüm Şatosu, 194, 196, 201
"Ölüm," Tarot kartı, 201

Paleolitik dönem, 337
Paolo, bkz. Riminili Francesca (Francesca da Rimini)
Paris, 35, 151
Paris, Gaston, 216
Paris, Troyalı, 155
Parry, John Jay, 205
Parsifal (Percivale, Percival, Perceval, Percifal, Perzifal), 65, 133, 149
Pārvatī, 319, 320, 343
Pavlus, Aziz (*Filipililere Mektup*), 339
Pellam (Pelles), Kral, 162-4, 171-3, 177, 179, 194
Pelles, bkz. Kral Pellam
Pellinor, Kral, 214
Percy, Piskopos, 114
Perin de Mountbeliard, 162
Persephone, 187
Perseus, 31, 133, 138, 207
Phaiakların adası, 99
Pınarın Kontesi, bkz. Pınarın Leydisi
Pınarın Leydisi, 117, 121, 123, 124, 127, 130, 131, 132, 134, 140, 142, 148, 167
Platon (*Devlet*), 101
Polikrates'in yüzüğü, 24
primum mobile, bkz. Hareket Etmeyen Harekete Geçirici
Pyramus, 182

Rabelais, 210, 218
Radin, Paul (*The Road of Life and Death* [*Yaşamın ve Ölümün Yolu*]), 55
Raşel, 151
Ragnell, Dame, 110, 111, 114
Rank, Otto, 46
Rati, 275 9, 280
Red Book of Hergest, 117, 142, 205

Rion, Kral, 213
Ripperberger, Helmut, 74
Roger, Danimarkalı, 151
Roman de Merlin, 104, 207-9, 212-4, 220, 223
Ryan, Granger, 74

Sais, 338
Samanyolu Okyanusu, 281, 290
Sangreal, bkz. Kutsal Kâse
Sarah, 66
Sarastro, 220, 258
Satürn (Aheste Gezgin), 324, 325, 326, 328
Satī, 181, 296-9, 300-9, 311-9, 320-2, 324, 326-8, 330, 339
Sāvitrī, 291, 298, 301, 306
Schiller, 334
Sezar, 151
Sharp, William (Fiona Macleod), 149
Siegfried (Sigfrid, Sigurdhr), 66, 132, 133, 138
Sihirli Flüt, 48
Siprā, 331, 342
Sisyphos, 248
Sivadāsa, 241
soma, 335, 336
Sommer, H. O., 104, 207, 209, 212-4, 220, 223
Sophokles, 334
"Soytarı," Tarot kartı, 200
Stonehenge, 154
Strindberg, 35
su-köprü, 187, 189
Swedenborg, Emanuel, 35
Synge, John Millington, 149

Şafak (Arzu), 267, 271, 274, 275, 281, 282, 283, 298, ayrıca bkz. Kālī, Kāma, Māyā
Şatapatha Brāhmana, 51
Şiva, 181, 200, 222, 240, 258, 259, 265, 269, 270-9, 280, 281, 289, 290-9, 300-9, 310-8, 320-9, 330-3, 339, 340, 342, 343

Tamino, 258
Tanrıça, 102, 267, 272, 295-8, 318, 337-9
Tanrıça Dağı, 326
Tao, 37, 45, 47, 55
Taraka, 308
Teh, 37, 79, 216
Tehlikeli Şato, 216
Tekvin, 59

Temmuz, 199
Tennyson, Alfred, 180
Teslis
Hindu, 291
Kutsal, 65, 200
Theseus, 96, 217, 250, 251
Thisbe, 182
Thor, 213
Tibet, 93, 208
Toprak Ana, bkz. Tanrıça
Tragedya
Attike, 333
Yunan, 333, 334
Transposed Heads, The (Mann), 234
Trento Konsili, 210
Tristan (Tristram), 83, 138, 149, 154, 155, 161, 171, 220, 223, 224
Twilight of the Gods [*Tanrıların Alacakaranlığı*] (Wagner), 132

Ulrich, Jacob, 216
Uther Pendragon, Kral, 209, 210, 211

Vaitarani, 325
Vedalar, 272, 303
Rig Veda, 282
Vergilius, 247
Vicayā, 316-8, 321, 329, 330
Vikramāditya (Cesaret Güneşi), 241
Virabhadra, 322, 323
Virana, 296
Vīranī, 296
Vişnu, 146, 259, 265, 266, 269, 270, 271, 275-9, 281, 290, 291, 292, 294, 297-9, 303-9, 311, 315, 323, 326, 330, 331, 339, 342
Vita Merlini, 205, 207
Vortigern, Kral, 208, 210
Votan (Odin, Wotan), 66, 133, 286
Vritra, 294
Vyāsa, 12

Wagner, Richard, 65-7, 138, 149, 223
Webster, K. G. T., 92
Weston, Jessie L., 92, 98, 104, 115, 153
Whiting, Bartlett J., 115
Wolfram von Eschenbach, 98, 116
Wu Wei, 53

Yaşam Pınarının Şatosu, 122, 123, 127, 130, 136
Yakındoğu simgeciliği, 149
Yang, 46

Yeats, Wiliam Butler, 149
Yehova, 65, 66, 284
Yeni Ahit, 65
Yeşil Şövalye, 83, 84, 87, 90-3, 97, 98, 102-4, 183, 194
Yeşil Kilise, 84, 85, 90, 93, 96
Yin, 46
Yoga, 259, 272, 281, 283, 288, 297, 298, 317, 320
Yudit, 151
Yuhanna, 209
Yuvarlak Masa, 83, 84, 87, 88, 92, 95, 96, 98, 103, 115, 117, 127, 131, 134, 139, 141, 148, 152-4, 158, 164, 170, 179, 181, 184, 192, 205, 208, 209, 214-8, 220, 222, 224, 225

Zeus, 133, 207, 213, 286
Zevk, bkz. Rati

Resimler



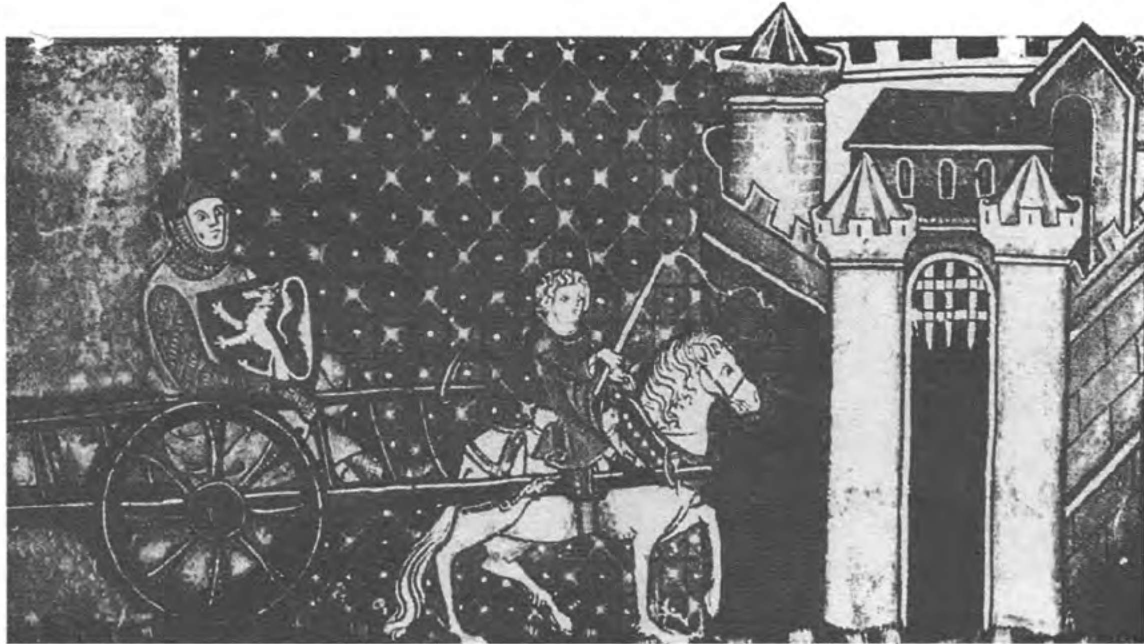


1. Dans Eden Şiva'nın Başı
Güney Hindistan, bronz, X. Yüzyıl, Madras Müzesi



2. İlk Öpücük

XII. yüzyıla ait bir Fransız elyazmasından



3. Mahkûm Arabasındaki Şövalye



4. Kılıç-Köprü



5. Dört Tarot Kartı: Soytarı, Asılmış Adam, Ölüm ve Dünya (Dans Eden Hermaphroditos)

XIX. yüzyıl başlarındaki bir İtalyan Tarot destesinden



6. Pārvatī
Güney Hindistan bronz heykel, XI. yüzyıl sonu veya XII. yüzyıl başı.
Büyük bir olasılıkla kutsallaştırılmış bir kraliçenin portresi.

KRAL VE HORTLAK

Ruhun Kötülüğü Yenmesine Dair Hikâyeler

Heinrich Zimmer

Mitler, destanlar ve folklorik anlatılar kadim serüvenlerin renkli sunumları olmanın ötesinde bir şeye karşılık gelirler. İnsanın bilgeliğinin, varoluşunun, dünyasal deneyiminin, psikolojisinin ve inançlarının en canlı tanıklarıdırlar. Onları okumak ve anlamak, "içimizden yansıttığımız ve sonra bizim üzerimize yansıyan" büyüleyici ışığın kaynağını görmemizi sağlar. Bu kavrayış belki de dünya perdesindeki renkleri ve şekilleri yaratan yanılsatıcı yansımaya direnmemize imkan verir.

Heinrich Zimmer *Kral ve Hortlak*'ta Doğu ve Batı edebiyatından derlenmiş hikâyeleri, kötülüğün güçleriyle ezeli ve ebedi karşıtlık bağlamında bir araya getiriyor. *Binbir Gece Masalları*, kadim Kelt efsaneleri, İrlanda masalları, ortaçağ Hıristiyanlığı anlatıları, Kral Arthur ve Yuvarlak Masa romansları ve Hindu yaratılış mitlerinden etkileyici örnekler sunuyor. Bu masalları yeniden anlatan Zimmer simgelerin anlamlarını yaratıcı bir zekayla çözümlüyor ve bunlara hakim olan felsefi bütünlüğü ortaya çıkarıyor.

Hint Sanatı ve Uygarlığında Mitler ve Simgeler'le tanıdığımız Zimmer'in bu kitabı hem keyif veren bir derleme hem de yetkin bir akademik çalışma olarak okunabilir. Zimmer'in çözümleyici yöntemi her okuyucu için ufuk açıcı olacaktır.

ISBN 975-8240-78-1



